

141066

PRZEWODNIK GIEŁDY

CZYLI
OPISANIE WSZELKICH CZYNNOŚCI GIEŁDY
W HANDLU PAPIERÓW PUBLICZNYCH.

przez
Floryana Alexandra Zubelewicza.

W WARSZAWIE,
W DRUKARNI PRZY ULICY RYMARSKIEJ Nro 743.

1833.

538614 S. 1909.

4308
I-2-3078

**PRZEWODNIK
GIEŁDY.**

Za pozwoleniem Cenzury Rządowej.

3. 35674

PRZEWODNIK GIEŁDY

CZYLI

OPISANIE WSZELKICH CZYNNOŚCI GIEŁDY

W HANDLU PAPIERÓW PUBLICZNYCH

przez

Floryana Alexandra Babelewicza.

W WARSZAWIE,

W Drukarni przy ulicy Rymskiej Nro 743.

1833.

THE NEW YORK

LIBRARY

OF THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION

100 N. 4th St. New York, N.Y.

K 85802
831189 II

W-96/1426

20.11

5.00

BRACIOŃ

Gubieńskim i Spółce

*Którzy pierwsi przykładem swoim do-
wiedli, iż kraj nasz równie jak inne
liczyć może zaszczytne dla handlu i
przemysłu imiona.*

W HOŁDZIE USZANOWANIA

PRACĘ SWOJĄ POŚWIĘCA.

Autw.

LISTA

PRENUMERATORÓW.

Adelt Stanisław.	Fraenkel Bankier Warsz.
Artychowski Teodozy.	Exemp. 2.
Bagniewski Adam.	Gawroński Antoni.
Bandtkie Kazimierz.	Gawroński Wincenty.
Bejer Henryk.	Gay Jakób.
Biblioteka Banku Exem. 4.	Garbiński K. b. Dyrektor
Bildzikiewicz Antoni.	Szk. Politech.
Bobrowski Michał.	Goebel Wilhelm.
Bronic Władysław Se-	Gejsmer Wiktor.
dzia Gran. Gub. Gro.	Gepner Ignacy.
Broniewski Mateusz.	Głuszyński Paweł Dyre-
Brzozowski Jakób.	ktor Banku.
Budziłowicz Jakób.	Goffowt Franciszek.
Byczkowski Tadeusz.	Grabowski Hr. Maxymil.
	Grądzki Xawery.
Chodorowicz Stanisław.	Grochowski Urzędnik K.
Ciepielowski Tomasz.	R. S. W. D. i O. P.
Czempiński Prezes Tow.	Grochowski Jan.
Ogniowego.	Gumiński Alexander.
	Gutkowski Tadeusz.
Dobrowolski Adolf.	
Drzewicki Wiktor.	Hassman Franciszek Se-
	kretarz Jlny Banku.
Elsner Józef.	Hauke Hr. Władysław.
Englert Stanisław Kon-	Hermanowski Jakób.
troller Jlny Banku.	Hoffmann Wilhelm.
Epstein Bankier Warsz.	Huisson A.

Jahołkowski Jan Adw.	Lelowski Referen. Stanu.
Janicki Paweł.	Lottich Dawid.
Jaszowski Teodor Adjunkt	Lubecki X ^{że} Konstanty.
Kom. W. M.	Luberadzki.
Jaźwiński Refer. Stanu.	Lubowidzki Józef Prezes
Ichnatowski Kazimierz.	Banku.
Jędrzejewicz Józef Kala-	
santy Dr. Fil.	Łabęcki Tomasz.
Jodko Wincenty.	Łubieński Hr. Henryk Vi-
Jonczewski Szef Bióra K.	ce Prezes Banku.
Spr. W.	Łubieński Hr. Tomasz.
	Łubieński Hr. Jan.
Kassyanowicz Szymon.	Łubieński Hr. León.
Kąsinowski Floryan.	Łubkowski Roman.
Kieszczynski Hypolit.	Łuszczewski Michał.
Kitajewski b. Dziekan K.	Łuszczewski Wac. Radca
War. Uniw.	Komitetu T. Kr.
Klejne Alexander.	
Kłokocki Stanisław.	Machwitz Izydor.
Kronenberg Agent Banku.	Maciejowski b. Professor
Końupajłowa Mary. Pod-	Uniw. Kr. Warsz.
komorzyna Wołk.	Malcz Wilhelm Dr. Med.
Kozmiński Józef.	i Chir.
Krauss Antoni.	Malcz Bogumił Adwokat.
Köhler Franc. Agent Ban.	Manowski Alexander.
Krusiński Józafat.	Maruszewski Urzę. Kom.
Kucharski Professor.	R. Spr. Wewn.
Kulczycki Ignacy.	Meltzer August.
Kupiszeński Franciszek	Miaskowski Felix.
Kurtz Adolf.	Miernowski Piotr.
Kuszel Jan.	Mierzwiński Urzędnik K.
	Woj. Maz.
Landowski Agent Banku.	Mikulski Urban.

Mizgier Michał.	Rewieński Tomasz.
Münhejmer Jan.	Rogiński Kazimierz Prof.
Niepokojezycki Benedykt	Romanowski Józef,
Dyrektor Banku.	Roszkiewicz Mikołaj.
Noakowski.	Rusiecki Jan.
Nowicki Tadeusz.	Rutkowski Stanisław.
	Rychłowski August.
Olszański W. Prof.	Schouppe Apolinary.
Orzechowski Felix.	Segno Xawery.
Ostrowski Radca Stanu	Skierkowski Ur. K. S. W.
Dyr. W. w Kom. Skar.	Skórzewski Felix.
Palicki Józef Prof.	Skupiński Antoni.
Pancer Refer. K. S. W.	Skwarców Ale. Neg. W.
Papengutt Dr. M. i Chir.	Smoliński Ref. Kom. Sk.
Paprocki Alexander.	Soldenhoff Maxymilian.
Paszkowski Józef b. Puł-	Sożonko Michał.
kownik W. P.	Stamm Adryan.
Petyskus Adolf Exem. 2.	Steinkeller Bankier W.
Pętkowski Ur. K. S. W.	Stronczyński Kazimierz.
Piątkowski Jan.	Stummer Maciej
Pieniążek Ur. K. S. W.	Szanior Inspk. Fabryk.
Piwnicki Eugeniusz.	Szankowski Antoni.
Plewczyński Stanisław	Szateński Radca P. B. P.
Kassyer Głny Banku.	Szawłowski Józef.
Pomarnacki Kalixt.	Szczygielski Karol.
Popławski Członek Kom.	Szląkowski Józef.
Umorzenia.	X. Szwejkowski Woj. b.
Popławski Jan.	Rek. K. W. Uniwer.
Potkański Ludwik.	Szwajnic Jan Professor.
	Szymanowski Jan.
Raczyński Jan.	Szymanowski Felix Na-
	czelnik Kantoru Banku.

Tarczewski Mecen.
Tarczewski Mode'st.
Turowski Seweryn.
Tys Edward Exem. 2.

Ulrych Maciej.

Vidal Ludwik.

Wasilewski Xawery.
Wazyński Antoni Mar-
szałek Lidzki.
Wąsowicz Ob. z W. San.
Weigel Ob. z Woj. Maz.
Weissensteiner Jan.
Wilkowski J.
Wołowski Jan Kanty
Adwokat.

Woroniecki Xże Ewaryst.
Wojcicki Alexy. Prof.
Wojda K.
Wróblewski Urzędnik K.
Woj. Mazow.
Wrzosek Assessor Izby
Obrachunkowej.

Zaborowski Cyprian Re-
ferendarz Stanu.
Zajączkowski.
Zawisza Jan Prezydent
Gr. Wołkow.
Zubelewicz Jan.
Zubelewicz Michał.
Żuliński Tadeusz.
Zurkowski Jan.

Do napisania tego dzieła, pomocném mnie było szczególnież dzieło nowo wydane „*Börsen Handbuch oder gründliche Darstellung des gesammten Börsen Verkehrs und der Staatspapier-Geschäfte etc. v. Dr. Friedleben Ilmenau 1832*” od którego układem wcale się nie różni. Niektóre nawet artykuły bez znacznej zmiany w ciagnałem, z resztą całe dzieło celem rozszerzenia, wyjaśnienia i sprostowania zajętych w niem wiadomości przeformowaném zostało.

CZĘŚĆ I.

O PAPIERACH PUBLICZNYH W OGÓLNOŚCI.

Wstęp.

1. Narody przez nadzwyczajne okoliczności, a szczególnie przez wojny, znajdują się często w położeniu, zwiększone swe potrzeby przez nadzwyczajne też środki zaspakajając, skoro skarb przez nie z szczęśliwszych czasów zebrany nie jest w tym względzie dostateczny. W naszych czasach gdzie tyle jest łatwem dla każdego kraju i najznacześniejsze summy w krótkim czasie przez pożyczki pozyskać u bogatych bankierów, skupianie skarbu staje się zbytecznem, jako martwy kapitał szkodliwem a nadto mało podobnem. Jeżeli więc zwyczajny przychód kraju, na przewidziane i corocznie ponawiające się jego potrzeby wyrachowany, niewystarczającym się być okaże, środki jego powiększenia znajdą się, albo w podwyższeniu już istniałych poborów i w wprowadzeniu nowych, albo w puszczeniu w obieg papierowej monety, albo wreszcie w zaciągnięciu długu przez otworzenie właściwych w tym celu pożyczek.—Sposób pierwszy jakkolwiek najprostszy, nie zawsze jest skutecznym: nie zawsze bowiem naród

pozostaje w możności zaspokojenia razem zbyt pomnożonego ciężaru przez nowe pobory, lub przez dawne znacznie powiększone. Stąd trudność ich zebrania, a przez to czas długi do tego potrzebny, niezupełnie odpowie gwałtownej a często momentalnej rządu potrzebie.

2 Papierowa moneta nie mając żadnej prawie wewnętrznej wartości, lecz tylko sztuczną nominalną, utrzymają ją jedynie, przez łatwość swęj zamiany na metaliczną. Skoro zaś okoliczności łatwość takową utrudnią, albo zupełnie usuną, wartość też papierowej monety zmniejszoną być musi. Rząd wprawdzie odniesie tę korzyść iż przez skłonienie swych dłużników i prywatnych do jej przyjęcia, znacznie w początkach nadzwyczajne swe potrzeby zaspokoić potrafi, lecz z drugiej strony kredyt jego tym sposobem zmniejszony zniży, o wiele samęjże monety papierowej cenę. Zniwolonny zaś w poborach też samą monetę przyjmować, wszystko drożej opłacać musi. Też same więc potrzeby pociągną większe wydatki, sprowadzą konieczność wydania większej ilości papierowej monety, co znówu bez wpływu na znaczniejsze i ciągle jej zniżanie nastąpić nie może. Nadto między prywatnemi w podobnym przypadku wszelkie umowy niepewnemi się stają, duch szkodliwy spekulacyi powstaje z samejże monety w własnym kraju przedmiot handlu tworzący, gdy każdy prawie tchnie chęcią najprędzszego się jej pozbycia. Użyteczne zaś spekulacye wstrzymane być muszą, już przez żądę zachowania u siebie właściwych pieniędzy, albo powierzania ich tylko przemysłowi lub handlowi obcemu, gdzie podobna niedogodność nie ma miejsca. Ze wszystkich więc środków, któremi Rząd nadzwyczajne potrzeby w jakich się znajdować może, pokryć jest wstanie, najprzyzwoitszy i najpowszechniej teraz używany jest zaciąganie pożyczek. Przez nie ciężar zarówno się rozdzielając na wiele lat następnych, o mało już istnący w kraju powiększa, gdy tylko procent i mała część kapitału, którą się opłacić zamyśla, corocznie

są podnoszone. Prawda już następnemu pokoleniu ciężaru przez to się przysparza, chociaż i to od podobnych nadzwyczajnych okoliczności wolnem być niemoże, lecz pomysłność narodów ciągle wzrastająca, i pomnożone tak wydatki, równie łatwe do zniesienia jak terażniejsze dla nas uczyni.

ROZDZIAŁ I.

O pożyczkach Rządowych.

2. Pożyczki rządowe są albo *wymuszone*, albo *dobrowolne*. (compulsive or voluntary loans: emprunts forcés ou em. volontaires: gezwungene oder freiwillige Anlehen).

Wymuszone na tem się zasadzają, iż Rząd skłania Obywateli złożyć mu pewną sumę podług wprzód ułożonej zasady, z zapewnieniem zwrotu téj summy saméj tylko, lub z procentem umówionym w oznaczonym czasie. Największy tylko niedostatek pieniędzy, lub gwałtowność momentalna potrzeb, do których pokrycia, żadnego innego sposobu wynaleść niepodobna; przy utracie zupełnej kredytu lub przy przemijającym zniszczeniu zaufania w krytycznych dla kraju momentach, usprawiedliwić tylko mogą podobną pożyczkę, która jako wymuszona, pożyczką właściwie nazywać się niepowinna. Jéj nadto rozdział pomiędzy indywidua będąc zazwyczaj z zbytnią nierównością połączony, a przez to niesłuszny i uciemniający, dostatecznie przeciwko podobnemu rodzajowi pożyczek przemawia.

Dobrowolne pożyczki jedynie kredytowi swój początek winny, opierają się bowiem na mniemaniu jakie publiczność posiada, o możności uiszczenia się ze strony rządu, który je zaciąga. Pożyczki takowe wymagają stałego oznaczenia względem sposobów pokrycia ich procentu, jak i ich przyszłej wypłaty, a przynajmniej co do pierwszego. Fundusze więc pewne w tym celu corocznie

przeznaczone być muszą, i dla tego dług z tych pożyczek pochodzący często długiem *ufundowanym* się zowie, (*funded debt*, *dette fondée*, *fundirte Schuld*), dla różnicy od długu administracyjnego (*floating debt*, *dette flottante*, *administrative*, *schwebende Schuld*), który powstając z potrzeb momentalnych administracyi krajowej, niema osobnego funduszu, na którymby był zabezpieczony, lecz z bieżących dochodów tegoż roku, lub następnego, przez Rząd zaspakajany bywa.

3. Sposób którym wypłata pożyczek ma miejsce, stanowi główną ich pomiędzy sobą różnicę, i stosownie do tego pożyczki się dzielą:

1° na pożyczki, których kapitał w oznaczonych terminach wypłaconym być winien.

2° pożyczki, przy których takowe termina wypłaty, nieoznaczają się wcale.—Pożyczki pierwszego gatunku głównie w Austrii, Prusach, i innych Państwach niemieckich są używane. W nich Rząd zobowiązuje się oprócz umówionego rocznego procentu od pożyczki, wypłacić też kapitał, nie w jednym jednak terminie, ale dla ułatwienia częstkowo w wielu następnie po sobie idących oznaczonych terminach, nim tym sposobem całkowita jego wypłata nie nastąpi. Że zaś każda pożyczka rządowa pomiędzy wielu wierzycieli jest rozdzieloną, by uniknąć więc trudnej wypłaty po szczególe, niemogącej być często bez parciałną, jest zwyczajem, wybór Obligacyj rządowych pożyczkę składających, a które opłaconemi być mają, przypadkowi zostawić, i je przez losowanie oznaczyć. Często z takowem losowaniem są jeszcze pewne premia czyli wygrane połączone, które posiadacze szczęśliwszych losów pozyskują. Podobne premia powstają, albo z utraty procentu przez mniej szczęśliwe czyli bez wygranej wychodzące losy a nadto pewnej części kapitału, albo z procentu tylko który też ostatnie utracają na czas dłuższy lub krótszy, albo z procentu od procentów gdy wychodzące losy bez wygranej kapitał

z procentem prostym otrzymują, albo wreszcie z procentu od procentów i jednej części procentu prostego, gdy druga losom bez wygranej z kapitałem losu jest przysądzoną. Pożyczki tak co do swój wypłaty urządzone, *loteryinemi* się zowią.

Do pierwszego jeszcze rodzaju pożyczek, policzyć potrzeba, pożyczki zawierane na *renty terminowe* albo *dożywotnie* (*terminable or life annuities, rentes temporaires ou viagères. Zeit oder Leibrenten*). Pierwsze zasadzają się na tém, iż Rząd za pożyczony sobie kapitał corocznie równą rentę opłaca, przez pewny jednak przeciąg czasu, po którego upływie dług za umorzony się uważa. Stąd wypada, że przy każdym opłacaniu renty pewna część kapitału się umarza. Dla tego też procent formujący rentę od zwyczajnego wyższym bydź musi, a wielkość jego urządzi się podług wysokości zwyczajnego w kraju procentu i liczby lat przez które opłata renty ma mieć miejsce. Renty terminowe jedynie w Anglii i to bardzo rzadko teraz są w używaniu, dzielą je tam zazwyczaj na *krótkie* i *długie renty* (*short and long annuities*), z których pierwsze na 10 do 45 lat, drugie na więcej, do 99 lat się przysądzają.

Renty dożywotnie w tém są różne od terminowych, że czas opłaty rocznej renty, przez czas trwania życia pożyczającego, albo drugiej obranej przez tego osoby jest oznaczony. One to podają sposób jak z dochodem cały swój fundusz zużyć można (*à fonds perdu*), i dla tego w tym tylko kraju mogą mieć miejsce, w którym wielu bezżennych żyje, nietroszczących się wcale o pozostawieniu po nich jakiegoś majątku. Co do wielkości zaś procentu czyli rocznej renty, tu jedynie tablice prawdopodobieństwa nad śmiertelnością służą za zasadę. Renty dożywotnie mogą bydź jeszcze czasem za pożyczony kapitał towarzystwu z wielu osób zebranemu przez Rząd przyznawane, z warunkiem że renta wprzód zmarłego całkowicie lub w części na dłużej żyjącego przechodzi, póki

nakoniec jeden pozostały że wszystkich, renty od całego kapitału, albo oznaczonej największej nieotrzyma, a z tego śmiercią rząd od swego zobowiązania się niewolni, Pożyczka w podobnej formie zawarta, *tontina* się zowie od swego wynalazcy TONTI Neapolitanina.

Drugi rodzaj pożyczek stanowią w skutku ich przyznawane *renty wiekuiste* (perpetual annuities, rentes perpetuelles, ewige renten). Głównym ich jest charakterem, iż Rząd co do wypłaty kapitału pożyczki żadnego zobowiązania się nieprzyjmuje, sam tylko procent umowiony najregularniej opłacać się stara, który przez to przybiera formę wiecznej renty, i temu właściwie winien swoje nazwisko. System podobny pożyczek jest głównie w Anglii i Francyi używany.

4. W każdej pożyczce jakkolwiek najmniej od zwyczajnej się różniącej, Rząd nieotrzymuje prawie nigdy summy przez pożyczkę zakresłonej. Prowizja przedsiębiorcy pożyczki za starania w jej zebraniu przyznawana, lub kosztą tegoż zebrania, oprócz innych okoliczności, zawsze ją nieco zmniejszają. Zawsze więc kapitał nominalny, który Rząd bydź dłużnym zobowiązuje się, wyższemu jest od tego jaki rzeczywiście odebrał. Różnica stąd powstająca, większą się jeszcze okaże, gdy procent pożyczki jest za mały stosownie do okoliczności w których był przyznany. Procent prawem przepisany niemoże tu służyć za zasadę. Nieszczęśliwe najczęściej dla kraju okoliczności pożyczkę zrzadzają, nikogo zaś do niej zmusić niemożna, a jednak procent poprzedni, zachować jest zwyczajem. Co się więc uszkadza na procencie wierzycielowi, wynagradza się na kapitale. Rząd za każde 100 które w długu zapisuje, przyjmuje zazwyczaj mniejszą ilość, a jednak pierwsze zwrócić się zobowiązuje. Przypadek ten więc się jeszcze stosuje do pożyczek w formie rent zawieranych, w tem mniejszą korzyść dla wierzycieli od zwyczajnych mających, iż ci nigdy o wypłatę kapitału dopomnieć się niemogą, ta bowiem jedynie woli Rządu

się pozostawia. Rząd jednak przez wzgląd by sameż procenta od ciągle zawieranych w tym sposobie pożyczek, zbyt znacznego ciężaru z czasem dla kraju niesprawiły, dług przez stopniową wypłatę zmniejszać musi. Wypłata ta nastąpi, albo przez wykupno papierów pożyczkę świadczących po cenie ich targowej gdy ta jest mniejszą od wartości odpowiedniej jaką za nie zapisał, albo też po tej ostatniej czyli po nominalnej wartości gdy jest od niej większą. Ostatnia ta okoliczność nada jedynie prawo rządowi do zniżenia procentu od pożyczki, który już w tym razie wyższym jest od zwyczajnego. Może zatem zniewolić wierzycieli do odebrania nominalnej wartości papierów, czyli tego co się wypłacić zobowiązał, albo też do kontentowania się nieco niższym od nich procentem. Będzie więc to właściwie utworzenie nowych papierów, o procencie stosownym do okoliczności już w tym czasie korzystnych dla rządu.

ROZDZIAŁ II.

O papierach Publicznych.

5. Jak w pożyczkach między prywatnemi, dłużnik wierzycielowi doręcza dowód zajmujący wielkość długu, stopę procentu podług której procent od kapitału ma być rachowany, czas wypłaty kapitału i tak i samegoż procentu, tak również się dzieje i w pożyczkach rządowych. Rząd jako dłużnik pożyczającemu jako wierzycielowi wydaje podobny dowód, który tu właśnie *papierem publicznym* lub *rządowym* się zowie (public fonds, effets publics, Staatspapiere). Przezeń udowadnia się pretensya do Rządu, czyli pewne tegoż zobowiązanie się, stąd jeszcze papiery publiczne *Obligacjami rządowymi* są nazywane.

6. Jakkolwiek papiery rządowe i moneta papierowa w pewnym względzie są do siebie podobne, gdyz jedno

i drugie jako pretensie do Rządu przez tenże zrealizowane być muszą, i równie w jednym jak w drugim wypłata dokonana być może, wielka jednak z innej strony zachodzi między niemi różnica. Moneta papierowa jest właściwym środkiem zamiany, a mając kurs podobnego rodzaju jak moneta metaliczna, za prawdziwe pieniądze się uważa. Częsta zaś zamiana w papierach rządowych nie jest istotną, lecz tylko przypadkową, ich przyjęcie od woli każdego zaległe. Dla tego te ostatnie same przez się tworzą osobny i właściwy handel papierów, gdy przeciwnie monetę papierową zazwyczaj do handlu monet się liczy.

7. Formy pod któremi papiery publiczne nam się przedstawiają, i mocą których z jednych do drugich rąk przechodząc przedmiotem handlu się stają, różnego są gatunku: i tak.

a. *Obligacye*. Te oznaczają dowody które każdemu pożyczającemu na złożony przezeń kapitał się wydają. Wydanie takowe jest albo na *imie pożyczającego*, albo wprost na *okaziciela*: (to bearer, au porteur, auf den Inhaber).

Obligacye pierwszego gatunku mogą tylko przez formalną cessyą z jednej ręki do innej przechodzić. Samo posiadanie Obligacyi niestanowi jeszcze prawa do własności téjże. Dla tego odstąpienie obligacyi, czyli przekaz na rzecz innego łączyć się tu musi, z poświadczeniem jój posiadacza na piśmie zrobionem, już na saméjże obligacyi, już przez osobną notę sprzedaży. Nadto każdy podobny przekaz powinien być rządowi wiadomym, by ten stosowną opłatę procentu istotnemu tylko właścicielowi obligacyi mógł skutecznie. Dla posiadania zaś dokładnego wykazu kapitałów, które szczegółowym wierzycielom się należą, stosownie do zmian zbyt częstych jakie w tym względzie zachodzą, musi Rząd otworzyć odpowiednią temu celowi publiczną księgę, któraby wszystkie podobne pretensie zajmowała.

Przy Obligacyach drugiego gatunku, każdy ich okaziciel przez proste posiadanie, ma już prawo własności do nich ugruntowane, chyba że się okaże iż ich poprzedni właściciel niesłusznym sposobem z ich posiadania został wyzuty. Dla tego celem przezorności tylko przy zakupywaniu takich obligacyy, czasem nota sprzedaży żadaną bywa. Podobne ułatwienie przekazu tych papierów w cyrkulacyi, zbliża je do papierowej monety, lecz też i bezpieczeństwo w posiadaniu zarównem czyni, mniejszem zatem niż przy pierwszych obligacyach gdy zguba często utratę ich własności za sobą pociąga. W nowych pożyczkach często wybór sposobu wystawiania obligacyy, wierzycielowi się zostawia, a nawet nabywcom późniejszym służy prawo zamiany obligacyy co do ich formy.

Dla pobierania procentu każda obligacya szczegółowemi kwitami jest opatrzoną, które na tak wielką liczbę lat, albo zwyczajniój półrocz się wydają, jaka trwanie kapitału pożyczki oznacza: kwity takowe które z literą numerem, i datą obligacyi się zgadzają, *kuponami procentowemi* się zowią (warrants, coupons, Zinscoupons) gdyż w przypadającym terminie wypłaty procentu, odcinają się, i oznaczona na nich summa podnoszoną bywa. Przy obligacyach na okaziciela, procent każdej osobie chociażby nieznajomój za okazaniem kuponu, w oznaczonym czasie się opłaca, przeciwnie w obligacyach na imie wierzyciela wystawionych, w nieprzytomności tego, osoba tylko pełnomocnictwo mająca procent należny odebrać jest zdolną. Dla ułatwienia jednak czasem i te ostatnie obligacye, chociaż same na imie posiadacza się wydają, kupony mają na okaziciela, jak to właśnie na Akcyach Banku Wiedeńskiego ma miejsce.

6) *Inskrypcie czyli wpisy.* Pod takowemi rozumieją się pretensye do Rządu, na które żadnego szczególnego dowodu się nieotrzymuje, wciągają się tylko one w wielką księgę (great book, grand livre, Hauptbuch),

która długi rządowe zajmuje. Rząd więc w tym razie posiada wielką xieęgę co do swoich długów, w której imiona i pretensye każdego z jego wierzycieli są zapisane, każda zmiana tak co do osoby posiadacza, jak i wielkości kapitału mu winnego, musi w tę xieęgę byđz wciągnioną. Czasem wierzyciel, podług urządzeń w niektórych krajach istnących, otrzymuje wyciąg z wpisu (*extrait d'inscription*) czyli *Certyfikat* na wielkość summy, która na rzecz jego w wielkiej xieędze jest zapisaną. Może on na nim całkowicie lub częściowo do pewnej summy przekaz drugiemu uczynić, przy wyższej jednak summie przekaz podobny z wpisem na imie nowego nabywcy, połączonym byđz musi. Posiadacze inskrypcyy, za złożeniem do depozytu *Certyfikatów* je świadczących, a razem deklaracyi iż inskrypcie swoje za niezbyte uznają, czyli za nieuległe żadnemu przekazowi, upoważniani byđz mogą, do wydawania *Certyfikatów* na okaziciela, przez Rząd poświadczonych, lecz tylko do wielkości summy przez poprzednie *Certyfikata* zabezpieczonej. System inskrypcyi najpowszechniej do rent tylko zastosowany, w Anglii i we Francyi w głównem jest użyciu.

ROZDZIAŁ III.

O umarzaniu długów rządowych.

8. Im więcej rząd jaki w konieczności się znajduje, zaciągać pożyczki, tym bardziej przemyślać powinien, nad sposobami, któremiby ile można najprędzej uwolnił się od ogromnego ciężaru, jaki ich procent i kapitał ciągle pomnażane, w swój wypłacie sprawiają. To zaś nastąpi przez powolne i w skutecznym sposobie uregulowane umarzanie pożyczek, do czego właśnie jest potrzebnym *fundusz amortyzacyjny* (*sinking fund, caisse d'amortissement, Tilgungsfonds*).

9. Zakład podobnego funduszu rozmaicie skutecznie się może, urządzenia jednak które Angielski Minister Pitt według projektu Doktora Price, r. 1786 po raz pierwszy w tym względzie wprowadził, od wszystkich prawie innych narodów Europejskich w ostatnich czasach przyjęte były. Na opisie więc ich tylko ograniczymy się.

Oznacza się pewna roczna summa, na częściowe umarzanie długu, którą zwyczajnie na 1. procent się przyimuje, czyli na 1 od 100 w stosunku do całego długu. Na zebranie téj summy wziętej zarazem z procentem od długu należnym, ustanawia się jaki stały pobor, o którymby pewność mieć można, iż zawsze w tym celu dostatecznym się bydz okaza. Summa roczna umarzająca *dotacją* czyli uposażeniem funduszu amort: nazywana, służy do powolnego i stopniowego umarzania długu przez wykupywanie szczegółowych jego obligacyy. Przy ciągle trwającym takowem wykupnie, zmniejsza się liczba obligacyy w obiegu będących, zmniejsza się więc zarazem procent od nich opłacany. Gdy zaś pobor na jego utworzenie przeznaczony pozostaje zawsze jednakowy, dotacya się więc powiększa przez procent od pomnażającej się coraz liczby wykupionych obligacyy i prędko sprowadza moment, w którym wykupując ich resztę, dług całkowicie umarza. Sama tylko dotacya do umarzania długu użyta, dalekoby dłuższego na to potrzebowała czasu.

10. Jak prędko rośnie fundusz amortyzacyjny którego dotacya 1 procent na 100 od pożyczki corocznie wynosi, skoro tylko w swym celu przez procent od wykupionych corocznie obligacyy popierany będzie, następny przykład z rachunku wyciągniony przekona. Przez samą tylko powyższą dotacją pożyczka o 100 milionach w 100 latach dopiero się umarza, a korzyść jedynie w ciągle mniejszym rocznym procencie dla kraju się zabezpiecza. Przeciwnie też dotacya skoro wiernie zawsze swemu przeznaczeniu odpowiednią zostanie, i z procentów umorzonego kapitału pożytek odniesie, w daleko krótszym czasie

podobny sprawi skutek. I tak powyższą pożyczkę w 36 latach umorzy przy procencie po 5 $\frac{1}{2}$ od niej opłacanym, w 41 latach przy procencie po 4 $\frac{1}{2}$, w 47 nakoniec przy procencie po 3 $\frac{1}{2}$. Umorzenie następuje tym prędzej, im wyższy jest procent i im większą jest dotacja w stosunku do całego długu.

I tak gdy dotacja jest częścią długu $\frac{1}{200}$, $\frac{1}{100}$, $\frac{1}{50}$, $\frac{2}{100}$,

ten się umorzy przy pro-

cencie 3 $\frac{1}{2}$	w 66, 47, 35, 31 ^{szym} roku
4 $\frac{1}{2}$	56, 41, 32, 29 ^{ty} „
5 $\frac{1}{2}$	w 50, 36, 29, 26 ^{ty} roku.

Czas tak oznaczony umorzenia długu w tedy jest tylko prawdziwym, gdy obligacye dług składające po ich nominalnej wartości (*al pari*) są wykupywane, daleko zaś mniejszym będzie, gdy takowe wykupno niżej nominalnej wartości dokonywanem być mogło. Gdyby np. 3 procentowe papiery po 60 za 100 ciągle wykupywano, wtedy przy dotacyi 1 procent, zupełne ich umorzenie nie w 47 latach jak w przód, ale w 29 tylko by nastąpiło. Przypadek ten jednak nigdy niema miejsca, nigdy papiery po jednéj cenie niżej nominalnej wartości przez tak długi przeciąg czasu wykupić nie będzie można. Niezważając tu jeszcze teraz na inne przyczyny, podwyższenie lub niżenie ceny targowej czyli kursu papierów sprawić mogące, samo już wykupno zmniejszając ciągle ilość papierów pozostałych, kurs ich przez nadzieję podobnegoż w krótkce z nimi losu podwyższać będzie. Nadto fundusz amortyzacyjny nie rocznie ale zwyczajnie w krótszych terminach, często nawet codziennie, dla przeszkodzenia zbyt wielkim zmianom co do kursu, zakupuje pewną liczbę papierów przy powszechnej konkurencyi publicznie na giełdzie. Ceny więc po których je otrzymuje, rozmaite być muszą, czas przeto zupełnego ich wykupna czyli umorzenia z dokładnością oznaczyć się nie może. Wiadoma jest tylko,

granica, do której w cenie co do wykupna papiery wznosić się mogą, żadne bowiem po cenie wyższej nad nominalną nie są umarzane. Oprócz rent mała tylko liczba obligacyy niżej swęj nominalnej wartości umarzana być może. Jeżeli bowiem kredyt słaby państwa lub procent za mały, pomiędzy ceną ich pierwotną a nominalną, znaczną uczynił różnicę, czas i sposób ich umarzania w samejże pożyczce oznaczony, skoro w swych przepisach regularnie spełniane będą, w krótkce równość tych cen za sobą pociągną. Zawsze więc i te obligacye równie jak wszystkie inne po nominalnej tylko wartości umarzalnemi się staną. Czas zaś zupełnego ich w tym razie umorzenia łatwo się oznaczy, mając dany kapitał pożyczki, stopę jej procentu i dotacją funduszu amort: pożyczce odpowiednią. Formuła w tym względzie przy końcu téj części podana, ułatwi potrzebny do tego rachunek i zarazem stwierdzi wypadki liczebne wprzód wymienione.

11. Od sposobów dokładnego zastosowania, i skrupulatnego ciągle spełniania urzędzeń podanych, zbawcze też skutki funduszu amortyzacyjnego głównie zależą. Celem wolniejszego i lepszego nim zarządu, często sam tylko jego dozór, osobnej Administracyi się powierza. Wszystkie renty lub obligacye przez tę wykupione, jako takie oznaczone i starannie są przechowywane, by w obieg na nowo puszczane nie były. Jeżeli zaś w jakim kraju trwa postanowienie, iż fundusz amortyzacyjny w miejscu ciągłego powiększania się, ma stały punkt na swój wzrost przeznaczony, w tedy skoro go dojdzie, wszystkie renty później wykupione, jako już swym procentem funduszu pomnażać niemogące, zebrane, w oznaczonych terminach publicznie się palą. Tym sposobem Rząd zapewnia ulgę dla kraju w zmniejszonej summie procentów od długu, a tem samem w zmniejszonych poborach na utworzenie jej potrzebnych. Działanie zaś funduszu zawsze wielkie pozostaje, nieogranicza

się bowiem na samą tylko dotacyi, ale rozciąga się jeszcze do procentów od summy w papierach, którą tenże fundusz zebrał, przez poprzednie wykupno, nim doszedł do oznaczonego punktu swojej wielkości,

12. Do warunków skutecznej działalności funduszu amort. przy zmniejszaniu długu, policzyć jeszcze potrzeba:

1. Aby fundusz takowy ani co do swojej dotacyi uszkodzony, ani też co do regularnego wykupna papierów tamowany nie był, co właśnie się dzieje gdy Rząd dochody jego zmniejsza i na co innego używa, jak to w Anglii i Francyi zbyt często się zdarzało.
2. Aby na każdą nową pożyczkę nowy też fundusz amortyzacyjny był ustanowiony, przez właściwą do tego dotacją. Skoro bowiem nowa pożyczka stanie się ciężarem dla dawnego funduszu, zmniejszy jego moc, jaką podług wyrachowania mieć był powinien.
3. Aby dotacja z czystej rocznej przewyżki dochodu kraju nad jego wydatki jedynie się składała. W innym bowiem razie gdy dotacja zbyt jest wysoką, rząd traci przychód jaki fundusz zyskuje, a to z czasem nie inny sprawia skutek, tylko konieczność zaciągania nowych pożyczek. Jedną więc ręką wykupują się długi, a drugą w podobnym czasie nowe o wyższym często procencie nagromadzają się. Podobnie postępując nigdy ciężar długu zmniejszyć nie będzie można.

13. Pod powyższemi tylko warunkami i przy zarządzie funduszu amort. tak dokonywanym, by żadne przeniewierzenia się i przemycania papierów niepodobne były, może się tylko matematycznie pewny rachunek umorzenia długu zrealizować. Zawsze jednak przy poprzednim przypuszczeniu ze wewnątrzny pokój w kraju, w przeciągu czasu na umorzenie potrzebnego, przez nic niebył zawichrzony. Poszukiwania czyli w teraźniejszym czasie, takowy długo trwający pokój w krajach Europy jest podobnym, nie mogą być tu naszym przedmiotem i tam gdzie w jakimkolwiek bądź sposobie przerwany został, muszą w miejscu umarzania dawnych pożyczek nowe zaciągać.

ROZDZIAŁ IV.

o Negocyacji pożyczek.

14. Łatwość jaką kraj każdy znajduje w zaciąganiu pożyczek, służy tylko za dowód iż wiele kapitałów jest do rozrządzenia. Podobny tych obrot podnieca większość korzyści jakie pożyczki rządowe nad prywatne przedstawiają. Zupełna pewność otrzymania procentu w oznaczonych terminach, ciągła wolność zarządzenia kapitałem przez sprzedaż papieru, wyższy zazwyczaj procent niż w pożyczkach prywatnych się pobiera, a nadewszystko powab zysków jakie przez spekulacye w papierach odnieść można, o to powody które napływ kapitałów do pożyczek rządowych zrzadzają a przez to prędkie ich zebranie ułatwiają. Z tej jednak łatwości pożyczek o dobrym kredycie państwa wnieść jeszcze niemożna. Często zysk nieco większy lecz terazniejszy czasowy, mniej uważnemi czyni pożyczających na stratę jaką w przyszłości ponieść mogą. Wielkie są zazwyczaj korzyści które rządy o słabym kredycie w swych pożyczkach przedstawiają, i te zbyt często przemagają obawę jaką wierzyciele mają względem późniejszego ich niedopełnienia. Każdy z nich wręście sądzi iż przez trafną w czasie sprzedaż papieru przewidzieć, a tem samem uprzedzić potrafi cios który przeż niedopełnienie warunków mógłby być jego udziałem. Korzyści przeto choć momentatnej uysć niedozwala. Oto przyczyna dla której narody których forma rządu i kredyt w publicznem mniemaniu podrzędne jeszcze trzymają miejsce, jak wolne południowo Amerykańskie państwa, Brazylia, Hiszpania, dotąd Grecya, sama nawet Portugalia znajdują ciągle gotowe domy Bankierów do pożyczania im pieniędzy. Warunki dopiero pod którymi Rząd jaki

pożyczki zawiera uważać się mogą za właściwą miarę zaufania i kredytu jakie w opinii publicznej posiada. Kredyt takowy mniej zależy od wielkości i potęgi narodu, jak szczególnie od sprawiedliwego charakteru jego rządu, w regularnem spełnianiu przyjętych zobowiązań. Przez niezłomne tego zawsze utrzymanie każdy rząd poda najpewniejszą rękojmią, iż w czasie potrzeby, przez korzystne nawet względnie czasu pożyczki, środków pozabawiony niebędzie.

15. Dwa są sposoby któremi Rządy doskonałego kredytu używające pożyczki zaciągają: albo je całkowicie odstępują jednemu lub wielu łącznie domom handlowym, które na oznaczonym terminie najkorzystniejsze podają do pożyczek warunki, przy powszechnej konkurencyi, mocą opieczetowanych swych na piśmie oświadczeń; albo po poprzedniem oznaczeniu warunków pożyczki, otwierają subskrypcie, dla przyjęcia cząstkowych kapitałów które razem pożyczkę uformować mają.

W pierwszym razie jest ta korzyść, iż ubieganie się cenę papierów składających pożyczkę oznacza. Cena ta stosuje się do jednej ilości za stałą przyjętą, to jest do procentu który Rząd od pożyczki zaciągnąć się mającej ustanawia, a który w zwyczajnych pożyczkach od procentu zwyczajnego w kraju w tym czasie się nieróżni. Cena zatem przyznana jest kapitałem rzeczywistym który Rząd otrzymuje, a który albo zgadza się z kapitałem nominalnym 100 jaki zapisuje, albo jest od niego o niewiele mniejszym. Często przy oznaczeniu procentu, podaje się jeszcze termin pierwszy jego opłaty, jak i całkowitej wypłaty pożyczki. Same tylko bogate domy Bankierów, posiadające znaczne kapitały, i przez swe związki jak i kredyt tak w kraju jak za granicą znacznie je jeszcze pomnożyć mogące, o całkowite przysądzenie pożyczki ubiegać się mogą. Za pośrednictwem ich dopiero mniejsi kapitaliści biorą udział w pożyczce, zawsze jednak od większej lub mniejszej tych ostatnich w tym razie skłonności, lub

żądania, wielkość ofiarowania pierwszych co do ceny za-
leżeć będzie. Summę całkowitą pożyczki, jej przedsiębiorcy
zazwyczaj terminowo opłacają, w kilku lub kilkunastu na-
stępnych po sobie równych miesięcznych ratach. Przy opła-
cie pierwszej części otrzymują oni Certyfikat na okaziciela
który odprzedać mogą: dołącza się jednak warunek iż
tracą prawo do opłaconej części, gdy w następnie o-
znaczonych terminach opłaty pożyczki nieusłutecznią.
Wtenczas dopiero wydają się im Obligacye co do swęj
wielkości najczęściej od ich woli zależgę. Rząd przedsię-
biercom za starania podjęte w negocyacyi pożyczki, pewną
przyznaje prowizyą. Zysk ich na tem jeszcze się nieogran-
nicza. Zwyczajem jest, procent od całej pożyczki im opła-
cać od terminu opłaty pierwszej jej części. Nadto przed-
siębiorcy szukają bardziej powiększyć zysk takowy, przez
sprzedaż papierów innym po wyższej cenie, niż ta po
której je od Rządu otrzymali.

Przy pożyczkach przez subskrypcye, konkurencyja wpra-
wdzie nie wpływa na oznaczenie ceny papierów, ale daje
się prawo do brania bezpośrednio udziału w pożyczce,
tak większym jak mniejszym kapitalistom. Niepotrzebują
oni opłacać za to premium dla przedsiębiorców, czyli
wspólnie dokładać się do ich już tak wielkiego zysku. Spo-
sób ten jednak zebrania pożyczki, w kraju przemysłowym
może mieć tylko miejsce, w kraju gdzie wiele jest kapi-
talistów w miastach wielkich zazwyczaj zebranych: w Ho-
landyi jest on zwyczajny, lecz ten kraj niejako za jedno cią-
głe miasto uważać można. Opłata całej pożyczki, tu również
terminowo nastąpić tylko mogąca, niedaje téj co w pier-
wszym razie pewności, względnie swego spełnienia. Za-
wsze rząd w wątpliwości pozostaje, co do pomyślnego
pożyczki skutku, dla tego też pierwszy sposób zaciągania
pożyczek zazwyczaj jest przenoszony, i prawie jedynie
teraz używany.

16. Niektóre pożyczki rządowe umyślnie tak się urzą-
dzają, iż daleko niższy procent przynoszą, niż zwyczajny,

lecz przeciwnie większy kapitał w nich się zapisuje niż istotnie się odbiera. Gdy np. w jakim kraju zwyczajna stopa procentu jest 4 na $\frac{100}{100}$, pożyczki zaś 3 na $\frac{100}{100}$, wtedy Rząd zapisuje za 100 które rzeczywiście przyjmuje $133\frac{1}{3}$, co właśnie po 3 $\frac{100}{100}$ tyleż daje procentu co 100 po 4 na $\frac{100}{100}$. Ani pożyczający co do procentu, ani rząd co do kapitału, skoro ten wiekustą rentę stanowić będzie, szkody nieponiosą. W tym bowiem razie rząd niebędąc obowiązany do opłaty kapitału, powiększenie się tego za obojętne dla siebie uważa. Wartość zaś papierów z podobnej pożyczki wynikłych, po ich wejściu w handel, gdy procent zwyczajny na 4 $\frac{100}{100}$ ciągle się utrzymuje, za 100 tylko 75 wynosić będzie. Po tym też jedynie kursie fundusz amortyzacyjny wykupywać je może bez żadnej straty.

17. W poprzednim systemie pożyczek, gdzie stopa procentu widocznie jest mniejszą, Rząd uprzedza niejako jej niżenie, któreby dopiero w późniejszym czasie nastąpić mogło. Pozbawia się więc korzyści, jakaby w czasie wynikła z dokonanej redukcji procentu. Jeżeli bowiem procent ustanowiony, później nieco, [zwyczajnemu równym się bydz] okaże, papiery do nominalnej wartości się wzniosą. Rząd więc przy ich wykupnie, daleko więcej, bo jak w przytoczonym przykładzie o $\frac{1}{4}$ więcej opłacać musi niż rzeczywiście odebrał. Nadto papiery podobne w wyższym zazwyczaj stoją kursie, niż ze stosunku ich procentu do procentu zwyczajnego wypada; kapaliści pewniejsi będąc iż czas w którym Rząd za korzystne uzna je wykupić, nie tak prędko nastąpić może, chętniej w nie kapitały swoje umieszczają. Dla spekulantów zaś na papiery, zbyt obszerne przez nie podane jest pole aby przez rozmaite sposoby kurs podwyższać aż do nominalnej wartości, a tem samem zysk swój powiększać. To wszystko utrudnia działanie funduszu amortyzacyjnego, który zawsze prawie wykupywać musi papiery po wyższej, niż Rząd otrzymał wartości. Działanie to jednak ciągle trwać musi. Niema bowiem papierów właściwie nieumarzalnych.

Jeżeli w rentach rząd względem wierzycieli co do wypłaty kapitału nieprzyjmuje żadnego obowiązku, przyjmuje go względem kraju, dla którego procenta od skupiających się ciągle w tym rodzaju pożyczek, stać się mogą z czasem ciężarem możność jego przechodzącym.

ROZDZIAŁ V.

O handlu papierów publicznych.

18. Kapitałiści zakupują papiery w przekonaniu iż swe kapitały korzysnuje i bezpiecznie w nich umieścić mogą. Mniej ich obchodzą zmiany codzienne co do kursu papierów, gdyż raz umieszczonych tak kapitałów, bardzo rzadko w innym sposobie, przynajmniej całkowicie użyć żądają. Przeciwnie się dzieje z spekulantami na papiery (agioteurs, jobbers), ci z momentalnych nawet zmian kursu, korzystać odnieść się starają. Zakupują oni często jednego dnia papiery, by je na drugi, już z zyskiem odprzedać. Wszelkie sposoby są dla nich godziwe, by tylko kurs na swą stronę przechylić. Stąd często najfałszywsze rozsiewają wiadomości, aby dać powód do większego żądania lub ofiarowania papierów przy ich sprzedaży, a tem samem żeby podwyższyć lub zniżyć ich cenę, stosownie do tego jak wymaga momentalna korzyść, którą z podobnego kroku otrzymać mają nadzieję. Dla nich to szczególniejsze zmiany codzienne co do kursu papierów we wszystkich krajach Europy, przez publiczne dzienniki są ogłaszane.

19. Wielkość ofiarowania lub żądania, równyż wpływ na cenę targową czyli kurs papierów wywiera, jak na cenę wszelkich przedmiotów handlowych. Cenę pierwotną pierwszych stanowi cena po której od Rządu odstąpione zostały. Zmiany zaś w niej zachodzące, już przez podwyższenie lub niżenie kursu czyli przez *zdrożenie*

lub *staniałość* papierów (rise and fall, la hausse et la baisse, das Steigen und fallen), zależą od większego lub mniejszego żądania papierów względnie ich ofiarowania do sprzedaży. Wyjaśnienie więc przyczyn sprawiających różność takową w ofiarowaniu lub żądaniu, wykazuje razem przyczyny zmian co do kursu papierów. Trzy z nich są główniejsze, pod które wszystkie inne podciągnięte być mogą.

1° *Kredyt rządu*. Przy wielkim rządzie kredyty papiery ciągle wysoką utrzymują wartość. Bezpieczeństwo tym sposobem zapewnione względem ich kapitału i procentu, główną jest tego podstawą. Zły kredyt stawia zawsze papiery na niskiej cenie, bezpieczeństwo bowiem powyższe już jest daleko mniejsze. W miarę jak polityczne wypadki, kredyt państwa zmieniają, podwyższając go lub niżając, zmiana też podobna co do kursu papierów następuje. Wszystko co moc kraju powiększa a zarazem przekonanie, iż ten święcie dopełni przyjętych zobowiązań, na podwyższenie też kursu zbawiennie wpływać będzie i przeciwnie.

2° *Procent zwyczajny w kraju*. Dajmy że papiery przy zwyczajnym w kraju procencie 5 $\frac{2}{100}$, na tenże procent utworzone zostały. Jeżeli ten procent później z 5 do 4 się niższy, nikt 5 procent które od rządu odbiera, za 100 w kapitale nie sprzeda, ale za podobne 5 procentowe papiery żądać będzie stosunkowo, t. i. 125. Za niżeniem więc procentu zwyczajnego dawniej istnącego, papiery o tym procencie pozostałe co do ceny wznosić się muszą. Zmiana ta jednak wprzeciagu dopiero wielu lat następuje, procent bowiem zwyczajny, o mało się zmienia. Raz zmieniony jest pewno długo trwały.

3° *Ilość monety metalicznej w kraju*. Moneta a zarazem drogie metale w wielu razach już obfitami już rzadkimi w kraju się stają: tańszymi więc lub droższymi w stosunku do przedmiotów, które za nie nabyć można. Zdarzenia podobne bez wpływu na zmianę kursu papierów

pozostać nie mogą. Przy obfitości monety, zbyteczną jej ilość, wielu w papierach umieścić pragnie, stąd powiększy się tych żądanie i kurs zarazem. Z jej zaś rzadkością, każdy pewną część posiadanych papierów na monetę zamienić zechce, pomnoży się więc ich ofiarowanie, a w skutku tego kurs się zmniejszy. Ilość stosunkową monety w kraju, wskazuje stan *eskonty* czyli procentu na czas krótki, który z procentem zwyczajnym w bardzo małym jest związku. Procent zwyczajny już prawie od wieków na 5 $\frac{1}{2}$ się utrzymuje, gdy procent na czas krótki stosownie do okoliczności od 2 do 12 się zmieniał.

Najdokładniejsza tylko znajomość stanu narodów, i najściślejsze a ciągłe obeznawanie się z wypadkami w nich handlowemi, ustalić potrafią sąd względem przyczyny, zaszłej zmiany w kursie papierów, sąd tym trudniejszy, iż najczęściej przez zwodnicze wiadomości podobna zmiana w znacznym nawet stopniu zdziałaną być może.

20. Trudność jaką kupujący papiery i ich sprzedawcy znajdowali w wyszukaniu odpowiednich ich życzeniom osób, dała uczuć potrzebę we wszystkich prawie większych miastach handlowych otworzenia giełd, służących za miejsca do ich wspólnego zarazem zebrania się, przeznaczonych zatem na ułatwienie handlu papierów, równie jak i wszelkich towarów. W celu zaś pewniejszego uistotnienia zamierzonego kupna lub sprzedaży, albo przynajmniej w celu zbliżenia do siebie odpowiednich w swych potrzebach osób, a razem pświadczenia dokonanej przez nich umowy, zwyczajnie przez Rząd są ustanawiani *Agenci wymiany* (Stockbroker, Agent de change, Wechselagent). Pierwszy przypadek ma miejsce we Francyi, gdzie wszelki bezpośredni handel między kupującym a sprzedawcą co do papierów przez prawo jest zabroniony. Negocjacya nawet papierów publicznych potrzebuje tam pośrednictwa dwóch agentów wymiany, z których jeden kupującego drugi sprzedawcę wyobraża, gdy w umowach co do towarów pośrednictwo

jednego jest dostateczne, a nawet niezawsze konieczne. Dla większego bezpieczeństwa osób interessa swoje agentom wymiany powierzających, wiele jest ważnych urządzeń. Agenci są obowiązani, załatwiane przez siebie interessa, codziennie w więzi do tego urządzone, przez rząd paraflowane wciągać, aby je wrazie potrzeby sądowi okazać, jako też dla wzajemnej w swych umowach względem kupujących i sprzedawców kontroli. Na nich polega odpowiedzialność co do spełnienia zawartych przez nich umów, gdyż nie wprzód je zawrzeć powinni, póki im środki dostarczone nie będą, pieniądze do kupna papierów, papiery do ich sprzedaży. Że zaś podług prawa żadnego gatunku handlu na swój rachunek Agenci prowadzić nie mogą, nieszczęśliwe więc spekulacye niepołożą ich nigdy w stanie niemożności spełnienia przyjętych zobowiązań, i jeśliby to nastąpiło jako podstępni bankruci są uważani, i karani: najściślejszy wreszcie sekret zachować powinni, względem stron które umowy zawierają, jeśli tegoż też strony wymagają. Za rękojnią sumiennego spełnienia obowiązków tak przyjętych, służy ich przysięga, którą przy objęciu swego urzędu dokonywają, a zarazem znaczna kaucya, bo 125,000 franków wynosząca, którą złożyć są przymuszeni, tak na zapewnienie swój odpowiedzialności względem kommitentów, jak i kar pieniężnych którym przez przestąpienie przepisów podlegać mogą. W stosunku do wysokości kaucyi, aby powiększyć ich zyski powstające z opłaty przez strony *wymiennego* (brokerage, courtage, Gebühren) liczba ich na 60 jest ograniczona. W Anglii jakkolwiek rząd ustanawia osobnych agentów wymiany, monopol jednak wyłącznego za ich pośrednictwem kupna lub sprzedaży papierów, nie jest jak we Francyi uświęcony, jedno i drugie bezpośrednio też dokonaniem być może. W wielu innych krajach niema wcale oddzielnych na handel papierów Agentów wymiany, lecz też same osoby do pomocy w różnych przedmiotach handlu użyte być mogą.

21. Różne są gatunki umów czyli targów przy kupnie lub sprzedaży papierów publicznych, głównejsze są następujące:

1. *Umowa na gotówkę* czyli *targ pełny* (a bargain for money, marchés au comptant, Tagskäufe, Contant Geschäfte) jest najprostszym z umów gatunkiem, i podaje zarazem najpewniejszy sposób, którym kapitalista obcy wszelkim spekulacyom albo kapitał swój w papierach umieścić, albo też posiadane papiery spieniężyć może. Posiadacz papierów z kupującym zawierają umowę, którą natychmiast spełniają. Jeden dostarcza papiery, drugi podług umówionego kursu należne pieniądze, kontrakt zajmuje notę sprzedaży na której gatunek papieru, tego litera lub numer, wielkość, kurs umówiony i t. d. są odznaczone. Jeżeli umowa podobna za pośrednictwem Agenta wymiany się dzieje, wtedy ten otrzymuje za swe starania, wymienne, podług przyjętego na miejscu kupna zwyczaj: i tak we Francyi $\frac{1}{8}$ procent czyli $12\frac{1}{2}$ centymów na 100 franków (a), w Anglii 2 szelingi i 6 pensów na 100 funtów szterlingów (b), w Frankforcie nad Menem 1 złoty reński na 1000 złr: (c) i t. d. W handlu papierów na gotówkę równie jak w następnych jego gatunkach, spekulacye, zysk ze spodziewanego zdrożenia lub staniałości kursu odnieść zamierzające, miejsce mieć mogą. Pierwszemi one nawet były ze wszystkich i długo jedynemi tylko, lecz nadzwyczajna ich prostota a bardziej wielkość kapitałów, jakich wymagają, na bardzo małej je teraz liczbie ogranicza. *Co do spekulacyi na zdrożenie* (speculation à la hausse): jeżeli kurs terażniejszy papierów za niski uważam, w nadziei iż się w krótkce podniesie zakupuję papiery:

(a) 100. fr. = 166 złp. $\frac{92}{100}$ co do wewnętrznej wartości *pari*,
1 fr. = 100 cent.

(b) Funt szterling odpowiada złp. 40 do 42. 1 f. szt. = 20 szel.
1 szel. = 12 pensom,

(c) 100 złr. = $361\frac{1}{2}$ złp. *pari*.

gdy moja nadzieja spełnioną będzie, sprzedając papiery zysk odniosę. I tak zakupiłem np. 5,000 fr. rent, po kursie 90 za 100 czyli za 5 fr. renty, kosztują mię więc 90,000 fr. W niejaki czas potem ich kurs dajmy że się wznosi do 94, sprzedaję je po téj cenie, mam więc 94,000; różnica 4000 fr. między ceną kupną a sprzedażą, zysk mój stanowi. *W spekulacyi na staniatość* (spec. à la baisse) uważa się kurs terazniejszy papierów za wysoki, po nim się więc posiadane papiery sprzedaje, jeżeli podług oczekiwania niżenie kursu nastąpi, zakupię też samą co wprzód ilość papierów za daleko mniejszą sumę, co również mi zysk przyniesie. Jak w jednym tak drugim razie, jeżeli nadzieja moja się niespełnia, nie mię nieprzymusza raz do sprzedania mych papierów ze stratą, drugi raz do podobnegoż ich kupienia. Czekać mogę nim moment pomyślniejszy nastąpi, co właśnie przy spekulacyach w innych gatunkach handlu papierów niema miejsca.

2° *Umowa terminowa* czyli *targ zobowiązujący* (marchés fermes ou à terme, a time bargain, Lieferungsgeschäfte oder Zeitzkäufe). Często kapitalista niema na moment potrzebnej mu summy do rozrządzenia i nieznajduje żadnego sprzedawcy papierów któryby mu je na krydyt odstąpić był skłonny. Niechcąc jednak opuścić okoliczności, która mu zyskowną się bydz wydaje, aby kapitał na który właśnie oczekuje w papierach publicznych umieścić, szuka takiego z którymby zawarł umowę iż ten na termin oznaczony dostarczy mu papiery, on zaś po umówionej teraz cenie, na tymże terminie całkowicie je opłaci. Z drugiej strony kupiec, bankier lub inny kapitalista, któremu podobne papiery z innego miejsca nadejść mają, łatwym się staje do poprzedniej umowy. Również jeżeli któremu z nich pieniądze nadchodzą, mniej potrzebne na ten moment do użycia, wkłada je w papiery zakupując te po kursie dziennym, a chcąc prędki powrót kapitału zapewnić sprzedaje je terminowo. Przed upływem terminu ani sprzedawca przyjęcia papierów i ich

opłacenia, ani kupujący ich wydania wymagać niemożę. Często jednak w wielu miejscach, a zawsze w Paryżu, kupujący chcąc zapewnić sobie rychłą posiadłość papierów, na przypadek gdy pieniądze mu prędkiej nadejdą, w kontrakcie przy podaniu terminu dodaje warunek, *albo raczej podług woli* (ou plutôt à volonté, oder eher nach Belieben). Warunek ten nadaje wolność kupującemu, podniesienia wprzód papierów (lever, erheben), czyli żądania ich wydania przed upływem terminu, w Paryżu w 5 dni po ostrzeżeniu sprzedawcy, co właśnie *eskontowaniem* papierów (escompte, escomptiren) się zowie. Przez eskontowanie również sprzedawca zmusić może kupującego do przedszego niż na termin przyjęcia zakupionych papierów, lecz eskonta padając na korzyść ostatniego, mniejszą cenę papierów stosunkowo sprzedawcy zapewni (d).

(d) W Niemczech umowy terminowe dopiero w r. 1816 po raz pierwszy zawierać poczęto, lecz w krótkim czasie tak rozszerzone zostały iż teraz większą część czynności Giełd w papierach zajmują.

W Berlinie przy umowach terminowych następne są przyjęte handlowe wyrażenia: *Schluss auf Zeit täglich*, warunek pozwalający kupującemu żądać od sprzedawcy wydania papierów, każdodziennie w ciągu czasu umowy przed upływem nawet terminu; *fix*, gdy wydanie papierów nie wprzód jak na terminie żądanem być może; *fix und täglich*, gdy kupujący i sprzedawca w umowie oznaczają czas, w którym wydanie papierów żądanem być nie może, i zarazem czas w którym toż wydanie za żądaniem kupującego natychmiast nastąpić powinno. Żądania podobne oświadczają się na zebraniu giełdy o 1½ godzinie po południu, a przed szóstą godziną spełnione być winny.

Poprzednie warunki i przy umowach zadatkowych również na termin zawieranych miejsce mieć mogą.

Schluss auf fest und offen, gdy w umowie kupujący chce zastrzedz sobie wolność iż przy kupnie umówioném papierów na dzień oznaczony, na połowie ich tylko ograniczyć się może, drugą zaś połowę zakupić albo nie, podług swęj woli. Tu więc *stała* jest umowa względem jednej połowy kupić się mających papierów, *nie stała* zaś względem drugiej.

3° *Umowa o różnicę kursu*, czyli *targ różnicowy* (operations à decouvert, ungedeckte oder Differenz-Geschäfte). Jeżeli przy poprzedniej umowie, na oznaczonym terminie jedna strona przyjętego zobowiązania się nie spełnia, druga która do wypełnienia jest gotową, żadnego niema interessu o to się upierać, skoro jęj tylko różnica między umówioną ceną, a ceną papierów na gotówkę w dniu terminu przypadającą zwróconą będzie. Jeśli bowiem cena umówiona jest niższą od ceny papierów na dzień terminu przypadlęj, kupujący otrzymując różnicę i po dodaniu jęj do tęg ceny którą miał opłacić, nabędzie po kursie dziennym papiery. Przeciwnie zaś jeżeli cena umówiona jest wyższą od ceny papierów w dniu terminu, sprzedawca odebrawszy od kupującego różnicę, i sprzedając swe papiery po cenie dziennęj, otrzyma to co właśnie przez umowę otrzymać się spodziewał. Przykład lepiej to jeszcze wyjaśni. Piotr Pawłowi sprzedaje 5000 fr. rent na pewny termin, za 100,000 fr. Jeżeli cena rent się podniosła, tak że poprzednie renty w terminie umówionym kosztują 104,000 fr: Paweł może powiedzieć do Piotra: zobowiązałeś się mnie, dostawić dzisiaj 5000 fr. rent za 100,000, ja je sprzedać mogę po kursie ich dziennym za 104,000, daj mi różnicę 4000 fr. uwalniam cię od wydania rent. Przeciwnie, jeżeli cena rent się zniża, tak że na terminie 5000 fr. rent kosztuje tylko 96,000, Piotr zyskuje, tęg samą bowiem ilość rent co sprzedał Pawłowi za mniejszą sumę zakupić może. Przymusza zatem Pawła albo do przyjęcia rent, i do zapłacenia 100,000 jak się ten zobowiązał, albo tylko do opłacenia mu różnicy 4000 fr. Łatwość dopełniania w takowym sposobie najznaczniejszych nawet umów, wabi najwięcej spekulantów do podobnych układów, w których ani sprzedawca papierów nie posiada, ani kupujący ma zamiśl lub środki wejść w ich posiadanie. Idzie tu tylko o samo wynagrodzenie różnicy kursów, kursu umówionego na dniu zawarcia

umowy, i kursu przypadłego na dzień jej spełnienia. Jeżeli drugi przewyższa pierwszy, wtedy sprzedawca różnicę w stosunku do wielkości umówionej summy, kupującemu wynagrodzić musi, w przeciwnym razie kupujący. Sprzedawca więc oczekuje staniałości kursu, kupujący zaś zdrożenia, aby zarobić różnicę, między ceną kupna papierów, a ceną ich na dzień terminu. Takowy przeto zarobek staje się u nich przedmiotem zakładu. Nigdy jednak umowa nie wzmiankuje wyraźnie istotnego umawiających się celu, zawsze jest w kształcie umowy terminowej, jak gdyby właściwe kupno papierów miało być jej skutkiem. Prawodawstwo bowiem wszystkich krajów Europy, albo najostrożniej zakazuje podobne zakłady, tę grę że tak powiem giełdową, na bezczynności i chciwości tylko opartą, albo przynajmniej grających opieki swojej pozbawia. I tak w Anglii wszelkie kupna i sprzedaże papierów, w których się też papiery istotnie nie przyimują albo nie wydają, za nieważne się uznają. Sprzedawca papierów nie posiadający ich wcale, podlega karze 500 f. szterl. (e). W Francyi sprzedawca

---

(e) Kara powyższa powiększa się zbyt znacznie, gdy oddający się spekulacyom na papiery przez rząd zakazanym, przez umyślnie rozsiane fałszywe wiadomości korzystnemi je uczynić żąda. Zbyt głośnym jest wypadek w Anglii z sławnym Admirałem angielskim Lordem Cochrane aby niezasługiwał tu na przytoczenie. W r. 1814 Lord Cochrane już zaszczytnie w wielu wyprawach morskich znajomy a szczególnie przez śmiałe zniszczenie znaczącej części floty francuskiej w Rochefort, członek Parlamentu angielskiego z Westminster, przez człowieka przybywającego z Dover rozszerzył wieść o śmierci Napoleona i o zupełnej porażce wojsk jego przez wojska sprzymierzone, aby zdziałać zdrożenie papierów na które właśnie spekulował. Oskarżony przez komitet giełdowy, i za winnego uznany, skazany został na karę pieniężną 1000 f. szterl., 12 miesięczne więzienie i godzinę pręgierza. Ostatnia najbardziej hańbiąca część kary przez Króla darowaną mu była: pieniądze przez subskrypcye przyjaciół zebrane, więzienie jednak wysiedzieć musiał. Nadto urzędu i orderu podwiązki który dawniej pozyskał pozbawiony,

skoro nie udowodni, iż w momencie zawarcia umowy posiadał papiery, albo iż w terminie umówionym miał je posiadać, karany jest więzieniem od miesiąca do roku, nadzorem później kilkoletnim policyjnym i karą pieniężną od 500 do 10,000 fr. Pomimo jednak tak ostrych zakazów, zakłady o cenę papierów w obu tych krajach są nadzwyczaj pospolite. One dają powód do negocjacji na summy miesięcznie miliardowe prawie, w papierach których się nie widzi, nie przyimuje i nie wydaje wcale, a kilka miljonów tylko w monecie jest dostatecznych do opłacenia różnicy kursów. Samo uczucie wstydu przywiązane do złamanego słowa, jest podstawą która je utrzymuje. Mało jest bardzo processów, długi giełdowe równie jak kartowe honorowemi się stały. W Anglii, ten który pod zasłoną prawa wzbrania się zapłacić różnicę nie korzystną dla niego, *kulawym kaczo-rem* (the lame duck) jest nazywany. Imię jego napisane na czarnej tablicy przybija się w giełdzie na widok publiczny, a on sam już więcej pokazać stę tam niemoże (f).

z Izby nawet niższej większością głosów oddalonym został. Przy następnym jednak stąd wyborze, na nowo tę godność od Elektorów jednomyślnie otrzymał. Dopiero zaś świetne jego czyny w sprawach Chili, Brazylii i Grecyi wyjednały mu w r. 1832 powrót do marynarki angielskiej na Admirała, z tą szczególną dla niego korzyścią, iż stopień mu przyznany rachowany był podług dawności jego służby, jak gdyby w niej żadnej nie uczynił przerwy.

(f) Niemniej śmieszne są nazwiska samymże osobom zawierającym umowę terminową nadawane: sprzedawcę papierów niedzwiedziem *a bear*, kupującego bykiem *a bull* nazywają, jakkolwiek umowa może mieć na celu właściwą sprzedaż na terminie papierów. Dwa są miejsca w Londynie w których się też sprzedaż odbywa: *Stock Exchange* giełda na papiery, i *Rotunda* Banku Angielskiego. W pierwszym miejscu sami tylko przysięgli agenci wymiany (sworn brokers of stock) są pośrednikami w umowach. W Rotundzie wielu nieprzysięgłych a zatem nieprawnych agentów tem pośrednictwem się trudni. Stąd uczęszczający na pierwsze, Rotundę przez wzgardę *Botany-Bay* nazywają. Przysięgli agenci w liczbie 450 są prawie

W Francyi agencji wymiany jedynie do negocyacyi papierów upoważnieni, nie mogąc przeszkodzić ubocznemu zawieraniu umów o różnicę kursu, i w tem pomimo prawa pośrednictwo na siebie przyieli, aby się wzbogacić zbyt znacznym zyskiem jaki stąd przez *wymienne* dla nich wynikał. Pierwsi więc dostrzegacze prawa, stali się głównymi jego przestępcami. Bezpieczeństwo zarazem większe dla grających pomnożyło tych liczbę. Odpowiedzialność bowiem w spełnieniu umowy na agentach polega, każdy zaś wiedząc ile przestąpienie tego kar na nich pociąga, większą mógł w nich położyć wiarę. Przy zawarciu umowy, nie żądają już w tym razie agencji od swych kommitentów ani pieniędzy na kupno papierów, ani tych do sprzedaży, ale tylko biorą pewne od nich summy na pokrycie (*couverture*) różnicy kursu wyniknąć mogącej. Sąd mylny stratę często dla agentów sprowadza, ale zarazem staje się bodźcem do lepszej na potem przezorności. Sama zaś umowa, ułożona jako terminowa co do wyrazów odpowiada warunkom prawa (g).

---

wszyscy członkami giełdy na papiery: wszyscy również na swój rachunek interessa w papierach prowadzą, co właśnie *jobbing* zowią. Im tylko wolno użyć wszelkich podstępów do oszukiwania już siebie nawzajem, już tych którzy im swoje interessa polecają. Wielka ich bowiem liczba i stąd zobopólna pomoc, prawne ich o to przekonanie mniej podobnem czyni: gdy przeciwnie wszyscy inni, *out of the pale*, przez użycie podstępu, wchodzący niejako w zakres pierwszych działania, przez tych *Gentlemanów* giełdowych (*gentlemen on 'Change*) natychmiast do sądu *King's Bench* pociągani bywają, i za przekonaniem najsurowiej karani, co przykład z *Lordem Cochrane* najlepiej dowodzi. W Rotundzie aby wykonywać zakazane przez rząd czynności w papierach nie tylko w swych obrachowaniach ale też i w sztuce boxowania dobrze wyćwiczonym być potrzeba. (*The London Tradesman etc. by several Tradesmen 1819*).

(g) Umowy różnicowe w handlu towarów już od dawna miały miejsce a szczególnie w handlu oliwą, winem, kawą, cukrem,

Termina, w których dokonanie wszelkich terminowych umów czyli ich *likwidacya* następuje, dowolne być mogą. W wielu jednak miejscach stosują się w tym względzie do przyjętego raz zwyczaju. I tak w Francyi, gdzie termin podniesienia papierów nad dwa miesiące przedłużonym być niemoże, likwidacya przypada, albo na dzień ostatni bieżącego miesiąca (*fin courant*), albo na ostatni przyszłego miesiąca (*fin prochain*). W każdym jednak razie właściwie likwidacya i 4 pierwsze dni następnego miesiąca zajmuje. W Anglii komitet giełdowy (*Committee of stock exchange*) oznacza pewne dni w różnych miesiącach do likwidacyi (*settling days*). W Niemczech niema w tym względzie, równie jak i co do samych umów, stałych szczególnych urządzeń. Dla ułatwienia jeszcze likwidacyi w zbyt licznych umowach terminowych, którym prawie wszystkim spekulacye na zdrożenie lub staniałość kursu służą za podstawę, pospolicie przyjmują się pewne okrągłe summy, różne co do różnych papierów, na które tylko spekulować można. W Paryżu co do rent 5 procentowych nie spekuluje się niżej, nad 2500 fr. renty, dalej na summy tylko z niej złożone, jak 5000, 7,500 i. t. d. W rentach 3 procentowych na summy złożone z 1500 fr. renty, w Akcyach Banku francuzkiego na 25 sztuk akcyi i. t. d.—Spekulacye na zdrożenie są daleko liczniejsze, osoby im się oddające długo szczęśliwsze były, stąd bogatsze i śmielsze: lepiej są nawet od rządu widziane, jako utrzymujące a nawet wznoszące kurs właściwy papierów publicznych, a tak chociaż nie bezpośrednio w części jednak przykładające się do zniżenia procentu zwyczajnego w kraju. Dla téj

---

zbożem, bawełną itd. Po zawarciu na nie umowy terminowej, gdy jedna strona w dniu terminu zamierzone kupno lub sprzedaż znalazła niekorzystne, odstępowała od umowy, opłacając różnicę ceny umówionej od téj jaka na dzień spełnienia umowy przypadła.

wyższości nadano im nazwisko amatorów giełdy *Liebhaver*, gdy przeciwników pospolicie *contremineurs* nazywają. Przykłady wreszcie przytoczone wskażą sposób jakim się te spekulacje przy umowach terminowych prowadzą.

Spekulacya na zdrożenie. Zakupuje się np. 3000 fr. rent 3 procentowych na ostatni dzień miesiąca po kursie 65 za 100 kapitału, czyli za 3 fr. renty. Jeśli ten kurs podług mego oczekiwania wzniesie się w ciągu miesiąca lub na terminie, do 66 fr. 50 cent, wtedy albo sprzedając zakupione 3000 fr. rent, albo biorąc różnicę, zyskam 1 fr. 50 cent na kursie, a 1500 fr. na całym targu: kosztowały mnie bowiem renty 65,000 fr. a sprzedałem je za 66,500. Jeżeli przeciwnie kurs się zniży do 63, i gdy po tym kursie albo sprzedać renty zakupione po 65, albo zapłacić różnicę będę przymuszony, strata moja wypadnie na 2 fr. na kursie, cała zatem 2000 fr.

Spekulacya na staniałość kursu. Sprzedaje się 3000 fr. rent, z obowiązkiem ich dostawienia na dzień ostatni miesiąca po kursie 64 fr. Jeżeli sprzedaż np. dnia 3^{go} w miesiącu nastąpiła, mam 27 dni nadziei, iż może zamierzona przezemnie staniałość kursu rent się uskutechni. Skoro się ta zdarzy, natychmiast zakupuję renty po tym zyskownym dla mnie niższym kursie, abym zobowiązaną dostawę dopełnił. Niech takim kursem będzie 61 fr. 50 cent. Różnica pozyskana na kursie jest 2 fr. 50 cent: zysk zatem całkowity 2500 fr. Jeśli przeciwnie renta zamiast zniżenia się, podwyższy się do 66 fr. i jeśli potym kursie likwidować będę przymuszony, poniosę stratę 2 fr. na kursie na całej zatem spekulacyi 2000 fr.

Przy wszelkich podobnych spekulacjach, uważa się jeszcze w Paryżu na wynagrodzenie straty jaką się ponosi, przez opłatę wymiennego agentom wymiany, a która w umowach terminowych $\frac{1}{16}$ od $\frac{0}{0}$ wynosi.

4° *Umowa zadatkowa* (*marchés à prime*, *Prämien-Geschäfte*). Często kupujący przy zawarciu umowy terminowej, chce zapewnić sobie wolność jej niedopełnienia.

Mniejsza pewność posiadania na terminie dostatecznego do podniesienia papierów kapitału, obawa pozbawienia siebie możności korzystniejszego jego użycia, a więc jeszcze chęć zabezpieczenia się od wielkiej straty jakąby ponieść można było przez opłatę umówionej ceny, przy niższym znacznie kursie papierów w czasie likwidacyi, oto przyczyny które kupującego, do podobnego kroku skłonić mogą. Sposób zaś którym go dokona, zależy na tem, iż część umówionej ceny po zawarciu umowy natychmiast opłaca, jako *premium* czyli *zadatek*, z warunkiem iż przez jego stratę wolnym od dopełnienia umowy się staje. Umowa więc zadatkowa tém się tylko różni od terminowej, iż ta ostatnia jest zobowiązującą dla obu stron, kupującego i sprzedawcy, (*marché ferme*), gdy pierwsza dla jednej tylko, jak tu dla sprzedawcy, (*marché libre*). W Francyi w podobnej umowie używają wyrażenia *dont* i. np. *cinq pour cent à prime, fin courant* 89, *dont* i. co ma następne znaczenie: kupujący np. umawia się o 5000 fr. rent 5 procentowych, na dzień ostatni bieżącego miesiąca po cenie 89 za 100 *dont* i, to jest, zajmując już w tej cenie 1 frank zadatku, który sprzedawca natychmiast otrzymuje. 5000 franków rent 5 procentowych odpowiadają kapitałowi nominalnemu 100,000 fr. od którego wzięty 1 procent na zadatek daje 1000 fr. Te kupujący poprzednio zapłacić musi i przez stratę ich tylko od zobowiązania się wolnym być może. Jeżeli zaś żąda, aby umowa w swoim czasie spełnioną została, wtedy sprzedawca musi mu renty wydać po cenie 88 za 100, to jest po odtrąceniu wziętego już zadatku. Rachunek więc będzie następny:

5000 fr. rent 5 procentowych po cenie 89 za 100
kapitału czyli za każde 5 fr. renty, kosztują fr. 89,000

dont i. 1 procent od nominalnego kapitału w opłaconym zadatku..... „ 1,000

pozostaje do opłacenia fr. 88,000

Wielkość umówionego zadatku zależy od wielkości nadziei jaką mieć można względem podniesienia się lubniżenia kursu papierów w terminie oznaczonym. Zwyczajnie jednak zadatek ten jest 50 cent. do 1 fr. r zadko 1 fr. 50 cent. Kupujący tu zawsze spekuluje na zdrożenie papieru, przeciwnie sprzedawca na jego staniałość. Lecz przy pomyślnéj nawet spekulacyi pierwszego, rzadko bardzo istotne kupno papierów ma miejsce, kupujący odbiera tylko różnicę jaka zachodzi między ceną umówioną, a ceną w tym razie wyższą papierów na gotówkę na dniu uistotnienia umowy. W przeciwnym zaś przypadku nie różnica kursów, lecz tylko zadatek, zysk sprzedawcy stanowi.— Umowa zadatkowa może być jeszcze obowiązującą dla kupującego tylko, nie zaś jak poprzednio dla sprzedawcy. Czasem sprzedawca spodziewając się więcej niżenia niż podwyższenia kursu tych papierów, które sprzedać zamysła, stracie swojej w tym razie chce pewną położyć granicę. Opłaca więc kupującemu premium (prime pour recevoir, Empfangsprämie), wkładając na niego obowiązek przyjęcia papierów na termin oznaczony, po kursie w dniu zawarcia umowy. Przy niżeniu więc kursu ma zapewnioną dla siebie zyskową sprzedaż papierów. Jeżeli zaś zamiast niżenia podwyższenie kursu nastąpiło, może zniszczyć umowę przez stratę premium (h). Często negocyacya podobna ma miejsce z jednego dnia na drugi. Dajmy że kurs rent 5 procentowych jest 90: spodziewając się jego niżenia, płacę np. premium 20 centymów, dla zobowiązania kupującego do przyjęcia nazajutrz 5000 fr. rent po tym kursie. Jeżeli kurs się podwyższył, strata moja ograniczy się na premium

---

(h) W Berlinie zadatek opłacany przez kupującego zowią *Vorprämie*, przez sprzedawcę *Rückprämie*, zadatek w ogólności *Reugeld* albo prawnym wyrazem *Wandelpön*. Zadatek takowy $\frac{1}{2}$, 1, 2 lub więcej od % wynosi.

20 cent. w stosunku do całej summy rent wziętym, gdyż opuszczając je umowa się znosi.

Różne jeszcze są inne formy umów zadatkowych czyli w ogóle terminowych, które przez spekulacje chciwością zysku powodowane, utworzone zostały. I tak np. spekulant który bliskie znaczne zmiany w kursie papierów przewiduje, opłaca drugiemu niedzielącemu jego przekonania, pewne premium, mocą którego ten się zobowiązuje, po umówionej cenie przy zawarciu umowy, na terminie oznaczonym przyjąć lub wydać pewną ilość papierów, a to stosownie do wyboru dającego premium, albo przez zwrot premium od spełnienia umowy się uwolnić (*zweischneidiges Prämien-Geschäft*). Często znowu podobna umowa bez oznaczonego premium zawierana bywa z tą modyfikacją, iż jeden wybrany z umawiających się, papiery od drugiego podług tego woli albo przyjąć albo wydać musi, to jest zakupić lub sprzedać. Na pierwszy przypadek oznacza się w umowie zazwyczaj wyższą, na drugi zaś niższą cenę. Nadto dodaje się dzień o niewiele termin spełnienia umowy poprzedzający, na którym poprzednie oświadczenie drugiego względem kupna lub sprzedaży papierów, uczynione być winno (*Stellvertrag*) (i).

(i) W Berlinie jeszcze jeden gatunek umowy terminowej jest znany pod nazwiskiem *Nochgeschäfte* i tak:

Schluss auf Noch, gdy kupujący wolność sobie zastrzega, iż po umówionej albo nieco wyższej cenie, nie tylko ilość papierów jaką się zobowiązał na dniu oznaczonym zakupić może, ale dwa lub trzy razy tyle: sprzedawca zaś podług tego dostarczyć mu je winien. *Schluss mit Noch für sich* łączy się zazwyczaj z umową na gotówkę, i tak np. zakupuje kto za 10,000 zł. obligacyj po cenie 95 za 100, sądząc iż ta cena jest dla niego korzystną, przy wypłacie zastrzega, iż po tejże cenie do 8 lub 14 dni drugą podobną ilość papierów u tegoż samego sprzedawcy zakupić mu jest wolno.

5° *Reporta* (*marchés à report, Prolongations-Geschäfte*). Różne są znaczenia przywiązywane do reportów, jak to z następnego wyjaśnienia poznać będzie można.

Reportem (*continuation, se faire reporter, prolongation*) nazywają odnowienie umowy terminowej, mocą której przenosi się likwidacya z jednego terminu na drugi, np. z ostatniego dnia bieżącego miesiąca na ostatni następnego. Często kapitalista omylony jest w nadziei otrzymania kapitału na który właśnie oczekiwał, dla podniesienia na terminie papierów. Jeżeli kurs umówiony, t. i. ten po którym miał nabyć papiery jest niższym od kursu na gotówkę w dniu terminu przypadłym, łatwo się od umowy uwolni i pozyska jeszcze różnicę. Lecz gdy kurs pierwszy jest wyższym, niezawsze opłacona różnica przez kupującego sprzedawcę zaspokoi. Nie każdy jest sprzedawcą nieposiadanych papierów (*vendeur à decouvert*) a posiadając takowe żąda często aby stosownie do umowy podniesione były. W takowym więc razie kupujący oprócz opłaty różnicy kursów, dla zupełnej jeszcze likwidacyi, odnawia umowę ze sprzedawcą, że ten zatrzyma papiery po kursie dziennym na gotówkę, do następnego terminu, on zaś wówczas całkowicie mu je opłaci po tym kursie, z pewnym naddatkiem któryby wynagradzał sprzedawcy zwłokę jaką czyni kupujący w zupełnej opłacie papierów. Odnowienie podobne kilkukrotnie nastąpić może, przy każdym jednak kupujący musi zapłacić niekorzystną dla siebie różnicę, i wielkiego zdrożenia potrzeba, aby podniesienie papierów wynagrodzić mogło powyższe razem straty. Jeśli sprzedawca do odnowienia umowy nie jest skłonny, kupujący albo sam albo przez pośrednictwo agenta wymiany szuka kapitalistę któryby w miejscu jego podniósł papiery, po kursie dziennym, i wyprzedał mu je na ostatni dzień miesiąca po tym kursie z naddatkiem w którym się zajmuje procent od zaawansowanego tak kapitału. Im więcej jest podobnych kapitalistów, czyli im więcej

jest kapitałów do rozrządzenia, w stosunku do papierów ofiarowanych do sprzedaży na gotówkę, tym naddatek powyższy mniejszy będzie, i przeciwnie. Kapitalista zakupując tu papiery i sprzedając je natychmiast, obojętnym jest na wszelkie zmiany kursu, kapitał użyty ma zapewniony w papierach które zatrzymuje, korzyść zaś zamierzoną w jego użyciu i w przypadkuniżenia znacznego kursu papierów na terminie, zawsze otrzyma: gdyż jeżeli kupujący nie będzie przez to zdolnym podnieść papiery, opłacić mu zawsze musi różnicę za co agenci odpowiedzialniemi się stają, a tak kapitalista po przypadłym niskim kursie stanie się papierów właścicielem. Naddatek sprzedawcy, lub kapitaliście przez kupującego przyznawany zowią *ceną reportu* (*taux du report*), albo również jak czynność samą *reportem*. Stanowi go różnica między kursem papierów na gotówkę w ostatnim dniu miesiąca, a kursem tychże papierów zakupionych w tymże dniu umową terminową na ostatni następnego miesiąca. Że zaś za pomocą eskontowania nie tylko w ostatnim dniu miesiąca ale i wprzód, kupujący przez sprzedawcę skoro ten za korzystne uzna, do podniesienia papierów w 5 dni po ostrzeżeniu zmuszony być może, w każdym więc podobnym razie, może się dać uczuć kapitalisty potrzeba. Naddatek więc w ogóle będzie różnicą między kursem papierów na gotówkę a kursem tychże papierów na ostatni miesiąc. To właśnie oznacza *report du comptant à la fin du mois*. Report takowy przy równych skąd inąd okolicznościach, od początku miesiąca biorąc, z każdym dniem tegoż mniejszym będzie, coraz bowiem krótszy jest czas, na który kapitalista kupującemu pieniądze zaawansowyywa czyli wypożycza (k).

(k) W Amsterdamie sposób Paryżkiego reportu czyli przedłużania umów mało jest używany; zastępuje go inny mniej uciążliwy.

Zakupiłem np. na ostatni miesiąca 3000 fr. rent 3 procentowych po 78 fr. 60 cent. za 100 fr. kapitału nominalnego czyli za 3 fr. renty, za wszystko więc 78,600 fr.

Tymczasem renty na terminie są po 78 fr. *à la fin du mois* odstępuję je po tym kursie sprzedawcy lub kapitałiscie a zatem za..... 78,000 fr

doplacam sprzedawcy różnicę..... 600 fr. a dla zupełnej likwidacyi zakupuję tak odstąpione renty na ostatni następnego miesiąca po kursie 78, 50. Różnica 50 cent. między kursem na gotówkę 78 fr. a kursem na ostatni dzień Mca 78 fr. 50 cent. czyli *report du comptant à la fin du mois* jest zyskiem kapitalisty który cały wzięty 500 fr. na miesiąc wynosi: renty bowiem kosztowały kapitalistę 78,000 fr. a wyprzedał je za 78,500 fr. Od wydanych więc 78,000 fr. ma 500 fr. procentu na miesiąc, czyli na rok, jeżeli *report* ciągle jeden i tenże sam pozostanie, 6000 fr. co daje stopę procentu $7\frac{2}{3}\%$. Niekiedy też stopa procentu do 1 fr. i więcej na miesiąc się wznosi, gdy zwyczajna 4% na rok nieprzechodzi. W *reportach* więc znajdują kapitaliści łatwość korzystnego użycia swoich kapitałów.

Na różnicę pomiędzy kursem na gotówkę a kursem na ostatni dzień miesiąca, czyli na większość tego ostatniego kursu wpływa procent rent. w kursie ich obięty, a który coraz się powiększa, nim półroczna jego wypłata nie nastąpi. Spekulacye wreszcie na zdrożenie, skoro są

Gdy kupujący papiery umową terminową, nie jest w stanie je podnieść na terminie, zobowiązuje wprowadzić drugiego, aby tę czynność za niego dokonał, lecz oprócz procentu umówionego za zaawansowany w tym sposobie kapitał, opłaca jeszcze zadatek równy $\frac{1}{5}$ części wartości zakupionych papierów. Pewność przez to większa ze strony kapitalisty w odzyskaniu włożonej na moment summy w papiery, pozwala mu zarazem poprzestać na mniejszym od niej procent. Umowa w tym celu zawierana *Beleening* się zowie, i jest właściwie umową o pożyczkę na zastaw papierów publicznych, o której później będzie mowa.

liczniejsze, kurs takowy podnoszą. Rzadko bardzo kurs ten, czyli kurs umową terminową na ostatni dzień następnego miesiąca, niższym jest od kursu na gotówkę papierów w dniu ostatnim bieżącego miesiąca. Wypadki tylko polityczne i w skutku tych wynikiły zbyt liczne i wielkie spekulacye na staniałość kursu przypadek podobny sprawić mogą. Wówczas już nie kapitaliści ale posiadacze papierów korzyść odnoszą. Mogą bowiem sprzedać swe papiery po wyższym kursie na gotówkę, a po niższym przez umowę terminową wejść na nowo w ich posiadanie. W każdym innym razie posiadacze papierów, chcący mieć na moment pewne kapitały do rozrządzenia, report kapitalistom opłacić muszą, sprzedając swe papiery po kursie na gotówkę a zakupując je po tym kursie z naddatkiem umową terminową. Jest to więc równie jak wyżej pożyczka na papiery, z tą różnicą iż w czynności pierwszej reportowej, sprzedaż papierów za gotówkę czyli pożyczka na nie zaciągnięta, służyła do uzupełnienia likwidacyi pierwszej, a kupno umową terminową ze sprzedażą połączone, służy do zaspokojenia pożyczki wraz z procentem od niej należnym. W czynnościach wreszcie reportowych znajdują sposób spekulanci na zdrożenie lub staniałość kursu, przedłużenia swoich spekulacyi. Pierwsi w przekonaniu iż kiedykolwiek przypadłe podług ich oczekiwania zdrożenie tych papierów, które przez umowę terminową po niższym kursie nabyli, wynagrodzi im niekorzystne różnice jakie długo opłacać musieli. Drudzy zaś, iż przypadła staniałość papierów, dozwoli im po niższym je kursie dostarczyć niż ten po którym je umową terminową sprzedali, i że przez to powrócone mieć będą wprzód opłacone niekorzystne dla siebie różnice.

Report d'un mois à l'autre, to jest różnica kursu papierów na ostatni bieżącego miesiąca i kursu tychże papierów na ostatni następnego. Różnicę tę zyskuje kapitalista zakupując papiery umową terminową na ostatni

bieżącego miesiąca i sprzedając je natychmiast na ostatni następnego miesiąca.

Report du comptant à la fin du mois prochain, to jest różnica kursu papierów na gotówkę w jakimkolwiek dniu miesiąca, i kursu papierów wydać się mających w dniu ostatnim Mca następnego.

Report sur prime t. i. różnica kursu umową terminową czyli targiem obowiązującym na ostatni dzień bieżącego miesiąca, a kursu papierów targiem zadatkowym na ostatni następnego. Kupuje się np. rentę za 70 fr. 50 cent. na ostatni bieżącego Mca, a sprzedaje się ją zadatkowo na ostatni następnego Mca za 71 fr. 20 cent. *dont* 1, czyli z 1 frankiem zadatku. Jeżeli umowa zadatkowa spełnioną będzie, otrzyma się odpowiednią korzyść (*report*) na 70 cent. gdy zaś zadatek przez kupującego opuszczonym zostaje, w tedy rentą po odtrąceniu pozyskanego zadatku właściwie tylko 69 fr. 50 cent. kosztować będzie.

6° *Umowy dodatkowe* (*Zugeschäfte*, *Nachgeschäfte*) służą w tym celu aby pokryć stratę fałszywej spekulacji na zdrożenie lub staniałość, już przez jej przedłużenie już przez stosowne tylko zmodyfikowanie. Najprostszy lecz zarazem najbardziej hazardowny sposób, przyjęty z gry w faraona, zasadza się na podwojeniu stawki przy nieszczęśliwym skutku targu obowiązującego. Gdy np. niekorzystną różnicę od 3000 fr. rent się zapłaciło, zakupuje się lub sprzedaje się dalej na termin podwójną tych rent ilość, aby przez przypadek podług oczekiwania zdrożenie lub staniałość do swych pieniędzy powrócić się mogło. Drugi sposób jest następny. Dajmy że spekulując na zdrożenie 3000 fr. rent 3 procentowych po kursie 79 fr. na terminie zakupiliśmy, a kurs spada ciągle np. do 78 fr. zakupujemy po tym kursie również na termin podobną jeszcze ilość rent, mamy więc podwójną pierwszój ilość t. i. 6000 fr. rent po kursie średnim 78,50, wzniesienie przeto renty na terminie

cośkolwiek wyższe nad ten kurs, już nam korzyść przyniesie, gdy wprzód przy tym kursie strata by jeszcze nastąpiła. Jeżeli zaś przeciwnie spekulując na staniałość 3000 fr. rent po kursie 78,80 na termin się sprzedało, a kurs wznosi się do 79,60, sprzedaje się po tym kursie jeszcze 3000 fr. rent, cena więc średnia sprzedaży jest 79,20. Niższy nieco kurs od téj ceny, na terminie przypadły, już dozwoli zakupić renty, i wydać je sprzedawcy od którego stosownie do umowy więcej się otrzyma.

3^{ci} Sposób zależy na zmianie spekulacyi na zdrożeniu kursu w spekulacyą na staniałość. Gdy np. po zakupieniu rent na termin, renta spada ciągle i zdaje się iż jeszcze na terminie podlegnie większemu niżeniu, sprzedaje więc podwójną ilość rent względnie téj którą zakupilem, a tak będąc sprzedawcą większej ilości rent niż kupującym, spekuluję już na staniałość. Przeciwnie spekulując na staniałość kursu, gdy renta się podwyższa, zakupuję podwójną ilość rent względem téj którą wyprzedałem, będąc więc głównie kupującym, w przypadku zdrożeniu kursu zysk dla siebie znajduję. Dwa pierwsze sposoby stanowią to, co w giełdzie Paryzkiej nazywają *faire une commune*.

22. We wszystkich tak rozmaitych czynnościach spekulacyjnych, głównym jest celem, aby papiery po pewnym kursie zakupione, po wyższym odprzedać. Przy rozlicznych zaś codziennych zmianach, które co do kursu zachodzą, przedstawia się do pomocy w tym względzie znaczne mnóstwo kombinacyi targów tak zobowiązujących jak zadatkowych które zwyczajnie w Paryżu na ostatni dzień miesiąca się zawierają, a odtego dnia do 4^{go} następnego miesiąca włącznie się likwidują (*liquidation de chaque mois, ou liqu. mensuelle*) (1). Dosyć często

---

(1) W dniu ostatnim miesiąca likwidacya tylko umów zadatkowych ma miejsce, w tym bowiem dniu zakupujący podobnym sposobem papiery oświadczyć powinien, czyli swéj umowy dopełnić

zdarza się nawet, że w czasie jednego zebrania giełdy, spekulacye się zaczynają i z zyskiem dla jednej strony się kończą. W każdym razie najwięcej natem zależy, aby przyjazny moment uchwycić i korzystnie użyć, sprzedając papiery po wyższym kursie niż się zakupiło, i niedając się łatwo uwodzić nadziei, iż się jeszcze wyżej sprzeda, nim dzień likwidacyi nastąpi. Zbyt wielu spekulantów, którzy za nadto nadziei zawierzyli, przez brak prędkiej determinacyi, zupełnie się zniszczyło.

23. W ogólności, w targu obowiązującym, strata którą się ponosi, daleko mniej daje się oznaczyć niż zysk wypaść mogący. Ten który zakupił papiery targiem obowiązującym, myśli zawsze tylko nad tem, aby je tak prędko jak można znowu tymże targiem odprzedał, i skoro tylko spostrzeże zdrożenie kursu, pewnemu choć małemu zyskowi przejść nie dozwala. Zwleka on tylko wtedy gdy kurs nachylać się pocznie, i gdy podług tego już ze stratą sprzedać by musiał. Inaczej się rzecz

---

żąda. W razie tylko dopełnienia, umowa zadatkowa staje się właściwą terminową i w 4 dniach pierwszych następnego miesiąca jest likwidowaną, jako w dniach przeznaczonych w Paryżu do likwidacyi wszelkich umów terminowych w poprzednim miesiącu na dzień jego ostatni zawartych. — W dniu pierwszym likwidują się renty rządowe francuzkie, w dniu drugim akcyje banku i towarzystw jako też renty zagraniczne. W każdym z tych dni z osobna oznacza się cena tego gatunku papierów, który się likwiduje, a do której to ceny, wszystkie umowione jako do jedności w braniu różnic odnosić się mają. Cenę takową stanowi średnia z cen po jakich w tych dniach uważane papiery pomiędzy drugą a trzecią godziną po południu w Giełdzie na gotówkę sprzedawano. W trzecim dniu Agencji robią bilans ogólny, kompensując długi swych kommitentów ich wierzytelnościami, najczęściej bowiem kupujący papiery terminowo jest zarazem w jednym miesiącu podobnym ich sprzedawcą. Po ukończeniu bilansu i dokładnem jego sprawdzeniu, tak aby wypłaty z likwidacyi wynikłe należnościom równe się stały, każdy z Agentów wiedzieć będzie jakie nazajutrz, to jest na dzień czwarty różnice opłacić lub papiery wydać powinien i przeciwnie.

ma z targiem zadatkowym. Tu strata jaką się poniesie wprzód się oznacza, gdy nadzieja towarzyszy daleko większego zysku. Gdyż jeśli *np.* zadek 1 frank wynosi, to tylko się straci jakkolwiek nizko kurs spadnie, opuszczając bowiem zadek, niweczy się umowa: wszelkie zaś podwyższenie kursu korzyść zabezpiecza. Dla tego też, w targu zadatkowym kurs jest zawsze wyższym niż w targu zobowiązującym, co właśnie posiadaczom papierów publicznych, trudniącym się pierwszym targiem, większe zapewnia korzyści. Kupuje *np.* ktoś na gotówkę renty 3 procentowe po kursie 79 fr. i sprzedaje je zaraz targiem zadatkowym, po 80 z 1 frankiem zadatku. Tu dwa nastąpić tylko mogą przypadki, z których każdy dla właściciela papierów korzyść przyniesie. Albo się zadek ze strony kupującego opuści, renta więc właściciela 78 fr. tylko kosztować będzie, albo przez dopełnienie umowy tenże 1 frank na kursie pozyska.

24. Zbyt liczne są jeszcze kombinacye i rozgałęzienia targów z obowiązujących i zadatkowych czyli w ogóle umowy terminowej w rozmaitych jej formach. Podać tu główne zasady było naszym obowiązkiem. Względem zaś szczegółowego ich poznania i stosownego użycia samo doświadczenie giełdy najlepszym będzie przewodnikiem. Często najprostsza czynność przez zbieg okoliczności zawikłaną stać się może. I tak spekulując *np.* na zdrożenie zakupuję dnia 5 Stycznia 3000 fr. rent 3 procentowych z likwidacją na ostatni dzień bieżącego miesiąca, po kursie 79 fr. z 50 cent. zadatku, które natychmiast opłacam. W dniu 9 Stycznia wznosi się kurs na targ zobowiązujący do 80, natychmiast papiery po tym kursie sprzedaję, z tym samym zawsze terminem likwidacyi, przez co właśnie zyskuję 1 frank na kursie, który na terminie otrzymam, w stosunku do całej summy rent stanowiących umowę. Lecz gdy przez nieprzewidziane okoliczności kurs się zniża do 75 fr. na 26 Stycznia, ponieważ pierwsza moja umowa nie jest jeszcze ukończoną,

zakupuję na nowo potym kursie 3000 fr. rent. Przy nadeszłym terminie likwidacyi znoszę umowę zadatkową opuszczając zadatek 50 cent. pozostaje więc tylko sprzedawcą rent po kursie 80 które za 75 zakupiłem, zyskuję przeto 5 franków czyli właściwie 4 fr. 50 cent. po odtrąceniu straconego zadatku 50 cent. który wprzód opłaciłem. Gdyby zaś to drugie kupno przy niższym kursie rent nie miało miejsca, korzyść z całej umowy pochodząca 1 frank tylko na kursie by wynosiła.

25. Przy zwyczajnych spekulacyach na zdrożenie lub staniałość przez umowy terminowe, ten który zdrożenia kursu oczekuje zakupuje papiery, który zaś niżenie za podobniejsze bydz' mniema, sprzedaje takowe. Są jednak przypadki w których jeden spekulant jest razem kupującym i sprzedawcą papierów t. i. zarazem spekuluje na zdrożenie i staniałość kursu (*operation à la hausse et à la baisse*); ostatni tylko rezultat jego czynności jest zaległym od niżenia lub podwyższenia, i to często gdy jedno lub drugie dochodzi pewnej tylko granicy. Przykłady to objaśnia:

1° Spekulant który przewiduje, iż wypadki jeszcze w swym skutku wątpliwe, sprawią znaczne zmiany w kursie rent, już go podnosząc już niżając, zakupuje targiem zadatkowym np. 3000 fr. rent 3 procentowych, po kursie 78 fr. 20 cent. z 50 cent. zadatku, i sprzedaje natychmiast ich połowę targiem obowiązującym po kursie np. 77 fr. 60 cent. jak wiemy zawsze od pierwszego mniejszym, stąd.

1500 fr. rent 3 procentowych po 77 fr. 60 cent. za 3 fr. renty sprzedane, dają ..... fr. 38,800.

Jeżeli kurs na targ obowiązujący wznosi się i gdy on sądzi iż takowe zdrożenie renty doszło już najwyższego stopnia, sprzedaje tymże targiem drugą połowę t. i. 1500 fr. rent po kursie

z przeniesienia fr. 38,800.
np. 79 fr. 95 cent. .... fr. 39,975.

Wypadek z dwóch sprzedaży fr. 78,775.

Ze zaś renty zakupiono po 78,20, kosztowały więc ..... fr. 78,200

Różnica zysk stanowiąca... fr. 575.

Jeżeli przeciwnie kurs renty się zniża *np.* do 76 fr. 5 cent, opuszczając zadatek znosi się pierwsza umowa, a zakupuje się po kursie tak niższym targiem zobowiązującym 1500 fr. rent które się już tymże targiem sprzedało po 77 fr. 60. cent.

1,500 fr. rent 3 procentowych sprzedane po kursie 77, 60 dają ..... fr. 38,800

1,500 fr. rent 3 procentowych zakupione po 76,65 dla dopełnienia umowy, kosztują ..... fr. 38,025

Zysk z téj czynności.. fr. 775

Odrzącą jednak stratę poniesioną przez opuszczony zadatek, 50 cent. na kursie, który od 3,000 fr. rent 3 procentowych czyli od 100,000 fr. nominalnego kapitału jest ..... fr. 500

Zysk czysty będzie tylko... fr. 275

W obu razach ostatnia czynność sprzedaży lub kupna rent, daje tylko korzyść w przypadku znacznego zdrożenia lub staniałości kursu. Mniej znaczne w tymże zmiany pociągają stratę.

2° Spekulant, który żadnych znacznych zmian w kursie rent się nie spodziewa, zakupuje na termin t. i. targiem obowiązującym pewną ilość rent *np.* 1500 fr. rent 3 procentowych po 78 fr. a sprzedaje podwójną ich ilość targiem zadatkowym t. i. 3000 fr. rent 3 procentowych po kursie *np.* 78 fr. 70 cent z 1 fr. zadatku. Według tego jak papiery się wznoszą lub zniżają a ztąd renta podniesioną lub zadatek opuszczonym będzie, zakupuje on niedostającą jeszcze ilość rent t. i. 1500 fr. rent

albo sprzedaje już zakupione. Mniej znaczne zmiany co do kursu rent staną się dla niego korzystne, znacznie-sze zaś stratę przyniosą.

26. Spekulacye samym targiem zadatkowym, w których kupno i sprzedaż tymże targiem jednocześnie się odbywają (*operations de primes contre primes*) wielu różnym podlegają kombinacyom. Używając tylko przytoczymy. Kupuje się *np.* renta na dzień ostatni miesiąca po kursie 78 fr. z 1 frankiem zadatku a sprzedaje się ją zaraz znowu po kursie 78 fr. 70 cent, z 50 cent. zadatku. Przy mniejszym zadatku, kurs renty na termin zawsze jest wyższym. Jeśli dzień ostatni miesiąca przyjdzie z wyższym kursem, tak, że umowy zadatkowe dopełnionemi będą, pozyska się różnicę na kursie 70 cent. Jeśli zaś z niższym tak, że zadatki się opuszczają, wtedy się straci 50 cent. gdyż 1 frank na zadatek się dało a tylko 50 cent. przy sprzedaży w zadatku się otrzymało. Lecz jeszcze przypadek nastąpić może, iż jedna tylko renta z korzyścią się podnosi, zakupiona lub sprzedana. Co właśnie zależy od kursu renty na terminie, to jest na dniu dokonywania umów. Jeśli ten kurs będzie *np.* 78 fr. 10 cent. widoczna że renta sprzedana z zadatkem 50 cent podniesioną nie będzie, po odtrąceniu bowiem zadatku od umowionego kursu 78 fr. 70 cent, pozostanie jeszcze 78,20 kurs wyższy: wygrywa się zatem zadatek 50 cent, gdyż ten w sprzedaży jaką zrobiono opuszczonym będzie. Sprzedają się zaś natychmiast renty po 78 fr. zakupione, po cenie dzienną 78,10, a przez to pozyska się jeszcze 10 cent. na kursie. Tak więc w przyjaznym razie, różnica w wygranej 60 cent wyniesie.— Albo w innym jeszcze sposobie:

Kupują się renty po 78 fr. 70 cent z 50 cent. zadatku a sprzedają się zaraz po 78 fr. z 1 fr. zadatku. Jeśli dzień ostatni przypadnie z niższym kursem, tak że zadatki obu stronnie opuszczone będą, różnicę 50 cent, w zadatkach się wygra. Jeśli zaś z wyższym kursem tak, że

papiery podniesione zostaną wtedy straci się na kursie 70 cent. Jeżeli nakoniec kurs renty na ostatni dzień miesiąca będzie 77 fr. 30 cent, tak że niekorzystnem tylko będzie podniesienie zakupionych rent, przez opuszczenie więc zadatku znosi się umowa. Dla dopełnienia zaś sprzedaży zrobionéj po kursie 78 fr. potrzeba mieć zakupione renty po wzniesionym kursie 77 fr. 30 cent, a wtedy otrzyma się w zysku różnicę w kursie o 70 cent, czyli po odtrąceniu straconego zadatku 50 cent, zawsze jeszcze w zysku 20 cent. Druga strona gdy odpowiednią czynność pierwszêj, sprzedaży i kupna papierów sama jedna dopełniła, równą zyskowi pierwszêj strony stratę poniesie. We wszystkich bowiem podobnych spekulacyach na papiery, zysk lub strata jednêj strony kosztem drugiej się dzieje.

27. Mnóstwo kombinacyj, z których wymienione gło-
wniejsze tylko stanowią, powiększa jeszcze *czynność ar-
bitrażu* (arbitrage sur les effets publics, Arbitragen-
Geschäfte). Zależy ona na przemianie papierów publi-
cznych w ten sposób, by ostatni jêj rezultat korzyść
przynosił. Często w jednymże miejscu papiery jedne się
wznoszą, gdy drugie przez niejaki czas niezmiennie po-
zostają, albo przynajmniej jeżeli się wznoszą, to nie w ró-
wnym do pierwszych stosunku. Speculanci więc przez
czynność arbitrażu starają się otrzymać korzyść z podo-
bnêj różnicy. Dajmy że mamy 5,000 fr. rent 5 procent-
owych, których kurs nagle do 106 się podniósł, pod-
czas gdy 3 procentowe na 70 ciągle pozostają. W prze-
konaniu, iż kurs ich także się podniesie, sprzedajemy
5,000 fr. rent 5 procentowych po 106 fr. za 5 fr. renty
co daje ..... fr. 106,000
a kupujemy 4,500 fr. rent 3 procentowych po
70 fr. za 3 fr. renty co uczyni..... fr. 105,000

Różnica przy nas pozostała... fr. 1,000

Niech renty 3 procentowe stósownie do oczekiwania
naszego do 72 się wzniosą, gdy 5 procentowe wzniosły

się tylko do 106,50, wtenczas sprzedajemy zakupione renty 3 procentowe po kursie 72 ..... fr. 108,000 a zakupujemy na nowo 5,000 fr. rent 5 proc.

po 106, 50 ..... fr. 106,500

Stąd nowa pozostałość.. fr. 1,500
równie jak pierwsza w tym razie wygrana, co zysk nasz cały do 2,500 fr. podnosi: jakkolwiek zmiana w posiadaniu przez nas rent 5 procentowych momentalną tylko była.

28. Do czynności handlowych papierami publicznymi należą wreszcie następujące:

1° *Pożyczki na zastaw papierów publicznych.* (emprunts ou prêts sur dépôts d'effets publics, Faustpfandverträge). Pożyczki takowe zasadzają się na zaawansowaniu pewnej summy, w bezpieczeństwo której przyjmują się papiery o wartości wyższej. Dłużnik zobowiązuje się w umówionym terminie, zwrócić kapitał pożyczony, pożyczający zaś za odebraniem takowego wydać zastawione papiery. Procent ostatniemu zazwyczaj z góry się opłaca, różny stosownie do ilości większej lub mniejszej kapitałów na miejscu w którym się umowa zawiera. Przy papierach na okaziciela, czynność ta jest niezmiernie ułatwiona. Prawo tylko w wielu miejscach nakazuje wygotowanie publicznych na nią dowodów, lub poświadczenie prywatnych. Przy papierach zaś imiennych, czyli na imie ich właściciela wydanych, są inne w miejscu tego do dopełnienia przepisy. Przekaz tych papierów w wielkiej księdze, albo natychmiast na imie pożyczającego następuje jak w Francyi, albo też jak w Rosyi zawiesza się tylko, dopokąd legalnie się nie udowodni iż papiery są już wolne od pożyczki na nie zaciągniętej, i że na nowo certyfikat je świadczący się posiada. Nadto w Francyi pośrednictwo agentów co do pożyczek równie jak i wszelkich czynności giełdy jest koniecznym, i pożyczki takowe trzymiesięcznego terminu przechodzić niemogą.

Jeżeli na terminie, opłata pożyczki nienastępuje, Syndykat agentów na żądanie pożyczającego może sprzedać zastawione papiery, dla zupełnego go zaspokojenia. Toż samo ma miejsce przed terminem nawet w przypadku znacznegoniżenia kursu papierów, gdy dłużnik wzbrania się albo dodać jeszcze pewną ilość papierów dla zabezpieczenia pożyczki, albo zwrócić takową. Często dla uniknięcia tych i tym podobnych formalności posiadacze papierów przenoszą nad pożyczki na papiery czynność reportową o której wyżej wspomnieliśmy: sprzedając za gotówkę papiery, i zakupując na termin też same papiery albo równą im ilość (m).

(m) Pożyczki na zastaw papierów publicznych szczególnie na okaziciela wydanych, dają czasem powód do zbyt szkodliwych spekulacji. W momencie gdy wypadki, żadnego znacznego niżnienia papierów spodziewać się nie każą, spekulant przy miernym swym kapitale od 10 do 20,000 fr. może przyjść w posiadanie papierów na iocjo krotną prawie sumę; gdyż w miarę zakupywania papierów, oddaje je następnie w zastaw na pożyczki bankierom, i ciągle w tym sposobie swe kupna prowadzi. Pożyczki niżej 10 procent nad wartość ówczasową papierów przyznane mu bydz mogą, a nawet wyższe skoro nieco większy procent nad zwyczajny bankierom opłaci. Lecz spadnięcie ceny papierów od 5 do 10 procent może pozbawić spekulanta całego jego majątku. Dufresne St. Leon przytacza tego przykład następny. Książdz d'Espagnac za Ludwika XVI w Francji kapitałem $1\frac{1}{2}$ miliona fr. w powyższym sposobie zakupił powoli wszystkie prawie akcye kompanii Indyjskiej do summy 40 miljonów fr. się wznoszące. Tak zostawszy wyłącznym właścicielem spodziewał się iż przez umowy terminowe z osobami które tych akcyj nieposiadały, zmusi je na terminie przypadłym do zakupienia ich u swych agentów po cenie jaką sam naznaczy. Projekt jednak jego upadł przez niewierność samychże bankierów, którzy grali na niżnienie kursu, i też same akcye w obieg puszczali, które im przez niego w zastaw były dane, tak że zawsze znajdował więcej do zakupienia niż kredyt u bankierów uczynić mu dozwalał. Przez niższą wkrótce akcyj cenę, stracił d'Espagnac cały prawie swój majątek i z nim wielu bankierów. Tenże sam skutek by nastąpił gdyby ciż bankierowie prędzej zwrotu pożyczek swych żądali, lub jeśli im umówiony termin tego niedozwalał, gdyby się nie znalazły osoby, któreby, nie mając akcyj i nieprzewidując łatwości ich nabycia, dostawienia ich na termin podejmować się chciały.

2° *Umowy losowe* (Heuergeschäfte) przy pożyczkach loteryjnych mają tylko miejsce. Znajdują się często speculanci którzy osobom ofiarującym im pewne premium, wypłacić zobowiązują się wygranę, jaką w następsem losowaniu przypadnie na dowolnie przez nie wybrany przy umowie los pożyczki. Przeciwnie pozyskują premium, skoro los wybrany nie wychodzi wcale, albo wychodzi ale bez wygranej. Tym sposobem osoby, które całej wartości losu nieposiadają, równy jak posiadające, mogą mieć udział w pożyczce, a nawet i te drugie gdy np. na miejscu nie znajdują losu do którego szczęście przywiązują, lub gdy los takowy już został wydany. Na jeden bowiem los od wielu różnych osób, premium przyjętem być może, z obowiązkiem wypłaty dla każdej z osobna całej wygranej na los przypadłej: jak również jednej osobie na jednymże losie dopokąd nie wyidzie po wiele razy szczęścia próbować jest wolno.

3° *Umowy assekuracyjne* (Assekuranz-Geschäfte). W pożyczkach loteryjnych sama nadzieja wygranej już wyższą czyni wartość losu, nad tę jaką właściwie tenże los wyobraża, czyli nad tę, jaką przy wyjściu jego bez wygranej właściciel otrzymuje. W tej nawet okoliczności szukają zysku speculanci. Niektórzy z nich zobowiązują się, wychodzące przez losowanie losy ich właścicielowi, za opłatą pewnego premium, po cenie zwyczajnej zamienić na te które nie wyszły, albo przynajmniej opłacić różnicę między ceną ich zwyczajną a ceną targową. Skoro losy umówione przez wskazane losowanie nie wychodzą, premia stają się zyskiem spekulantów. Umowa podobna i przy zwyczajnych pożyczkach miejsce mieć może. Tu procent przez rząd przyznany często wyższy niż zwyczajny, podnosi cenę obligacyj nad nominalną ich wartość t. i. wyżej *pari*. Rząd wówczas przez losowanie takowe obligacye po nominalnej wartości. t. i. *alpari* umarza. Właściciel więc za opłatą małego

premium może zapewnić sobie na przypadek umorzenia swęj obligacyi, posiadanie innęj podobnéj za wartość jaką otrzymał.

Uwaga do § 10. Ogólna formuła za pomocą której podany czas umorzenia długów publicznych się wynajduje, gdy fundusz amortyzacyjny ma corocznie pewną ciągle jednakową dotacyą dla siebie przeznaczoną, która zarazem wzrasta przez procent od wykupionych obligacyj, jest następną ;

$$n = \frac{\log. \{ ae + S (e - 1) \} - \log. A}{\log. e} - 1$$

Gdzie n lata, A dotacyą roczną, S summę całkowitą pożyczki, a e stopę jęj procentu oznaczają. Pod stopą procentu tu się rozumie nie tylko sam procent, ale i jednostkę od której jest wzięty, i tak gdy procent jest p od 100, procent od 1 będzie $p/100 = r$, $1 + r$ jest więc właśnie to co e oznacza.

Formuła powyższa następnie się wyprowadza. — Dotacya z początkiem roku 1^{go} jest a , jako z góry opłacana, w ciągu roku zwiększa się procentem od téj summy ar , na końcu więc roku 1^{go} jest $a + ar = a(1 + r) = ae$.

Z początkiem 2^{go} roku dotacya jest $a + ae$, w ciągu roku zwiększa się procentem od téj summy $(a + ae)r$, na końcu więc roku 2^{go} jest $(a + ae) + (a + ae)r = (a + ae)(1 + r) = (a + ae)e = ae + ae^2$. Podobnież byśmy znaleźli że w końcu roku 3^{go} dotacya jest $ae + ae^2 + ae^3$ i. t. d.

W końcu więc roku n , niewiadomego, w którym umorzenie pożyczki ma nastąpić, dotacya będzie $ae + ae^2 + ae^3 + \dots + ae^n$, i równą bydź powinna summie wypożyczonęj, stąd równanie

$$ae + ae^2 + ae^3 + \dots + ae^n = S$$

Wyrazy pierwszęj strony równania tworzą postęp geometryczny, za nie więc summę tego postępu wziąć można, stąd

$$\frac{ae^n e - ae}{e - 1} = S \text{ czyli } \frac{ae^{n+1} - ae}{e - 1} = S \text{ zatem}$$

(51)

$$e^{n+1} = \frac{ae + S(e-1)}{a}$$

Lata umorzenia czyli ilość nieznana n jako w wykładniku znajdującą się, otrzymamy biorąc obu stron logarytmy

$$(n+1) \log. e = \log. \{ae + S(e-1)\} - \log. a$$

$$\text{stad } n = \frac{\log. \{ae + S(e-1)\} - \log. a}{\log. e} - 1$$

Przykład. Dajmy że summa wypożyczona $S=100,000,000$, że dotacya jest 1 procent na 100 od téj summy, jest więc $a=1,000,000$. Jeżeli procent od pożyczki jest 5 %, $r = \frac{5}{100} = 0,05$ stad $e = 1,05$. Podstawiając te wyrazy w poprzedniej formule będzie

$$n = \frac{\log. (1,050,000 + 5,000,000) - \log. 1,000,000}{\log. 1,05} - 1 =$$

$$= \frac{7817554}{211893} - 1 = 36 \text{ lat.}$$

Podobnie byśmy znaleźli że przy procencie pożyczki 4 % czyli gdy $e = 1,04$, zachowując inne też same wyrazy, będzie $n=41$ lat; przy procencie zaś 3 %, czyli gdy $e = 1,03$, jest $n=47$ lat. -- Również łatwem jest zastosowanie formuły gdy oprócz zmiennej stopy procentu czyli wyrazu e , zmiennemi też inne wyrazy a szczególnie dotacyą a uczynimy.

CZĘŚĆ II.

O PAPIERACH PUBLICZNYCH W SZCZEGÓLNOŚCI.

Każde znaczniejsze miasto handlowe ma swój targ na papiery publiczne w większym lub w mniejszym zakresie. Najważniejsze jednak i najwięcej wpływu na inne mające są w Londynie, Paryżu i Amsterdamie: w Wiedniu, Berlinie i Frankforcie nad Menem. Gatunki papierów które w tych miastach głównym są przedmiotem handlu wymienia się tu następnie podług alfabetycznego porządku krajów, przez których rządy wypuszczone w obieg zostały. Przy każdym nadto kraju oznaczy się zarazem wielkość długu jak i rocznego jego przychodu, o tyle ile publiczności są wiadome.

Austria.

Cesarstwo Austryackie już przed Rewolucją francuską roku 1789 znacznym obciążone było długiem. Długa i nieszczęśliwa wojna z francją dług takowy nadzwyczajnie potem podniosła, tak że po pokoju w Paryżu wynosił przeszło 630 miljonów złotych konwencynych (o

stopie menniczej 20 zł. na grzywnę kolońską) (a). Ilość monety papierowej w tymże czasie w obiegu będącej 950 milionów złk. dochodziła. Znaczne jej, bo do połowy prawie w ciągu lat 5 następnych zmniejszenie, przez same tylko pożyczki które w tym celu zaciągano, zwiększając znacznie dług procentowy Austrii, jest główną przyczyną dla której tenże dług pomimo mocnego jego umorzenia o mało różny jeszcze teraz od wprzód wymienionego podają. Dochód roczny kraju na 140 milionów złk. oceniają, z których 22 miliony corocznie na procent od długu obracane być musi.

Roku 1811 przy zbytecznem Austrii przez wojny osłabieniu, procenta długu do połowy niżono i odtąd tylko w papierowej monecie (*Wiener Währung, Papiergeld*) która sama mało miała wartości, wypłacano. Przez papierową monetę w zbyt znacznej ilości wydaną ściągnęła Austria ogromny na siebie ciężar i jej długi znalazły się w właściwym tylko dla niej stanie. To głównie nastąpiło w skutku działań dawnego banku Wiedeńskiego, którego banknoty gdy od r. 1797 wymuszony kurs otrzymały i już więcej jak wprzód przez bank zmieniane nie były, r. 1811 spadły na $\frac{1}{12}$ część nominalnej ich wartości, tak że za 100 złł. konw. 1200 złł. w banknotach opłacać musiano. Ilość ich wówczas przeszło 1060 milionów złł. wynosiła. Wykupno banknotów, jakie właśnie w tymże roku miało miejsce, dalekiem było aby upadły kredyt kraju na nowo ożywić, zależało bowiem jedynie na ich zamianie na inny papier *biletem wykupnym* (*Einlösungsscheine*) zwany. Banknoty w ostatnim czasie wydane, za ledwie w $\frac{1}{5}$ części ich wartości, za bilety

---

(a) 100 złł. konw. = 433 zł. pol. $\frac{43}{100}$ co do wewnętrznej wartości, *pari*. Stosunek ten łatwo się znajdzie pamiętając, iż stopa mennicza naszej grubej monety srebrnej jest 86 $\frac{86}{100}$ złp. na grzywnę czystą kolońską.

wykupne przyimowane były; inne stósownie do stopnia swój dawności, wyższą nieco w tychże biletach otrzymywały wartość. Roku 1813 przy nowój rządu potrzebie, inną jeszcze papierową monetę w obieg puszczono, *biletami przedpłatnemi* (anticipations - scheine) zwaną. Dopiero po pokoju Paryzkim, gdy Austria swoją dawną potęgę odzyskała, możnem było całemu systemowi finansów nowy mądry kierunek nadać, i przez to tak w procentowych długach, jak i w tak znacznej massie cyrkulującej monety papierowej, porządek wprowadzić. Pożyczki jakie naprzód zaciągnięto, głównie miały na celu zmniejszenie ilości papierowej monety, a tém samém nadanie jej wyższej wartości, bardziej zbliżonej do pierwotnej, jaką posiadała, i jeżeli ta ostatnia przywróconą nie była, to pochodzi jedynie, iż Rząd przy ciąglem później monety papierowej przez Bank umarzaniu, podwyższać jej wartość niewidział potrzeby. Owszem wartość takowa prawem oznaczona od r. 1818 stale jednakowa się utrzymuje, w stosunku do monety konwencynej, jak 250: 100.—Papiery publiczne Austrii, w wielu bardzo różnych będąc gatunkach, co do powszechniejszego ich handlu, składają się z następujących:

I. *Metalliques Obligacye.*

Wszystkie obligacye nowego długu Austriackiego, czyli długu który od r. 1815 przez zwyczajne pożyczki zaciągać poczęto *metalliques* nazwano, dla oznaczenia że ich procent w monecie metalicznej się opłaca, gdy procent długu dawnego w monecie tylko papierowej jest opłacanym. Obligacye te są różnej stopy procentu, 1, $2\frac{1}{2}$, 4 i 5 procentowe: tu się opiszą wporządku czasu, w jakim powstały. Żadną z pożyczek z *metalliques* Obligacyj się składających niema oznaczonego czasu do zupełnego swego umorzenia.

A. *Metalliques* $2\frac{1}{2}$ procentowe (*Metalliques zu 2 $\frac{1}{2}$ Proc.*).

Stanowią pożyczkę którą Rząd r. 1815 d. 19 Marca przy odnowieniu wojny na 44 miljonów złł. w papierowej monecie zaciągnąć był zmuszony. Obligacye te na 100, 200, 1000 i 5000 złł. wystawione, są na okaziciela, i na 12 lat kuponami opatrzone. Procent po $2\frac{1}{2}$ od $\frac{0}{0}$ na 1 Lutego i 1 Sierpnia w monecie metalicznej się pobiera.— Kurs tych obligacyj, stosownie do ich procentu, długo w połowie kursu *Metalliques* 5 procentowych się utrzymywał, lecz gdy te ostatnie dla wysokiego ich procentu od r. 1830 po nominalnej wartości umarzać częściami zamierzono, pierwsze jako bardziej poszukiwane co do swego kursu podnosić się też poczęły.

B. *Metalliques* 1 procentowe.

Roku 1816 d. 1 Lipca przy założeniu nowego Banku Wiedeńskiego, którego w początkach głównym była celem redukcya monety papierowej, postanowiono, iż każdy jej posiadacz może ją zamienić w ilości niemniejszej nad 140 złł. w $\frac{2}{3}$ częściach na nowe banknoty przez Bank wydawane a za okazaniem wypłacalne, a w $\frac{5}{6}$ na *Metalliques* 1 procentowe. W tym sposobie 52 miljonów złł. w monecie papierowej umorzono, przeszło 35 mil. przez same obligacye. Wielkość tych jest rozmaita, i tak są na 100, 500, 1000 i 5000 złł. i również jak poprzednie kuponami na lat 12 opatrzone. Procent po $1\frac{0}{0}$ na 1 Stycznia i 1 Lipca się opłaca.

C. *Metalliques* 5 procentowe.

Składają największą i najważniejszą część nowego długu Austrii, dla tego też zmiana w ich kursie, zazwyczaj zmianę kursu innych papierów nietylko tego kraju ale całych prawie Niemiec za sobą pociąga. Pierwsza pożyczka w tych obligacyach r. 1816 dnia 29 Października na 100 miljonów złł. konwencyjnych zaciągnięta, służyła na

umorzenie tak monety papierowej jako też i dawnego długu. Za 100 zł. w dawnym procentowym papierze i przy dopłacie 80, 100, 110, 120, 130 lub 140 zł. w papierowej monecie, a to podług tego jak dawny papier 6, 5, $4\frac{1}{2}$, 4, $3\frac{1}{2}$ lub 3 procent przynosił, otrzymywano nową obligacją rządową na 100 zł. konw. od której corocznie 5 procent się pobiera. Przez ten sposób na 128 mil. zł. papierowej monety umorzono. Wszystkie obligacje na okaziciela wydane, są na 100, 500, 1000, 5000 i 10,000 zł. konw. Procenta pobierają się w Wiedniu i w wielu innych miastach Austrii co półroku, już na 1 Maja i 1 Listopada, już na 1 Czerwca i 1 Grudnia, już wreszcie na 1 Lutego i 1 Sierpnia rachując w ogóle półrocze od dnia wystawienia obligacyi. Liczba kuponów podobna jak przy poprzednich obligacyach.

Roku 1818 liczbę Metalliques 5 procentowych na 50 milionów złk. w kapitale pomnożono: r. 1823 na 30 mil. podobnież w latach 1824, 1825 i 1826 i przez obligacje tak wydane albo dawne długi umarzano, albo procenta od dawnych obligacyj należne opłacano. W r. 1831 nowa emisyja tychże obligacyj na 36 milionów złk. nastąpiła. Obligacje powiększłej części są na 1000 zł. Właściwe zaś pożyczki, które w Metalliques 5 procentowych miały miejsce są dwie następne:

Pierwsza r. 1823 z domami Bankierów N. M. Rothschild, Bracia Baring i komp. Irwing i komp. w Londynie na 25 milionów złk. była zawartą. Każda jej obligacja jest na 1000 zł. a procent odpowiedni na 1 Maja i 1 Listopada w Wiedniu i w Londynie się opłaca, gdzie 10 zł. konw. na 1 funt szterling stale rachują. Jedną częścią téj pożyczki zaspokoiła Austryja należność Anglii za otrzymane od niej subsydia.

Drugą najnowszą w r. 1833 zawarto z domami handlowymi Geymiller i komp. M. A. Rothschild i Synowie, S. G. Sina i Arnsteih, i Eskeles na sumę 40 milionów złk. po kursie $89\frac{1}{2}$ za 100. Procent 3 miesięczny

przedsiębiorcom przyznany jako premium, jeżeli pożyczka w 12stu miesięcznych terminach z dniem 31 Stycznia 1834 r. zupełnie złożoną będzie. — Z pierwszym prawie wypuszczeniem w obieg *Metalliques* 5 procentowych, Bracia Rothschild w Paryżu otrzymali pozwolenie wydawania do dnia 15 Stycznia 1835 r. *Certyfikatów* na téż obligacye, w summie równiej téj jaką w samychże obligacyach na zabezpieczenie do depozytu w Banku Wiedeńskim złożyli. Certyfikata są tylko na 1000 zł. konw. czyli 2600 franków, rachując 1 złoty konw. po fr. 2 cent-60, cenie stałej przyjętej na Giełdzie Paryżkiej. Cena jednak targowa czyli kurs dzienny Certyfikatu jest zazwyczaj różny i we frankach odpowiednio całej jego wartości się podaje. Certyfikata za żądaniem w Wiedniu przed upływem nawet terminu ich istnienia na sameż obligacye zamienione być mogą. Procent 125 fr. od całego Certyfikatu wynoszący w Paryżu na d. 1 Stycznia i 1 Lipca się opłaca.

d. *Metalliques* 4 procentowe.

Pochodzą z pożyczki r. 1829 na 25 milionów złk. przez Rothschilda, Geymiller i komp. Arnstein i Eskeles, i Sina w Wiedniu podpisanęj. Procent po 4 $\frac{1}{2}$ % w monecie metalicznej na 1 Czerwca i 1 Grudnia się podnosi. Obligacye każda po 1000 zł. mają kupony na lat 9, po których upływie, za okazaniem nadgłówka (*talon*) przy ostatnim kuponie będącego nowe się otrzymują. W roku 1830 powyższą pożyczkę o 20 mil. złk. jeszcze powiększono i użyto zarazem na umorzenie papierów dawnego długu o wyższym procencie, co nietylko następnie powtarzać się będzie, ale téż posłuży do stopniowego umarzania 5 procentowych *Metalliques* obligacyj.

II. *Losy* 100 złotowe (100 fl. *Loose*)

Roku 1820 celem skuteczniejszego papierowej monety umorzenia dwie pożyczki loteryjne zaciągniono, które

tu następnie opisane będą. Pierwsza z domami S. M. Rothschild i Dawida Parish na 20,800,000 złł. konw. zawarta składa się z 208,000 obligacyj po 100 złł. każda. Procenta od téj pożyczki nie pobierają się wcale, ale w miejsce ich corocznie przez lat 20 pewna planem oznaczona liczba obligacyj przez losowanie z wygranemi do wypłaty się wyciąga. Wypłata w 3 miesiące po ciągnięciu się uskutecznia w Wiedniu i u Rothschilda w Frankforcie nad Menem. Wszystkie obligacye dzielą się na 800 seryj, każda o 260 losach. Corocznie w początkach Marca wyciąga się planem oznaczona liczba seryj: na rok 1840 wypadnie ostatnie pożyczki ciągnięcie. Ilość wyciągniętych już seryj, wraz z summami w wypłacie na nie wydanemi, jest jak następuje:

1	Ciągnie: 1821	35 Seryj czyli	9,100 Losów na złł.	1,510,350
2	" 1822	35 " "	9,100 " "	1,510,350
3	" 1823	37 " "	9,620 " "	1,526,000
4	" 1824	37 " "	9,620 " "	1,526,000
5	" 1825	38 " "	9,880 " "	1,552,350
6	" 1826	38 " "	9,880 " "	1,595,500
7	" 1827	39 " "	10,140 " "	1,642,750
8	" 1828	40 " "	10,400 " "	1,723,600
9	" 1829	40 " "	10,400 " "	1,749,855
10	" 1830	40 " "	10,400 " "	1,776,560
11	" 1831	40 " "	10,400 " "	1,825,765
12	" 1832	40 " "	10,400 " "	1,897,470
13	" 1833	40 " "	10,400 " "	1,969,450

Summa 499 Seryj   129,740 Losów na złł.   21,805,000

Dotąd więc podług tego wyciągnięto 499 Seryj czyli 129,740 Losów których wypłaty całkowicie wzięte 21,805,000 złł. konw. wynosiły. Pozostaje jeszcze do wylosowania 301 seryj czyli losów 78,260, na sumę 16,696,430 złł. konw. Oplata więc wszystkich losów całej pożyczki loteryinėj wynosi 38,502,430 złł. odtrącając zaś kapitał zebrany z téj pożyczki 20,800,000 złł. pozo-
stanie na procent odniego 20 letni 17,702,430 złł. co wskazuje iż roczny procent jest nieco większy jak $4\frac{1}{2}\%$ od $\frac{0}{0}$ jeśli tylko kapitał pożyczki zupełnie wypłacony został. Plan na pozostałe jeszcze ciągnięcia jest następujący:

14te ciagnienie 1834. 40 seryj.

wygrywa.	zł. konw.
1. Los	70,000.
1	30,000.
1	15,000.
1	7,500.
2. po zł. 6,000.	12,000.
3. . . . . 3,000.	9,000.
5. . . . . 2,500.	12,500.
7. . . . . 2,000.	14,000.
10. . . . . 1,500.	15,000.
15. . . . . 1,000.	15,000.
20. . . . . 700.	14,000.
40. . . . . 500.	20,000.
70. . . . . 300.	21,000.
140. . . . . 250.	35,000.
250. . . . . 200.	50,000.
684. . . . . 183.	123,120
9,150. . . . . 170.	1,555,500.
10,400 Losów.	2,018,620.
	zł. konw.

15te ciagnienie 1835. 41 seryj.

wygrywa.	zł. konw.
1. Los	80,000.
1	40,000.
1	20,000.
1	10,000.
2. po zł. 7,000.	14,000.
3. . . . . 3,500.	10,500.
5. . . . . 2,500.	12,500.
7. . . . . 2,000.	14,000.
10. . . . . 1,500.	15,000.
15. . . . . 1,000.	15,000.
20. . . . . 700.	14,000.
40. . . . . 500.	20,000.
70. . . . . 300.	21,000.
140. . . . . 250.	35,000.
250. . . . . 200.	50,000.
684. . . . . 185.	126,540.
9,410. . . . . 175.	1,646,750.
10,650 Losów.	2,144,290.
	zł. konw.

16te ciagnienie 1836. 42 seryj.

wygrywa.	zł. konw.
1. Los	80,000.
1	40,000.
1	20,000.
1	10,000.
2. po zł. 7,000.	14,000.
3. . . . . 3,500.	10,500.
5. . . . . 2,500.	12,500.
7. . . . . 2,000.	14,000.
10. . . . . 1,500.	15,000.
15. . . . . 1,000.	15,000.
20. . . . . 700.	14,000.
40. . . . . 500.	20,000.
70. . . . . 300.	21,000.
140. . . . . 250.	35,000.
250. . . . . 200.	50,000.
684. . . . . 190.	120,960.
9,670. . . . . 180.	1,740,600.
10,920 Losów.	2,241,560.
	zł. konw.

17te ciagnienie 1837. 44 seryj.

wygrywa.	zł. konw.
1. Los	100,000.
1	50,000.
1	25,000.
1	12,000.
2. po zł. 8,000.	16,000.
3. . . . . 4,000.	12,000.
5. . . . . 2,500.	12,500.
7. . . . . 2,000.	14,000.
10. . . . . 1,500.	15,000.
15. . . . . 1,000.	15,000.
25. . . . . 700.	17,500.
50. . . . . 500.	25,000.
100. . . . . 300.	30,000.
150. . . . . 250.	37,500.
250. . . . . 205.	51,250.
676. . . . . 195.	131,820.
10,143. . . . . 185.	1,876,455.
11,440. Losów.	2,441,025.
	zł. konw.

18te ciagnienie 1838. 44 seryj.		19te ciagnienie 1839. 45 seryj.	
wygrywa.	zł. konw.	wygrywa.	zł. konw.
1. Los.	100,000.	1. Los.	120,000.
1.	50,000.	1.	60,000.
1.	25,000.	1.	30,000.
1.	12,000.	1.	15,000.
2. po zł. 8,000. .	16,000.	2. po zł. 10,000. .	20,000.
3. . . . 4,000. .	12,000.	3. . . . 5,000. .	15,000.
5. . . . 2,500. .	12,500.	5. . . . 2,500. .	12,500.
7. . . . 2,000. .	14,000.	7. . . . 2,000. .	14,000.
10. . . . 1,500. .	15,000.	10. . . . 1,500. .	15,000.
15. . . . 1,000. .	15,000.	15. . . . 1,000. .	15,000.
25. . . . 700. .	17,500.	25. . . . 700. .	17,500.
50. . . . 500. .	25,000.	50. . . . 500. .	25,000.
100. . . . 300. .	30,000.	100. . . . 300. .	30,000.
150. . . . 250. .	37,500.	150. . . . 250. .	37,500.
300. . . . 210. .	63,000.	300. . . . 215. .	64,500.
679. . . . 200. .	135,800.	679. . . . 205. .	139,195.
10,090. . . . 190. .	1,917,100.	10,350. . . . 195. .	2,018,250.
11,440. Losów.	2,497,400.	11,700. Losów.	2,648,445.
	zł. konw.		zł. konw.

20te ciagnienie 1840. 45 seryj.	
wygrywa.	zł. konw.
1. Los.	120,000.
1.	60,000.
1.	30,000.
1.	15,000.
2. po zł. 10,000. .	20,000.
3. . . . 5,000. .	15,000.
5. . . . 2,500. .	12,500.
7. . . . 2,000. .	14,000.
10. . . . 1,500. .	15,000.
15. . . . 1,000. .	15,000.
25. . . . 700. .	17,500.
50. . . . 500. .	25,000.
100. . . . 300. .	30,000.
150. . . . 250. .	37,500.
300. . . . 220. .	66,000.
679. . . . 210. .	142,590.
10,350. . . . 200. .	2,070,000.
11,700. Losów.	2,705,090.
	zł. konw.

III. Obligacye udziałowe (*Partiale, Partial Obligationen*).

Stanowią drugą pożyczkę loteryijną którą z tymiż co poprzednia bankierami zawarto w sumnie 37.500,000 złk. Pożyczka ta dopiero na dniu 1 Stycznia 1821 wydana była w 150,000 Obligacyach, każda na 250 złk. Oprócz procentu po 4 $\frac{1}{2}$ corocznie od nich pobieranego na 1 Stycznia w Wiedniu i Frankfórcie n. M. w zamian kuponów których każda Obligacya 20 posiada, wygrywają jeszcze Obligacye przy 14 następnych ich wylosowaniach, większe lub mniejsze premia. Losowanie pierwsze nastąpiło r. 1822, ostatnie będzie w r. 1841, a wypłaty uskuteczniają się z dochodów funduszu amortyzacyjnego. Obligacye już wyciągnięte i stosownie do planu opłacone, co do ich ilości i summy na nie wydanej są jak następuje :

1wsze ciągn.	w Styczniu	1822.	2,800.	Obligacyj na złk.	1,283,200.
2gie	"	1823.	3,000.	"	1,285,200.
3cie	w Lipcu	1824.	3,200.	"	1,288,425.
4te	w Styczniu	1826.	3,400.	"	1,322,925.
5te	w Lipcu	1827.	3,600.	"	1,356,725.
6ste	w Styczniu	1829.	3,800.	"	1,394,050.
7dne	w Lipcu	1830.	4,000.	"	1,437.875.
8me	w Styczniu	1832.	10,000.	"	3,367,700.
9te	w Lipcu	1833.	12,200.	"	4,230,510.
Summa			46,000.	Oblig. na złk.	16,972,610.

Dotąd więc podług tego wyciągnięto już 46,000 Obligacyj wynoszących co do ich wypłaty złk. 16,972,610.

Plan na ciągnięcie pozostałych jeszcze 104,000 Obligacyj, jest następujący :

Ciągnięcia	Liczba Obli- gacyj.	Summy wypłat		Czas wypła- ty.	Ciągnięcia	Liczba Obli- gacyj.	Summy wypłat		Czas wypła- ty.
		szcze- gólne w złk.	ogólne w złk.				szcze- gólne w złko.	ogólne w złk.	
10. ciągnie: w początkach Stycznia 1835	1	80000	80,000	wypłata w 3 miesią: po ciągnięciu	12. ciągnie: w początkach Stycznia 1838.	1	100000	100,000	wypłata w 3 miesią: po ciągnięciu
	1	40000	40,000			1	50000	50,000	
	1	20000	20,000			1	25000	25,000	
	1	10000	10,000			1	12000	12,000	
	2	7000	14,000			2	9000	18,000	
	4	3500	14,000			3	4500	13,500	
	7	2000	14,000			5	2500	12,500	
	10	1500	15,000			7	2000	14,000	
	15	1000	15,000			10	1500	15,000	
	25	700	17,500			15	1000	15,000	
	50	500	25,000			25	700	17,500	
	70	400	28,000			50	500	25,000	
	150	375	56,250			70	405	28,350	
	300	360	108,000			150	390	58,500	
	563	345	194,235			300	375	112,500	
14,400 Obli.	3,200	320	1,024,000	w 12 m.	9,000	559	360	201,240	w 12 m.
	5,000	330	1,650,000			3,600	335	1,206,000	
	5,000	330	1,650,000			8,000	345	2,760,000	
	5,000	340	1,700,000			9,000	355	3,195,000	
14,400 Obli. 5,024,985 złk.					21,800 Ob. 7,879,090 złk.				
11. ciągnie: w początkach Lipca 1836.	1	90000	90,000	wypłata w 3 miesią: po ciągnięciu	13. ciągnie: w początkach Lipca 1839.	1	125000	125,000	wypłata w 3 miesią: po ciągnięciu
	1	45000	45,000			1	60000	60,000	
	1	20000	20,000			1	30000	30,000	
	1	10000	10,000			1	15000	15,000	
	2	8000	16,000			2	10000	20,000	
	3	4000	12,000			3	5000	15,000	
	5	2500	12,500			6	2500	15,000	
	7	2000	14,000			9	2000	18,000	
	10	1500	15,000			12	1500	18,000	
	15	1000	15,000			18	1000	18,000	
	25	700	17,500			26	700	18,200	
	50	500	25,000			50	500	25,000	
	70	400	28,000			70	415	29,050	
	150	385	57,750			150	400	60,000	
	300	370	111,000			300	385	115,500	
17,600 Obli.	559	355	198,445	w 12 m.	10,000	550	370	203,500	w 12 m.
	3,400	332½	1,130,500			3,800	347½	1,320,500	
	6,000	342½	2,055,000			10,000	357½	3,575,000	
	7,000	352½	2,467,500			10,000	367½	3,675,000	
17,600 Obli. 6,340,195 złk.					25,000 Ob. 9,355,750 złk.				

Ciągnięcie.	Liczba Obli- gacyj.	Summy wypłat		Czas wypłaty
		szcze- gólne w złk.	ogólne w złk.	
14. ciągnię- w początkach Stycznia 1841.	1	150,000	150,000	wypłata w 3 miesiące pociągnięcia.
	1	75,000	75,000	
	1	35,000	35,000	
	1	18,000	18,000	
	2	12,000	24,000	
	3	6,000	18,000	
	6	3,000	18,000	
	9	2,000	18,000	
	12	1,500	18,000	
	18	1,000	18,000	
	26	700	18,200	
	50	500	25,000	
	75	420	31,500	
	152	405	61,560	
	300	390	117,000	
	543	375	203,625	
	4,000	350	1,400,000	
	10,000	360	3,600,000	w 12 m.
	10,000	370	3,700,000	w 24 m.
25,200 Obli.		9,548,885 złk.		

Pozostające więc jeszcze ciągnięcia wyniosą podług tego co do ich wypłaty 38,148,905 zł. konw. rachując od 10. ciągnięcia do 14. włącznie. Summa zaś ogólna opłaty we wszystkich ciągnięciach jest 55,121,515 zł. konw. Potrącając zatem kapitał przez pożyczkę zebrany 37,500,000 pozostanie 17,621,515 zł. na premia, które przez to powstają, iż wychodzące obligacye daleko później się opłacają. Kapitał więc w przeciągu tego czasu bez procentu pozostając przez stosowny obrót powyższe premia utwarza.

IV. *Obligacye wylosowane (die verloosten Obligationen).*

Roku 1818 dnia 21 Marca postanowiono, iż dawny dług krajowy, którego procent od r. 1811 do połowy zmniejszony w monecie papierowej tylko wypłacano, z małym bardzo wyjątkiem znowu do pierwotnego swego

procentu w monecie metalicznój przywracany będzie. Przywracanie takowe dzieje się cząstkowo przez losowania, celem ułatwienia których dług dawny na 488 seryj podzielono, każda o 1 miljonie złk. kapitału. Serje numerem bieżącym od 1 do 488 oznaczono i publicznie ogłoszono obligacye jakie każda z nich zawiera. Corocznie 5 seryj w dniach pierwszych Stycznia, Marca, Kwietnia, Sierpnia i Października, po jednój w każdym z tych miesięcy przez losowanie się wyciąga, a procent od tak wyciągnionych już całkowity i w monecie metalicznój się opłaca, rachując od piarwszego dnia miesiąca w którym się losowanie odbyło. Dla zrównoważenia jednak ciężaru, jaki się przyczynia przez takowe działanie, podobnaż summa w kapitale obligacyj dawnego długu, przez fundusz amortyzacyjny na Giełdzie każdorocznie się wykupuje. Wykupione obligacye również do losowania należą, aby jednak przez to czas zupełnego losowań ukończenia za nadto nie był przedłużony, szóste nadzwyczajne losowanie na milion złk. w roku może mieć miejsce, skoro milion zł. z wylosowanych papierów na wykupione przypadnie. Stosownie do powyższego urządzenia najdalej w 50 latach, Rząd dawny swój dług w połowie wykupi, a w połowie do dawnego procentu przywróci, losowania jednak do swego ukończenia daleko dłuższego potrzebować będą czasu. Procent od wylosowanych obligacyj podnosi się za pokwitowaniem które stemplowaniem bydz musi. Do 2 zł. procentu, niema opłaty od stempla. Dalej się opłaca jak następuje:

3 krajcary	od	2 złk.	do	20 złk.	(1 złk = 60 kr)
6		20		50	
15		50		125	
50		125		250	
1 zł. kon.		250		500	
2		500		1,000	
4		1,000		2,000	
7		2,000		4,000	

10 zł. kon.	od	4,000 złk.	do	8,000 złk.
20	"	8,000	"	16,000
40	"	16,000	"	32,000
80	"	32,000	"	64,000
100	od sumn wyższych.			

Obligacye wystawione są w prawdzie na imie ich właściciela, przekazane iednak na rzecz innego bydz mogą. Co do procentu jest ich bardzo wiele gatunków: i tak są 6, 5, $4\frac{1}{2}$, 4, $3\frac{1}{2}$, i 3 procentowe.

V. *Obligacye Bethmana, Golla i Osy* pochodzą z dawniejszych jeszcze pożyczek w Frankfurcie i Amsterdanie zaciągniętych. Procent ich po 5, $4\frac{1}{2}$ i $4\frac{0}{10}$, do r. 1818 w monecie papierowej był opłacany, dalej w opłacie jego gdy 100 zł. dochodził, dawano Metalliques 5 procentowe, wreszcie od r. 1829 w monecie metalicznej się pobiera.

VI. *Obligacye domestykalne (Domestikal Obligationen)* również do dawnego długu należą, lecz gdy z losowań są wyjęte i do pierwotnego swego procentu powrócić niemogą, co do kursu od innych obligacyj daleko są niższe. Procent ich po $2\frac{1}{2}$ od $\frac{0}{10}$ w monecie papierowej się opłaca.

VII. Co do innych papierów dawnego długu Austriackiego, które do pierwszego swego procentu przez następne losowania się przywrócą, ważniejsze tu tylko się przytaczają:

a. *Obligacye dawnego Banku Wiedeńskiego (Wiener Stadt Banco Obl.)* w r. 1797. powstałe, procent swój po 2 i $2\frac{1}{2}$ od $\frac{0}{10}$ co pół roku w monecie papierowej mają wypłacany.

b. *Obligacye ogólnej i Węgierskiej Nadwornej kamery (Obl. der allgemeinen und Ungarischen Hofkammer)*. w 5^{ciu} są gatunkach co do ich procentu, i tak są $1\frac{3}{4}$, 2, $2\frac{1}{4}$, $2\frac{1}{2}$ i 3 procentowe. Procent pierwszych co pół roku w Wiedniu, drugich w Ofen się pobiera.

c. Nakoniec *Obligacye głównej kamery w Wiedniu* (*Wiener Oberkammer-Amts Obl.*) na 2 i $2\frac{1}{2}$ procent, *Obligacye ziemskie różnych stanów* (*Aerarial Obl.*) i. t. d.

VIII. *Inskrypcye rentowe Lombardzkie* (*Renten-Inscriptionen der Lombardei*), utworzone były w latach 1820 do 1822 przy regulowaniu długów królestwa Lombardzkiego. Renty są 5 procentowe a Inskrypcye na 500 złk. rent wydają się na imie właściciela, mogą jednak bez żadnej opłaty w Medyolanie na rzecz innego być przekazane. Podnoszenie czyli wypłata renty ma miejsce nie tylko w Medyolanie, ale i po kassach prowincjonalnych, za pokwitowaniem które podobnejże taksie stemplowej podlega jak przy obligacyach wylosowanych.

IX. *Akcy Bankowe* (*Bank-Actien*). Istnący teraz uprzywilejowany Austriacki Bank narodowy r. 1816 d. 1 Czerwca założony, przez dekret Cesarski (*Patent*) z dnia 15 Lipca 1817 r. otrzymał terazniejszą swą organizacyą. Pierwotny projekt aby ten zakład zatrudniał się jedynie redukcją papierowej monety rozciągniono, gdy odtąd wszelkie czynności bankowe w zakres jego wchodzić począły. Kapitał Banku przez Akcy był zebrany, których liczbę ostatecznie na 100,000 oznaczono (b). Wartość pierwotna akcyi 1,000 zł. w monecie pap. (*Wiener Währung, Wiedeńska Waluta*) i 100 zł. w konwencyinnej wynosiła, czyli 500 złk., rachując 250 zł. *W. W.* na 100 złk. zwyczajnie jednak akcyja w wartości swęj nominalnej 1000 zł chociaż niesłusznie się podaje. Roku 1820 gdy w powyższym sposobie 50,621 akcyj w obieg wypuszczono, rząd resztę przejął na siebie z mocą ich nadał

(b) Początkowo liczbę akcyi bankowych na 50,000 postanowiono, każda po 2,000 zł. *W. W.* i 200 złk. lecz w r. 1817 liczbę takową akcyj podwojono, zniżając do połowy ich wartość. W miejsce więc jednej akcyi już posiadanej dwie wydawano.

wyprzedania już po przypadającym na nie kursie. Tak uzupełniony kapitał Banku 10 milionów złk. wynosi, nielicząc w to zebranej za akcye monety papierowej, która rządowi celem jej umorzenia oddaną była. Rząd w jej zamianę wydał obligacye $2\frac{1}{2}$ procent przynoszące. Obligacye takowe umarzają się przez coroczne wypłaty Bankowi w summie 500,000 złk. przez rząd czynione, rachując 100 złk. za 200 w papierowej monecie. Nadto fundusz ten amortyzacyjny powiększa się przez procent od umorzonych obligacyj. Rząd bowiem corocznie procent od pierwotnej summy wydanych obligacyj Bankowi opłaca.

Czynności Banku są:

1. Eskontowanie czyli skupowanie wexlów. Wexle w Wiedniu tylko wypłacalne, przez 3 stałe domy handlowe kredyt w Banku mające poświadczone, skupowane bydz mogą. Wielkość ich niemniejszą bydz powinna nad 500 złk. a termin wypłaty od 14 dni do 3 miesięcy. Eskonta przez Bank potrącana w początkach do 8 i 10 od $\frac{6}{100}$ się wznosiła, od r. 1819 na 5 $\frac{6}{100}$ postanowiona w r. 1829 do 4 $\frac{6}{100}$ niżoną była. Oprócz wexlów, kupony papierów, losy loteryjne po ich wylosowaniu przed terminem na ich wypłatę przypadającym eskontowane bydz mogą.

2. Dopełnianie przekazów summ w Banku przez kupców złożonych, za tychże żądaniem na rachunek innych, którym pierwsi summy takowe całkowicie lub częściowo odstępują.

3. Wydawanie i zamiana banknotów. Przywilej jaki w tym celu Bank na całe państwo od Rządu otrzymał służy mu na lat 25. Banknoty wydawane są na 5, 10, 25, 100, 500 i 1000 złk. nikt nie jest zmuszony do ich przyjęcia, w wszystkich jednak kassach publicznych za gotówkę się biorą. Dla łatwiejszego ich po kraju rozszerzenia, a razem dogodności w ich wymianie ustanowione są banki pomocnicze (*filial-banken*) w miastach: Pradze,

Brünn, Ofen, Lwowie, Gratzu, Triescie i Medyolanie. Nadto Banknotami temi Bank ciągle umarzać się stara dawniejszą monetę papierową po istnącej jej cenie. Ilość umorzona od momentu Banku powstania do 1 Stycznia 1833 r. przeszło 418 milionów zł. wynosi. Pozostaje teraz już mała jej ilość na 31 milionów zł. oszacowana.

4. Przyimowanie do depozytów monety złotej lub srebrnej, złota i srebra w sztabach lub naczyniach, papierów publicznych, kontraktów i wszelkich innych zobowiązań.

5. Udzielanie pożyczek, 1. na zastawy metalów drogiej i kosztowności, 2. na zastawy papierów publicznych krajowych, 3. na posiadłości ziemskie. Papiery się przyimują w zastaw, w $\frac{2}{3}$ ich bieżącej wartości, lecz gdy się zniżą do $\frac{3}{4}$ tejże ich wartości wziętej za podstawę, pożyczający zwiększyć musi zastaw czyli dane pożyczki zabezpieczenie, w innym razie papiery natychmiast się sprzedają. Opłata od podobnych pożyczek nie dłużej nad 3 miesiące trwających w stosunku $4\frac{1}{2}\%$ rocznie przez Bank teraz się pobiera.

Dywidenda, którą Bank właścicielom akcyi jako procent od nich należny opłaca, składa się z zwyczajnej nadzwyczajnej. Zwyczajna na 30 złk. rocznie od akcyi przez prawo postanowiona, czyli na $6\frac{1}{2}\%$ od pierwotnej jej ceny, co półroku w dniu 1 Stycznia i 1 Lipca w zamian kuponów się pobiera. Nadzwyczajna z daleko większych zazwyczaj zysków Banku powstaje, dopiero jednak z końcem każdego półrocza może być wiadomą i wówczas zarazem z dywidendą zwyczajną się opłaca. Niecała jednak pozostała część zysku Banku w tym sposobie się wydaje, połowę się odkłada na fundusz rezerwowy Banku, który stósownie do prawa najmniej w połowie w papierach krajowych procent w monecie metal. przynoszących, umieszczonym być winien. W roku 1832 cała dywidenda roczna 72 zł. na akcyą wynosiła, przeszło zatem $12\frac{1}{2}\%$ od pierwotnej jej ceny; często

nawet bywa większą, co cenę targową akcyi przeszło dwukrotną teraz czyni. Fundusz rezerwowy od r. 1816 przez Bank zbierany, z końcem roku 1832 do 4 milionów zł. dochodził.

Akcyje bankowe są wystawione na imiona ich właścicieli, przy ich więc sprzedaży przekazu potrzeba, który w Banku bez opłaty się dzieje. Wiele jednak akcyi zakupuje się i sprzedaje, nie dopełniając przekazu, tym więcej iż ich kupony są na okaziciela. Kupony te w liczbie 20 wydane, osobny arkusz stanowią, równie jak przy wszystkich *Metalliques Obligacyach*. Numer arkusza kuponów w czerwonym kolorze na samej akcyi jest oznaczony.

Fundusz amortyzacyjny w początkach częściowo między różne pożyczki rozdzielony mocą dekretu Cesarzskiego z dnia 22 Stycznia 1817 r w jednę ogólny połączony został. Własność jego pierwotną stanowić począły, wszystkie papiery publiczne od r. 1815 już umorzone, papiery złożone w nim przez Rząd do umorzenia i dochody ze sprzedaży pewnej liczby dóbr rządowych funduszowi przekazanych, co wszystko zarazem na przeszło 50 milionów złk. w kapitale oceniano. Nadto Rząd jako dotacją czyli dochód roczny funduszu przeszło 3 milionów zł. wypłacać się zobowiązał, $\frac{1}{3}$ część w monecie papierowej, $\frac{2}{3}$ w konwencynej. W stosunku powiększania się długu, zwiększanie też funduszu zapewniono: wreszcie procent od umorzonych obligacyi pomnażał jego działanie. Roku 1818 dnia 21 Marca, przy urządzeniu dawnego długu, o którym przy wylosowanych obligacyach wspomnieliśmy, dodano jeszcze jako osobny na nie fundusz sumę 1,500,000 złk. rocznego dochodu wynoszącą wkrótce potem do 2 milionów zł. powiększoną, a która na samo wykupno obligacyj dawnego długu obracaną być miała. Tak uposażony fundusz amortyzacyjny z końcem r. 1829 był już w posiadaniu kapitału 209,963,266 złk. w papierach z dochodem od nich rocznym

7,285,560 złk. Przez wzgląd na tak znaczny wzrost funduszu dekretem Cesarskim z dnia 1 Października 1829 nową i ostateczną nadano mu organizacyą. Fundusz na samym nabytym przezeń dochodzie ograniczono, gdy odtąd pobieraną wprzód roczną dotacyą wypłacać zaprzestano. Pożyczki loteryjne z pod działania jego wyjęto jako stosownie do przyjętych zobowiązań inną drogą pokrywane; kapitał funduszu za niepodległy żadnej alienacyi (*unveräußerlich*) uznano i jako przeznaczony tylko od czasu, do czasu na istotne długu umorzenie. Kapitał ten składa się z obligacyj, które mocą dekretu z dnia 22 Stycznia 1817 r. na własność funduszowi oddane były, z obligacyj które on do tego czasu do dnia ostatniego Października 1829 r. umorzył, nakoniec z tych, które przez dochody z sprzedaży dóbr rządowych sobie przekazane, zakupił. Dochód zaś funduszu powstaje z procentów od zajętych w poprzednim jego kapitale obligacyj, z przewyżek w dochodach kraju, które mu od czasu do czasu do użycia oddane będą, nakoniec z korzyści jakie odniesie z przekazanych na czasowy tylko obrot kapitałów pieniężnych i depozytów. Dochód podobny używa się na regularne wykupno długu procentowego publicznie na Giełdzie. Jeżeli liczba wykupionych w tym sposobie obligacyj co do procentów 1 milion złk. wyniesie, nie licząc w to procentów Obligacyj w kapitale funduszu zajętych, Obligacye te publicznie spalone zostaną. Procent więc od wykupionych obligacyi kapitału funduszu niepowiększa, lecz dochód jego ciągle już stale od 7 do 8 milionów złk. się utrzymujący, w porównaniu do całego długu jest bardzo znaczny. W przypadku potrzeby zawarcia nowój pożyczki, nowa też summa umarzająca jako szczególna dotacya do funduszu amortyzacyjnego się dodaje, nie mniejsza nad 1 procent od pożyczki, a której wielkość i czas trwania oddzielnie się oznaczają. Względem długu dawnego postanowienie z roku 1818 zatwierdzone zostało. Naczelny zarząd funduszu osobnej

Dyrekcji powierzono; kommissya zaś Nadworna dla kontroli jej czynności wyznaczona, z końcem każdego półrocza administracyjnego, t. i. z końcem Kwietnia i Października wchodzi w przegląd działań i zarządu funduszu, rapport o tém bezpośrednio Cesarzowi składa, i rezultata w jasnym wykazie publiczności wiadomemi czyni.

Baden.

Dług krajowy Wielkiego Xięstwa Badeńskiego wynosi około 18 milionów złotych reńskich czyli bawarskich (o stopie mennicznój 2 $\frac{1}{4}$ zł. na markę kol.) a jego umorzenie szybko postępuje. Nowe pożyczki bez zezwolenia stanów państwa zawierane być nie mogą. Roczny dochód Xięstwa na 9 milionów złr. a fundusz amortyzacyjny na przeszło 1 $\frac{1}{2}$ miliona złr. podają.

Finanse tego Xięstwa zarządzano zawsze z największą regularnością, i nigdy żadna przerwa w zobowiązaniach się przez rząd przyjętych nie nastąpiła, nawet w najniebezpieczliwszym peryodzie wojny. Administracja długu krajowego jest zupełnie pod kontrolą publiczności, i każdy właściciel pewnej summy w papierach publicznych, ma wolność w każdym czasie przeglądać księgi długu rządowego. Obligacye rządowe Xięstwa Badeńskiego są następujące:

1. *Renty* (*Rentenscheine*), Obligacyami kassy amortyzacyjnej też nazywane, utworzone były roku 1827 w celu umorzenia dawnych długów. Co do wielkości wydano je jak następuje.

5,358 sztuk po złreń. 1000	wynoszących razem złt.	5,358,000.
----------------------------	------------------------	------------

7,517 „ „ 500	3,758,500.
---------------	------------

5,232 „ „ 100	523,200.
---------------	----------

Summa złreń.	9,639,700.
--------------	------------

Obligacye te z początku dawały procent $4\frac{1}{2}$ od 100, lecz ten r. 1829 na 4 procent zredukowano. Zostawiono jednak wolność albo zamiany dawnych papierów na nowe, albo też otrzymania wartości ich nominalnej. Kupony procentowe co pół roku się wypłacają, już w kasach głównych i okręgowych samego Xięstwa, już w Frankfurcie nad Menem w handlu wexlowym J. Goll i synowie. Termin ich wypłaty jest 1 Kwietnia i 1 Października.

II. *Obligacye udziałowe* czyli losy loteryjne po 50 złr., pochodzące z pożyczki również przeznaczonej na potrzebę kassy amort. a w Grudniu 1820 r. zawartej z domem Goll i synowie w Frankfurcie n. M., i bankierem dworu S. Haberssen. w Karlsruhe. Cała ta pożyczka bezprocentowa składa się z 100,000 losów, których summa zatem 5 milionów złr. wynosi. Losy wystawione są na okaziciela i na 1,000 seryj podzielone, każda o 100 losach. Corocznie w początkach Stycznia, Marca, Czerwca i Września wyciąga się pewna przez plan pożyczki wprzód już oznaczona liczba seryj, których tylko losy w następnym miesiącu Listopadzie o wygraną ubiegać się mają. Losy takowe zowią się wówczas losy serjowe (*Serienlose*) i mają daleko wyższy kurs, niż te które do wygrywających w tym roku nienależą. Losowanie dopiero każdoroczne dnia 30 Listopada, oznacza wygrane na wychodzące losy przypadłe, i stosownie do planu odpowiednie temuż losowaniu. Pierwsze losowanie miało miejsce r. 1821, że zaś cała pożyczka w 23 latach ma być umorzona, ostatecznie więc przypadnie na rok 1843. Summa wszystkich wygranych, które w 23 latach się wypłacą, a które na szczególne coroczne losowania są rozdzielone wynosi 5,230,358 złr., co w stosunku do kapitału pożyczki i czasu jego umarzania uważane, stanowi nieco wyższy procent na $4\frac{1}{2}$ od $\frac{9}{10}$. Od r. 1821 do r. 1832 włącznie stosownie do planu pożyczki, 308 seryj czyli 30,800 losów wyciągnięto i wypłacono. Wartość ich pierwotną

była 1,540,000 złr. wygrane zaś razem wzięte 1,664,400 złr. Summa przeto całej wypłaty 3,204,400 złr. wyniosła. Od r. 1833 do r. 1843 włącznie pozostaje jeszcze 692 seryj, to jest 69,200 losów do umorzenia których wartość pierwotna 3,460,000 złr. wygrane 3,565,958 złr. a zatem całkowita wypłata 7,025,958 złr. wyniesie.

Ciągnienia loteryjne odbywają się publicznie pod dozorem i kierunkiem kommissarzy rządowych w obecności Dyrektora i Kassjera generalnego kassy amortyzacyjnej, jako też pełnomocników ustanowionych przez przedsiębiorców pożyczki. Wypadki zaś każdego ciągnienia co do seryj losów i wygranych na nie przypadłych przez publiczne dzienniki się ogłaszają. Opłata wychodzących losów wraz z ich wygranemi następuje w 3 miesiące po ciągnieniu; kassa amortyzacyjna w Karlsruhe takową uskutecznia okazicielowi losu, za zwrotem tegoż, bez najmniejszego potrącenia. Los który przez całe lat 23 pozostał i dopiero w ostatniem ciągnieniu najmniejszą wygraną otrzymał, jaką jest 96 złr. otrzymuje ją w stosunku $2\frac{6}{43}$ procent na rok gdy sam los 50 zł. tylko kosztował. Największa wygrana jest 60,000 złr. i ta dopiero w ostatniem ciągnieniu wychodzi.

Ustawy.

Dług królestwa Bawarskiego na 110 miljonów złr. podają, przychód roczny na 37 miljonów zł. a summa na peryod finansowy sześcioletni do umorzenia długu przeznaczona 8 miljonów złr. wynosi. Obligacye Rządowe są następujące:

I. *Obligacye likwidacyjne (liquidirte Obligationen)* początkowo 5 procent przynosiły, który w Styczniu r. 1830 na 4 zredukowano. Procent takowy w Munich się opłaca

co półrocze w rozmaitych miesiącach. Najwięcej Obligacyj jest na 1,000 złr. są jednak i na mniejsze summy.

II. *Losy loteryjne procentowe*, (*Verzinsliche Lotterieloose*), pochodzą z pożyczki r. 1812 na 12 milionów zł. w samymże kraju zebranęj, a składającą się z 24,000 losów. Losy takowe są na 500 złr. każdy, z procentem po 4 $\frac{1}{2}$ który w zamian kuponów się podnosi. Przy wylosowaniach do opłaty losów premia są jeszcze wygrywane od 1,000 do 3,000 zł. Losów jednak wygrywających w całej pożyczce jest tylko 2,242. Ostatnie ciągnięcie téj pożyczki a tem samem zupełne jéj umorzenie już w tym roku nastąpić powinno.

III. *Losy loteryjne bezprocentowe* (*Unverzinsliche Lotloose*). Pożyczka w tych losach również w r. 1812 zaćniona składa się:

z	24,000 losów po zřeń 100	wynoszących razem zł.	2,400,000
	96,000 „ „ 25 „ „		2,400,000
	120,000 „ „ 10 „ „		1,200,000

Summa zřeń. 6,000,000

Losy 100 złotych już są umorzone, innych zaś mało jest w obiegu. Losy na które żadna wygrana nie przypadnie po ukończeniu ciągnięć w r. 1836, wypłacą się po nominalnej ich wartości.

Belgia (patrz Hollandya).

Brazylia.

I. *Pożyczka* z r. 1824. naprzód z Tomaszem Wilson i Komp. potem z domem Rothschilda w Londynie zawarta po kursie 75 na 100, 5 $\frac{1}{2}$ procent przynosi. Składa się

z 500 Obligacyj Lit. A. po	1,000 funtów szterlingów	500,000
1,000 „ „ B. „	500 „ „	500,000
5,000 „ „ C. „	200 „ „	1,000,000
12,000 „ „ D. „	100 „ „	1,200,000
Summa fun. szt.		3,200,000

Procent w Londynie na 1 Kwietnia i 1 Października się wypłaca.

II. *Pożyczka z r. 1829.* również 5^{cio} procentowa z tym-
że co poprzednia domem zawarta po cenie 52 za 100;
na 800,000 f. szterl. Celem jéj było wypłacić procenta
poprzedzającej pożyczki zaległe od r. 1827.

Buenos-Ayres (patrz południowo Amerykańskie
wolne państwa.)

Chili (podobnież).

Dania.

Dług publiczny Danii łącznie z summą cyrkulujących
banknotów na 100 milionów złk. oceniają z których wię-
cej niż połowa na powyższe banknoty przypada. Roczny
zaś przychód nie licząc w to dochodów z kolonii na 11
milionów złk. jest rachowany. Duńskie papiery publi-
czne w handel wchodzące, powstają z następujących po-
życzek.

1. *U Rothschilda w Frankfurcie n. M.* Trzy istujące dotąd
pożyczki z tym domem zawarto, które w początkach 4½
procent przynosiły, teraz tylko 4 0/10. Pierwsza na 200,000

Reichstalarów w konwencynej monecie (c), dnia 1. Czerwca 1805 r. zaciągnięta, składa się z 200 Obligacyj każda po 1,000 Rtal. których kupony co półroku na 1. Stycznia i 1. Lipca się opłacają. Umarzanie ich zaczęło się z miesiącem Czerwcem r. 1830 i nadal corocznie odbywać się będzie przez wypłatę 25 Obligacyj wyciągniętych w porządku następujących po sobie numerów. Numera od 1 do 75 już w latach 1830, 1831 i 1832 umorzone zostały, w tym sposobie następnie się umorzą w r. 1833 numera od 76 do 100, w 1834 od 101 do 125, w 1835 od 125 do 150, w 1836 od 151 do 175, w 1837 od 176 do 200. — *Druga* pożyczka z dniem 1. Grudnia 1805 r. powstała, zajmuje również 200 Obligacyj, każda po 1,000 Rtal. w konwencynej monecie. Ich kupony też same co poprzednie mają termina do ich wypłaty. Umorzenie nawet pożyczki podobnie w 25 Obligacyach dokonywać się będzie, corocznie na 1. Stycznia, lecz czas wypłaty pierwszych 25 numerów przypadnie dopiero na rok 1839, ostatnich zaś t. i. od Nru. 176 do 200, na 1. Stycznia 1846.

Trzecia pożyczka od 1. Stycznia 1806 r. istnająca, wynosiła 700,000 Reichstal. w Luidorach, i 605,000 Rtal. w konw. mon. Są to więc niejako dwie pożyczki z których 1^{wsza} rozdziela się na 500 Obligacyj z czarnemi kuponami, i na 200 z czerwonymi, każda po 1,000 Rtal. w Luidorach: 2^{ga} zaś na 405 Obligacyj z czarnemi, a 200 z czerwonymi kuponami, każda na 1,000 Rtal. w konw. mon. Kupony wszystkich na 1. Stycznia i 1. Lipca się opłacają. Umorzenie całej pożyczki rozpoczęło się z dniem 1. Stycznia 1832, tak że z pożyczki w Luidorach 25 Obligacyj z czarnemi a 10 z czerwonymi kuponami, a z pożyczki w konw. mon. 20 pierwszych a 10 drugich wypłacono i tak corocznie wypłacać się będzie.

II. *Pożyczka u Bankierów A. F. Haldimand i Synowie w Londynie*, r. 1821 na 3 milionów funtów szterlingów zawarta, składa się z obligacyj już w funtach szterlingach, już w Markach Banko wyrażonych. Pierwsze obligacye $\frac{2}{3}$ całej pożyczki stanowią i dzielą się na następujące:

A. Nr. 1	do 5,000	Obligacyj. każda po 100 fun. szt.	500,000
B. Nr. 1	do 2,000	„ „ 250 „ „	500,000
C. Nr. 1	do 1,000	„ „ 500 „ „	500,000
D. Nr. 1	do £500	„ „ 1,000 „ „	500,000

Summa fu. szt. 2,000,000

Pozostałe zaś Obligacye $\frac{1}{3}$ pożyczki wynoszące na marki banko hamburskie (c) są wystawione, rachując na 1 funt szterling, 14 Marków. Co do wielkości są następujące:

E. Ner 1	do 5,000	Obligacye po 1,400 M. Bko. każda.	7,000,000.
F. Ner 1	do 2,500	— 2,800 — —	7,000,000.
			14,000,000.

Każda obligacya ma 82 kuponów półrocznych, w zamian których prócent w stosunku 5 $\frac{1}{2}$ % na 1 Stycznia i 1 Lipca w Londynie się pobiera. Pożyczka w 40 latach, poczynając od 30 Czerwca 1822, ma być umorzona. Agenci Rządu B. A. Goldschmidt i Komp. w Londynie tak wypłatą procentu jak umorzeniem pożyczki się trudnią. Umorzenie w tym sposobie następuje, iż corocznie oznaczona summa obligacyj przez wykupno się umarza, i tak w pierwszych 25 latach stósownie do planu pożyczki każdorocznie za sumę 60,000 fun. szt., w 10 następnych latach za 90,000 f. szt., w ostatnich zaś 5 corocznie za 120,000 funt. szt. obligacyj wykupionych i umorzonych będzie.

III. *Pożyczka u Wilsona i Komp. w Londynie* z roku 1825 na 5,500,000 f. szt. z procentem 3 $\frac{1}{2}$ %. Procent takowy na

31 Marca i 30 Września w półrocznych ratach w Londynie się opłaca. Fundusz amortyzacyjny 1% od pożyczki wynosi, przez który pożyczka cała w 47 latach umorzona by być mogła, czas jednak umorzenia na 60 lat oznaczono. Obligacye téj pożyczki stanowią najważniejszą część handlu Duńskich papierów publicznych.

IV. *Pożyczka z domem Meyer i Trier* w Hamburgu r. 1819 zawarta, teraz jeszcze około 4 milionów Talarów Banko (d) wynosi. Procent teraz na 4% zredukowany na 1 Stycznia i 1 Lipca się pobiera.

V. *Pożyczka Holenderska*, której procent 4% częścią na 1 Stycznia i 1 Lipca, częścią na 1 Kwietnia i 1 Października w Amsterdamie się opłaca.

VI. *Obligacye* w Species talarach wyrażone procent 6% przynoszą, z wypłatą jego półroczną na 1 Stycznia i 1 Lipca.

Bank Narodowy w Kopenhadze od r. 1817 pod tem nazwiskiem istnący trudni się głównie stopniowém usuwaniem z cyrkulacyi papierowej monety, której ilość r. 1818 na 31 milionów Rtal. oceniano, a wartość przy tak ogromnej jej massie do $\frac{1}{6}$ nominalnej niższą była. W tym celu Bank wydał w zamian takowej monety już obligacye 5% rocznie przynoszące, już nowe banknoty, które z małą różnicą od gotówki we wszystkich opłatach się przyjmują. Jak jedne tak drugie stopniowo przez Bank umorzone być mają, i dopiero po zupełnym ich umorzeniu Bank mocen będzie wydawać noty za okazaniem wypłacalne. Na zakład tego banku każdy właściciel ziemski był obowiązany zapłacić 6% wartości swych dóbr, wartości obrachowanej podług ciężarów publicznych jakie też dobra ponosiły. Przez to stawał się Akcyonaryuszem Banku, mającym pewny udział w jego zyskach, których jedna część corocznie jako przewyżka

---

(d) 100 Talarów Banko (Reichs-bank-thaler) = 468 $\frac{58}{100}$ złp. *pari.*

na umorzenie banknotów użytą byź miała. Zyski Banku powstają już z procentu po $6\frac{1}{2}\%$ od niedopłaconych części summ przez Właścicieli ziemskich bankowi należnych, już z procentów od awansów poczynionych przez Bank na zastawy w papierach publicznych, w złocie lub srebrze, już z eskontowania wexlów i t. d. Kapitał Banku pomnożony jeszcze nieco przez wolnych kontrybuentów na 36 milionów Rtal. rachują.

Francya.

Wojny, nierząd w finansach i zbyteczny przepych dworu, o to przyczyny dla których dług francyj po pierwszy raz w rentach za Franciszka I. zaciągnięty przed Ludwikiem XIV. o mało jeszcze wzrosły, już z śmiercią tego króla przeszło $2\frac{1}{2}$ miliardy franków wynosił. Procent jemu odpowiedni 80 milionów fr. przechodzący trawił prawie połowę całego rocznego wówczas francyi dochodu na 165 milionów fr. tylko ocenianego. Z każdym rokiem widziano nowe tworzące się pożyczki. Mało było Ministrów choć w części do *Sullego* i *Colberta* podobnych. Przykład *Mazarina* dobro publiczne własnemu interessowi poświęcającego był łatwiejszym do naśladowania. Za Regencyi Xięcia Orleanu przy małoletności Ludwika XV. głośny w swym czasie *Law* rodem ze Szkocyi, pozyskał całe Regenta zaufanie, i w r. 1716 otrzymał przywilej na założenie Banku, który przez wypuszczanie w obieg biletów i eskontowanie wexlów wielkie dla kraju w początkach przynosił korzyści. Deprecyacya monety zbyt częsta pod przeszłym panowaniem pożądaniami biletów bankowych dla publiczności uczyniła. Lecz tenże *Law* na Kontrollera Generalnego czyli Ministra Skarbu wzniesiony, zakład korzystny dla kraju uczynił narzędziem zguby i zniszczenia. Bank dotąd prywatny

w królewski zamieniony, bilety jego wymuszoną otrzymały wartość, a gdy niemi dług kraju spłacić postanowiono, liczba ich do ogromnej summy 2,235 milionów fr. posuniętą została. Stąd niżona wartość w porównaniu do towarów, które po zbyt wysokiej cenie kupować musiano, pociągnęła w r. 1721 zupełne biletów zniszczenie. Dług krajowy po nowem jego sprawdzeniu i przyznaniu większym jeszcze znaleziono. Długie Ministerstwo Kardynała *Fleury* przyjaciela pokoju i porządku, jeżeli go niezmniejszyć, to przynajmniej w tej samej mierze utrzymać zdołało. Minister *Terray* dowolnie o 3 część dług ten niżył. Tak niżony przy podwojonym Francji już w początkach panowania Ludwika XVI dochodzić, łatwiejszym był do zniesienia. W r. 1776 kassa eskonty (*caisse d'Escompte*) podług mądrych zasad Ministra *Turgot* urządzona, jeżeli nie co do formy, to co do istoty rzeczy mało od Banku *Law* różna, zdawała się wielkie zapowiadać korzyści. Lecz w r. 1787 awans przez nią Rządowi uczyniony o 70 milionów fr. we 2 lata potem do 170 milionów fr. wzrosły, zupełnie ją zaległą od Rządu uczyniła. Minister *Necker* chciał nową stosowną do czasu nadać jej organizacją, lecz w miejscu tego Zgromadzenie Narodowe, zabezpieczając wydawane assygnaty (*assignats*) skonfiskowanemi dobrami duchownych i emigrantów, temiż assygnatami dług kassie spłaciło i tem samem jej koniec położyło. Tu właściwie zaczynają się lata rewolucyj Francji, lata zniszczenia. Assygnaty po raz pierwszy w r. 1790 wydane na 400 milionów fr. w r. 1796 do olbrzymiej że tak powiem summy $45\frac{1}{2}$ miliardów dochodziły. Ilość monety metalicznej całkowicie prawie z kraju wywiezionej, podług *Saya* na 2 miliardy fr rachować można było, taką więc właściwie była wartość assygnatom odpowiednia. Lecz zniszczona ufność w rządzie, ta główna podstawa kredytu publicznego kraju, do nicości je prawie przywiodła. Assygnata o 100 fr. w końcu

3½ *sous* tylko kosztowała (f). Sam Rząd podobne ich zniżanie się niejako uświęcił, gdy w wymuszonej pożyczce 600 milionów fr. na bogatszej klasie ludu podniesionej assygnatę o 100 fr. za 1 frank tylko przyjmował. Przez tę pożyczkę do 14 miliardów fr. assygnat umorzono, resztę zaś na inne papiery *mandats territoriaux* zwane, na dobrach rządowych zabezpieczone, w $\frac{1}{30}$ części ich wartości zamieniono, lecz i tych kurs już w roku ich wydania, od samych assygnat w niczym prawie się nie różnił. Podobneż zniszczenie do samego długu w rentach rozciągnięto, gdy r. 1798 dług do trzeciej jego części zniżono, a przez zniesienie pretensyi Emigrantów do Rządu, zniżenie takowe jeszcze większem uczyniono. Dług w tym sposobie na 46 milionów fr. rent rocznie zredukowany, otrzymał nazwisko trzeciej części ustalonej (*tiers consolidé*), a renty go składające rentami 5 procentowemi (*cinq pour cent*) nazwano, od procentu po 5% którego coroczną odtąd wypłatę Rząd zabezpieczał.

Napoleon w zenicie swój sławy rozproszone po Europie pieniądze nagromadzał do swego kraju. Dopokąd więc Francya kosztem obcym wojny swoje prowadziła, dług o mało się zwiększał, tak że w r. 1814, tylko 63 milionów fr. rocznie wynosił. Lecz gdy wojnę na francuską ziemię przeniesiono, 4 lata następne w stracie poniesionej wyrównały zapewne poprzedniej korzyści. Francya przeszło o 2,400 milionów fr. kapitał swego długu powiększyć musiała. W sumnę tę wprowadzić wchodzi zaległości z lat poprzednich na 727½ milionów fr. oszacowane, resztę jednak stanowią: 700 milionów

---

(f) W dziele *Traité d'Econ. Pol. pratique*, 6 Vol. Paris 1829. Say przytacza, iż przypomina sobie, że funt masła 600 frankami w assygnatach opłacać trzeba było.

fr. kontrybucyj wojennej, równaż prawie summa na utrzymanie wojsk obcych przez lata 1815 do 1818 włącznie w kraju wydana, i 350 milionów obcych reklamacyj. Nadto 1,500,000 fr. rent utworzono, na wypłatę długów Królewskich zagranicznych, co wszystko ciężar roczny z procentu długu pochodzący w r. 1818 do 160 milionów fr. podniosło. Dla opędzenia tyle ogromnych w tak krótkim czasie potrzeb kraju, Rząd zapożyczał po 8 do 10 procent, gdy renty 5 procentowe często po cenie o mało co większej nad 50 za 100 sprzedawać musiał. Dalsze powiększenie długu Francyi sprawiły wojna z Hiszpanią, wynagrodzenie przyznane Emigrantom, wyprawy do Grecyj i Algieru, mnóstwo innych zobowiązań i dotacyj, wreszcie rewolucya Lipcowa r. 1830, co wszystko stawiało Rząd w konieczności zaciągania coraz nowych pożyczek. Teraz procenta od długu razem z dotacją funduszu amortyzacyjnego, do 270 milionów fr. na rok wynoszą, wyczerpują zatem przeszło $\frac{1}{4}$ część całego rocznego kraju przychodu, który na milion franków jest rachowany. Kapitał zaś długu publicznego odpowiedni poprzedniemu procentowi pod nazwiskiem rent wypłacanemu, a który właściwie w Francyi równie jak w Anglii w summie tylko rent się podaje, przeszło 5 miliardów fr. wynosi.

I. *Renty*. Renty 5 procentowe po raz pierwszy roku 1798 w wielką Księgę długu krajowego wciągnięte (*grand livre de la dette publique*), stanowią początek wszelkich długów Francyi, które później pod tém lub pod innem imieniem w rentach zaciągano. Wielka Księga zajmuje spis imion właścicieli rent czyli raczej wydanych na nie inskrypcyj. Każdy z nich ma w niej otwarty osobny rachunek na każdą inskrypcyą którą nabywa: rachunki tylko imienne, przez podobieństwo imion wielkie by mogły sprowadzić błędy; tyle więc jest rachunków ile inskrypcyj wydanych. Podział Księgi na 11 seryj czyli oddziałów w następnym sposobie jest dokonany. Pierwsze

ośm, zajmują w alfabetycznym porządku rachunki wszelkich prywatnych osób do rządu pretensye mających. 9^{ty} oddział Rachunki całych gmin. 10^{ty} Renty majoratów i inne, realną nieprzekazalną zatem własnością będące. Ostatni 11^{ty} Renty należące do zakładów publicznych, agentów wymiany, bankierów kapitalistów i t. d. którzy z Rządem rachunki bieżące utrzymują. Wpisy w księgę robią się przez przekazy (*transferts*) czyli przenoszenia z jednego rachunku na drugi. Przekazy wypływające ze sprzedaży inskrypcyj następują tylko za okazaniem stosownego oświadczenia podpisanego przez właściciela inskrypcyj albo jego pełnomocnika i poświadzonego przez Agenta wymiany, który za ważność przekazu odpowiedzialnym się staje. Odpowiedzialność takową prawo do 5 lat rozciąga. Gdy zaś darowizna, zapis testamentowy lub sądowe przysądzenie inskrypcyi, do przekazu dają powód, prawne udowodnienie złożonem być winno. Dla dogodności wierzycieli rządowych po *départementach*, ustanowiono księgi pomocnicze *petits grands livres* zwane, w których inskrypcye są wizowane i kontrollo- wane przez Prefektów a podpisywane przez Poborców Generalnych. Ci ostatni trudnią się przekazem inskrypcyj równie jak wypłatą ich procentów.

Każdy wierzyciel którego renta roczna najmniej 10 fr. wynosi, może na nią otrzymać wyciąg z wielkiej księgi, czyli *inskrypcya*, i téj podług woli przekaz dokonać. Inskrypcya zajmuje imię i nazwisko właściciela, wielkość rocznej renty, numer oddziału wielkiej księgi w którym jest zajęta i t. d. Oplata renty co półrocze następuje za okazaniem wpisu i za pokwitowaniem. Stępel na odwrotnéj stronie inskrypcyi wyciśnięty, daje widzieć półrocze za które opłata procentu dokonana została. Renty 5 procentowe opłacają się na 22 Marca i 22 Września. Nieodbierający przez 5 lat po upływie terminu procentu mu należącego, traci nadal prawo tegoż odebrania. Renta półroczna, czyli procent za jedno półrocze należny

jouissance się zowie. Wszystkie renty rządowe używają przywileju iż na nie areszt położonym byż nie może.

Właściciel inskrypcyi, może ją a zatem swoją rentę drugiemu odstąpić lub odprzedać, albo sądowo albo też przez przysięgłego Ajenta wymiany. Podług królewskiego dekretu (*ordonnance*) z dnia 30 Stycznia 1822 r. renty do 6 Marca i 6 Września sprzedają się z procentami na półrocze bieżące. (*avec jouissance du semestre courant*); od 7 Marca i 7 Września sprzedane, już tylko mają prawo do procentów na następne półrocze (*avec jouissance du semestre suivant*). Stąd łatwo się wnosi, iż kurs rent do 6^{go} Marca i 6^{go} Września daleko jest wyższym niż po tych dni upływie, gdzie już renty bez procentów na bieżące półrocze się sprzedają.

Gdy inskrypcya przypadkiem zaginie, można jęj wypłatę przeszkodzić i po złożonych dowodach iż się ją posiadało duplikat pozyskać. Nadto zagraniczni właściciele rent do ich podnoszenia, nie potrzebują przysyłać inskrypcyj w oryginale, lecz tylko pełnomocnictwo, a osoba to posiadająca przez 10 lat po dopełnieniu niektórych formalności wypłatę rent pobierać może, skoro ich posiadacz pełnomocnictwa swego nieuchyli.

Pomimo ogromu długów które Francją obciążają, i pomimo zbyt częstych zamieszkań jakie w tym kraju w ostatnich latach miały miejsce, kredyt rządowy do tego stopnia się podniósł, iż renty 5 procentowe w początkach jedyne tylko, tak były pożądané że od r. 1824, nad *pari* t. i. nad 100 stały. To okazując iż zwyczajny procent w kraju jest niższy nad 5 %, sprawiedliwy dało powód rządowi do redukcji swych rent procentu. Redukcyą takową mocą prawa z dnia 1 Maja 1825 r. w części tylko dokonano pod następnemi warunkami.

1. Każdy, który swe 5 procentowe renty na 3 procentowe (*rentes* 3 %) zamienił, otrzymał za swój dawniejszy kapitał o 100 fr. na 5 pr. kapitał o 133 $\frac{1}{3}$ na 3 procent. Była więc to redukcya stopy procentu z 5 na 4, gdyż

133 $\frac{1}{3}$ które za dawniejsze 100 otrzymywano 4 procent przynosiły. Renty więc 3 procentowe podług tego na 75 rachowano, kto bowiem od 75 kapitału 3 procent otrzymuje, ten od 100 otrzyma 4 procent. Przy zapisie jednak w księgę, stopę takową 4 procent, jako 3 procent tylko oznaczono. Wkrótce potem dla wynagrodzenia Emigrantów zapewniono kapitał o 1000 milionów franków po 3 procent: t. i. wydano w tym celu 30 milionów franków rent 3 procentowych, w 5^{ciu} następnych po sobie latach od 22 Czerwca 1825, do dnia tegoż r. 1829, w każdym roku po 6 milionów. Czas wypłaty procentu wszystkich rent 3 procentowych na 22 Czerwca i 22 Grudnia postanowiono. Nadto bracia *Rothschild* w Paryżu upoważnieni byli do wydawania na okaziciela certyfikatów na 120 franków rocznej renty 3 procentowej, czyli na 4,000 fr. kapitału. Załączone kupony służą do podnoszenia procentu nie tylko w Paryżu, lecz w Londynie, Amsterdamie, i Frankfurcie nad Menem. Renty 3 procentowe pomimo mocnego bo jedyne prawie w ostatnich latach ze strony rządu ich umarzania r. 1832, franków 35 milionów wynosiły.

2. Kto zaś swoje renty w 4 $\frac{1}{2}$ procentowe (*rentes* 4 $\frac{1}{2}$ $\frac{0}{0}$) zamienił, otrzymał za swój dawny kapitał o 100 fr. na 5 procent, również tylko 100 na 4 $\frac{1}{2}$ procent, lecz z zapewnieniem że renty takowe przed 22 Września 1835 roku umarzane nie będą. Renty 4 $\frac{1}{2}$ procentowe, tym sposobem powstałe wynosiły całkowicie 1,029,237 fr. Czas wypłaty procentu jest tenże sam co i przy rentach 5 procentowych.

3. Każdemu wreszcie wolno było pozostać przy posiadaniu rent 5 procentowych i te nadal zatrzymać; zastrzeżono wprawdzie że je po nominalnej ich wartości umarzać się będzie, lecz to jeszcze dotąd nie nastąpiło, dla tego też summa rent 5 procentowych pozostaje ciągle największa, i r. 1832 do 180 milionów franków jeszcze dochodziła.

Od r. 1830 nowy jeszcze gatunek rent pod nazwiskiem rent 4 procentowych (*rentes 4 0/0*) utworzono. Te pochodzą z dwóch następnych pożyczek: Pierwsza d. 12 Stycznia 1830 r. z domem *Rothschild* w Paryżu zawarta na 80 miljonów franków, przeznaczonych na wyprawę do Morei. 2^{ga} dnia 8 Sierpnia 1832 r. na 150 miljonów fr. z bracią *Rothschild*, *Davillier* i Komp. *Hottinger* i Komp. Ta ostatnia daleko drożej rząd kosztowała, przyznana bowiem była po kursie 98 fr. 50 cent. gdy renty 4 procentowe na 1 frank wyżej stały; przy pierwszej zaś rząd kurs 102 fr. 7½ cent, kurs więc wyższy nad *pari* pozyskał. Każda z tych pożyczek ma swój właściwy fundusz amortyzacyjny, a czas wypłaty ich procentu zgadza się zupełnie z tym jaki na renty 5 procentowe przeznaczono. Summa ogólna rent 4 procentowych w 1832 roku 3,125,000 fr. wynosiła.

Co do rachunków zachodzących w handlu rentami, następne są ważniejsze.

a. Dla znalezienia kapitału, który za oznaczoną rentę, podług jakiegokolwiek bądź jej kursu wypłacić należy, mnoży się ilość renty przez kurs jej notowany na cedule kursu (*la cote de bourse*), a dzieli się przez stopę procentu.

Przykład. Jaki kapitał odpowiada 6000 frankom rent 5 procentowych po cenie 98 fr. 50 cent za 100 zakupionych?

$$\frac{98,50 \times 6000}{5} = 118200 \text{ fr. kapitału}$$

co właśnie jest wypadkiem proporcji

$$5 : 98,50 = 6000 : x$$

t. i. za 5 fr. rocznej renty dajemy 98 fr. 50 cent, ileż damy za 6000 fr rent?

b. Aby znaleźć ilość rent, którą za oznaczony kapitał kupić można, mnoży się kapitał przez stopę procentu rent, a dzieli się przez ich kurs.

Przykład. Ile 4 procentowych rent po kursie 86 fr. 3 cent za kapitał 50,000 fr. kupić można?

$$\frac{50000 \times 4}{86,03} = 2324 \text{ fr. } 77 \text{ cent}$$

wypadek proporcji $86,03 : 4 = 50000 : x$

c. Aby wreszcie znaleźć stopę procentu rocznego jaką kapitał umieszczony w rentach przynosi, podług jakiegokolwiek bądź ich kursu, mnoży się stopę procentu renty przez 100, a dzieli się przez kurs.

Przykład. Jaka jest stopa procentu od kapitału włożonego w renty 3 procentowe po kursie 80 fr.?

$$\frac{3 \times 100}{80} = 3 \frac{3}{4} \text{ procent}$$

wypadek proporcji $80 : 3 = 100 : x$

II. *Bony Królewskie*, (*bons royaux ou bons du Tresor*), Oprócz tak znacznego długu w rentach, z 4 oddziałów się składającego, to jest z rent 5 procentowych zawsze jeszcze największą część jego stanowiących, z rent $4\frac{1}{2}$, 4, i 3 procentowych, a który w ogólności długiem ustalonym się zowie, (*dette consolidée*), jest jeszcze inny dług w Francyi długiem administracyjnym, (*d. flottante*) nazywany. Ten powstaje z bonów królewskich do których wydania Izby corocznie Ministra Skarbu aż do summy 125 milionów franków upoważniają, już dla czynności jego z Bankiem już dla pokrycia nieprzewidzianych wydatków. Bony takowe zwyczajnie 3, 4, lub $4\frac{1}{2}$ procent przynoszące, czas swój wypłaty, w 4, 6, 9 lub w 12 miesiącach mają oznaczony. Dług administracyjny r. 1832 wynosił przeszło 200 milionów fr. nie licząc w to pożyczki o 143 milionów fr. na budowę dróg i różne przedsięwzięcia publiczne przez prywatnych podpisané a w długu ustalonym jeszcze nie zajętej, również pożyczek 5 procentowych na pokrycie deficytu z lat 1831 i 1832 zaciągniionych, a które pod nazwiskiem pożyczki narodowej (*emprunt national*), i pożyczki z roku 1832 (*emprunt 1832*) są znane. Kapitał im odpowiedni 290 milionów fr. wynosi.

III. *Akcy Bankowe* (*Actions de la Banque de France*). Paryż od roku 1803 posiada Bank, Bankiem francyi zwany, przez akcyę uformowany. Kapitał jego składał się

początkowo z 45,000 Akcyj po 1000 fr. t. i. z 45 miljonów fr.; lecz r. 1806 d. 22 Kwietnia dla powiększenia zakresu jego czynności, wyłączone upoważnienie jakie otrzymał na lat tylko 15 wydawać banknoty na okaziciela i za okazaniem wypłacalne, do 22 Września 1843 roku przyznane mu było. Nadto r. 1808 dozwolono Bankowi 45,000 nowych akcyj wydać po 1200 fr. nie zaś po 1000; dla zrównania więc akcyi, 200 fr. na każdej z dawnych pozyskano z funduszu rezerwowego Banku, stosunkowo Akcyonaryuszom przynależnego. Stąd powstałe 90,000 akcyj o 1200 fr. każda, formują kapitał Banku 108 milionów fr. niezajmując w to funduszu rezerwowego. Lecz gdy Bank 22,100 Akcyj dla siebie wykupił w celu korzystnego umieszczenia jednej części swego funduszu rezerwowego, pozostaje więc tylko w cyrkulacyi 67,900 akcyj. Liczba Akcyonaryuszów posiadaczów stałych akcyj 3102 w roku 1826 wynosiła.

Roczna dywidenda którą Akcyje Bankowe pozyskują co półrocze na 1 Stycznia i 1 Lipca się opłaca, i nie może nigdy mniej 30 fr. od akcyi na półrocze wynosić. Wprzeciwным bowiem razie Bank ubytek z funduszu rezerwowego opłacać jest winien. Aby więc potrzebną dywidendę zebrać, 6 procent na każde 1000 fr. akcyj od zysku na stronę się odkłada, zysk zaś pozostały na resztujące jeszcze 200 fr. każdej akcyi się rozdziela. Z tego jednak otrzymuje tylko każda akcyja $\frac{2}{3}$ części, $\frac{1}{2}$ zaś pozostaje w Banku. *Chabrol* dywidendę całkowitą na akcyą, średnio z lat 20, na 85 fr. 82 cent. podaje, licząc już w to część która idzie na fundusz rezerwowy Banku (g). Ostatni ten fundusz za prawem tylko Rządu upoważnieniem, Akcyonaryuszom stosunkowo może być wydany. Takie właśnie upoważnienie otrzymał Bank r.

(g) Recherches statistiques sur la ville de Paris et le Dep. de la Seine p. M. Chabrol Prefet de la Seine Paris 1829 3. Vol. in 4.

1820 gdy fundusz rezerwowy przezeń od r. 1806 zebrany, przechodził granice oznaczone dla gwarancyj jaką publiczności przedstawiać jest winien. Po poprzednim więc z niego opłaceniu gmachu bankowego który 3,965,825 fr. kosztował, rozdzielono jeszcze 13,481,463 fr. 40 cent. pomiędzy cyrkulujące akcye na każdą po 202 fr. Fundusz zaś rezerwowy który od momentu założenia Banku do dnia 22 Kwietnia 1806 r. zebrano, w summie 7,760,650, fr. 76 cent., pozostaje jeszcze dotąd nierozdzielony, równie jak i summy w tymże celu od r. 1820 zebrane. Ponieważ akcye Bankowe o 6 są procencie, a zwyczajny procent w kraju jest znacznie niższym, stąd stoją one daleko wyżej od ich nominalnej wartości: często na 1600 do 2000 fr. a w niektórych razach jeszcze nawet wyżej. Z takowego ich kursu oznaczonego w momencie w którym się je właśnie zakupuje, przy wiadomej zarazem dywidendzie, łatwo się ocenia stopa procentu, którą kapitał przynosi przez kupno akcyj bankowych. Niech np. kurs akcyj będzie 1620 fr. dywidenda półroczna 32 fr. 50 cent. roczna zatem 65; fr. jest to procent od poprzedniej summy za akcyą wydaną pozyskany, procent więc od 100 fr. wypadnie z proporcji:

$$1620 : 65 = 100 : x = 4 \frac{1}{81} \text{ procent.}$$

Właściciel akcyj Bankowej może ją albo całkowicie ustąpić albo możliwość tylko z niej korzystania, zatrzymując samą akcyą: albo wreszcie przez proste oświadczenie swoją akcją nieprzekazalną uczynić. W pierwszym razie potrzebny przekaz dzieje się na księgach (*registres*) w tym celu trzymany, na których stosowna deklaracya podpisana przez właściciela, przez Agenta wymiany poświadczoną być musi.

Czynności Banku są następujące:

1. Eskontowanie wexłów poświadczonych podpisem trzech kupców lub innych osób kredyt w Banku mających, a które ręczą za dopełnienie zobowiązania się ze strony wydającego wexel. Termin wypłaty wexla trzech miesięcy przechodzić nie może, dla większej nawet

pewności zwyczajnie dwu miesięczne wexle są eskontowane. Co miesiąc Bank urządza listę osób na największy kredyt zasługujących. Od r. 1814 komitet Eskonty przy Banku ustanowiony, złożony po największej części z fabrykantów stolicy, czuwa by dobrodziejstwo w eskontcie dla handlu, nie stało się wyłącznym kilku bogatszych domów przywilejem, któreby w tym sposobie mogąc czerpać kapitały z Banku zysk z nich lichwowy ciągnąć chciały, lub używać do więcej hazardownych a przez to często szczęśliwszych spekulacji. Eskonta początkowo na 6° ustanowiona, zniżyła się stopniowo do 4°.

Czynność eskonty jest główną dla każdego banku biletowego (*banque de circulation*, *bank of circulation*, *Zettelbank*) czynnością. Przez nią bowiem zamienia Bank swe bilety na kapitał, który mu procent przynosi, gdyż zakupując wexle odtrąca eskontę czyli procent do terminu wypłaty wexła przynależny. Procent takowy liczący się od całej summy biletów wypuszczonych w cyrkulacyą stanowi zysk Banku. Wprawdzie od téj summy, kapitał w monecie potrzebny na opędzenie zwyczajnych żądań co do wymiany biletów, odciągnąć należy, lecz ten za zwyczaj trzeciej części summy w biletach wydanej nieprzechodzi. Do większego jeszcze go bardziej zmniejszania przy dobrym kredycie Banku podaje powód, kapitał zakładowy Banku przez akcyę zebrany, a który pospolicie przez publiczność za gwarancyą wypłacalności biletów jest uważany.

2. Pożyczanie w sposobie awansu na zastaw papierów publicznych których termin wypłaty jest oznaczony i samaż wypłata do odebrania bankowi powierzona. Podobneż pożyczanie na depozyta w metalach drogich lub w monetach złotych i srebrnych.

3. Przyimowanie do depozytu, papierów publicznych tak krajowych jak zagranicznych, akcyj, kontraktów, i wszelkiego gatunku obligacyj; nadto sztab złota, srebra, podobnychże monet krajowych i zagranicznych, nakoniec

dyamentów. Koszta zachowania ponoszą się od wartości oszacowanej depozytu od r. 1823 po 1 $\frac{0}{8}$, jakikolwiek jest czas jego trwania.

4. Utrzymywanie rachunków bieżących na summy bankowi powierzane przez osoby prywatne lub instytuta publiczne, i opłacanie odpowiednich mandatów nań wydanych, które nigdy wielkości summ powyższych przejść niemogą. Przy robieniu bilansu takowych rachunków pomiędzy osobami zakredytowanemi w banku, aby uniknąć transportu monety, od r. 1824 utworzono mandata obiegowe (*mandats de virement*) które służą do przeniesienia wierzytelności z jednego rachunku na drugi. Bank wreszcie zastępuje prywatnych w przyimowaniu ich dochodów i robieniu odpowiednich im wydatków. Czynność ta równie jak poprzednia bez żadnej opłaty dla banku się dzieje: korzyść jego polega jedynie na procencie który podczas ruchu kapitałów mu powierzonych ciągnąć z nich może. W podobnym sposobie bank ważną dla rządu uczynił przysługę, przetapiając monety stare francuzkie 6 i 3 frankowe w summie 105,900,000 fr. na nowe, i pokrywając koszta procentem jaki mu przyniosła przyznana zwłoka w ostatecznej wypłacie powyższej summy, do 3, 4, 6, a nawet 9 miesięcy. Przez tę czynność oszczędził bank krajowi, 1,785,000 fr., sumę, do której koszta przetopienia zapewneby się wzniosły. Bank nadto zastępuje rząd w wypłacie procentu od długu krajowego, papierów jednak czyli dowodów w tym celu podanych sprawdzać nie jest obowiązany, gdy bank Angielski względnie swego rządu i to czynić jest winien.

W r. 1828 bank Francuzki miał na 200 milionów fr. biletów w cyrkulacyi, a 40 milionów fr. należących do rachunku kupców; summa odpowiednia w zachowaniu banku będąca 233 milionów fr. wynosiła, zbyt wielka okazująca tylko trudność, lub niemożność podług istnących banku urządzeń korzystnego użycia leżącego kapitału. — Bilety wydane 1,000 i 500 frankowe służą tylko

na potrzebę samego Paryża gdy przeciwnie bilety banku angielskiego, cyrkulują w całej Anglii, jakkolwiek w Londynie jedyna jest kassa do ich opłacania. Przyczyną tego jest znaczne mnóstwo banków prowincjonalnych w Anglii, i obszerna a zbyt prędką koresspondencya tychże banków z bankiem Londyńkiem. Bank francuzki od r. 1823 wydaje jeszcze bilety zwane *récépissés à vue*, w tém wyższość nad biletami bankowemi mające, iż tylko są opłacalne na rozkaz osoby na którą są wydane. Bank wreszcie ma zaległą od siebie kasę oszczędności (*caisse d'épargne*) do której przyjmuje na procent składany summy najmniej 50 fr. wynoszące, z obowiązkiem ich wypłaty całkowicie lub częściowo w umówionym czasie.

IV. *Renty Miasta Paryża*. Paryż otrzymał przez rząd upoważnienie dla pokrycia swych długów wiekuiste renty na 5 procent wydawać. Renty te na 1 Stycznia i 1 Lipca w kuponach 250 fr. za pokwitowaniem wizowaniem przez kontrollera rent, w kassie municypalnej się opłacają.

V. *Obligacye Miasta Paryża*. Najnowsza jeszcze pożyczka miasta Paryża przez rząd zatwierdzona w dniu 28 Maja 1832 r. z bankierem *Rothschild* w Paryżu na 40 milionów fr. zawartą była. Urządzenia jej są następujące: Pożyczka 4 procent przynosi, i składa się z 40,000 Obligacyj na 1,000 franków każda. Obligacye wystawiają się na okaziciela, a załączone kupony w liczbie 40 odpowiednie na 1 Stycznia i 1 Lipca się opłacają. W początkach wydano tylko same certyfikata, przez Prefekta departamentu Sekwany, i Poborcę municypalnego podpisane, dopiero w Październiku 1832 r. też certyfikata na obligacye kuponami opatrzone zamieniono. Co półroku bank wypłaca pewną liczbę obligacyj, które losowanie oznacza a z którymi jeszcze szczegółowe wygrane są połączone. Od 1 Stycznia 1833 r. do 1 Stycznia 1853 r. 41 ciągnięć będzie miało miejsce. Z tych 40 tak urządzono, aby każde w wypłacie kapitału, procentów, i

premiów 1,574,000 fr. wynosiło. Na 41^{wsze} zaś czyli ostatnie ciągnięcie przypadnie tylko 139,907 fr. 22 cent. Premia które w 40 pierwszych ciągnięciach, za każdym razem wygrywane będą, są następujące:

Pierwszy numer wychodzący wygrywa 50,000 fr.

2gi „ „ „ 20,000 „

3ci „ „ „ 15,000 „

4ty „ „ „ 12,000 „

5ty „ „ „ 10,000 „

10 następnych Numerów każdy po 500. 5,000 „

Różnica która między tą summą premiów razem z wypłatą części kapitału i półrocznych procentów wziętą, a ogólną summą wprzód podaną 1,574,000, zachodzić będzie, ustanowi wygraną numeru 16^{go}. Premium więc tego numeru jest różne przy każdym ciągnięciu, najmniejsze 700 fr., największe zaś 1740 fr. W 41 ciągnięciu są tylko dwa premia: jedno na pierwszy numer który wychodzi 50,000 fr., drugie na 2^{gi} numer 1,167 fr. 22 cent. Sposób umarzania całej pożyczki a zarazem przy każdym ciągnięciu wypadające cząstkowe opłaty kapitału, z opłatą procentu i premiów, następnie są urządzone:

R. 1833 d. 1 Sty. umorzono 661 sztuk obligacyj w summie	661,000 fr.
Procenta od 40,000 obligacyj za 6 miesięcy . . .	800,000 „
15 premiów	112,000 „
Premium na 16ty numer	1,000 „
	<hr/>
	1,574,000 „

• dnia 1 Lipca umorzono 674 obligacyj za summe . .	674,000 fr.
Procenta od 39,339 obligacyj za 6 miesięcy . . .	786,780 „
15 premiów	112,000 „
16 numer	1,220 „
	<hr/>
	1,574,000 „

R. 1834 d. 1 Sty. umorzy się 688 obligacyj w summie . . .	688,000 fr.
Procenta od 38,665 obligacyj za 6 miesięcy . . .	773,300 „
15 premiów	112,000 „
16ty numer	700 „
	<hr/>
	1,574,000 „

• d. 1 Lipca umorzy się 701 obligacyj wynoszących.	701,000 fr.
Procenta od 37,977 obligacyj za 6 miesięcy . . .	759,540 „
15 premiów	112,000 „
16ty numer	1,460 „
	<hr/>
	1,574,000 „

R. 1835 d. 1 Sty.	umorzy się 715 obligacyj wynoszących . . .	715,000 fr.
	Procenta od 37,276 obligacyj za 6 miesięcy . . .	745,520 „
	15 premiów	112,000 „
	16sty numer	1,480 „
		<hr/>
		1,574,000 „

R. 1835 d. 1 Lipca	umorzy się 730 obligacyj wynoszących . . .	730,000 fr.
	Procenta od 36,561 obligacyj za 6 miesięcy . . .	731,220 „
	15 premiów	112,000 „
	16sty numer	780 „
		<hr/>
		1,574,000 fr

W tym sposobie rachunek łatwo ciągnąć się daje, skoro się wie liczbę umarzających się obligacyj. Dla tego dostatecznem będzie na dalsze lata tę liczbę podać, jako też premium na 16 numer przypadać mające.

r. 1836.	1 Stycz.	umorzy się Obl.	744	Premi: na 16 Nr	1380	fr.
	1 Lipca		759		1260	
r. 1837.	1 Stycz.		774		1440	
	1 Lipca		790		920	
r. 1838.	1 Stycz.		805		1720	
	1 Lipca		822		820	
r. 1839.	1 Stycz.		838		1260	
	1 Lipca		855		1020	
r. 1840.	1 Stycz.		872		1120	
	1 Lipca		889		1560	
r. 1841.	1 Stycz.		907		1340	
	1 Lipca		925		1480	
r. 1842.	1 Stycz.		944		980	
	1 Lipca		963		860	
r. 1843.	1 Stycz.		982		1120	
	1 Lipca		1002		760	
r. 1844.	1 Stycz.		1022		800	
	1 Lipca		1042		1240	
r. 1845.	1 Stycz.		1063		1080	
	1 Lipca		1084		1340	
r. 1846.	1 Stycz.		1106		1020	
	1 Lipca		1123		1140	
r. 1847.	1 Stycz.		1150		1700	
	1 Lipca		1173		1700	
r. 1848.	1 Stycz.		1197		1160	
	1 Lipca		1221		1100	
r. 1849.	1 Stycz.		1245		1526	
	1 Lipca		1270		1426	
r. 1850.	1 Stycz.		1296		820	
	1 Lipca		1321		1740	

r. 1851.	1 Stycz.	umorzy się Obl.	1348 Premi. na 16 Nr	1160 fr.
„	1 Lipca	„	1375 „	1120
r. 1852.	1 Stycz.	„	1402 „	1620
„	1 Lipca	„	1430 „	1660
r. 1853.	1 Stycz.	umorzy się Obl.	87 wynoszących	87000 fr.
		Procenta od 87 Obligacyj za 6 miesięcy . . .	1740	-
		2 Premia	51167.	22 cent.
				<u>139907 f. 22 cen.</u>

Premia przez to się tworzą, iż od pożyczki właściwie $4\frac{7}{8}$ procent nie zaś $4\frac{0}{0}$ się wypłaca.

Oprócz wymienionych papierów jest jeszcze w Paryżu wielkie mnóstwo Towarzystw akcyowych, których akcye na Giełdzie Paryżkiej wielki przedmiot handlu stanowią, chociaż do bieżących papierów Giełd innych nie należą. Jako więc tylko miejscowy interes mające, w tym dziele pomienione być muszą. Dla bliższego ich wszystkich poznania posłużyć mogą dzieła: *Bresson, des fonds publics*; i *Manuel de la Bourse par Lamst.*

Kassa amortyzacyjna (caisse d'amortissement) podług teraźniejszego jęj urządzenia, utworzoną była we Francyj mocą prawa z dnia 22 Kwietnia 1816 r. Celem jęj było umarzanie stopniowe rent 5 procentowych wówczas jedynie istnących przez wykupno: 40 miljonów franków na dotacyą roczną kassy przeznaczono. Nadto 150,000 hektarów lasu rządowego oddano pod rozrządzenie kassy z upoważnieniem ich sprzedaży na jęj korzyść, w 6 latach poczynając od r. 1818. Sprzedaż takowa z rokiem 1825 niezupełnie jeszcze dokonana, kapitał kassy o przeszło 83 miljonów fr. powiększyła, to jest: o cenę otrzymaną za 123,000 prawie hektarów lasu (h). Wreszcie procent od wykupionych rent powiększał jeszcze kapitał obrotowy kassy amortyzacyjnej. Przy tak silnem jęj uposażeniu, od r. 1817 do r. 1825 wykupiono do 37 miljonów fr. rent,

---

(h) $\frac{56}{100}$ hektara idzie na morg nowy Polski, czyli przeszło pół hektara.

które na rachunek kassy do wielkiej księgi wciągnięte, i jęć wypłacane były. Dotacya więc roczna kassy o podobną summę powiększona, 77 milionów fr. wynosiła. Dalszy jęć wzrost przez 5 lat następnych przerwano przez postanowienie, iż renty od 22 Czerwca 1825 roku do 22 Czerwca 1830 r. przez kassę wykupione, na wynagrodzenie przyznane Emigrantom obracane bydz mają. Same więc renty 3 procentowe po większej części wykupywano, w których właśnie powyższe wynagrodzenie miało miejsce. Do podobnego działania zagnało jeszcze kassę prawo z dnia 1 Marca 1825 r. mocą którego renty po niższej tylko wartości od ich nominalnej, (niżej *pari*), zakupywać nadal można było. Renty 5 procentowe zawsze już miały wartość daleko wyższą, renty $4\frac{1}{2}$ i 4 procentowe bardzo rzadko niższą: fundusz więc amortyzacyjny tak znaczny, jedynie prawie do umarzania rent 3 procentowych użyty do $\frac{7}{10}$ części kapitału nominalnego tychże rent dochodził. Co sprawiło sztuczne, zbyt znaczne ich zdrożenie, tak że przy cenie, po jakiej je zakupywano, 5 procentowej na 130 fr. wypadały, gdy tymczasem je w pożyczkach po mniej jak 100 wydawano. Działanie przeto kassy szkodliwem dla kraju bydz musiało: wreszcie te renty umarzano, które dla swego procentu o mało różnego od procentu zwyczajnego w kraju, zachować potrzeba było. To wszystko dawało uczucie nieuchronną potrzebę reorganizacji kassy amortyzacyjnej. Zaszłe wypadki w roku 1830 uczynić tego niedozwolily: kassa więc na nowo procentem od rent wykupionych pomnażać się zaczęła: zwiększyły ją jeszcze nieco osobne dotacye, tak przy utworzeniu rent 4 procentowych jak i przy niektórych innych pożyczkach oznaczone, co razem dochód roczny kassy w r. 1833 na 93 milionów fr. podniosło.

Od ustanowienia amortyzacji, Francya dwa razy więcej długów zaciągnęła niż ich umorzyła. W siedmiu latach ostatnich ciągle deficyt w dochodach sprawia iż

na samą dotacyą kassy, pożyczki obracane bydź muszą. Z tych to powodów w tegorocznój Izbie deputowanych *Lafitte* wniósł projekt, aby za przykładem Anglii same tylko superaty w dochodach nad wydatki kraju, do umorzenia długu używano, zakupując jedynie papiery ni-
 żj *pari*, albo przy braku takowych pokrywając dług administracyjny z deficitów powstały, zaczynając od naj-
 dawniejszego. Że amortyzacya do utrzymania kursu pa-
 pierów jest tylko rzeczą uboczną, a ufność w Rządzie głównym warunkiem, dowodzi, iż r. 1824 Rząd francuzki ofiarował się spłacić renty 5 procentowe po nominalnej ich wartości czyli po 100 fr., chociaż wielka ich liczba r. 1817 po 53 za 100 wydaną była. Na żądanie jednak powszechnie właścicieli papierów, postanowienie takowe cofnioném bydź musiało. Projekt *Lafitte* jakkolwiek zbawienny upadł teraz, lecz prędzej lub później przy ogromnym ciągle wzrastającym długu, potrzeba jeżeli nie przekonanie przyjęcie jego zapewni.

Stosownie do projektu Ministra skarbu *Humann*, w Maju 1833 r. przez Izby przyjętego, terażniejszy dochód roczny kassy z dniem 1 Lipca r. b. rozdzielonym zostanie pomiędzy wszystkie gatunki rent w stosunku wielkości kapitału ich nominalnego. Przytém jednak rozdzielaniu, rozróżni się zawsze właściwa dotacya kassy amortyzacyjnej, która-teraz na rok 44,616,463 fr. wynosi, a której przeznaczenie na umorzenie długu niezmiennem zawsze pozostanie, od rent przez nią wykupionych, które na inny cel obrócone bydź mogą, zawsze jednak mocą osobnego w tym względzie prawa. Codziennie summa równa, odpowiada całorocznój każdego gatunku rent dotacyj, użyje się na umarzanie tychże rent czyli ich wykupno publiczne na giełdzie *alpari*, albo niżej *pari*. Pod *alpari* tu się rozumie nie tylko nominalna wartość renty, ale i procent ubiegły (*arrerages*) w bieżącym półroczu od niej należny, a który w kursie z wartością renty razem się podaje. Jeżeli który gatunek rent stoi

wyżej *pari*, dotacya mu odpowiadająca w bono skarbowe 3 procentowe zamienioną będzie, stające się przez Rząd wypłacalne, z momentem gdy kurs ich niższy, umarzając je stopniowo znowu kassie dozwoli. Przy każdej nowej nadal pożyczce, nową téż dotacyą kassa amortyzacyina otrzyma, która mniejszą bydz nie może nad 1 procent od nominalnego pożyczki kapitału. Czas wreszcie terażniejszy za niestósowny uznano do redukcji już od dawna zamierzonej rent 5 procentowych; przy ciągłej potrzebie zawierania pożyczek uchylają się powody któreby na ich warunki szkodliwie działać mogły.

Dla zrównoważenia wydatków z dochodami kraju w miesiącu Czerwcu r. b. postanowiono zniszczyć 32 milionów rent 5 procentowych wykupionych przez kasę amortyzacyiną. W tym sposobie przyniesie się ulga dla kontrybuentów i łatwiejszém będzie zniesienie ciężaru jaki powstanie z nowego wypuszczenia rent 4 procentowych, przez sprzedaż których zebrany kapitał 100 milionów fr. ma się obrócić na ukończenie rozpoczętych dróg i kanałów jako téż wielu gmachów publicznych.

Frankfurt nad Moenen.

Wojna która w końcu przeszłego i na początku terażniejszego wieku przez 30 lat prawie Europę w różnych kierunkach pustoszyła, a w skutku której wszystkie Państwa w zbyt znacznym stopniu zadłużone zostały, zmusiła téż małe wolne miasto Frankfurt n. M. dotąd żadnych długów niemające, szukać również w pożyczkach sposobów zaspokojenia zwiększonych swych potrzeb. Pożyczki te jednak w samymże zakresie miasta zawarto: procenta ich na 5 $\frac{0}{100}$ w początku ustanowione, w krótcie potem na 4 $\frac{0}{100}$ zredukowano. Czas ich wypłaty różni się stósownie do Obligacyj, do których téż procenta się odnoszą. I tak procent Obligacyj literą A. odznaczonych

na 1 Lipca, literą B. na 1 Października, lit. C. na 1 Stycznia, lit. D. nakoniec na 1 Kwietnia w zamian kuponów corocznie się opłaca. Obligacye wystawione są na 1000, 500, 300, 250, 150 i 100 złotych reńskich kapitału, (24 zł. r. na grzywnę kolońską) Umarzanie ich stopniowe przez coroczne losowania się odbywa.

Grecya.

Kraj ten w Londynie dwie pożyczki zaciągnął z których jedna na 800,000 funtów szterl. w roku 1824 po cenie 59 za 100 wydaną była; druga zaś z r. 1825 na 200,000 f. str. po cenie 56 $\frac{1}{2}$. Procenta po 5 $\frac{1}{2}$ na 1 Stycznia i 1 Lipca w Londynie opłacane bydz miały, dotąd jednak to jeszcze nie nastąpiło i dla tego Obligacye tych pożyczek nie są wcale w kursie.

Ostateczne teraz urządzenie Grecyi przez wzniesienie na jój tron Ottona Xięcia Bawarskiego ustali kredyt Rządu, dla którego celem dzielniejszego jego wsparcia jest zamiarem zaciągnąć pożyczkę na 60 milionów franków, pod gwarancją Rosyi, Anglii i Francyi. Część téj pożyczki około 12 milionów fr. wynosząca czyli 40 milionów tureckich piastrów, służyć ma na wynagrodzenie Turcyi za dozwolone przez nią rozszerzenie granic Grecyi, a to stosownie do traktatu z dnia 21 Lipca 1832 r.

Roku 1833 dnia 18 Maja przy zażądaniem od Izby Deputowanych zatwierdzeniu gwarancyj $\frac{1}{3}$ części pożyczki Greckiej, do której się Rząd francuzki zobowiązał, Minister Xiąże *Broglie* taki podał stan finansowy Gręcyj. Dochody tego kraju w roku 1831 wynosiły 8,209,000 Phönix z których każdy rachując na blisko 90 centymów, 7 $\frac{1}{2}$ milionów fr. Wydatki 9,070,000 Phönix czyli 8,700,000 fr. Deficit stąd wypadający, powiększy się jeszcze corocznie summą 3,600,000 fr. potrzebną na opłatę procentu od nowéj pożyczki i jój stopniowe umarzanie. Do jego

jednak pokrycia przez pierwsze lat 10, posłuży pożyczka sama, po opłaceniu należności Turkom jeszcze 48 milionów fr. wynosząca. Wciągu zaś tego czasu handel i przemysł wzniesione dozwolą Rządowi zwiększyć dochody Państwa, do czego niemało jeszcze się przyłożą większe nadal korzyści jakie z znacznej rozległości ziemi w posiadaniu Rządu będącej, ciągnąć będzie można.

Saiti.

Z uznaniem Rzeczypospolitej Haiti przez Francją mocą dekretu królewskiego z d. 17 Kwietnia 1825 r. przyjął ten kraj obowiązek, osadnikom części St. Domingo francuską dawniej będącej, wypłacić wynagrodzenia 150 milionów franków. Wypłata takowa w 5 następnych latach, corocznie po 30 milionów nastąpić miała. Dla umorzenia pierwszój raty 30 milionów, kommissarze Haiti w dniu 5 Listopada 1825 z wielo paryzkimi domami handlowemi, jakoto: *Lafitte* i Komp, bracia *Rothschild* *Paravy* i Komp., *Blanc-Colin* i Komp, zawarli pożyczkę na 30 milionów fr. kapitału po cenie 80 za 100, której głównejsze warunki były następane:

1. Pożyczka rozdziela się na 30,000 annuitów czyli obligacyj (*annuités d'Haiti*), po 1,000 fr. każda, wydanych na okaziciela.

2. Wypłata zupełna pożyczki w 25 latach następuje, każdego roku w $\frac{1}{25}$ jej części, tak iż corocznie na 1 Listopada, 1,200 obligacyj do wypłaty się wyciągnie i z dniem 1 Stycznia roku następnego, podług całej ich nominalnej wartości w Paryżu się umorzy.

3. Procenta od pożyczki po 6 $\frac{0}{100}$ wynoszące co półroczne na 1 Stycznia i 1 Lipca w Paryżu pobierane będą, w zamian kuponów których każda obligacya 50 sztuk zawiera po 30 fr. każda. Opłata pierwszych przypadła na 1 Lipca 1826.

Po umorzeniu jednak $\frac{2}{5}$ części pożyczki, następne pozostały nie opłacone, przez co kurs tych papierów znacznie podupadł. Teraz płaci się mniej więcej 300 fr. za obligacyą na 1,000 fr. i tylko na paryzkiej giełdzie handel tych obligacyj ma miejsce.

Dla pokrycia zaległych procentów, awans rządu francuzkiego przez Ministrów skarbu *Villele* i *Chabrol* zapewniony, przez *Lafitte* w summie przeszło 4,800,000 fr. wynoszącej bez zezwolenia Izby r. 1831 dokonany, ściągnął tychże Izby nagane. Opinia tylko którą *Lafitte* w kraju nabył, i okoliczności w których wypłata uistotnioną została, uwolniły go od ciążącej w tym razie odpowiedzialności, tym więcej że Haiti przypisując swojej exystencji tenże sam początek co terazniejszy rząd francuzki o żadnym wynagrodzeniu dla Francyi myśleć nie chce. Taki musiał być koniec żądania możność Haiti przechodzącego, którego zróżdeł dochodów nie poznano albo poznać niechciano.

Hamburg.

Wolne miasto Hamburg, jeżeli nie co do swych papierów publicznych których nie posiada, to przynajmniej co do banku jedyne go teraz w swym rodzaju, i wzorowem swym urządzeniem od dawna słynącego, załuguje na wspomnienie Bank Hamburski już r. 1619 otwarty stosownie do urzędzeń jakie w nim teraz istnieją bierze swój początek od r. 1770. Głównie jest bankiem depozytowym czyli przekazowym (*Bank of deposit, banque de dépôt, Girobank*), ułatwiającym w mieście przy znacznym jego handlu, ogromne jednych drugim opłaty. Założony bez widoku żadnego zysku, dla dogodności tylko biorących w nim udział, różni się tém od banku Londyńskiego, który przez przywileja jakie dla założycieli jego są przyznane, więcej za handlową spekulacyą uważany być może. Dawny bank

Amsterdamski w podobnym jak Hamburski był rodzaju, lecz niedostatek wszelkiej kontroli ze strony publiczności zrzucił jego upadek. Magistraci miasta byli z urzędu Dyrektorami banku, honor ich jedyną gwarancją na której publiczność polegać mogła. W Hamburgu Dyrektorowie banku są obierani przez depozytorów i to na krótki czas tylko, a interessa z największą publicznością prowadzone więcej jednają zaufania. Bank podobny jest miejscu składu, w którym wszyscy prawie kupcy miasta zachowują swe pieniądze z wolnością ich użycia w czasie potrzeby (i). Każdy w tym sposobie otrzymuje kredyt w banku: opłata więc drugiemu podobnyż kredyt mającemu robi się przez przekaz z jednego rachunku na drugi, i tylko gdy przychodzi opłacać obcemu, pieniądze mogą być z depozytu wzięte. Same więc summy pomniejsze, monetą są opłacane; w ogóle zaś zapobiega się przez to zbyt wielkim często ryzykiem, trzymania znacznych summ w domu. Nadto bank hamburski nadaje większą jednostajność monecie miasta, które jej samo nie bije, do którego zatem zbyt wiele obcych monet wpływa. Stąd znaczna różność, w ich kursie, tak że pożyczając pewną sumę w bieżącej na teraz monecie, trudno byłoby przewidzieć, czyli odbierając potem podobnąż sumę, równą co do wartości się otrzyma. Dla tego Bank jeżeli nie jedynie, to przynajmniej głównie przyjmuje depozyta w sztabach srebra najmniej 15 łótów, 12 gran czystości mającego. Za każdą grzywnę kolońską w podobnym srebrze, Bank rachuje 27 mark banko, 10 szelingów (czyli 442 szel.), wydaje zaś ją w 27 markach banko, 12 szel. (444 szel.): różnica $\frac{4}{100}$ procent, służy na koszt administracyi. Marki banko (*Bankogeld*) są monetą imaginaryną, stałą więc i niezmienną co do swej wartości raz oznaczonej, za którą inna moneta

---

(i) Summy w Banku złożone niekiedy do 47 milionów Mark Banko dochodziły.

jako towar się daje. Monety srebrne przez Bank na depozyt przyjmowane są tylko: hiszpańskie piastry i Albertstalary, rachując po 27 mark, 7 szel. za grzywnę w nich kolońską, Meksykańskie piastry po 27 mark, b. i 3 szel. Na małe tylko summy w podobnym sposobie depozyt miejsce mieć może, i czas oddania awansu przez Bank zrobionego oznaczony bywa, zazwyczaj na 3 miesiące lub prędzej w przypadku potrzeby. Opłata zaś w tym razie Bankowi należna na 3 miesięczny termin, 1 szeling od grzywny wynosi. Za nieuskutecznią na terminie umową, monety srebrne stopione, i na czyste srebro są zamienione. Oprócz wspomnianych monet, na depozyt w miedzi, można otrzymać jeszcze kredyt w Banku, na około $\frac{2}{3}$ jego wartości, (w r. 1831 dawano 37 mark banko na 100 funtów miedzi), lecz tylko z podobnemi jak co do monet warunkami. Złota bank nie przyjmuje wcale, albo bardzo mało, z przyczyny trudności oznaczenia stałej jego ceny, gdy wartość złota w stosunku do srebra zbyt mocnym zmianom jest podległą, tak że w ostatnich 25 do 30 latach, prawie o 5% na korzyść złota się zmieniła. Czyste więc srebro za stałą jednostkę w rachunkach Banku jest przyjęte: stąd pochodzi iż monety innych krajów co do *pari*, czyli co do swęj wewnętrznej wartości do tej jednostki porównywać się zwykły. Monety srebrne i miedź, mogą tylko z Banku być odebrane albo przez tego który je na depozyt złożył, albo téż przez tego na którego rachunek, formalny ich przekaz nastąpił, mocą zrobionego na piśmie oświadczenia. Czyste zaś srebro, każdy z Banku wziąć może, który tylko w nim kredyt posiada. Przekazu się dopełnia albo osobiście, albo przez pisemnetegoż zażądanie, które zajmuje imię tego któremu opłata ma być dokonana, sumę tak w literach jak liczbach, folium księgi tego który płaci, datę, wreszcie u spodu nazwisko płacącego. Przekaz podobny na sumę od 100 mark Banko mniejszą; zrobionym być nie może, wyjąwszy dwa razy w roku, w Grudniu i Styczniu, w dniach do

tego oznaczonych, o których Bank zawiadamia, właśnie w czasie gdy koszt otwarcia nowego rachunku ponosić się zwykły. Buchalterowie Banku składają co tydzień Dyktorom bilans ogólny, sami zaś co wieczor wiedzieć powinni każdy bilans szczegółowy, aby zastosować karę 3% na tych, którzy większy przekaz polecili, niż kredyt im przyznany.

Dla uzupełnienia niejako czynności Banku a tém samém dla ułatwienia wszelkich w mieście czynności handlowych, jest osobny zakład *Central-Cassa*, w Hamburgu przez wielu z najznacznějších kupców uformowany. Pożyczanie w sposobie awansu na papiery publiczne, lub na towary zepsucia niepodległe, eskontowanie wexlów w mieście wypłacalnych, jest główném zakładem tego zatrudnieniem.

Summary.

Dług rządowy Królestwa Hannowerskiego na 16½ miljonów Talarów w konwencyinój monecie oceniają, a roczny dochód na około 6½ miljonów tychże Talarów. Summy na umarzanie długu przeznaczane, różne są w różnych latach. Dług rządowy składają:

1. *Pożyczka loteryjna (Lotterie Anleihe)*, roku 1822, dnia 6 Listopada utworzona, składa się z 20,000 Obligacyj udziałowych, po 100 talarów każda, czyli po 150 złk. Pożyczka ta w latach 14 przez coroczne losowania stopniowo się umorzy. Każda z jej obligacyj przy najmniejszej swój wygranę 4 procent przynosi; można jednak daleko większe jeszcze wygrane pozyskać do 30,000 złk. dochodzące. Corocznie dnia 2 Stycznia wyciąga się pewna liczba seryj po 50 losów każda, które do ciągnięcia o wygraną na dniu 16 Stycznia przypadającym, należą. Pierwsze ciągnięcie było r 1824, i składało się z 8 seryj. Odr 1833 jeszcze 5 ciągnięć będzie miało miejsce, z których każde składać się będzie stosownie do planu z 35 do 37 seryj.

Wychodzące losy opłacają się w Hanowerze corocznie na 1 Lutego bez żadnego potrącenia, a w 2 miesiące później w Frankfurcie nad Menem u Bankierów *Gontard i Synowie*. Lecz jeżeli którykolwiek z Właścicieli tych losów między czasem ciągnięcia, a dniem 1 Lutego trzeciego potem roku, po wypłatę się nie zgłosi, traci swoją wygraną, nakład mu tylko losowy się zwraca, a w dwa lata po ostatniem ciągnięciu niezgłaszający się i to zarazem utracą.

II. *Obligacye* dzielą się na Obl. Kamery zawiadującej majątkami rządowymi i Obl. ziemskie (*Kammer und Landschaftliche Obligationen*). Pierwsze 3 procent, drugie zaś 4 procent przynoszą. Załączone kupony opłacają się w kassie głównej poborów w Hanowerze na 1 Stycznia, Maja, Sierpnia i Listopada.

Hessen-Darmstadt.

Dług krajowy Wielkiego Xięstwa Heskiego przez Stany Państwa uznany do 13 miljonów złotych reńskich wynosi: dochód zaś roczny $7\frac{1}{4}$ miljonów złr.

Obligacye Rządowe są następujące:

I. *Obligacye Stanów Państwa* (*Landständische Oblig.*), wystawione na 1,000, 500 lub 100 zł. reńskich kapitału, 4 procent teraz przynoszą, który na 1 Kwietnia i 1 Października w Darmstadt się opłaca. Kurs ich w ostatnich latach czasem *pari* dochodził.

II. *Obligacye udziałowe*. Roku 1825 w celu umorzenia dawnych długów zawarto z domem M. A. *Rothschild*. i Synowie w Frankfurcie nad Menem pożyczkę 6,500,000 złr. i takową na 130,000 bezprocentowych Obligacyj udziałowych, każda po 50 złr. podzielono. Wypłata następuje przez losowania z których pierwsze dnia 2 Stycznia 1827 roku miało miejsce, ostatnie zaś przypadnie dopiero na dzień 2 Stycznia 1876 roku. Z losowaniem

połączone wygrane opłacają się albo zaraz gotówką po odtrąceniu $4\frac{1}{2}\%$ na Eskontę albo w 6 miesięcy po ciągnięciu bez żadnego potrącenia.

Summa wypłaty przypadająca na wszystkie losowania których jest 40 w pożyczce stosownie do planu wynosi złr. 22,029,800 Ze zaś 1000 losów, po pierwszym ciągnięciu na nowo są wydawane ale już po złr. 52 razem złreń. 52000 1000 losów podobnie po 2 ciągn. po złr. 54 razem złr. 54000

1000	"	"	3	"	56	"	56000
1000	"	"	4	"	58	"	58000
1000	"	"	5	"	60	"	60000
1000	"	"	6	"	62	"	62000
1000	"	"	7	"	64	"	64000
1000	"	"	8	"	66	"	66000
1000	"	"	9	"	68	"	68000
1000	"	"	10	"	70	"	70000
							<u>610,000</u>

Różnica 21,419,800

Summę bowiem wynikłą z wypuszczenia w obieg nowych 10,000 losów którą Rząd odbiera, odjąć potrzeba od ogólnej summy wypłaty 40 losowań do której jest rachowana, aby wiedzieć właściwą wypłatę jaką rząd przy umorzeniu pożyczki podejmuje. Od tak otrzymanej różnicy, odtrącając jeszcze kapitał przez pożyczkę zebrany, to jest 6,500,000, pozostanie na procent w ciągu czasu trwania pożyczki, t. i. na procent 51. letni złr. 14,919,800 co rocznie procent na około $4\frac{1}{2}\%$ od $\frac{1}{2}\%$ podaje. Los który dopiero z ostatniem wydzie ciągnięciem, przy najmniejszej wygranej $4\frac{1}{17}\%$ procent przyniesie, skoro za złr. 50 w pierwszym roku pożyczki został zakupiony. Największa zaś wygrana w pierwszym i ostatniem tylko ciągnięciu przypadająca 120,000 złr. wynosi.

W pierwszych 10 losowaniach, równa liczba losów za każdą razą umarza się, 2000 wynosząca; każdy z 1000 losów na ostatku z nich wyciągniętych, otrzymuje tylko gotówką 10 złr., resztę zaś w nowym losie, który znowu do dalszych ciągnięć należy. Nowy los jednak po pierwszym ciągnięciu oddaje się okazicielowi wyszłego losu w 52 złr., po drugim ciągnięciu w 54 złr. i t. d. : na każde

ciągnięcie o 2 złr. podwyższając wartość losu, do 10 ciągnięcia włącznie, po którym wydane ostatecznie podobnym sposobem losy, już po złr. 70 przyjęte być muszą.

Umorzenie pożyczki w 22 pierwszych losowaniach zbyt powolnie postępuje, gdy przez nie wszystkie zaledwie 25,000 losów się umarza. Pozostaje więc 102,000 losów do umorzenia w 18 ostatnich losowaniach, co też summy wypłaty znacznie podwyższa, gdy cały prawie kapitał pożyczki opłacać w nich przychodzi. Niektóre z pierwszych losowań 200,000 złr. w swój wypłacie nieobjmują, gdy w ostatnich też wypłata do summy 1,800,000 złr. się zbliża, a raz nawet ją przenosi.

Hiszpania.

Jakkolwiek Hiszpania daleko większe źródła bogactw posiada niż wiele innych krajów Europy, jednak jej system finansowy w najopłakaniejszym jest stanie, i dopiero przyszłość wykaże, czy Hiszpania ze swego przykrego w tym względzie położenia bez szkody Wierzyteli Rządowych wydobyć się zdoła. Całkowity dług rządowy który ściśle nie jest znany, jedni na 4 miliardów franków podają, inni daleko jeszcze wyżej. Roczny zaś dochód kraju 105 milionów fr. nieprzechodzi. Papiery publiczne pochodzą z następnych pożyczek i urządzeń.

I. *Pożyczka królewska (Emprunt royal d'Espagne)*, roku 1823 z domem L. Guebhard w Paryżu zawartą była na 16,700,000 piastrow (około 90 milionów franków) nominalnego kapitału po cenie 60 za 100. Pożyczka ta składa się z 83,500 obligacyj na okaziciela, każda po 200 piastrow czyli 1,080 franków: 5 fr. 40 cent. stałe na 1 piast rachując (k). Procenta po 5 $\frac{2}{100}$ w zamian kuponów na 1

(k) 100 Piastrow = 891 $\frac{37}{100}$ złp. par: 1 piast = 10 realom.

Stycznia i 1 Lipca u Bankiera *Aquado* w Paryżu się opłacają. Pierwszy kupon, którego czas wypłaty przypadał na 1 Stycznia 1825 r., został opłacony *anticipative* na 1 Lipca 1824 r., podobnież ostatni to jest 40^{ty} w liczbie kupon, przypadający na 1 Lipca 1844 r., opłacono 1 Stycznia 1825 r. Dalsze kupony już idą teraz co do opłaty w swym porządku naturalnym. Wypłata pożyczki w 20 latach nastąpić powinna. W tym celu obligacye na 20 seryj podzielono każda po 4,175 obligacyj. Jedna z nich corocznie w miesiącu Lipcu w Paryżu, publicznie do wypłaty się wyciąga, wypłata ta jednak dopiero w 6 miesięcy potem następuje. Stosownie do umowy, na hypotekę szczególną tego długu przeznaczono 10 milionów realów dochodu rocznego z kontrybucyi duchowieństwa i drugie tyle z innych dochodów kraju. Opłatę zaś procentu zapewniono na dochodach niestałych miasta Madrytu (*de l'octroi et des douanes*), i na dochodach z soli i z kopalni żywego srebra w Almaden.

II. *Renty Hiszpańskie 5 procentowe* (*Rentes d'Espagne cinq pour cent*). Utworzone mocą dekretu królewskiego z dnia 15 Grudnia 1825 r. na 2 miliony piastrow, odpowiadają zatem jako 5 procentowe, kapitałowi 40 milionów piastrow czyli 216 milionów fr. Fundusz amortyzacyiny na pożyczkę tę w rentach przeznaczony ma dotacyi 1 procent nominalnego kapitału, i powiększa się ciągle procentem rent wykupionych. Certyfikata poświadczające renty wydane są na okaziciela w summach 10, 25, 40, 50 i 100 piastrow renty, a załączone kupony opłacają się na 1 Stycznia i 1 Lipca nietylko w Madrycie ale w Paryżu u bankiera *Aquado* i w Londynie. W ostatniem tem miejscu 4 szelingi i 3 pency, stale na 1 piast rachują.

III. *Pożyczki Korteżów* pochodzą z lat 1820, 1821 1822. Pierwszą z nich roku 1820 na 15 milionów piastrow czyli 81 milionów fr. za pośrednictwem domów

Lafitte i *Komp. Ardouin Hubbard* i *Komp.* w Paryżu negocjowaną była po cenie 70 za 100. Składa się z 150,000 obligacyj na okaziciela wystawionych po 100 piastrow czyli 540 fr. każda. Procenta po 5 od $\frac{5}{100}$ na 30 Kwietnia i 30 Października opłacane być miały.

Druga pożyczka *Narodowa* mocą dekretu z dnia 27 Czerwca 1821 r. otworzoną na 20 milionów piastrow, w $\frac{3}{10}$ części tylko zebraną została. Obligacje jej odpowiednie są po 150 piastrow. Dla uzupełnienia tej pożyczki inną jeszcze t. i. trzecią z porządku, zawarto z domem *Ardouin Hubbard* i *Komp.* w Paryżu na 14 milionów piastrow. Certyfikata inskrypcyj mocą tej pożyczki powstałych są na 400, 800, 1,200, 2,400 i 4,800 piastrow, a procenta po 5 $\frac{5}{100}$ w zamian kuponów na 1 Maja i 1 Listopada w Paryżu i Londynie pobierane być miały: po 5 fr. 40 cent. lub po 4 szelingów i 3 pensy na 1 piast stale rachując. Lecz gdy Król Hiszpański powróciwszy znowu do dawniej swój władzy, pożyczek Korteżów nieuznał, procenta ich wszystkich pozostały zaległe. Dopiero daleko później Kommissarz Król. hiszpańskiej kassy amortyzacyjnej A. J. *Uriarte* w Paryżu, doniósł publiczności, iż mocą dekretu królewskiego z dnia 21 Lutego 1831 r. w celu umorzenia pożyczek korteżów 20 milionów realów rent 3 procentowych z dniem 1 Kwietnia 1831 w obieg puszczonech będzie. Fundusz amortyzacyjny tym rentom właściwy, na 1 procent nominalnego kapitału oznaczono. *Aquado* Bankier nadworny hiszpański był upoważniony, renty te wyprzedać, biorąc w wypłacie bonny korteżowc. Za jeden bon na 1,000 piastrow otrzymywano 200 piastrow w 3 procentowych rentach, a 800 piast. w certyfikatach rent bezprocentowych: wszystko biorąc w nominalnym rent kapitale. Nadto kupony procentowe do 1 Kwietnia 1831 r. zaległe, również w nominalny kapitał certyfikatów rent bezprocentowych zamieniono. Renty bezprocentowe w tym sposobie powstałe na 40 seryj podzielono, z których jedna corocznie na 2 Stycznia w Paryżu

publicznie, przez losowanie się wyciąga i w 3 procentowe renty się zamienia. Procent, tak zamienionym rentom odpowiedni, już od następnego po losowaniu d. 1 Kwietnia się opłaca. Pierwsze ciągnięcie 2^{go} Stycznia 1832 r. miało miejsce. Podobną wymianę papierów kortezowych na renty do 6 miesięcy rozciągnięto, licząc od dnia wydania królewskiego dekretu. Każdy z właścicieli bonów kortezowych obowiązany był takowe za poświadczeniem złożyć, i w 10 dni później otrzymał nowy na swą pretensyą dowód. Za miejsca do składania bonów oznaczono dom Bankiera *Aquado* w Paryżu i braci *Darthez* w Londynie.

Uwaga. 1000 piastrow po 5 procent, w 40 latach przynosi 2000 p. procentu, co razem z kapitałem daje 3000 p. Przeciwnie 200 piastrow po 3 % w 40 latach daje 240 p. procentu, czyli razem 440 p. Przydając do tego 800 p. które procentu żadnego nieprzynoszą i przypuszczając iż w ciągnięciach seryj aż do ostatniego roku nie wychodzą, będzie ze wszystkiem 1240 p. Za 3000 więc piastrow w bonach kortez, otrzymuje się 1240 p. wartości, czyli za 100 p. kortez, nominalną wartość o $41\frac{1}{3}$ p. Jeśli się zaś rachuje procent od procentu a przytem terazniejszą wartość 800 p. wziętą także podług procentow składanych, rachunek bardziej zawikłanym się stanie i naturalnie inny rezultat się otrzyma.

IV. *Pożyczka Holenderska.* Pożyczka ta już od r. 1796 istnąca z domem *Hope* i *Komp* w Amsterdamie zawartą była na 30 miljonów hol. zł. w obligacyach po 1,000 zł. (1). Procenta po $5\frac{1}{2}\%$ od r. 1808 pozostały zaległe. Sama zaś pożyczka jakkolwiek przez Kortezów później przyjęta, dopiero mocą dekretu z d. 6 Stycznia 1830 r. ostateczne otrzymała urządzenie. Obligacye na inskrypcye rent wiekuistych 5 procentowych zamieniono, $2\frac{1}{2}$ zł. hol. na 1 piast rachując, i czas takowej wymiany do 1 Lipca 1830 r. ograńczono. Zaległe procenta do kapitału przydane, również w rentach, 7 realów de Vellon na 1 zł. hol. rachując, wypłacone były. Certyfikata inskrypcyj wydane są w Paryżu, a procent zaczynając od 1

---

(1) 100 zł. hol. = $356\frac{46}{100}$ złp. *pari. offic.* zł. hol.

Stycznia 1830 r. na 1 Stycznia i 1 Lipca w Amsterdamie się podnosi. Fundusz zaś amortyzacyjny téj pożyczki procentem $1\frac{1}{2}\%$ od nominalnego jéj kapitału uposazony został.

V. *Inskrypcye w wielką księgę.* Mocą dekretu z dnia 26 Stycznia 1830 r. inskrypcye te stanowią wykaz (*Etat*) wydatków kassy amortyzacyjnej które są teraz następne. 1° 30 milionów realów de vellon (m) na wypłatę procentów po $4\frac{1}{2}\%$ od 600 milionów r. de v. ustalonej $\frac{2}{3}$ części papierowej monety *vales reals* zwanéj, w końcu wieku przeszłego po raz pierwszy wydanej: również na wypłatę $1\frac{1}{2}\%$ procentu dla ich umorzenia. 2° 12 milionów r. de v. na procenta po $5\frac{1}{2}\%$ od 200 milionów w wielką księgę wpisanych i na 1 procent potrzebny do ich umorzenia. 3° 48 milionów na opłatę procentów po $5\frac{1}{2}\%$ od 800 milionów w wielką księgę w ciągniętych i na $1\frac{1}{2}\%$ procent je umarzający. 4° 8 milionów na umorzenie długu bezprocentowego z monety papierowej nieustalonej się składającego. 5° 32,978,826 r. de Vel. na procenta od królewskiej pożyczki i na opłatę wyciągniętej każdorocznie jednéj z niéj seryi. 6° 12 milionów na procenta od pożyczki z dniem 8 Marca 1824 w rentach zaciągnionéj. 7° 28 milionów na procent obligacyj z pożyczek w Paryżu i Londynie zawartych.

Z wielką księgą są jeszcze dwie inne w połączeniu: jedna na dług ustalony procentowy, druga zaś na podobny bezprocentowy. Skoro do pierwszój z tych ksiąg 50 milionów wciągnioném zostanie, przenosi się je do wielkiej księgi aż do summy 200 milionów. Z drugiej zaś księgi przenosi się tyle długu bezprocentowego do wielkiej księgi, ile z téj procentowego umorzono, i tak dług wciągnięty procentowym się staje.

Wszystkie powyższe ustawy i rozporządzenia, aby podnieść kredyt państwa, a tém samém, dobry byt jego powiększyć, za mało dotąd swój cel osiągnęły, i niski kurs

---

(m) 100 Realów de Vellon = $41\frac{57}{100}$ złp. *pari*.

hiszpańskich papierów publicznych nie wiele jeszcze, przez to się polepszył.

Hollandya.

Długie i nieszczęśliwe wojny które Hollandyą jeszcze jako Rzeczpospolitą siedmiu połączonych prowincyj, ciągle prawie niszczyły, ściagnęły dług ogromny a tém samém ciężar, który w końcu przy dość ograniczonym zakresie terytoryum tego kraju, przy upadku jego handlu, i utracie kolonii niepodobnym był do zniesienia. Rząd dawny przezorny i ekonomiczny długo by zapewne jeszcze zwalczał przeciwności aby dochować wiary wierzycielom publicznym. Lecz moment jój złamania który tylko nadzwyczajne okoliczności odwrócić mogły, przyspieszyło ustanowienie Królestwa Hollenderskiego pod Ludwikiem *Bonapartą* i następne tego kraju połączenie z Francją. Roku 1810 dług krajowy przeszło 1200 miljonów zł. hol. wynoszący, a którego procenta zbyt różne co do swój stopy do 42 miljonów zł. hol. rocznie dochodziły, za przykładem Francyi, na $\frac{1}{3}$ część nominalnego kapitału zredukowano: $\frac{2}{3}$ zaś jego części za niebyły czyli martwy dług uznano. Dług pierwszy ustalony, w wielką księgę długu publicznego Francyi później wciągnąć zamysłano, to jednak urządzenie dokonaniem niebyło. Powrót niepodległości Hollandyi z wyniesieniem na tron Xiążąt Oranii przywracając pokój krajowi, zabezpieczyły też świętość całego długu publicznego. Dług martwy na nowo za istnący uznano, a dla podźwignienia zbyt wyczerpanego skarbu, reformę długu z nową pożyczką połączono. Roku 1814 dnia 14 Maja postanowiono, iż za złożeniem pewnej summy w rozmaitych dawnych papierach, którychby wartość istotna podług oznaczonego kursu 676 zł. hol. wynosiła, lub za złożeniem zł. hol. 45 istotnej rocznej renty, i po dodaniu 100 zł. hol. gotówką

otrzyma się 2000 zł. hol. w certyfikatach inskrypcyj w wielką księgę, które od 1 Stycznia 1815 r. $2\frac{1}{2}$ procent przynosić będą, i 4000 złh. w certyfikatach, które dopiero w następnych peryodach na procentowe podobne pierwszym przez losowania coroczne, stopniowo zamieniane być mają. Certyfikata pierwsze stanowią *dług istotny* (*dette integrale, werkelyke schuld*) procentowy. 2^{gie} zaś *dług odwołczony* (*dette différée, uitgestelde schuld*) bezprocentowy dotąd, póki los stopniowo cząstkom jego następnym poprzedniego procentu nieprzyzna. Summa ogólna stąd wynikła w długu procentowym wynosiła 573,153,530 złh. i dwa razy tyle t. i. 1,146,307,061 złh. w długu bezprocentowym. Urządzenie powyższe wsparło kredyt publiczny i przywróciło porządek w finansach; 12 rozmaitych gatunków dawnych papierów od 1 do 7 procent przynoszących na jeden tylko gatunek $2\frac{1}{2}$ procentowych zamieniono, bez szkody dla właścicieli, gdyż oznaczono dokładnie stosunek podawanych papierów w zamianie skutecznić się mającój. Na fundusz amortyzacyjny z dochodów publicznych naprzód 2 milionów złh. potem 1818 r. 2,500,000 złh. corocznie przeznaczono. Przezeń corocznie na 5 milionów certyfikatów $2\frac{1}{2}$ procentowych się wykupuje, 5 milionów z długu bezprocentowego przez losowanie na pierwszych miejsce się wprowadza, nadto aby tych ostatnich prędsze umorzenie dokonać, 5 milionów corocznie po ich istnającój dość niskiej cenie wykupuje się i niszczy.

Z przyłączeniem Belgii do Hollandyi zastosowanie względem niektórych długów tego kraju podobnegoż co wprzód urządzenia, powrót Napoleona z Wyspy Elby i stąd wynikła w samymże kraju wojna, wreszcie coroczne prawie potem przewyżki w wydatkach nad dochody rządu, oprócz potrzeby tworzenia oddzielnych jeszcze pożyczek zwiększyły też znacznie *dług istotny* kraju. Na początku r. 1830 podług rapportu Ministra Skarbu, kapitał ogólny tego długu 780 milionów hol. zł. wynosił, pomimo

corocznego zbyt mocnego jego umarzania. Procenta zaś po $2\frac{1}{2}$ od $\frac{9}{10}$ wraz z summą umarzającą do 22 milionów złh. corocznie dochodziły.

Co do długu bezprocentowego, oprócz certyfikatów *restantami* zwanych, wydawano jeszcze, na każde 1000 złh. kapitału bilety, które właśnie do losowań należeć miały, a które dla tego *kancami* (*billet de chance*, *kans-billet*) nazywano. Urządzenie takowe, rozciągnęło handel papierów tego długu gdy ten w restantach i kancachli prowadzić można było. Często posiadacz drugich nie miał certyfikatu inskrypcyi posiadanie ich świadczącego lecz gdy przez losowanie, kance przez niego posiadane w $2\frac{1}{2}$ procentowe zamienione były, musiał dowolny certyfikat o podobnej summie zakupić, aby mieć prawo do procentu od tego momentu mu należnego. Od r. 1816 do r. 1824 włącznie, 46,000 kanców wyciągniono i w Certyfikata $2\frac{1}{2}$ procentowe, *Integralnemi* także nazywane, zamieniono. Lecz gdy przy corocznej takowej zamianie, kurs kanców przez nadzieję znacznie się podnosił a przez to utrudzał działalność funduszu amortyzacyjnego w coroczném wykupianiu i niszczeniu podobnej w nich summy, przeto Syndykat amortyzacyjny któremu właśnie zarząd długu i jego umorzenia poręczono, upoważniony został r. 1825, zamianę poprzednią w jednym razie na lat 25 skutecznić. Wyciągniono więc zarazem 125,000 kanców, które jednak zawsze, tylko w odpowiednich sobie peryodach, procent przynosić miały. Stąd papiery *długu odwołanego* podług różności swojej, różnemi się téż stały co do ceny, i tak kance wyciągnięte, a na które procent w którymkolwiek roku od roku 1832 do 1849 przypada, płacą się czasem 6,000 do 6,500 za jedną seryą o 10 kancach, kance zaś które dopiero wr. 1850 wyciągane być zaczęły, płacą się od 14 do $18\frac{1}{2}$ za cały los. Certyfikata nakoniec jak w jednym tak w drugim razie stoją na 8 do $8\frac{3}{4}$ zł. hol. za 1000 zł. Kapitał

całkowity dług bezprocentowego w początkach r. 1830 840 milionów złh wynosił.

Oprócz poprzedniego długu, który jako w rentach niema terminu oznaczonego do swój wypłaty, Hollandya ma jeszcze inne długi terminowe w obligacyach, lecz gdy te na Giełdzie tylko w Amsterdamie są przedmiotem handlu, po krótkce je dotkniemy.

1^{od} 25 milionów hol. zł. które Hollandya przejęła od Rossyj z pożyczki pierwszej hollenderskiej, za koszt wojny przez to Mocarstwo podjętj w celu oswobodzenia Hollandyi. Od roku 1814 summa coroczna 1,443,750 złh, na procent i stopniowe umorzenie tēj pożyczki przeznaczaną była.

2re 6,330,000 z pożyczki Austryacko-Belgijskiej od r. 1818 przez Hollandyą opłacanęj i cząstkowo umarzanęj.

3^{cie} *Obligacye Syndykatu* 4 $\frac{1}{2}$ procentowe zastąpiły miejsce dawnych 5 procentowych w r. 1815 i 1818 utworzonych. Pochodzą one z pożyczki 1824 roku na 116 milionów głównie umorzenie poprzednich obligacyj na celu mającęj. Roku 1829 było ich w obiegu na 89,171,600 zł. ho.

4te *Losy rentowe (Losrenten)* 2 $\frac{1}{2}$ procentowe, które dla ułatwienia sprzedaży dóbr rządowych 1,725,000 złh. rocznego dochodu przynoszących, utworzono. Wydawano je za inne papiery w cenie 92 za 100, i przy kupnie dóbr rządowych po nominalnėj wartości przyjmowano. Te, które tym sposobem nie umorzono na rok 1829 pozostały w summie 19,511,500 złh.

Rewolucya Belgiyska, i w skutku tēj zaszłe odłączenie Belgii od Hollandyi, powiększyło znaczenie długi obu tych narodów. I tak w Hollandyi dwie powstały nowe pożyczki, jedna na 5 milionów r. 1830, druga na 138 milionów r. 1831, po większėj części dobrowolnie w samymże kraju zebrane.

Akcy Bankowe. Roku 1814 założony Bank w Amszterdamie pod nazwiskiem *Banku Niderlandzkiego*, nie jest

jak dawny, Bankiem tylko przekazowym, lecz głównie biletowym, podług tego samego prawie planu jak Angielski. Upoważniony na lat 25, w którym to czasie żaden inny podobny Bank w Hollandyi istnieć nie może. Kapitał jego pierwotny wynosił tylko 5 milionów hol. zł. podzielony na 5,000 akcyj po 1,000 złh. każda, z których Król 500 akcyj dla siebie zatrzymał. Roku 1819 jednak kapitał ten podwójonym został. Bank eskontuje wexle na 4 do 5 procent na rok, wypożycza pieniądze na 3 do 4 procent, bije monetę na rzecz skarbu, prowadzi handel złotem i srebrem w sztabach, jako też zagranicznymi monetami, wydaje wreszcie noty od 25 do 1000 złh. za okazaniem wypłacalne.

Nowa pożyczka Blegijska. Z końcem roku 1831 nowy Rząd Belgijski u Bankiera *Rothschilda* w Londynie zaciągnął pożyczkę, której bliższe warunki i sposób umarzania jeszcze dotąd nie są wiadome. Wielkość téj pożyczki również nieznajoma, niektórzy na dwa miliony funtów szterlingów ją podają; procent po 5% przynosi, a terminy jego wypłaty na 1 Maja i 1 Listopada przypadają. Oprócz Londyńskiej i Paryżkiej Giełdy, gdzie 1 f. szter. téj pożyczki na 25 fr. 20 cent. stale rachują, na żadnej innej dotąd handel papierami téj pożyczki, niema miejsca, a nawet na dwóch poprzednich Giełdach tymczasowo tylko w certyfikatach. Zatwierdzony jedynie traktatem rozdział pomiędzy Belgią i Hollandyą, dług odpowiedni obu tym państwom bliżej oznaczy, i pewniejszym uczyni.

Całkowity dług Rządowy Królestwa Niderlandzkiego przeszło 1700 milionów złh. wynosi, dochód zaś roczny około 104 milionów.

Kolumbia (patrz południowo Amerykańskie wolne Państwa).

Mexyk (podobnie).

Nassau.

Dług rządowy Xięstwa Nassau na blisko 5 milionów zł. reńskich podają, dochód zaś roczny na $2\frac{3}{4}$ milionów. Papiery Nassauskie szczególnie w Frankfurcie nad Menem przedmiotem handlu będące, składają się z Obligacyj na 500 i 1000 zł. r. (stopy 24 zł.), które z dwóch pożyczek pochodzą, jakie rząd tego kraju z Bankierem *Rothschild* w Frankfurcie zawarł. Pierwsza pożyczka w Lutym roku 1824 zaciągnięta na 500,000 złr. 4 procent przynosi. Druga również wielka w Grudniu 1826 roku zawarta jest na $3\frac{1}{2}$ procent. Procenta obu tych pożyczek co pół roku na 1 Stycznia i 1 Lipca w zamian kuponów w Frankfurcie się opłacają. Nadto corocznie po 50,000 złr. z każdej pożyczki się umarza.

Neapol i Sycylja

Dług publiczny królestwa obojga Sycylii, francuzcy autorowie na 500 milionów franków oceniają, roczny zaś przychód na 84 milionów.

Papiery rządowe w handel wchodzące są następujące:

A. Co do NEAPOLU.

Inskrypcye w wielką księgę.

1. *Certyfikata Falkoneta.* Inskrypcye rent 5 procentowych na imie właściciela będąc wydane, niemogły stać się przedmiotem handlu zagranicznego, dopóki trwała

potrzeba przy każdej ich sprzedaży, zrobienia ich przekazu na rzecz innego w samym Neapolu. Aby zaradzić tej niedogodności, rząd upoważnił bankiera *Falkonet* i Komp. w Neapolu, do wystawiania certyfikatów na okaziciela, aż do summy rent w wielkiej księdze pod jego imieniem zapisanej. Każdy certyfikat poświadczonym byćż musi przez Dyrekcyą wielkiej księgi, iż summa na nim objęta istotnie w powyższą księgę jest wciągnięta. Wydaje się on tylko na 25 dukatów di Regno (n) renty, i ma 14 kuponów na 2½ dukaty każdy, które na pobieranie procentu do 1 Lipca 1833 r. wystarczają. Nadto dołączony jest kwit, za którym dalsze potem kupony się otrzymują. Procenta opłacają się na 1 Stycznia i 1 Lipca w domu *Falkonet* i Komp w Neapolu, bez żadnego potrącenia. W Paryżu zaś u *Rothschilda* na 5 Czerwca i 5 Grudnia biorąc cenę dukata podług kursu wymiany na 3 miesiące Paryża na Neapol, z odtrąceniem 20 centymów. Jeśli więc np. kurs takowy, podaje 4 fr. 38 centymów na dukat, w tedy otrzymuje się za każdy dukat kuponu, 4 fr. 18 centymów. Wewnętrzna wartość dukata 4 fr. 40 centymów wynosi, cały więc certyfikat na 25 dukatów 110 frankom odpowiada. Do dnia opłaty procentu, t. i. do 5 Czerwca i 5 Grudnia, Certyfikata w Paryżu sprzedają się z procentami w obiegu zajętego półrocza.

Na wzór Falkoneta w Neapolu również w Paryżu, towarzystwo bankierów *Lapanouse, Hagerman, Blanc-Collin* i Komp. przez rząd Neapolu upoważnione było do wydawania certyfikatów na okaziciela na 59 dukatów renty, przy stałej cenie dukata na 4 fr. 23 centymów, co właśnie jedyną między temi certyfikatami a Falkoneta stanowiło różnicę. Lecz gdy wymienione towarzystwo na dniu 24 Czerwca 1828 r. za rozwiązane się ogłosiło, certyfikata paryzkie na Falkoneta zamieniać musiano.

Czas wymiany, kosztów żadnych niepociągający, do d. 24 Czerwca 1829 r. ograniczono.

II. *Certyfikata Angielskie*. Neapol trzy pożyczki w Angli zaciągnął. 1° z r. 1821 wynosi 800,000 dukatów rent 5 procentowych czyli 16 milionów dukatów kapitału. 2° z r. 1822, 1 milion dukatów rent 5 procentowych czyli 20 milionów dukatów kapitału. 3° wreszcie z domem *Rothschild* w Londynie zawarta na sumę 2,500,000 f. szterlingów. Ostatnia ta pożyczka składa się z 25,000 obligacyj, każda na 100 f. szterl. z procentem po 5 $\frac{1}{2}$ %. Kupony procentowe których każda obligacya 72 zawiera, opłacają się na 1 Lutego i Stycznia w Neapolu i u *Rothschilda* w Londynie. W Paryżu rachują 1 f. szterl. obligacyj na 25 fr. 50 cent., w Frankfurcie nad Menem na 12 zł. reń. w Berlinie na 6 $\frac{3}{4}$ talarów pruskich. Nadto ta pożyczka ma swój właściwy fundusz amortyzacyjny, którego dotacya roczna 1 procent wynosi.

B. Co do SYCYLII.

I. *Obligacye z r. 1821*. Gdy w moc dekretu z dnia 26 Maja 1821 system finansowy Sycylii od Neapolitańskiego oddzielono, dla samej Sycylii utworzono pożyczkę na 1,500,000 Oncyi. Pożyczka ta składa się z 3,750 obligacyj każda o 400 Oncyach, w Neapolu opłaconych. Wartość każdej obligacyj rachując 1 oncią na 3 dukaty di Regno jest 1,200 dukatów, czyli 5,280 fr. biorąc dukat za 4 fr. 40 cent. t. i. podług jego właściwej wewnętrznej wartości. Procenta po 5 $\frac{1}{2}$ % w zamian kuponów na 1 Stycznia i 1 Lipca nie tylko w Neapolu lecz i w Paryżu u *Rothschilda* się opłacają. Cała pożyczka w 17 latach t. i. od 1 Lipca 1823 r. do 1 Lipca 1840 r. umorzona być winna, a to przez coroczne wylosowania pewnej nie zawsze równej liczby obligacyj. Opłata wychodzących obligacyj następuje każdą razą w 6 miesięcy po losowaniu, a ich liczba jest następna stosownie do planu.

R. 1823 d. 1 Stycznia umorzono	31 Oblig.	d. 1 Lipca	32 Obl.
1824 „ „ „	33 „	„	33 „
1825 „ „ „	35 „	„	35 „
1826 „ „ „	51 „	„	37 „
1827 „ „ „	57 „	„	38 „
1828 „ „ „	69 „	„	39 „
1829 „ „ „	78 „	„	40 „
1830 „ „ „	87 „	„	41 „
1831 „ „ „	95 „	„	4 „
1832 „ „ „	118 „	„	42 „
1833 „ „ „	143 „	„	42 „
R. 1834 d. 1 Stycz. umorzy się	186 Oblig.	d. 1 Lip. umorzy się	41 Obl.
1835 „ „ „	192 „	„	39 „
1836 „ „ „	265 „	„	36 „
1837 „ „ „	336 „	„	30 „
1838 „ „ „	406 „	„	22 „
1839 „ „ „	473 „	„	12 „
1840 „ „ „	512		601 „
	3,149		
	601		

Summa 3,750 Obligacyj

II. *Obligacye z r. 1824.* Drugą pożyczkę na rachunek Sycylii w dniu 30 Czerwca 1824 r. z domem *Falkonet* i Komp. w Neapolu zawarto. Pożyczka ta, na której umorzenie przychód z dróg krajowych jest przeznaczony, wynosi 342,800 Oncy i składa się z 1714 obligacyj każda na 200 Oncy czyli 600 dukatów di Regno albo 2,640 franków. Procent po 5 $\frac{2}{3}$ w zamian kuponów pobiera się na 1 Stycznia i 1 Lipca i również jak procent poprzedniej pożyczki w Paryżu także podnoszonym być może. Pożyczka też podobnie jak pierwsza przez półroczne losowania nie zawsze równej liczby obligacyj się umarza, zaczynając od d. 1 Stycznia 1826 r. do 1 Stycznia 1843. Jéj obligacye *małemi* są nazwane, w stosunku do pierwszych które *wielkie* Sycylijskie obligacye stanowią.

Państwo Papieżkie.

Przy końcu roku 1831 zawarł Rząd Papieżki z *Rothschildem* w Londynie pożyczkę 5 procentową na 1

miljon f. szterl., która na następnych warunkach się zasadza.

Pożyczka składa się z obligacyj odziałowych na 100 f. szterl. każda, z procentem po 5% w Londynie opłacanym. Papiież sam wystawił obligacyą jeneralną na całą pożyczkę, i tę przez siebie podpisaną złożył w Banku Angielskim aż do momentu zupełnego pożyczki umorzenia. Kupony procentowe opłacają się na 1 Kwietnia i 1 Października. Fundusz amortyzacyjny ma corocznie 1% procent od nominalnego kapitału wynosić, i tak być użytym, aby co półrocze przypadające wykupno obligacyj, w Londynie dokonywanem być mogło. Na główną hypotekę zastawił rząd wszystkie dobra i dochody Państwa Papiieżkiego, szczególniej zaś dochody z dóbr rządowych, z monopolu tabaki i z poborów gruntowych. Z tych dochodów co półrocze pewną summa jest wydawaną, nie tylko dostateczna na opłatę procentów ale też do stopniowego samegoż długu umarzania, a która rocznie 60,000 f. szterl. wynosi. Z procentów od wykupionych obligacyj, fundusz amortyzacyjny również korzyść odnosi, a przez to umorzenie pożyczki stopniowo się powiększa i w swym skutku pewniejszém się staje. Zawsze jednak od rządu zależy w innym sposobie fundusz amortyzacyjny powiększyć, a tém samém umorzenie długu przyspieszyć. Obligacye przez Kardynała *Bernetti* jako Sekretarza Stanu lub przez inną do tego mianowaną osobę podpisane, na 1 Kwietnia 1832 co do pierwszego półrocznego ich procentu w Londynie opłacone być miały. Wszystkie zajmują zarazem treść obligacyi jeneralnej z tłumaczeniem w francuzkim i angielskim języku, i wszystkie przez Jeneralnego Naczelnika Skarbu Państwa kontrasygnowane być muszą. Każda z obligacyj ma dostateczną liczbę kuponów również przez Jeneralnego Naczelnika Skarbu, lub przez inne do tego mianowane osoby podpisanych i szczególnym stemplem oznaczonych. Umorzenie pożyczki dzieje się przez wykupno

papierów na Londyńskiej giełdzie, po codziennym ich kursie, skoro ten jest niżej *pari* czyli 100, w przeciwnym zaś razie przez losowania publiczne w obec Delegata Papieżkiego i jednego z Notaryuszów. Wylosowane obligacye w 3 miesiące potém się opłacają, i niemniej co do opłaty zarazem wynosić powinny, jak minimum wyznaczonej summy do umorzenia. Numera Obligacyj w tym sposobie umorzyć się mających, trzy razy następnie w gazetach się ogłaszają, aby odpowiednim ich właścicielów po nominalnej wartości (*al pari*) w Londynie spłacone być mogły. Trzy miesiące upływające pomiędzy losowaniem obligacyj a ich wypłatą, żadnych procentów właścicielom nieprzynoszą. Wreszcie obligacye umorzone, w jakimkolwiek to nastąpiło sposobie, co półrocznie w Londynie publicznie niszczone będą i spis numerów tak zniszczonych publicznie się ogłosi.

W 18 następnych miesiącach, po podpisaniu terażniejszej pożyczki, Rząd Papieżki zobowiązał się żadnej nowej pożyczki nie otwierać, ani nowych rent wydawać. Następujące zaś są warunki, pod któremi dozwolono kapitalistom wziąć udział w wymienionej pożyczce: 70 f. szterl. płaci się za 100 w nominalnym pożyczki kapitale. Wypłatę takową uskutecznią się w wexlach na Londyn z krótkim terminem, w 5 ratach równie od siebie odległych, zaczynając od 15 Grudnia 1831 do 15 Kwietnia 1832 r. włącznie, i w skutku tego otrzymuje się obligacya przynosząca już procent od 1 Października 1831. Biorący jednak udział w pożyczce oprócz ceny 70 f. szterl. musi też opłacić procent ubiegły do dnia zupełnego uiszczenia się z zakupionych przez siebie obligacyj.

Oprócz poprzedniej pożyczki, długi Państwa Papieżkiego na 600 milionów franków podają, roczny zaś przychód na 30 milionów tychże franków.

Paryż.

Roku 1827 Xiężna Parmy za szczególném zezwoleniem Jéj Następcy Tronu Xięcia *Lucca*, zawarła pożyczkę na 12 milionów lire czyli franków z domami Bracia *Rothschild* w Paryżu i *Mirabaud* i Komp. w Medyolanie. Pożyczka ta składa się z obligacyj po 2000 lire na okaziciela wystawionych, których procent po 5% co półroku na 22 Marca i 22 Września się podnosi. Każda obligacya ma 12 kuponów, i przy ostatnim nagłówek (*talon*) upoważniający do otrzymania ponim następnych. Pożyczka jest zabezpieczoną na dobrach rządowych, które za niesprzedajne uznano, a których wartość 30 milionów lire wynosi. Fundusz zaś na umorzenie przeznaczony ma rocznej dotacyi 2,400,000 lire, które z dochodów niestałych Xięstwa zebrane, w tym celu się obracają.

XI. XII. XVI. XXI. *Do praw,*

Polska.

185. I. *Listy Zastawne.* Roku 1825 w skutek uchwały sejmowej w moc prawa przez sankcyą Królewską zamienionéj, utworzono Towarzystwo Kredytowe Ziemskie, czyli połączenie się Właścicieli Ziemskich, celem wydawania Obligacyj którym dobra pod pewnemi warunkami przez nich zastawione służą za zabezpieczenie, i zaciągania w nich pożyczki w stosunku do wartości przez każdego z Właścicieli w tychże dobrach posiadanej a przez Towarzystwo mu przyznanej. Obligacye takowe *Listami zastawnemi* zwane stósownie do prawa, służą do wypłaty wszelkich długów hipotecznych tak skarbowych jak prywatnych, po dzień ustanowienia wspomnionego Towarzystwa, t. i. 13 Czerwca t. r. w kraju istniejących: (w Województwie tylko Krakowskiém po dzień 1 Stycznia 1826 r.). Każdy Właściciel czy dla wypłaty swych długów; czyli téż dla zrobienia polepszeń, jakie w swym

majątku za dogodnie uzna, może zaciągnąć podobną pożyczkę, czyli wejść do Towarzystwa skoro opłaca najmniej 100 zł. podatku ofiary (o). / Sam Rząd już dla *ar. 3* *XII* 18
 spokożenia w części długu publicznego, już w celu skuteczniejszego wspierania właścicieli dostateczną odpowiedzialność przedstawiających, już wreszcie dla ułatwienia swych dóbr sprzedaży, wszedł do Towarzystwa, z znaczną tychże dóbr liczbą, w aktach przystąpienia wyszczególnioną. / Stósownie bowiem do postanowień, które *XII* 18
 wejście takowe Rządu do Towarzystwa wyjaśniają lub uzupełniają, rozrządzoném zostało: 1^{od} Że dług krajowy procentowy Epokę utworzenia Królestwa Polskiego poprzedzający, w Listach Zastawnych spłacanym będzie: stąd większa jednostajność w papierach całkowity dług kraju stanowiących, a zarazem większa korzyść dla ich właścicieli, przez wzgląd na prędkie tychże papierów umarzanie. 2re Że wsparcie Właścicielom Ziemskim, *XII* 18
 przez pożyczki w Listach Zastawnych udzielanem będzie, z procentem po 5% lub nieco większym podług umowy, gdy kapitał zarazem umorzyć się żąda. 3^{cie} Że sprzedaż *XII* 18
 dóbr Rządowych zastawionych Towarzystwu częściami dokonywaną zostanie, pod przewodnictwem Kommissyi Skarbu, przez publiczną licytacją lub z wolnej ręki w *ar. 2*
 braku konkurencyj, z potrzebą jednak w tym razie Królewskiego zatwierdzenia. Sprzedaż takowa zbyt znaczne dla nabywców zapewnia korzyści. Za zasadę wartości *31*
 dóbr na sprzedaż wystawianych, służy dochód podług instrukcyj z d. 14 Sierpnia 1822 r. obrachowany, po odtrąceniu od niego ciężarów do ziemi przywiązanych, *7. m*

(o) Podatek ofiary ziemiańskiej w roku 1789 po raz pierwszy ustanowiony wynosił 10 na % od intraty lustracyą tegoż roku wykazanej. Rząd Pruski w r. 1797 podwyższył go do 24 %. Za Xięstwa Warszawskiego uchwałą sejmową z d. 24 Marca 1809 zastosowano jeszcze ten podatek do nowych użytków przybyłych po lustracyi r. 1789 aż do r. 1809. Za Rządu Królestwa podatek ten niedoznał żadnej zmiany.

jako to: podatków publicznych, dziesięcin i t. d. tudzież procentu po 4% od całkowitej pożyczki w Towarzystwie kredytowém na te dobra zaciągnionój. Tak zmniejszony dochód podzielony jest jeszcze na dwie równe części, jedna pozostaje dochodem stałym Rządu i jako *kanon* w dwóch równych półrocznych ratach przez nabywcę się opłaca, druga obrócona na kapitał stanowi stałą wartość dóbr, od której dopiero ich licytacya publiczna się zaczyna. Nabywca zatem korzysta z pożyczki Towarzystwa, która z Rządu na niego przechodzi, korzysta z drugiej niejako pożyczki Rządowój od której kanon opłaca, a która również jak pierwsza za żądaniem umarzną stać się może, nadto ma jeszcze tę korzyść, iż wienie za dobra nabyte przyznanój, zbyt niskiej w porównaniu do całkowitego ich szacunku, listy zastawne po nominalnej wartości są mu przyimowane. Ta ostatnia okoliczność jest jedną z głównych przyczyn sprawiających, iż cena Listów Zastawnych, teraz w początkowych nawet latach istnienia Towarzystwa, często mało od nominalnej ich wartości jest różną, jakkolwiek procent listom odpowiedni jest niższy od procentu zwyczajnego w kraju.

ar. 2.
 III
 X
 w. 4.
 r. 12.
 ar. 5.
 / Zaciągająca się w Towarzystwie kredytowem pożyczka, musi być położona na pierwszej dóbr hipotece i nie przechodzić $\frac{2}{3}$ ich szacunku. / Aby te warunki dokonać, wierzyciele pierwsze miejsce w hipotece dóbr zajmujący, naprzód w Listach Zastawnych spłaceni być winni. / Szacunek zaś dóbr ustanawia się w ogóle podług podatku ofiary przez nie opłacanego: 5 razy wzięty ten podatek uważa się za czysty z nich dochód, ten zaś rozmnożony przez 20 bierze się za ich szacunek. Z dóbr rządowych, starościńskie tylko w tym względzie czynią wyjątek, poduchowne bowiem również podatek ofiary opłacają. Co zaś do pierwszych, dochód przez lustracyą z r. 1789 wykazany wzięto za zasadę, a z rozmnożenia jego przez 20, sumę wynikłą, uważa się za ich szacunek.

Szacunek ten równie jak w pierwszym razie, na tera-
 zniejszy czas często za niski jest zapewne, lecz tem sa-
 mem większą pewność wypłat należnych Towarzystwu
 zabezpieczający. Dla większej jednak dogodności właścicieli
 ziemskich prawo przewidując podobny przypadek,
 gdy przyjęta zasada szacunku dóbr za niską się okaże,
 dozwala pewne uczynić zmiany, Dochód w tym razie
 z 5 krotnie wziętego podatku ofiary wypadły, może być
 mnożony przez 21, 22 a nawet przez 25, aby tylko otrzy-
 mać ile być może przybliżoną do rzeczywistej dóbr war-
 tość. Również w przypadku, jeżeliby przyjęta zasada,
 za wysoki szacunek dobrom nadawała, powyższy dochód
 rozmnoży się tylko przez 19, 18, lub mniej jeszcze.
 W celu więc nabycia istotnego o szacunku dóbr przekonania,
 Towarzystwo od każdego przystępującego wymaga
 zazwyczaj wykazu obejmującego, 1° rozległość dóbr, i
 wysiewów. 2° wielkość zbiorów i przychodów w gotówce,
 oraz wysokość summy dzierżawnej jeżeli dobra wydzierżawiane
 były. 3° opis budowli, wartość ich stosowną do podania do
 Towarzystwa ogniowego. 4° wyszczególnienie inwentarza jaki
 przez właściciela do dóbr przywiązany został, tudzież ilość
 pańszczyzny. Podobny wykaz przez dwóch stowarzyszonych
 najbliżej przystępującego zamieszkałych, poświadczonym być
 winien. Załączona jeśli być może karta topograficzna dóbr,
 lepiej to wszystko wyjaśni, a kontrakta sprzedaży lub dzierżawy
 chociaż dawniejsze, jako dokumenta przy księgach wieczystych
 złożone, o wiele także do wykrycia rzetelnego dóbr szacunku
 się przyłożą. Nadto decyzją Towarzystwa względem pożyczki
 na jakie dobra przyznać się mającej, poprzedza jeszcze
 obwieszczenie publiczne już przez dziennik wojewódzki,
 już przez przybicie na widok w miejscach władz właściwych,
 opisu tych dóbr, pożyczki wymaganej i przez Towarzystwo
 przeznaczyć się mającej. Stowarzyszeni, jedni za durgich,
 podług prawa solidarnie odpowiadając, wglądać też muszą by
 przez nieodpo-

| ar. 6

XI. 51

wiednią wielkość pożyczki ich własny interest kiedyś narażonym niebył. Wygórowana bowiem pożyczka, pociąga za sobą większą stosunkowo opłatę z procentu Towarzystwu należną, a gdy tę jeszcze, zaspokojenie ciężarów publicznych poprzedzać musi, może więc nastąpić przypadek niepodobieństwa ich zarazem wypłaty. Kary exekucyjne pogorszą tylko stan właściciela, a jeśli do tego inne jakie przewidziane lub nieprzewidziane przyczyny, przez zniszczenie chociaż małe majątku się przyłożą, ani ich administracya lub dzierżawa przez licytacyą obowiązków przyjętych niezaspokoi. Sprzedaż wreszcie odpowiednia nie tak łatwo dokonaną będzie. Towarzystwo więc podobne dobra, stosownie do prawa, sobie na własność przysądzić musi, własność więcéj dla niego szkodliwą niż pożyteczną, chyba że zmiana owczasowych okoliczności i dobry ciągle zarząd do pożądanego je stanu dla Towarzystwa doprowadzą.

IX.
ar. 7.
ar. 8.
ar. 30.
ar. 209.
ar. 7.
ar. 121.
r. 134.

Stowarzyszeni zaciągając pożyczkę po 6 $\frac{0}{100}$ corocznie wypłacać się zobowiązują: 4 $\frac{0}{100}$ jako prócent od pożyczki, 2 $\frac{0}{100}$ jako prócent potrzebny na jéj umorzenie. | Opłata podobna *decursive* w dwóch równych półrocznych ratach się uskutecznia: t. i. od d. 1 do 12 Czerwca i od d. 1 do 12 Grudnia. | Powiększa ją nieco, mały pobór na koszta administracyjne Towarzystwa przeznaczony, grósz od każdego złotego wnoszonego od kassy wynoszący. | Pierwsze koszta zakładu Towarzystwa Rząd na siebie przyjął, awansując potrzebną na to sumę, którą Towarzystwo z pierwszych wpływów zwrócić winno.

Procent od pożyczki po 4 $\frac{0}{100}$ od stowarzyszonych pobierany, zwraca się okazicielom listów zastawnych, jest więc procentem tych listów, który w dwóch równych półrocznych ratach na dniu 22 Czerwca i 22 Grudnia w zamian kuponów się opłaca. Takowa wypłata przez miesiąc cały prawie się ciągnie, gdy dopiero z dniem 19 Lipca i 19 Stycznia kassa wypłat zamkniętą zostaje, a procenta nieodebrane przez właścicieli, do depozytu Banku

się oddają. Każdy List Zastawny z momentem swego wydania, 14 kuponami został opatrzony, na 7 lat następnych: ostatni z końcem Czerwca tego roku wychodzący z nagłówkiem (*talon*) Dyrekcyi Główniej przedstawiony, oprócz swęj opłaty, do odebrania też dalszych 7 letnich kuponów nadaje prawo. /

ar. 17.

Listy Zastawne co do wielkości summy na nich zajętej literami są odznaczone i dzielą się na następujące:

ar. 143.

ar. 16.

Lit. A. na zł. 20,000. Lit. B. na zł. 5,000.

Lit. C. na zł. 1,000. Lit. D. na zł. 500.

Lit. E. na zł. 200.

Wielkość podobna Listów stosuje się do woli stowarzyszonych lub ich wierzycieli, /koszta zaś ich wygotowania stowarzyszeni ponoszą, płacąc na raz jeden od Listów na zł. 200 lub 500, złoty jeden: od Listów zaś wyższej wartości od każdego tysiąca zł. po złotych dwa. Listy Zastawne dla Instytutów świeckich i duchownych są wybijane na pergaminie złotym: wszystkie inne na białym. Różnica stanowcza tylko co do czasu ich umarzania. Listy prywatne naprzód umorzone być winny, skoro tylko w tym względzie chęć ich okazicieli zachodzi. Każdy ma prawo przed 20 Marca i przed 20 Września zgłosić się do Dyrekcyi Główniej Towarzystwa z żądaniem aby posiadane przez niego Listy umorzone były. Że zaś summa ich do wypłaty w tym sposobie podana, długo jeszcze fundusz na umorzenie przypadający przewyższać będzie, losowanie więc rostrzyga. Losowanie takowe dwa razy na rok, t. i. dnia 1 Kwietnia i 1 Października publicznie się odbywa. Opłata jednak Listów wychodzących przez losowanie, następuje dopiero w dniach na opłatę procentu przeznaczonych. Listy raz wylosowane i umorzone po nominalnej ich wartości, w obieg już puszczane być niemogą, lecz wymazane z księgi Listów Zastawnych publicznie są palone.

ar. 29

ar. 116.

ar. 119

ar. 114

ar. 131.

ar. 136.

Wierzytelność Towarzystwa, biorąc ją od momentu zupełnego jego rozwinięcia się, czyli od momentu

1X. 47. 912
 XVI 52. 202
 52. 316
 w którym już przystęp do Towarzystwa jest wzbroniony,
 pozostaje ciągle taż sama aż do końca jego trwania,
 gdy przeciwnie dług Towarzystwa przez stopniowe umar-
 zanie ciągle się zmniejsza. / Fundusz zaś amortyza-
 cyiny składający się z procentu po 2 $\frac{0}{0}$ na ten przedmiot
 corocznie od stowarzyszonych pobieranego, powiększa
 się jeszcze procentem od umorzonych Listów Zasta-
 wnych, a przez to przyspiesza całkowite pożyczki w tych
 Listach umorzenie. Czas na to potrzebny jest lat 28,
 jak to z formuły przy końcu pierwszej części w tém dziele
 podanej, podstawiając odpowiednio w tym razie literom
 liczby przekonać się można. / Po upływie tego czasu sto-
 warzyszeni od opłaty procentu i samegoż kapitału wol-
 nemi się stają. / Na ten też właśnie czas, prawo trwanie
 Towarzystwa oznacza, które się przeto rozwiąże dnia 12
 Czerwca 1854 r., gdyż działania jego rozpoczęły się do-
 piero z dniem 12 Czerwca 1826 r. Co się zaś tycze cza-
 su, w którym przystępować do Towarzystwa właścicie-
 lom ziemskim jest wolno, ten do 12 Czerwca 1833 r.
 włącznie rozciągniono, z zastrzeżeniem iż wchodzący po
 terminie Bożego Narodzenia 1826 r, poprzednie raty pro-
 centu na umorzenie pożyczki przeznaczonego opłacić
 winni. I tu jeszcze dla rozwinięcia w całej mocy wido-
 ków dobroczynnych Rządu w zakładzie Towarzystwa, u-
 chwalono, aby celem ułatwienia uciążliwej opłaty po-
 wyższego należnego z lat kilku czasem procentu, summe
 ztąd wypadłą do pożyczki dodawać i tę tak powiększoną
 przez sam procent umarzać.

a. 26.
 w. 100.
 a. 50.
 a. 147.
 a. 24.
 a. 165.
 Władzą istotnie wykonawczą Towarzystwa jest Dyrek-
 cya Główna, której Prezes przez Króla jest mianowany.
 Dla pomocy w jej działaniach przydane są Dyrekcyje Szcze-
 gółowe w liczbie 8, po jednej na każde Województwo
 Komitet Towarzystwa ma dozór i kontrolę czynności
 władz poprzednich: on stanowi ostatecznie w sprawach
 pod rozpoznanie i rozsądzenie jego przychodzących. Ko-
 mitet zaś Właścicieli Listów Zastawnych, wybrany na

zgromadzeniu, na którym rząd i instytutu głosu mieć nie mogą, tylko prywatni okaziele summy, najmniej 10,000 zł. w Listach Zastawnych wynoszącej, przestrzega interesu stowarzyszonych, i przeszkadza uchybieniom kredyt Listów nadwierzającym. Wreszcie dozór Prokuratorom jeszcze zostawiony, w celu bezstronnego wyrokowania, z odwołaniem się jednak zawsze do władz samych Towarzystwa. Oprócz Prezesa Dyrekcyi Główniej, wszyscy inni urzędnicy, tak Radcy Komitetu Towarzystwa jak Członkowie Dyrekcyów, na zebraniach okręgów zawiadywaniu ich powierzonych, przez właścicieli Listów są obierani.

Dwa razy na rok, w d. 1 Lutego i 1 Sierpnia, Dyrekcyja Główna zdaje sprawę z półrocznych swych czynności, przed Komitetem Towarzystwa i Komitetem Właścicieli Listów Zastawnych pod prezydencją Ministra Przychodów i Skarbu. Podług ostatniego sprawozdania z dnia 1 Lutego 1833 r. okazuje się iż wierzytelność Towarzystwa zajmująca kapitały na rzecz jego zahypotekowane, z dniem 20 Stycznia t. r. jako z dniem zamknięcia ksiąg przed sprawozdaniem wynosiła zł. 193,730,200. Wierzytelność takowa zmniejszona jest nieco przez wystąpienie niektórych osób z Towarzystwa, summa bardzo małą wciągu lat 7 wynoszącą tylko 600,117 zł. gr. 20. Raz poznany dobrze własny interes, mniej skłonni czyni stowarzyszonych, do powrócenia i przy mniejszej nawet potrzebie, pod korzystnymi warunkami ofiarowanego sobie kapitału. Sprawiedliwa też opłata po 2 % w takim razie od występujących się pobiera. /Dług Towarzystwa równa się zmniejszonej powyższą summa wierzytelności, po odjęciu jeszcze summy która wciągu lat upłynionych przez losowania na umorzenie obróconą była, a która przeszło 27 miljonów zł. wynosi. Stanowią go Listy Zastawne w obiegu będące, a których wartość z dniem 20 Stycznia na 165,807,900 zł. jest podana. W liczbę tę wchodzi

ar. 189

ar. 28.

ar. 39

ar. 136.

Ostatni

29. Jp

ar. 25.

Listow białych różnej wielkości sztuk 134,234 na zł. 160,019,100.
 „ żółtych „ „ 4,575 na zł. 5,788,800.

Blizki termin prekluzyny tamując nadal możność korzystania z dobrodziejstw tak zbawionnego zakładu, powiększa teraz znacznie liczbę zaciąganych w Towarzystwie pożyczek, tym więcej iż pożyczki takowe przez ostatnie w kraju wypadki, konieczniejszymi dla Właścicieli się stały.

→ Kurs Listów Zastawnych równie jak wszelkich Obligacyj, na cedułach giełdowych w wartości tylko targowej nominalnego kapitału się podaje, która w ostatnim półroczu 1832 r. na Giełdzie Warszawskiej, utrzymywała się między 84 a $89\frac{1}{2}$ za 100. Sprzedawcy, oprócz tej ceny, procent jeszcze za dnię upłynione od ostatniej jego wypłaty wynagrodzić należy. Procent ten stosunkowo wzięty, 10 gr. na miesiąc od 100 zł. w Listach wynosi, czyli szeląg na dzień.

II. *Certyfikaty Listów Zastawnych.* Z początkiem roku 1833, Bank Polski za upoważnieniem Rady Administracyjnej wydawać począł *Certyfikaty* na Listy Zastawne, które już bezpośrednio, już za pośrednictwem jego Agentów do depozytu Banku oddawano. Certyfikaty przy możliwości zupełnego zastąpienia w handlu Listów Zastawnych, przedstawiają inne jeszcze znaczne korzyści. Numer ich i wielkość summy na nich zajętej, zgadzają się z Listami które wyobrażają, a na które zamiana w Banku nastąpiła. Cienkość papieru i małość formatu na ćwiartce List z 9 kuponami zajmującego, do przechowania i sprzedaży dogodniejszymi, do przesyłania zaś pocztą mniej kosztownymi je czyni. Listy Zastawne są tylko na okaziciela, Certyfikaty i imienne bydź mogą. Pierwszych zatrącenie w jakimkolwiek bądź sposobie zdziałane, zwyczajnie utratę ich własności za sobą pociąga. Prawo wprowadzie dozwala Dyrekeyi Głównej czynić pewne poszukiwania względem Listów zatraconych, za żądaniem ich

Właściciele, skoro Numera i Litery Listów są wiadome, lecz jak trudno jest dowieść, że się istotnie je posiadało, i że się ich nie sprzedawało wcale, gdy kupno i sprzedaż Listów przez proste ich tylko wręczenie się odbywa. Przy Certyfikatach imiennych sprzedaż bez przekazu w Banku na imie nowego nabywcy nastąpić niemoże: imie tego jako ostatniego właściciela Certyfikatu, w księgę jest wciągnięte, duplikat zatem bez sporu i zwłoki w razie potrzeby wydany być może. Bank Polski względem Właścicieli Certyfikatów zastępuje obowiązki Towarzystwa Kredytowego w opłacaniu procentów, jak i kapitałów gdy Listy odpowiednie wylosowane zostały. Co do czasu żadna niezachodzi różnica, chociażby fundusze z Towarzystwa na to przynależne, przez Bank ściągnione nie były. Bank opłaty te nawet przed terminem dopełnia, skoro należna mu w tym razie Eskonta odtrąconą będzie. Rozległe jego stosunki pozwalają mu na prowincjach dokonywać powyższe opłaty bez kosztów ze strony odbierającego, za granicą zaś po kursach co półroku przez pisma publiczne ogłaszanych. Kupony Certyfikatów wzamian których procent się pobiera dla większej dogodności ich Właścicieli, zawsze są na okaziciela.

Wszystkie wymienione korzyści nabywa się za małą Bankowi opłatą przy pierwszej zamianie Listu na Certyfikat podjętą, $\frac{1}{2}$ od $\frac{1}{10}$ tylko wynoszącą. Dalsze jego czynności, jak wydanie w razie potrzeby duplikatu, przekaz, przemiana certyfikatu z imiennego na okaziciela, i przeciwnie, wypłaty kuponów, pośrednictwo w podawaniu Listów do losowania, bezpłatnie się dzieją. Dopiero przy wypłacie kapitału za Listy zastawne należnego, po tych wylosowaniu, nową opłatę $\frac{1}{2}$ od $\frac{1}{10}$ Bank pobiera. Tę jednak do ostatniego momentu trwania Towarzystwa przeciągnąć można, gdy zamiast odebrania kapitału, za tenże nowe Listy zastawne Bankowi zakupić się poleci, co znowu bez żadnej opłaty uskutecznia. W tak długim więc czasie podejmująca się całkowita opłata $\frac{1}{10}$, rzadko bardzo

jedną dotknie osobę. Stratę jedną jej połowy wynagrodzą, ułatwiony obieg Certyfikatów i bezpieczeństwo większe w ich posiadaniu. Stratę zaś drugiej wyższa wartość jaką się za Listy wylosowane zazwyczaj otrzymuje. Wreszcie kurs wyższy Certyfikatów od Listów Zastawnych z samej już wyższości pierwszych wynikający, w każdym czasie stratę jedną wynagrodzić, drugiej zaś uniknąć dozwoli.— Przewleczone nad termin chociażby najdłużej odebranie procentu lub kapitału za List wylosowany należnego, żadnego właścicielowi do wynagrodzenia ze strony Towarzystwa nienadaje prawa. Bank Polski i tę dogodność Właścicielom Certyfikatów przedstawia. Zaległości takowe dłużej nad 3 miesiące w Banku zostawione, po tych upływie, skoro najmniej 100 zł. dochodzą, procent dzienny w stosunku 4% na rok przynoszą.

III. *Obligacye Udziałowe.* W celu pomnożenia środków zbawiennego działania Rządu, na rozszerzenie przemysłu narodowego, przez wewnętrzne kraju polepszenie, r. 1829 dnia 9 Lutego zatwierdzoną została przez Króla pożyczka z domem S. A. *Fraenkel* w Warszawie zawarta, na sumę 42 milionów zł. pol. Kommissya Rządowa Przychodów i Skarbu upoważnioną była do wydania na nią Obligacyi ogólnej, którą wciągnięto do kontrolli dla wpisania jej do Wielkiej Księgi długu krajowego, jako też sądownie złożono w Ratuszu Głównym Miasta Stołecznego Warszawy, aż do całkowitego pożyczki umorzenia. Dochody z Soli oznaczono jako hypotekę na wypełnienie zobowiązań przyjętych względem biorących udział w takowej pożyczce: a sumę roczną potrzebną na jej stopniowe umorzenie, umieszczono w budżecie jako wydatek pierwszy do spełnienia. Prawidło względem wszystkich długów Państwa ściśle dochowywane. Pożyczka składa się z 147,000 Obligacyj udziałowych, wystawionych na okaziciela, każda na 300 złp., 140,000 obligacyj wyobrażają kapitał, 7,000 zaś część procentu należnego.

Obligacye procentu rocznego wprawdzie nieprzynoszą, lecz tentworzy wygrane, które przy losowaniach corocznie się odbywających, dla stopniowego pożyczki umorzenia, na wyciągnięte losy przypadać mogą. Komu szczęście wysokięj wygranej pozyskać niedozwoli, i z najmniejszą otrzymuje oprócz nominalnej wartości swego losu, procent jeszcze po $4\frac{1}{2}\%$ od niego rachowany. Wyższe wygrane przez to się tworzą, iż właściwy procent pożyczki jest 5% . Obligacye z ostatniem ciągnięciem wychodzące, najmniej 600 złp. podług planu wygrywać powinny. Umorzenie całej pożyczki w 25 latach następuje, zaczynając od r. 1830, w którym pierwsze ciągnięcie miało miejsce: ostatnie więc na rok 1854 przypadnie. Corocznie dwa publiczne ciągnięcia w Warszawie się odbywają, w przytomności Delegowanych od Kommissyi Umorzenia i Pełnomocników domu *Frænkl*a. Jedno na 1 Marca, oznacza serye losów, które do wygranej w następném ciągnięciu należeć mają. Każda Serya zajmuje 50 losów, wszystkich więc w pożyczce 2940 się liczy. Drugie ciągnięcie na 15 Marca, wskazuje wygrane jakie na losy poprzednio wyciągnionych seryi przypadają. Pierwsze ciągnięcie tak oddzielone od drugiego tę wielką ma korzyść, iż każdemu właścicielowi losu z wyciągniętych seryi, łatwość przedstawia, jeżeli swemu szczęściu zadosyć nieufa, sprzedania swego losu po daleko wyższym kursie niż inne, które w tym roku o wygraną ubiegać się nie mogą. Oplata losów wychodzących, w dwa dopiero miesiące po ciągnięciu t. i. dnia 15 Maja w Warszawie następuje, bez żadnego potrącenia. Termin ten właściwie na $1\frac{1}{2}$ miesiąca się redukuje, gdyż procent w wygranej choć najmniejszy zajęty, już do 1 Kwietnia jest rachowany. W Berlinie też oplata u Bankiera F. M. *Magnus* się uskutecznia, po odtrąceniu eskonty $4\frac{1}{2}\%$ i $\frac{1}{2}\%$ od $\frac{1}{2}\%$ za koszta.

Najpochlebniejszy skutek uwieńczył, tak cel chwalebny Rządu w powyższej pożyczce, jak i jęj trafne urządzenie. Całkowita summa 42 miljonów złp. przy malej

pro wizyi dla przedsiębiorcy przyznanęj, w 12 miesięcznych ratach zebrana została, pomimo że procent za niski jak co do naszego kraju, niewiele zdawał się czynić nadziei. Losy tej pożyczki na przedniejszych giełdach Niemiec są najbardziej ulubionym przedmiotem handlu papierów. Stósownie do Planu, już wyciągnięto, i umorzono:

R. 1830. 116 seryj czyli	5800 Obligacyj	wynoszących	2,457,000 zł.
• 1831. 116	• 5800	•	2,504,000 •
• 1832. 116	• 5800	•	2,516,000 •
• 1833. 116	• 5800	•	2,574,000 •
Summa 464 Seryj	23200 Obligacyj		10,051,000 zł.

Dalszy plan jak następuje:

5te ciagnienie 1834. 116 seryj.		6te ciagnienie 1835. 118 seryj.	
wygrywa.	Złotych.	wygrywa.	Złotych.
1. Oblig.	300,000.	1. Oblig.	270,000.
1.	40,000.	1.	40,000.
2. po zł. 25,000.	50,000.	2. po zł. . 20,000	40,000.
3. . . . . 10,000.	30,000.	3. . . . . 8,000.	24,000.
5. . . . . 5,000.	25,000.	5. . . . . 4,000.	20,000.
8. . . . . 3,000.	24,000.	8. . . . . 2,500.	20,000.
20. . . . . 2,500.	50,000.	20. . . . . 2,000.	40,000.
60. . . . . 1,000.	60,000.	60. . . . . 900.	54,000.
100. . . . . 420.	42,000.	100. . . . . 412.	41,200.
300. . . . . 380.	114,000.	300. . . . . 390.	117,000.
500. . . . . 370.	185,000.	500. . . . . 380.	190,000.
4,800. . . . . 360.	1,728,100.	4,900. . . . . 372.	1,822,800.
5,800. Obligacyj.	2,648,000.	5,900. Obligacyj.	2,679,000.
	Złotych.		Złotych.

7me ciagnienie 1836. 118 seryj.		8me ciagnienie 1837. 118 seryj.	
wygrywa.	Złotych.	wygrywa.	Złotych.
1. Oblig. . . .	270,000.	1. Oblig. . . .	250,000.
1.	40,000.	1.	40,000.
2. po zł. 20,000.	40,000.	2. po zł. 20,000.	40,000.
3. . . . . 8,000.	24,000.	3. . . . . 8,000.	24,000.
5. . . . . 4,000.	20,000.	5. . . . . 4,000.	20,000.
8. . . . . 2,500.	20,000.	8. . . . . 2,500.	20,000.
20. . . . . 2,000.	40,000.	20. . . . . 2,000.	40,000.
60. . . . . 900.	54,000.	60. . . . . 900.	54,000.
100. . . . . 424.	42,400.	100. . . . . 436.	43,600.
300. . . . . 400.	120,000.	300. . . . . 410.	123,000.
500. . . . . 390.	195,000.	500. . . . . 400.	200,000.
4,900. . . . . 384.	1,881,160.	4,900. . . . . 396.	1,940,400.
5,900. Oblig.	2,747,000.	5,900. Oblig.	2,795,000.
	Złotych.		Złotych.
9te ciagnienie 1838. 118 seryj.		10te ciagnienie 1839. 118 seryj.	
wygrywa.	Złotych.	wygrywa.	Złotych.
1. Oblig. . . .	230,000.	1. Oblig. . . .	210,000.
1.	40,000.	1.	40,000.
2. po zł. 20,000.	40,000.	2. po zł. 20,000.	40,000.
3. . . . . 8,000.	24,000.	3. . . . . 8,000.	24,000.
5. . . . . 4,000.	20,000.	5. . . . . 4,000.	20,000.
8. . . . . 2,500.	20,000.	8. . . . . 2,500.	20,000.
20. . . . . 2,000.	40,000.	20. . . . . 2,000.	40,000.
60. . . . . 900.	54,000.	60. . . . . 900.	54,000.
100. . . . . 453.	45,300.	100. . . . . 455.	45,500.
300. . . . . 420.	126,000.	300. . . . . 430.	129,000.
500. . . . . 413.	206,500.	500. . . . . 425.	212,500.
4,900. . . . . 408.	1,909,200.	4,900. . . . . 420.	2,058,000.
5,900. Oblig.	2,845,000.	5,900. Oblig.	2,893,000.
	Złotych.		Złotych.

11te ciagnienie 1840. 118 seryj.			12te ciagnienie 1841. 118 seryj.		
Wylos.	wygrywa.	Złotych.		wygrywa.	Złotych.
1. Oblig. . . .		220,000.	1.		220,000.
1.		35,000.	1.		35,000.
2. po zł. 15,000. .		30,000.	2. po zł. 15,000. .		30,000.
3. . . . 6,000. .		18,000.	3. . . . 6,000. .		18,000.
5. . . . 3,600. .		18,000.	5. . . . 3,600. .		18,000.
8. . . . 2,000. .		16,000.	8. . . . 2,000. .		16,000.
20. . . . 1,600. .		32,000.	20. . . . 1,600. .		32,000.
60. . . . 800. .		48,000.	60. . . . 800. .		48,000.
100. . . . 467. .		46,700.	100. . . . 484. .		48,400.
300. . . . 440. .		132,000.	300. . . . 450. .		135,000.
500. . . . 435. .		217,500.	500. . . . 448. .		224,000.
4,900. . . . 432. .		2,116,800.	4,900. . . . 444. .		2,175,600.
5,900. Oblig.		2,930,000.	5,900. Oblig.		3,000,000.
		Złotych.			Złotych.
13te ciagnienie 1842. 118 seryj.			14te ciagnienie 1843. 118 seryj.		
Wylos.	wygrywa.	Złotych.		wygrywa.	Złotych.
1. Oblig. . . .		220,000.	1. Oblig. . . .		210,000.
1.		35,000.	1.		35,000.
2. po zł. 15,000. .		30,000.	2. po zł. 15,000. .		30,000.
3. . . . 6,000. .		18,000.	3. . . . 6,000. .		18,000.
5. . . . 3,600. .		18,000.	5. . . . 3,600. .		18,000.
8. . . . 2,000. .		16,000.	8. . . . 2,000. .		16,000.
20. . . . 1,600. .		32,000.	20. . . . 1,600. .		32,000.
60. . . . 800. .		48,000.	60. . . . 800. .		48,000.
100. . . . 496. .		49,600.	100. . . . 508. .		50,800.
300. . . . 470. .		141,000.	300. . . . 490. .		147,000.
500. . . . 460. .		230,000.	500. . . . 476. .		238,000.
4,900. . . . 456. .		2,234,400.	4,900. . . . 468. .		2,293,200.
5,900. Oblig.		3,072,000.	5,900. Oblig.		3,136,000.
		Złotych.			Złotych.

15te ciagnienie 1844. 118 seryj.

wygrywa.	Złotych.
1. Oblig. . . .	200,000.
1.	30,000.
2. po zł. 12,000 .	24,000.
3. . . . . 5,000.	15,000.
5. . . . . 3,000.	15,000.
8. . . . . 2,000.	16,000.
20. . . . . 1,500.	30,000.
60. . . . . 800.	48,000.
100. . . . . 530.	53,000.
300. . . . . 500.	150,000.
500. . . . . 490.	245,000.
4,900. . . . . 480.	2,352,000.
5,900. Oblig.	3,178,000.
	Złotych.

16te ciagnienie 1845. 118 seryj.

wygrywa.	Złotych.
1. Oblig. . . .	200,000.
1.	30,000.
2. po zł. 12,000 .	24,000.
3. . . . . 5,000.	15,000.
5. . . . . 3,000.	15,000.
8. . . . . 2,000.	16,000.
20. . . . . 1,500.	30,000.
60. . . . . 800.	48,000.
100. . . . . 542.	54,200.
300. . . . . 510.	153,000.
500. . . . . 500.	250,000.
4,900. . . . . 492.	2,410,800.
5,900. Oblig.	3,246,000.
	Złotych.

17te ciagnienie 1846. 118 seryj.

wygrywa.	Złotych.
1. Oblig. . . .	200,000.
1.	20,000.
2. po zł. 12,000 .	24,000.
3. . . . . 5,000.	15,000.
5. . . . . 3,000.	15,000.
8. . . . . 2,000.	16,000.
20. . . . . 1,500.	30,000.
60. . . . . 800.	48,000.
100. . . . . 559.	55,900.
300. . . . . 525.	157,500.
500. . . . . 512.	256,000.
4,900. . . . . 504.	2,469,600.
5,900. Oblig.	3,307,000.
	Złotych.

18te ciagnienie 1847. 118 seryj.

wygrywa.	Złotych.
1. Oblig. . . .	180,000.
1.	20,000.
2. po zł. 12,000 .	24,000.
3. . . . . 5,000.	15,000.
5. . . . . 3,000.	15,000.
8. . . . . 2,000.	16,000.
20. . . . . 1,500.	30,000.
60. . . . . 800.	48,000.
100. . . . . 571.	57,100.
300. . . . . 540.	162,000.
500. . . . . 525.	262,500.
4,900. . . . . 516.	2,528,400.
5,900. Oblig.	3,358,000.
	Złotych.

19ste ciagnienie 1848. 118 Seryj.			20ste ciagnienie 1849. 118 seryj.		
	wygrywa	złotych		wygrywa	złotych
1. Oblig. . . .		180,000	1. Oblig. . . .		200,000
1.		20,000	1.		20,000
2. po zł 12,000 .		24,000	2. po zł 12,000 .		24,000
3. . . . 5,000 .		15,000	3. . . . 5,000 .		15,000
5. . . . 3,000 .		15,000	5. . . . 3,000 .		15,000
8. . . . 2,000 .		16,000	8. . . . 2,000 .		16,000
20. . . . 1,500 .		30,000	20. . . . 1,500 .		30,000
60. . . . 800 .		48,000	60. . . . 800 .		48,000
100. . . . 588 .		58,800	100. . . . 595 .		59,500
300. . . . 550 .		165,000	300. . . . 570 .		171,000
500. . . . 540 .		270,000	500. . . . 555 .		277,500
4,900. . . . 528 .		2,587,200	4,900. . . . 540 .		2,646,000
5,900. Obligacyj		3,429,000 złotych	5,900 Obligacyj		3,522,000 złotych
21ste ciagnienie 1850. 118 seryj.			22gie ciagnienie 1851. 118 seryj.		
	wygrywa	złotych		wygrywa	złotych
1. Oblig. . . .		210,000	1. Oblig. . . .		250,000
1.		36,000	1.		36,000
2. po zł 16,000 .		32,000	2. po zł 16,000 .		32,000
3. . . . 6,000 .		18,000	3. . . . 6,000 .		18,000
5. . . . 4,000 .		20,000	5. . . . 4,000 .		20,000
8. . . . 2,500 .		20,000	8. . . . 2,500 .		20,000
20. . . . 2,000 .		40,000	20. . . . 2,000 .		40,000
60. . . . 900 .		54,000	60. . . . 900 .		54,000
100. . . . 612 .		61,200	100. . . . 624 .		62,400
300. . . . 580 .		174,000	300. . . . 600 .		180,000
500. . . . 570 .		285,000	500. . . . 580 .		290,000
4,900. . . . 552 .		2,704,800	4,900. . . . 564 .		2,763,600
5,900 Obligacyj		3,635,000 złotych	5,900 Obligacyj		3,706,000 złotych

23cie ciagnienie 1852. 118 seryj

wygrywa	złotych
1. Oblig. . . .	300,000
1.	36,000
2. po zł 16,000 .	32,000
3. . . . 6,000 .	18,000
5. . . . 4,000 .	20,000
8. . . . 2,500 .	20,000
20. . . . 2,000 .	40,000
60. . . . 900 .	54,000
100. . . . 646 .	64,600
300. . . . 620 .	186,000
500. . . . 590 .	295,000
4,900. . . . 576 .	2,822,400
5,900 Obligacyj	3,888,000
	złotych

24te ciagnienie 1853. 118 seryj.

wygrywa	złoty h.
1. Oblig. . . .	370,000
1.	50,000
2. po zł 30,000 .	60,000
3. po zł 10,000 .	30,000
5. . . . 8,000 .	40,000
8. . . . 4,000 .	32,000
20. . . . 3,000 .	60,000
60. . . . 1,200 .	72,000
100. . . . 678 .	67,800
300. . . . 650 .	195,000
500. . . . 620 .	310,000
4,900. . . . 588 .	2,881,200
5,900 Obligacyj	4,168,000
	złotych

25te ciagnienie 1854. 118 seryj.

wygrywa	złotych
1. Oblig. . . .	400,000
1.	50,000
2. po zł 30,000 .	60,000
3. . . . 12,000 .	36,000
5. . . . 10,000 .	50,000
8. . . . 4,000 .	32,000
20. . . . 3,200 .	64,000
60. . . . 1,200 .	72,000
100. . . . 794 .	79,400
300. . . . 700 .	210,000
500. . . . 665 .	332,500
4,900. . . . 600 .	2,940,000
5,900 Obligacyj	4,325,900
	złotych

Wszystkie 25 ciągnięć wynoszą razem co do opłaty 78,638,900 złp., od czego odtrącając kapitał pożyczki pozostanie na procent 25 letni 36,638,900 złp. Ciągnięcia, tak są urządzone, iż w każdym z nich zarazem nie tylko procent na ten rok należny, ale zawsze i część pewna kapitału się opłaca. I tak np. r. 1830 potrzeba było opłacić procent od całego kapitału, który po 5% rachując wynosił złp. 2,100,000. Wylosowano zaś 5,800 Obligacyj, za które opłacono 2,457,000 złp., różnica więc 357,000 złp. użytą była na częściowe umorzenie kapitału: stąd w drugim roku należało już opłacać procent od summy 41,642,000 złp. który wynosił 2,082,150 złp. Że zaś w tym roku 5,800 wyciągniętych Obligacyj wygrywały 2,504,000 złp. umorzono więc kapitału złp. 421,850. Kapitał pozostały na rok 1832 był przeto 41,221,150, od którego procent 2,061,087½ złp. Opłacono zaś w trzecim ciągnięciu za podobną co wprzód liczbę wyciągniętych Obligacyj złp. 2,516,000, stąd z kapitału umorzono znowu złp. 454,942½. Na rok więc 1833 pozostała wypłata procentu od summy 40,766,207½ złp. i t. d. Ciągnąć tym sposobem dalej rachunek przyjdziemy do tego, iż w roku 1854, kapitał i procent pożyczki podaną wprzód sumę 78,638,900 złp. umorzone zostaną.

IV. *Dowody Kommissyi Centralnej Likwidacyinej*, stanowią dług krajowy przyznany za pretensye z czasów rozmaitych rządów, jakie w teraźniejszej Polsce, od upadku Rzeczypospolitej, do utworzenia Królestwa Polskiego istniały. Dla dokładniejszego wyjaśnienia, sądzę potrzebą wspomnieć pokrótce o dawnym długu Polski, tym więcej, iż ten dług w znacznej części wpływał na zakres a tém samém na wielkość długu powyższego.

Przez konwencyą z dnia 15 Styчня 1797 r. w Petersburgu zawartą, trzy dwory, Rossyjski, Austryacki i Pruski, obowiązały się oblikwidować i wypłacić wszelkie długi byłej Rplitej i ostatniego jej Króla Stanisława Augusta.

W długach Rplitej objęte były; długi przez publiczne pożyczki w Hollandyi zaciągnięte, a na Sejmie w Grodnie roku 1793 potwierdzone, wraz z zaległemi od nich procentami; tudzież długi wewnątrz kraju zawarte na rachunek Rplitej. Długi Króla oznaczone były samą konwencyą na 40 miljonów złp. Co do dwóch pierwszych długów, uchwalono względnie ich wypłaty, podwójny rozkład pomiędzy 3 dwory. Dług całkowity na dziesiątą część został rozdzielony: $\frac{3}{10}$ przejęła Rossya, $\frac{3}{10}$ Prussy, resztujące zaś $\frac{4}{10}$ które nieco wprzód Polski stać się miały ciężarem, zarówno na 3 dwory przypadły. Z długu Króla $\frac{2}{6}$ przeszedł na Rossyą, $\frac{2}{6}$ na Prussy a $\frac{1}{6}$ na Austryą. — Dług Hollenderski z samychże umów, co do swęj wielkości dostatecznie wiadomy, niepotrzebował już żadnego sprawdzenia (p). Przeciwnie dług wewnętrzny kraju i długi Królewskie co do swęj prawności i rzeczywistości udowodnić się mające, poddane zostały roztrząśnieniu Kommissyi wyznaczonej przez 3 dwory, która w Warszawie na dniu $\frac{1}{12}$ Maja r. 1797 zebrana, w roku 1800 ukończyła swoje działania (q). Niecała jednak massa długów wewnętrznych Rplitej przyznana była. W początkach dwory

---

(p) Z mowy mianęj na Sejmie w Grodnie r. 1793 dnia 21 Sierpnia przez Rokossowskiego Posła Bełzkiego, przeznaczonego do zdania sprawy o stanie Kass i Wojska, okazuje się iż Rplita winną była pod ten czas Hollandyi 10 miljonów złp. Procenta zaległe na 3 miliony złp. podawano. Zaległości zaś z listy cywilnej i wojskowej 7 miljonów złp. wynosiły. Na pokrycie brakujących więc 10 miljonów nową pożyczkę Sejm uchwalił. Ogólne wydatki kraju wówczas na 30,518,857 złp. oceniano, z których 22,239,202 szło na utrzymanie wojska, reszta zaś na listę cywilną. Przewyższały one znacznie dochody, gdy te zaledwie 17,711,604 złp. wynosiły. R. 1772 dochód krajowy był 38 miljonów złp. Teraz część Polski Królestwo skła-
dająca, przy stałym rządzie daje dochód roczny 2 razy prawie większy, a jednak podatki jeszcze są mniejsze niż w jakimkolwiek bądź kraju w Europie.

(q) W tymże roku 1797 odnowioną została kommissya dla ukończenia likwidacyi upadłych Banków w Warszawie już przez Sejm Grodzieński uchwalonej. Banki takowe w liczbie 6 były następne.

Rossyjski i Austriacki żądały, aby długi Rplitej, nietylko ze stałego Rządu lecz i z czasu Rewolucyi w roku 1794 wynikłe, do likwidacyi należały: Ostatnie po największej części z wydanej wówczas monety papierowej i Assygnacyi Skarbowych się składały. Prussy jednak takowemu projektowi się oparły, i stąd pomimowolnie poniosły stratę jaka wynikła, gdy dług powyższy po ukończonej likwidacyi, w większej części okazał się być własnością Warszawy i części Polski z podziału dla Prus przypadłej. Dług przyznany, Rossya w odpowiedniej dla siebie części zapłaciła gotowizną: Prussy Obligacyami kompanii Morskiej (*Seehandlungs Societät*) *reconnoissances* zwanemi: Austria zaś Obligacyami Kamery Nadwornej (*Hofkammer Obl.*). Te ostatnie podpadły losowi całego długu dawnego Austriackiego: procent ich od roku 1811 do połowy zniżony, w monecie papierowej był tylko wypłacany: dopiero mocą urzędu z roku 1818 (*patrz Austria*) dług ten do pierwotnej stopy swego procentu częściowo przez coroczne losowania jest przywracany.— Z momentem utworzenia Xięstwa Warszawskiego, Prusy i Austria tracąc części Polski, na których właśnie dług powyższy był oparty, od samego długu wolnemi się stały. Gdy jednak papiery w długu wypuszczone doznały zmiany co do ich właścicieli, lub w znacznej ilości

---

Prota Potockiego który oprócz interesów bankowych trudnił się także handlowemi w 3 oddzielnych swych kantorach: Warszawskim, Machnowieckim i Chersońskim, i który przez upadek swego Banku pozostawił długu do 90 milionów złp. *Piotra Teppera* z 60 milionów długów: *Kabrita* z długiem dwudziestu kilku milionów, wreszcie *Karóla Schulza*, *Macieja Łyszkiewica*, i *Dawida Hejslera* Bankiera Lubelskiego których wszystkich długi razem z pierwszymi wzięte przeszło 250 milionów złp. wynosiły. Liczba tak wielka i tak znacznych Banków pod ówczas w kraju istnących, okazuje iż nie zbywało u nas na kapitałach. Upadek ich spowodziły jak *Lange* słusznie podaje, nadawane wielkie dywidendy, mniej dobrze wyrachowane spekulacye przemysłowe, nadzwyczajne zbytki, nierząd Bankierów, wreszcie anarchia w samymże kraju.

przez Rządy wykupione zostały, możnem tylko było ze strony Polski słóswne wynagrodzenie. Dopiero pokój stałe przywrócony Kongresem Wiedeńskim dozwolił to dokonać. Konwencye zasze w Wiedniu 1815 r. dnia 3 Maja, między Rossyą, Prusami i Austryą, każdą z tych dwóch ostatnich Mocarstw z osobna, powyższe wynagrodzenie oznaczyły ze strony Polski względem Prus na 18,573,952 złp. gr. 22 a względem Austryi na 4 miljonów złp. Od wypłaty jednak tych summ, przy wyznaczeniu zakresu nowego długu Polski, późniejszymi konwencyami, Berlińską z dnia 17 Lipca 1819, i Wiedeńską z dnia 29 Czerwca 1821 r., Rząd Królestwa Polskiego uwolnionym został.

Dług nowy, tém imieniem w samych konwencyach nazywany, zaczyna się z rozbiorem Polski. Rządy Pruski i Austryacki w przypadłych im częściach rozmaite nakazywały dostawy, z zaręczeniem ich wynagrodzenia. Lecz zmiany polityczne przez Traktat Tylżycki w roku 1807 i Wiedeński w r. 1809 zdziałane, nie dozwoliły uścić się z przyjętych zobowiązań. Poniesione więc przez kraj ciężary w dalszym dopiero czasie wynagrodzone być mogły. Rząd Xięstwa Warszawskiego przy owczasowych okolicznościach większych jeszcze potrzebował ofiar. Za uchwałą więc Sejmu nowe na kraj rozpisano dostawy, z przyrzeczeniem późniejszej ich zapłaty lub przyjęcia w podatkach. Zmiana następna Rządu w roku 1813 przy istnacej wojnie, niepodobnem uczyniła dopełnienie powyższych przyrzeczeń. Owszem Rada Najwyższa Tymczasowa Xięstwa Warszawskiego przez ofiary nowe z kraju zażądane w latach 1813; 1814 i 1815, pretensye już trwające znacznie powiększyć musiała, tak że te już wyczerpywały podatki krajowe, prawie na kilkanaście lat naprzód ściągnięte. Wiekopomnój pamięci Cesarz i Król ALEXANDER I. zwracając uwagę na Xięstwo Warszawskie tyło klęskami zniszczone, dekretem swym we Francyi w mieście *Troies* pod dniem 1. Stycznia 1814 r.

wydanym, zniósł na przyszłość wojskowe rekwizycyę, dostawy zaś dla Wojsk Rosyjskich po dzień wydania dekretu uskutecznione obliczyć rozkazał, celem stosownego mieszkańcom wynagrodzenia. Na Kongresie Wiedeńskim Austria i Prussy uznały prawo mieszkańców Xięstwa Warszawskiego do wynagrodzenia roszczonych pretensyi, i mocą konwencyj w dniu 3 Maja 1815 r. z Rosyą zawartych, postanowiły przyłożyć się do ich zaspokojenia: Austria w $\frac{1}{3}$ części, Prussy zaś w $\frac{2}{3}$. W podobnymże stosunku należeć miały poprzednie Mocarstwa do aktywów Xięstwa Warszawskiego, jeżeliby się jakie okazały. Lecz gdy mianowana przez 3 dwory Kommissya, dla ułożenia dokładnego bilansu należności od Rządów obcych, dla uregulowania wzajemnego zobopólnych pretensyi między umawiającemi się stronami, wreszcie dla wylikwidowania pretensyi poddanych do Rządów, po zebraniu się swém w Warszawie, przy rozbiórce szczegółów nie małe do pokonania znalazła trudności, postanowiono ukończyć likwidacyą zewnętrzną drogą ryczałtowego układu. W skutku więc tego nastąpiły konwencye, z Prusami pod dniem 17 Lipca 1819 r., a z Austryą pod dniem 29 Czerwca 1821, mocą których pretensye Rządów względnie siebie nawzajem zniesiono, każdy zaś Rząd przyjął obowiązek zaspokojenia bez wpływu drugiego, pretensyi jakie jego poddani znajdują się w prawie roszczenia przeciw rozmaitym Rządom, które władały Xięstwem Warszawskim do 1 Czerwca 1815 r., czyli do momentu w którym toż Xięstwo byt swój utraciło (r).

(r) Przez jedną z tych konwencyi Berlińską zwaną, Prussy nie tylko odstąpiły przyznane im w r. 1815 ze strony Polski 18,573,952 zł. gr. 22, o których wyżej wspomnieliśmy, ale jeszcze zapłaciły gotówką 1,264,800 złp. i dostarczyły bezpłatnie 300,000 cetnarów soli. — Przez drugą zaś konwencyą Wiedeńską, Polska również od opłaty 4 milionów złp. wprzód przyznanych uwolnioną została: nadto Rząd Austriacki sposobem wynagrodzenia dostarczał przez 4 lat następnych, bez żadnej zapłaty 350,000 cetnarów soli. Rząd zaś

Do Rządu więc Polski należało zaspokoić wszelkie pretensye z tego czasu formowane tak przez poddanych terytorji Królestwa Polskiego, jako też mieszkańców wolnego miasta Krakowa i jego obwodu. Wolność wzajemnie zostawiona obrania w tym przedmiocie środków jakie który Rząd za najdogodniejsze uzna. — W tymże celu nieco później zawartą została podobna ostateczna konwencya likwidacyina z dworem Saskim r. 1825 dnia 16 Września, mocą której pretensye wzajemne Saxonii i Polski, tyczące się epoki objętej pomiędzy Traktatem Tylżyckim a Traktatami Wiedeńskimi z r. 1815, za umorzone uznano: dla wynagrodzenia zaś różnicy, jaka z tego umorzenia na szkodę Saxonii wynikła, Rząd Polski wypłacił Saskiemu 3,500,000 złp. w Listach Zastawnych, po cenie nominalnej tych papierów.

Dla zupełnego w tym sposobie ukończenia likwidacyi zewnętrznej, pozostaje jeszcze do zrobienia ostateczna likwidacya z Rządem Francuzkim, który konwencyą Paryską z r. 1816 dnia 27 Września zobowiązał się zapłacić wszelkie sumy wniesione do skarbu francuzkiego przez Xięstwo Warszawskie, w skutek konwencyi Bajonńskiej z dnia 10 Maja 1808 r. między Cesarzem Francuzkim a Królem Saskim zawartej. Ta ostatnia konwencya rozrządzała kapitałami Pruskiemi na dobrach w Xięstwie Warszawskiem umieszczonemi, na rzecz Rządu tegoż Xięstwa; gdy jednak mocą zastrzeżeń traktatu Paryzkiego z dnia 30 Maja 1814 r. zniesioną została, kapitały na nowo posiadaczom dawnym przyznano: jako to: Bankowi Berlińskiemu i innym Instytutom kredytowym Pruskim. Dopiero przez konwencyą z Prusami z dnia 29 Maja 1830 roku, kapitały poprzednie równie jak dobra z tego tytułu posiadane, Rządowi Polskiemu odstąpione zostały,

---

Polski, przez też lat 4, zobowiązał się zakupywać od Rządu Austriackiego po 100,000 cetnarów soli, cetnar po złp. 8.

za co tenże zapłacił Pruskiemu summe ryczałtową 9 milionów złp. w Listach Zastawnych po nominalnej ich wartości (s).

Co do likwidacyi wewnętrznej utworzoną została w Warszawie r. 1824 Kommissya Centralna Likwidacyina w celu uznania prawości pretensyi i ostatecznego ich wysokości ustanowienia. Zasady dla Kommissyi przepisane postanowieniem Xięcia Namiestnika Królewskiego z dnia 27 Stycznia 1824, podaję pod jej rozpoznanie pretensye z czasu Rządu Pruskiego, Austriackiego i Xięstwa Warszawskiego do r. 1812. Co się tycze pretensyi z Epoki Rady Najwyższej, artykułem 13 postanowienia, zapowiedziane dalsze przepisy wstrzymane jeszcze zostały, zapewne z przyczyny już i tak obszernej i zbyt mozolnej pracy, niezupełnie jeszcze dotąd przez Kommissyą ukończonęj. Pretensye zaś francuzkie zawieszono do przyszłego z Francją obrachunku. Termin prekluzyny składania w Kommissyi dowodów swych pretensyi, naprzód na 1 Stycznia r. 1825 postanowiony, do 1 Lipca t. r. rozciągnięto. Z pretensyi takowych niektóre sprawdzeniu tylko ulegały, innych zaś ważność i wysokość uznać

(s) W części Polski w r. 1795 dla Prus przypadłej, Król Pruski przypuścił Właścicieli Ziemskich do korzystania z kredytu Banku i innych podobnych w swym Państwie Instytucyi. Łatwość pożyczek dawała powód do zbytków, tym więcej iż pożyczki takowe nie były odpowiednie właściwej dóbr wartości, gdy jej oznaczenie prawie zawsze dowolności samęj Właścicieli zostawione było. Niemalo się jeszcze do tego przykładła cena wysoka produktów, z przyczyny wojny podówczas ciągle prawie trwającęj. Dług który obciążał dobra w Kaliskiem i Poznańskiem oceniano, jak *Lange* podaje, na 60 milionów Talarów. Sam procent zaledwie mógł być odpłacany. Wielu tracąc nadzieję uiszczenia się z zaciągniętego długu więcej myśleli o swych dóbr zniszczeniu niż o ich polepszeniu. W roku 1805 wypowiedziane były kapitały. Ruinie stąd nieodzownej większej liczby właścicieli, przeszkodziła następna zmiana rządu, późniejszej konwencya Bayońska. Przez konwencyą Wiedeńską procenta zaległe od roku 1806, w połowie darowane były.

i ustanowić potrzeba było. Pierwsze poparte były dowodami czyli papierami publicznymi w zbyt różnej formie i wielkiej liczbie przez Rząd Xięstwa Warszawskiego wydanemi: te po sprawdzeniu Kommissya Likwidacyina na swoje dowody wymienia, zachowując przy procentowych, procent pierwotnie do nich przywiązany i przyznając zarazem procent zaległy. Ważniejsze z tych papierów są następujące:

1. Certyfikata Kommissyi Centralnej Likwidacyinnej Xięstwa Warszawskiego dekretem Króla z dnia 13 Maja 1808 r. ustanowionej, wydane za przyznana od Skarbu należność z procentem 4%, lub bez procentu. Tu się liczą, Obligacye Pragskie za rozebrane domy i place na fortyfikacye zajęte.

2. Obligacye hypoteczne skarbowe pochodzące z pożyczki mocą dekretu Królewskiego z dnia 29 Kwietnia 1808 r. zaciągniętej, na żywność dla wojsk w Xięstwie konsystujących, z procentem 6%. Niektóre z nich kwitami tylko kassowemi pokryte były, które później dopiero na same Obligacye zamieniać miano.

3. Assekuracye Skarbowe wynikające z pretensyj Dzierżawców do dóbr Narodowych, a które przez Delegacye Administracyjne przyznane były z procentem 5%.

4. Bony Francuzkie, każdy na 10,000 franków, w skutek konwencyi Bajońskiej wydane, z procentem 5%, różny czas do swego umorzenia miały oznaczony, po którego upływie gdy ich wypłata nienastąpiła, i gdy wkrótce potem inne kapitałów Bajońskich zaszło rozrządzenie, procentu już nadal przynosić nie mogły.

5. Obligacye przez Rząd Austriacki na pożyczkę wojenną i liwerunek płatny wydane, pod nazwiskiem: *Natural-Lieferungs-und Kriegs-Darleihen-Obligationen*, a które mocą Konwencyi Wiedeńskiej z r. 1821 wyłącznym królestwa pozostały ciężarem. Procent ich był rozmaity.

6. Bilety kassowe Xięstwa Warszawskiego wydane mocą dekretu z dnia 1 Grudnia 1810 r. Te na dowody

beziprocentowe Kommissyi Likwidacyinėj się zamieniają.

7. Poświadczenia bezprocentowe wydane na pretensye wojskowe za zaległy żołd, oraz za długi po różnych administracyach wojennych pozostałe.

Co do pretensyi nieobrachowanych i dopiero przez Kommissyą Likwidacyiną ustanowić się mających, w ich rozgatunkowaniu postanowienie Xięcia Namiestnika też same zasady przepisuje, jakie dawniejszej Kommissyi Xięstwa Warszawskiego dekretem Królewskim z d. 16 Marca 1809 służyły. Wydawane przez nią dowody są albo procentowe albo bezprocentowe. Pierwsze otrzymują się na pretensye za rozebrane domy z przyczyny fortyfikacyi i za place na też zajęte, tudzież na pretensye z kontraktów wynikłe a których należytość przez przyzwoite władze oznaczoną była. Procent po 4 $\frac{0}{100}$ przyznaje się od momentu zapadłego Kommissyi wyroku, zatem od momentu w którym pretensya przez swe udowodnienie, stała się właściwą do Rządu pretensyą. Dowody bezprocentowe wydają się na wszelkie inne pretensye z kontraktów niewynikające, a których zbyt wiele jest gatunków. Zaległości etatowe, żołd wojskowy, kompetencye świeckie i duchowne i t. d. takimi właśnie dowodami się pokrywają. Odłączyć tu jednak potrzeba pretensye, które z klęsk wojny powstając, do ogólnych kraju ciężarów należą i jako takie przez Rząd wynagrodzone być nie mogą. Piękną była myśl Prawodawcy w zamierzonym wynagrodzeniu tych ostatnich drogą koekwacyi. Strata większa przez jednego w skutku wojny poniesiona, stać się powinna przez stosowny i zarówny rozdział wspólnym a przez to mniej dotkliwym ciężarem miasta lub obwodu do którego pierwszy należy. Wypadki za Xięstwa postanowienia takowego uskutecznić niedozwolily. Teraz uskutecznieniu koekwacyi, położy zapewne mimo najlepszych chęci rządu, wielką trudność, czas dość długi upłyniony, a stąd niepewność w przyjęciu stałych zasad co do oznaczenia ilości straty, tem bardziej iż do tego

oznaczenia nie tylko strona która stratę poniosła, ale i przyległe ponosić ją mające, wpływać muszą.

Dług przez Komissyą Likwidacyjną dotąd przyznany i jej dowodami procentowemi lub bezprocentowemi pokryty, w r. 1832 wynosił blisko 43 milionów złp. Dowody procentowe mocą postanowienia Królewskiego z dnia 31 Sierpnia 1828 r. Listami Zastawnemi po nominalnej ich wartości są spłacane, równie jak powiększej części i procent od nich zaległy. Mała już ich teraz pozostaje liczba. Bezprocentowe oczekują ostatecznego względu nich rozrządzenia. Tymczasowo Bank je zakupuje po cenie 35 za 100, celem zrobienia dogodności dla tych właścicieli, którzyby je znowu nabyć chcieli, na kompensatę zaległości skarbowych od r. 1795 do r. 1821 włącznie pozostałych, a to stosownie do postanowienia Xiecia Namiestnika Królewskiego z dnia 9 Lipca 1825 r.

V. *Obligacye Miasta Stołecznego Warszawy.* Mocą postanowienia Rady Administracyjnej z d. 7 Września 1829 r. za wyraźnem Króla pozwoleniem, Miasto Warszawa upoważnione zostało, do zaciągnięcia pożyczki w Banku Polskim na 5,000,000 zł. Celem pożyczki było ukończenie budowy nadbrzeża kamiennego po lewym brzegu Wisły, tudzież nowego Teatru, oraz innych przedsięwzięć do użyteczności Stolicy zmierzających. Pożyczka składa się z 5,000 Obligacyj, na okaziciela wystawionych, każda na 1000 zł. Obligacye te Bankowi po cenie 95 za 100, czyli za sumę rzeczywiście 4,750,000 oddane zostały. Procent od pożyczki 5% wynosi, i co półroku od 1 do 10 Stycznia i od 1 do 10 Lipca w zamiast kuponów odpowiednich się pobiera. Kupony w ciągu lat 5 od właściwego czasu niezrealizowane, moc swoją utracają Fundusz amortyzacyjny co rok na 4% przeznaczony, z dniem 1 Lipca 1846 r. pożyczkę całkowicie umarza. Umazanie następuje przez wykupno Obligacyj publicznie na Gieldzie, jeżeli te niżej nominalnej swój wartości stać

Urz. II
39.

będą. W innym razie, lub gdy w poprzednim sposobie fundusz amortyzacyjny na półrocze przypadający, z dniem 15 Czerwca i 15 Grudnia wyczerpanym nie zostanie, losowanie w tych dniach następuje i wyciągnięte Obligacye po nominalnej wartości w dniach opłaty procentu są umarzane. Komitet złożony z Prezesa Trybunału Handlowego Województwa Mazowieckiego, z Członka Kommissyi Spraw Wewnętrznych i z dwóch Radców handlowych na przedstawienie Banku przez Ministra Skarbu mianowanych, czuwa nad dopełnieniem przepisów tej pożyczki. Dla jej zabezpieczenia Urząd Muncypalny zeznał Akt stosowny w księdze wieczystej nieruchomości, a na szczególną rękojmią zobowiązań przyjętych, wskazał dochody konsensowego od szynków.

Bank Polski postanowieniem Królewskiem z dnia 29 Stycznia 1828 r. w Warszawie utworzony, d. 6 Maja t. r. rozpoczął swoje działania. Celem Banku jest 1° zarząd długu krajowego w opłacie jego procentu i stopniowem podług przepisów umarzaniu. 2° rozszerzenie handlu, kredytu i przemysłu narodowego.

Co do 1^{go}: Gdy obliczenie długu krajowego poruczone Kommissyi Centralnej Likwidacyjnej ukończonem jeszcze nie zostało, Bank w zawodzi e jego umorzenia, nie mógł rozwinąć potrzebnego działania. Otwarcie wielkiej księgi tegoż długu wstrzymanem jeszcze pozostaje, a czynność Banku ogranicza się na wyręczaniu Kommissyi Skarbu, w wypłacaniu już Listami Zastawnemi już gotowizną *dowodów procentowych* Kommissyi Centralnej Likwidacyjnej. Najnowsza jednak pożyczka *Fraenkla*, jedyną dotąd z czasu Królestwa, dozorowi Banku powierzona, powiększa jego działanie: sposób jej umorzenia samymże jej planem jest objęty, a prędkie jej zebranie w wielkiej części staraniom Banku przypisać należy.

Co do 2^{go}. Aby postawić Bank w możności sprężystego przykładania się do rozszerzenia handlu, kredytu i

przemysłu narodowego, kapitał jego zakładowy na 30 milionów złp. zakresłono, który z początkiem r. 1830 uzupełniony został. Wszelkie zyski Banku jako zakładu rządowego, stanowią własność Skarbu publicznego, stając się jednym z ważnych źródeł jego dochodów:

Czynności Banku są następujące:

1. Przyimowanie własności prywatnych lub publicznych na skład czyli jako depozyt, na przekaz lub na procent.

Depozyta opieczętowane lub nieopieczętowane bywać mogą: ostatnie tylko pieniężne. Pierwsze zaś takie, których rodzaj lub objętość, nie są na przeszkodzie do dogodnego ich zachowania w Banku. Mogą one mieć pewną oznaczyć się dającą wartość, lub bywać niepodległe żadnemu oszacowaniu. Umowa tylko dowolna z Bankiem opłatę co do ostatnich ustanowi. W każdym innym razie, opłata za przechowanie najmniej 6^{cio} miesięczne przez Bank z góry się pobiera, $\frac{1}{4} \%$ wartości za pierwsze półrocze, $\frac{1}{8} \%$ za każde następne. Gdy jednak depozyta takowe z zaciągnięciem pożyczki lub otworzeniem kredytu w księgach bankowych połączone być mogą, stąd liczba właściwych depozytów o wiele się zmniejsza. Depozyta nieopieczętowane pieniężne, po największej części stanowią depozyta sądowe, to jest summy pieniężne pod sporem sądowym będące, które Bank w charakterze ogólnego depozytariusza publicznego przyjmuje. Powiększają je jeszcze summy skarbowe i prywatne, chwilowo tylko umieszczone, które zatem procentu przynosić nie mogą.

Summy przez Bank na *przekaz* przyjmowane najmniej 200 zł. wynosić powinny. Przekaz takowy w Stolicy bez opłaty się skutecznia, za umiarkowaną $\frac{1}{2} \%$ na prowincyi, przez pośrednictwo kass wojewódzkich. Celem przekazu wygotowują się dwa jednobrzmiące świadectwa, z wymienieniem summy złożonej i nazwiska właściciela. Stwierdzają je podpisy tegoż i Dyrektora Banku. Jedno

z tych świadectw w Banku pozostaje, drugie właściciel zatrzymuje. Dosyć jest mu na niem zrobić potrzebne oświadczenie, względem odstępującej się na rzecz innego summy i przesłać lub złożyć takowe w Banku: ten za uznaniem jednakowości podpisu, wypłaty dopełnia, i tę poświadczoną na świadectwie u siebie pozostałemu właścicielowi przesyła, zatrzymując świadectwo wprzód pierwszemu należne. Zamiana podobna po wiele razy się skutecznia, dopóki summy cząstkowe do przekazu żądane, całkowitej przekazowej równe się nie staną. W mieście gdzie ruch handlowy nie jest jeszcze tyle ożywiony, przekazy handlowe znaczne byź nie mogą; zmniejsza je nadto łatwość wymieniona wyżej, posiadania otwartego kredytu w Banku, na depozyta w nim złożone.

Summy na *procent* do Banku składane, równie jak na przekaz nie mniejsze od 200 zł. byź muszą. Termin tylko dłuższy niż 3 miesięczny, do procentu z nich należnego nadaje prawo, i to w początkach stosownie do czasu przez jaki Bankowi kapitału używać było wolno. Gdy summa pożyczona przed upływem półroku odebrana będzie, 2 $\frac{1}{2}$ procent tylko przyniesie: 3 $\frac{1}{2}$ przed upływem roku, 4 $\frac{1}{2}$ gdy też summa rok lub dłużej w Banku pozostaje. Procent z dołu Bank opłaca: na procent też składany również summy do Banku oddawane byź mogą. Przy obliczeniu procentu Bank postępuje za przyjętym w handlu zwyczajem, uważając każdy miesiąc za dni 30.

Kapitały nieprzenoszące 3,000 zł. Bank oddaje w dzień po ich wypowiedzeniu.

nieprzenoszące 10000 zł: w 3 dni po wypowiedzeniu

„	50000	w 10 „	„
„	100000	w 15 „	„
„	250000	w miesiąc	„
„	500000	w 2 miesiące	„
„	1000000	w 4 miesiące	„

summy większe od miliona w 6 miesięcy „

Kapitały instytucyjne czyli wszelkie fundusze publiczne na stałą lokacyą do Banku przeniesione, używają procentu 2 $\frac{1}{2}$ od $\frac{1}{2}$, 3, 4 lub 5 $\frac{1}{2}$: największa jednak ilość 4 $\frac{1}{2}$.

Summa ich całkowita w r. 1830, 40 milionów zł. przechodziła.

2. Udzielanie pożyczek na zastawy papierów publicznych, złota, srebra, i kosztowności, na płody rolnicze i przemysłowe, wreszcie pożyczki zakładom przemysłowym.

Co do papierów publicznych Polskich, Bank co miesiąc ustanawia wysokość pożyczki na nie zaciągnąć się mogącej, czyli kurs, po którym w pożyczce są brane. Przy obcych zaś papierach pożyczka przyznaje się do $\frac{1}{10}$ wartości przez Bank ustanowionej. Procent po $\frac{1}{2}$ o na miesiąc Bank z góry potrąca. Należność na terminie nie oddana, nadaje prawo Bankowi w przeciągu 3 dni sprzedać papiery na rachunek ich właściciela. Podobnież mu prawo służy w przypadku znacznegoniżenia kursu zastawionych papierów. Większe tylko zabezpieczenie Banku od straty, przez dodanie potrzebnej summy w papierach, albo też zwrot pożyczki, sprzedaż takową po otrzymanej w tym razie odezwie, wstrzymać mogą. Gdy pożyczka przed terminem się oddaje, procenta za całkowite tylko miesiące przez Bank są zwracane.

Pożyczki na złoto, srebro, klejnoty, i kamienie drogie do $\frac{1}{10}$ części ich szacunku zaciągane bydl mogą. Czas trwania pożyczek od 1 do 10 miesięcy. Procent podobny jak wprzód, w każdym razie: tu tylko naddaje się $\frac{1}{4}$ o wartości za koszt strzeżenia, i tyleż dla Taxatora, który za podany szacunek, przed Bankiem kaucyą swoją odpowiada. Pożyczka na zastaw pereł, do połowy ich szacunku.

Otwarcie kredytu w Banku, na powyższe przedmioty zazwyczaj tylko przyznawane, jako dłużej trwać mogące, tem się tylko różni od właściwych pożyczek, iż procent się opłaca w miarę zaawansowanej przez Bank summy na Assygnacye nań wydane.

Zbyt wiele jest płodów tak rolniczych jak przemysłowych, czyli w ogólności towarów, na które pożyczka w

Banku zaciągniętą być może. Ważniejsze tu tylko przytoczymy. Pożyczka na wełnę, wyroby wełniane, lniane, konopne i bawełniane do składu Banku złożone, udziela się od miesiąca do 9 miesięcy: wielkość jej w stosunku do połowy szacunku towarów. Procent należny po $\frac{1}{2} \frac{0}{0}$ na miesiąc powiększają tu jeszcze opłaty następne: *Składowe* w magazynach Banku do miesiący 3, po groszy 10 na miesiąc od cetnara, dalej po gr. 5. *Assekuracya* od ognia $\frac{1}{10} \frac{0}{0}$ wartości na cały kwartał. Koszta przewożenia, przenoszenia, ocechowania pak i wańtuchów na raz po gr. 5 od cetnara, nadto $\frac{1}{4} \frac{0}{0}$ wartości dla Taxatora. Jeżeli jeszcze wełna ma być rozgatunkowaną, podobnaż opłata dla Brakarza się dodaje. Sprzedaż w samychże magazynach Banku może mieć miejsce: z warunkiem zawsze dopełnienia przy jej dokonaniu obowiązków względem Banku przyjętych. Gdy zaś Bank nieposiada jeszcze teraz obszer-nych własnych magazynów, w których by płody i wyroby dogodnie umieszczone i kupującym okazywane być mogły, używa więc w tym celu magazynów prywatnych od ognia i co do dozoru należycie zabezpieczonych.

Pożyczka na żelazo, miedź, i cynk udziela się do $\frac{4}{5}$ części ich szacunku: tu uboczne opłaty oprócz procentu są daleko mniejsze. Ograniczają się bowiem na składowem po gr. 2 od cetnara na miesiąc, równychże kosztach przenoszenia, na raz podejmowanych i opłacie zwyczajnej dla Taxatora.

Na płody do Gdańska spławiane, jak zboże, drzewo, potaż, i cynk Bank pożyczki udziela od miesiąca do 3 miesięcy, do połowy szacunku towarów: wyjąwszy drzewo, gdzie tylko do $\frac{2}{3}$ części jego wartości. Pożyczka się zawiera w kształcie kupna warunkowego ze strony Banku, z wolnością odkupu przez właściciela w czasie umówionym. Wexel nadto dla większego bezpieczeństwa Bankowi na pożyczoną sumę się wydaje. Kwit Szypra na imię Banku wystawionym być winien, i Kommissant Banku w Gdańsku trudnić się będzie towarów sprzedażą.

Ważniejszą jest przysługa, jaką Bank czyni oświadczając gotowość przyjmowania w kommiss produktów właścicieli ziemskich, celem ich zyskownej sprzedaży. Targ krajowy jest za mały, aby cena na nim pozyskana pokrywać często mogła kosztą samą produkcyi. Na Gdańsku ograniczać się niemożna. Bliskość miejsca, mniejsza znajomość stosunków handlowych, potrzeba często nie zaś przezorna spekulacya, kierująca naszym tam dowozem, oto przyczyny dla których sprzedaż zdziałana, jeżeli zyskowną, to o bardzo mało stać się musi. Powiększenia zysku z odbytu płodów rolniczych, w dalszych krajach szukać potrzeba. Pośrednictwo Banku, uczynić to tylko jest zdolne. Wprawdzie i w naszym kraju znalazłyby się kapitały do rozrządzenia, brakuje tylko kapitalistów w spekulacyach zamiętowanych. Najmniejsza spekulacya już hazardowną się być zdaje. Wielu trwoni tylko dochód przez przodków sobie zostawiony, i już zasługę swą widzi gdy kapitału nie zmniejsza. Spichrze Hollandyi dla naszego zboża a szczególnież przénicy są zawsze otwarte. Sprawia to znaczna konsumpcya wewnętrzna kraju, bliskość Anglii i Francyi, a stąd łatwość uchwycenia okoliczności, gdy wysoka cena, cło zatém niskie zyskowny dowóz zapewnia. Duch spekulacyi na stałych zasadach oparty, domy handlowe Hollandyi pomimo terażniejszych wstrząśnień w porównaniu niezgięte jeszcze pozostawił. Przenica wreszcie zamieniona w mąkę, jeżeli do konsumpcyi wewnętrznej Anglii i Francyi przypuszczoną nie będzie, znajdzie odbyt znaczny na tyłu okrętach opuszczających ich brzegi, lub w spekulacyach Portugalią, Hiszpanią, Indyę nawet zachodnie i Ameryką południową zajmujących. Prowincye wprawdzie południowe Rossyi obficie pierwszym krajom przénicy dostarczyć mogą: brak jednak wody jako motoru w krajach południowych często przez upały zrzadzany, nieznanym przemysł młynów parowych, przénicę takową do konsumpcyi niedogodną czyni. Poznali to Francuzi. Już się

wznoszą koło Marsylii liczne młyny parowe, nie dla swojej przenicy, ale by z obcej przerobionej przyswajając jej potem wywóz, zysk osiągnąć. Uczynioną przysługę północne narody jako zbytęcną okazać by mogły. Ustęę ten za długi zapewne, kończę tą uwagą, iż jeżeli Towarzystwo Zachodnio Indyjskie w Elberfeld, długo zapewniało dla Niemiec korzyść, wywoząc ich wyroby do tak dalekich krajów, pomimo niebezpiecznej konkurencyi ze strony Anglii i Francyi, Bank Polski większą i na dłużej zapewni dla swego kraju i prowincyi pogranicznych Rosyi, wywoząc płody niewyrobione, w wielu z których nie znajdzie rywalów. Chęci ze strony Banku nastąpiły, oby im tylko właściciele, odpowiedzieć chcieli. Zaliczenia na produkta do sprzedaży Bankowi poruczone otrzymane bydź mogą, z procentem liczącym się do momentu, w którym taż sprzedaż następuje. Koszta ją poprzedzające Bank swemi funduszami zastępuje: kommissowe $\frac{1}{2}$ 0 wartości otrzymanej wynosi.

Własności prywatne w jakimkolwiek bądź sposobie z wprzód wymienionych Bankowi powierzone, są zabezpieczone na majątku i dochodach skarbowych. Kapitały nie podlegają żadnym podatkóm, ani ciężaróm publicznym, niemogą bydź zajmowane ani za pretensye publiczne, ani za prywatne, chyba że na zabezpieczenie osób trzecich złożone były. Niewolno jest Bankowi wyjawiać nazwiska właściciela, i summ przez niego powierzanych: żadna władza niemoże żądać w tym razie objaśnienia. Przestęęstwo tylko wyjątek czyni, lecz i wówczas wydanie należności następuje dopiero po ostatecznym wyroku sądowym. Bank jednak za należności jemu przypadające mocen jest zajmować wszelką własność prywatną u niego złożoną, a to przed wszystkiemi innemi pretensyami lub aresztami. W zwyczajnych sporach i sprawach Bank ulega zwyczajnym Sądom jak osoby prywatne.

Pożyczki zakładóm przemysłowym Bank udzielał dotąd tylko za zaręczeniem Kommissyi Rządowych na

funduszach w Budżecie Królestwa w tym celu umieszczonych. Podaną jednak została do potwierdzenia Rządowi instrukcja obejmująca zasady do udzielania nadal w tym razie pożyczek.

3. Nabywanie i zbywanie papierów publicznych i wexłów, skupowanie czyli eskontowanie wexłów i papierów publicznych.

Do pierwszej czynności wprowadzić same tylko summy depozytowe i od innych obrotów zbywające, użyte być mogą, lecz wielkość summ depozytowych do Władz i Instytutów publicznych należących, dozwala Bankowi w tym celu znakomite czynić obroty. Nabywanie papierów Polskich w jedynym jest w zamiarze utrzymania wysokości ich kursu. Z papierów zagranicznych: Rosyjskie, Austriackie, Pruskie i Francuskie, zazwyczaj tylko są zakupywane. Wexle zagraniczne najczęściej Bank nabywa celem opłaty zakupionych zagranicą papierów publicznych lub też sztab srebra: krajowe zaś najwięcej eskontowaniu są podległe. Warunki do tego istotne, aby na 500 złp. najmniej wystawione były i aby ich termin wypłaty nie był krótszy od 8 dni, ani dłuższy nad 4 miesiące: stwierdzone nadto być muszą dwoma podpisami, osób kredyt w Banku mających. Eskonta 6% na rok wynosi: zmniejszono ją wprawdzie z końcem roku 1829 do 5%, w ostatnich jednak miesiącach r. 1831 podwyższono znowu do dawniej wielkości jej, dla braku kapitałów powszechnie tak w kraju jak zagranicą uczuć się dającego. Papiery publiczne Polskie wylosowane, jak Listy zastawne i Obligacje udziałowe, eskontowane tylko być mogą, przed terminem na ich wypłatę przeznaczonym: również kupony Listów Zastawnych.

4. Wydawanie i zamiana Biletów kassowych i Bankowych.

Bilety kassowe utworzone postanowieniem Królewskim z dnia 15 Kwietnia 1823 roku, Bank dopiero dla ułatwienia obrotu funduszy sobie powierzonych w roku 1828

wydawać począł. Są one 5, 10, 50, i 100 złotych. Bilety Bankowe mocą dekretu z dnia 2 Lutego 1830 roku wydawane, mogą być 5, 10, 50, 100, 500 i 1000 złotych. Dotąd w obieg puszczone są tylko 50 złotych. Ilość pierwszych i drugich razem kapitału zakładowego Banku przechodzić nie może, i dotąd o mało jest od niego mniejszą. Wypłata Biletów za okazaniem w Banku następuje, bez zwłoki i bez żadnego potrącenia.

5. Przedsięwzięcia handlowe i przemysłowe.

a. Drogi bite. Gdy ułatwienie komunikacyi wewnętrznej kraju, przez budowanie dróg bitych samym obrotem przeznaczonego na nie funduszu szarwarkowego, zbyt długiego potrzebowało czasu, celem więc przyspieszenia, Bank umową z dnia 23 Lipca 1829 roku zobowiązał się udzielić Kommissyi Spraw Wewnętrznych pożyczkę do 14 milionów złp. na budowę sześciu główniejszych traktów w umowie wymienionych. Pożyczka wciągu lat 5 przez Bank wniesioną być ma, jej zaś umorzenie w latach 16 dokonaniem będzie. Corocznie z funduszu szarwarkowego Rząd Bankowi opłaca sumę 1,200,000 złp. tak na procent po 5% od pożyczki jak i częściowe jej umarzanie. Bank Polski posłał się sam budowy tych traktów, z obowiązkiem wykończenia ich w przeciągu lat 5, za cenę podług kosztorysów Kommissyi przypadającą. Pomimo jednorocznego przerwania robót przez wypadki wojenne, Bank w swem sprawozdaniu z dnia 6 Maja 1832 r. oświadczył nadzieję uzupełnienia umowy wterminie oznaczonym. A tak wkrótce 300 mil drogi bitéj w różnych kierunkach kraj przetrząsnąć będzie.

b. Magazyny. Postanowieniem Królewskiem z dnia 2 Lutego 1830 r. Bank upoważniony został do wzniesienia kosztém swoim w Warszawie i Wrocławku, a z czasem i w innych ważniejszych punktach handlowych Królestwa obszernych Magazynów mogących pomieścić, kilkoletnie zapasy zboża, wełny i wszelkiego gatunku towarów, bądź z zagranicy przybywających, bądź na wywóz z kraju

przeznaczonych, któreby kupcy lub Właściciele na skład powierzyć chcieli. Wzniesienie takowe w Warszawie połączone będzie jeszcze z urządzeniem przystani (*dock*), i portu spoczynkowego na Wiśle. Celem zaś przypuszczenia odległych po nad Bugiem i Narwią położonych prowincyi, do licznych korzyści jakieby z tych zakładów wyniknęły, postanowiono połączyć kanałem dwie wspomniane rzeki z korytem Wisły pod Warszawą. Uczynione już przez Bank przysposobienia dają krajowi nadzieję korzystania wczasie z tak dobroczynnych Rządu zamiarów. Nim jednak ich skutecznienie nastąpi, Bank tymczasowie wziął u Rządu w sześćcio letnią dzierżawę od 1 Stycznia r. b. magazyn dość obszerny znajdujący się we Wrocławku, i po dopełnieniu niektórych przygotowywanych czynności, już w tym roku zboże na skład przyjmować i stósowne na nie zaliczenia udzielać zacznie.

Bank Polski zostaje pod bezpośrednim nadzorem Ministra Przychodów i Skarbu. Członkami Banku są Prezes, Vice Prezes i 3 Dyrektorów, wszyscy na przedstawienie Ministra przez Króla mianowani. Do pomocy Banku, w czynnościach jego handlowych i przemysłowych, zgromadzenie Kupców Warszawskich, wybiera z pomiędzy kupców, fabrykantów, lub innych osób handlem lub przemysłem trudniących się, 6 Radców handlowych, w połowie co dwa lata zmieniających się. Ci zasiadają w Banku po 3 z głosem doradczym, i czynić mogą wniesienia jakie za potrzebne uznają. W przypadkach wątpliwych, gdy Radcy obecni zgodnie są mniemania przeciwnego większości Członków Banku, decyzya się zawiesza z odwołaniem się do rozstrzygnięcia Ministra Skarbu. Podobnież następuje gdy Prezydujący lub Dyrektor właściwego Wydziału nie dzieli zdania większości.

Do czuwania nad umorzeniem długu krajowego, wypuszczaniem Biletów obiegowych, i całością depozytów, mocą dekretu Bank stanowiącego, jest utworzona osobna *Kommissya Umorzenia*, której Członkowie również

przez Króla są obierani. Do niej należy sprawdzać corocznie sprawozdania Banku, i stosowny do tego raport, za pośrednictwem Ministra Skarbu przedstawiać Królowi.

Raz na rok Bank na publiczném posiedzeniu łącznie z Kommissją Umorzenia i Radcami handlowemi, pod przewodnictwem Ministra Skarbu zdaje sprawę z całorocznych swych czynności. Stosownie do ostatniego sprawozdania Banku z r. 1832 okazuje się, iż stan czynny czyli majątek Banku z końcem tego roku wynosił złp. 99,600,931 gr. 4, z których blisko 90 miljonów złp. będąc w papierach, wexlach lub w pożyczkach umieszczone, korzyść z procentu dla Banku przynosi. Reszta nieużyta w kassie, w większej części z monety metalicznej się składająca, dostateczną jest na żadaną wymianę biletów obiegowych, przy powszechném w nich teraz zaufaniu. Stan bierny czyli dług Banku jest 67,410,082 złp. gr. 17, w który samychże biletów będących w obiegu na 29,442,160 zł. wchodzi, resztę stanowią wartości Bankowi powierzone, już na procent, już jako depozyt lub też do przekazu. Przewyżka majątku nad dług zł. 32,190,848 gr. 17 wynosząca, daje kapitał zakładowy Banku i zysk czysty z całorocznych czynności jego odniesiony.

Czynności Banku w całej swój mocy już prawie rozwinięte, przy ostatnich w kraju wypadkach, w zbyt szczupłym pozostać musiały zakresie. Teraz, czasu jeszcze potrzeba nim przemysł i handel wzruszone w swój podstawie, do dawnego stanu powrócą. Ze wstrzymanym ich przez to na niejaki czas postępem, postęp też Banku mniej znacznym być musi: Bank bowiem przy rozległych swych czynnościach za główną jeżeli niejedyną miarę przemysłu i handlu w kraju poczytanym być może.

Północna Ameryka.

Finanse Stanów Zjednoczonych Ameryki północnej, znajdują się w tak świetnym położeniu, iż stosownie do ostatniego sprawozdania Prezydenta Rzeczypospolitej na kongresie, cały dług kraju w roku już bieżącym ma być umorzonym. Rzadko bardzo na Londyńskiej nawet cedule kursu spostrzegamy podany kurs Amerykańskich papierów, na cedułach zaś innych miast handlowych Europy nigdy go nie znajdujemy. Dochód roczny Stanów Zjednoczonych do 26 milionów dolarów czyli meksykańskich piastrow wynosi, nie licząc w to 10 milionów dol. które corocznie od r. 1817 na umorzenie samo tylko długu obracane były (t). Gdy zaś wydatki rządu w r. 1833 na $16\frac{1}{2}$ milionów są tylko oszacowane, reszta więc blisko 19 milionów na procent i umorzenie już zupełne długu użytym będzie.—Dług całkowity z końcem r. 1821 na 93,687,000 dolarów jeszcze liczono, lecz ten stosownie do pierwotnych umów o pożyczki jakie go składają, najdalej w r. 1828 umorzonym być winien: wymijając małą sumę w papierach 3 procentowych, której czas umorzenia od woli Rządu zależał.

Południowo Amerykańskie wolne państwa.

Papiery publiczne tych państw stoją wszystkie bardzo nisko, gdyż prawie wszystkie te kraje zostają na teraz w niemożności opłacania swych długów, i już od znacznego czasu żadnych procentów od nich nie płacą.

I. BUENOS - AYRES.

Kraj ten w r. 1824 u *Baringa* i komp. w Londynie zaciągnął pożyczkę na 1 milion f. szterl. w cenie 85 za

---

(t) 100 dolarów = $929\frac{40}{100}$ złp. *pari*: 1 dolar w Londynie na $4\frac{1}{2}$ szylingów Ang. zazwyczaj jest rachowany.

100. Pożyczka składa się z 2000 Obligacyj udziałowych po 500 f. szterl. każda. Procenta po 6% w Londynie na 12 Stycznia i 12 Lipca pobierane byź miały. Na umorzenie zaś długu 2 miliony piastrow przeznaczono.

II. CHILI.

Roku 1822 rząd tego kraju zawarł pożyczkę z domem Bracia *Hullet* i komp. w Londynie na 1 milion f. szt. po cenie 70 za 100. Pożyczkę tę składają 10,000 Obligacyj po 100 f. szterl. każda: procenta po 6% w Londynie na 31 Marca i 30 Września opłacane byź miały. Umorzenie pożyczki w 30 latach skutecznić się winno, już to przez wykupno, już przez losowania, gdy kurs Obligacyi nad *pari* czyli 100 się wzniesie. Podług umowy żadna inna pożyczka przez Chili w Europie zaciągniętą byź nie może, dopokąd przynajmniej wyżej wymieniona w czwartej części się nie umorzy.

III. KOLUMBIA.

Dług publiczny Kolumbii stanowiły naprzód pożyczki z osobna przez jej prowincye Venezuela i Nowa Grenada, podczas wojny o niepodległość zaciągnięte, a które do 600,000 f. szterl. się wznosiły. Dla umorzenia tych pożyczek, jak i procentów od dawna od nich zaległych, również w celu podzwignienia zbyt wyczerpanego przez wojny skarbu, zawarto dwie nowe pożyczki w Londynie: 1. z roku 1822 na 2 miliony funtów szterl. po cenie 84 za 100, składa się z Obligacyj Lit. A, B, C. na 500, 250 lub 100 f. szterl. z procentem po 6% w Londynie na 1 Maja i 1 Listopada corocznie opłacanym. Umorzenie tej pożyczki nastąpić miało przez opłatę Obligacyj po nominalnej wartości, zaczynając od roku 1830 do 1849. 2. pożyczka r. 1824 u *Goldsmitha* i komp. zaciągniętą była na 4,750,000 f. szterl. po cenie 89 za 100. Obligacye literami A, B, C, D. odznaczone, po 100, 250, 500 lub 1000 f. szt. każdą, również procent 6% przynosić

miały. Nadto przez osobny fundusz amortyzacyjny corocznie od roku 1832 za 41,500 f. szterl. Obligacyj umarzać się zobowiązano. Nowy podział Kolumbii na 3 oddzielne i niezależne od siebie Rzeczpospolite: Venezuela Nowa Grenada, i Equator, rozdział téż długu za sobą pociągnął, w jakim to jednak stosunku nastąpiło, dostatecznie nie jest wiadomo.

IV. MEXYK.

Mexyk r. 1823 pierwszą w Londynie zaciągnął pożyczkę na 3,200,000 f. szterl. na 6 procent, a r. 1824 drugą również wielką 5 procentową: ostatnia po cenie 58 za 100 zawarta. na stopniowe swe umorzenie, 64,000 f. szterl. corocznie miała przeznaczone. Dom *Baringa* w Londynie przyjął obowiązek procent przynależny kwartalnie opłacać. Pożyczka składa się z 8,000 Certyfikatów (*certificates of special engagement*) literą A. odznaczonych po 100 f. szterl. i z 16,000 certyfikatów lit. B. po 150 f. szterl. z 120 kuponami (*dividend warrants*), które do 1 Października 1853 r. wystarczają. Procenta od roku 1827 już były zaległe. Lecz w r. 1832 na nowo je opłacać zaczęto, i za staraniem Posła Meksykańskiego w Londynie *Gorostitza*, utworzono Komitet kierujący długiem krajowym, który téż procenta zaległe wkrótce opłacić się zobowiązał.

V. P E R U.

Kraj ten roku 1822 i 1824 dwie zawarł w Londynie pożyczki wynoszące razem 4,200,000 f. szterl., które już po cenie 88 za 100, już 82 negocjowane były. Obligacye na 100, 200 lub 500 f. szterl. każda, 6 procent przynoszą; którego wypłata na 15 Kwietnia i 15 Października corocznie przypadać winna. Lecz od roku 1826 żadnych dotąd procentów nie opłacono.

Portugalia.

Królestwo Portugalskie, które pod panowaniem *Don Miguela* dezorganizacyi zupełnej uległo, ma dług krajowy przeszło 300 milionów franków wynoszący, przy dochodzie, który corocznie przez upadek handlu mniejszym się staje. Niektórzy dochód ten na 54 milionów franków oceniają. Obligacye rządowe z dawnych lat pochodzące, żadnego prawie nieużywają kredytu, a bardzo mało papierowa moneta w różnych czasach znacznie przez Rząd pomnażana. Co do nowszych pożyczek, pierwszą zaciągnęła Portugalia u *Goldsmitha* i komp. w Londynie na 1,500,000 funt. po cenie 87 za 100. Przychody z monopolu tabaki i mydła corocznie na stopniowe umorzenie pożyczki i procent obracane byź miały, tak aby $\frac{1}{30}$ część kapitału co rok umorzoną byź mogła, i żeby procent po 5% na 1 Czerwca i 1 Grudnia w Londynie był opłacany. Obligacye są na 100, 250, 500 i 1000 f. szterl. Z drugiej pożyczki na 100,000 f. szterl. z *Rothschildem* w Londynie zawartej, Don Miguel tylko połowę otrzymał.

Prussy.

Królestwo Pruskie już od dawna przez trafną swoją oszczędność i porządek w finansach, ciągle się odznaczało. Fryderyk Wielki jakkolwiek znaczne owjny prowadził, nie pozostawił jednak ze swą śmiercią żadnych długów, owszem skarb jeszcze dosyć napełniony. Do r. 1806 nawet, ciężar długów publicznych w Prusach był mało znaczący. Dopiero w tym roku powstała wojna z Napoleonem i w skutku téj wynikłe znaczne uciski Francuzów, również wyprawa wojenna z lat 1812 do 1815 nadzwyczajnie kraj zadłużyły. — Pruski dług stały procentowy 180 milionów talarów pruskich teraz wynosi:

procent zaś mu odpowiedni z funduszem amortyzacyjnym wzięty do 10 milionów talarów dochodzi. Ciężar przeto dla długu przez kraj ponoszony stanowi $\frac{7}{8}$ część rocznego dochodu krajowego, który właśnie na 50 milionów talarów oceniają. Na pokrycie procentu od długu, równie jak i na jego stopniowe umorzenie, przeznaczone są dochody z dóbr rządowych i lasów i z ich sprzedaży, wreszcie dochody z soli gdy pierwsze niedostatecznymi się być okażą. Zarząd długu krajowego powierzony jest osobnemu komitetowi (*Hauptverwaltung der Staatsschulden*), zupełnie od administracyi skarbu niezależnemu, którego obowiązkiem jest zbierać dochody na dług publiczny przeznaczone i kierować jego umorzeniem. Opłatę zaś procentu równie jak i kapitału długów zagranicznych, oddano staraniom Kompanii Morskiej (*die Seehandlungs-societät*), która tenże procent przez stosowne wexle zagranicą zaspakaja. W Prusach niema żadnej wielkiej księgi, a tém samém niema certyfikatów inskrypcyj. Dowody długu publicznego stanowią obligacye wydane na okaziciela i opatrzone kuponami, w zamian których procent się otrzymuje.

Papiery publiczne Pruskie są następujące:

1. *Certyfikaty długu rządowego* (*Staatsschuldscheine*), najważniejszą część długu stanowiące, 4 procent przynoszą, który na 1 Stycznia i 1 Lipca w Berlinie, w Frankfurcie nad Menem i w Lipsku się opłaca. Każdy z nich jest wydany na okaziciela, w summie 25, 50, 100, 200 do 1000 talarów: Nadto opatrzone kuponami na lat 5, po których upływie za okazaniem nowe się otrzymują. Fundusz amortyzacyjny wykupuje corocznie tych certyfikatów za milion talarów, podług kursu na giełdzie, gdy ten jest niżej *pari* czyli 100, w przeciwnym razie odpowiednie umorzenie przez losowanie się uskutecznia. — Pozostającą jeszcze w obiegu masę tych papierów na 112 milionów talarów oceniają.

II. *Pierwsza Angielska pożyczka* (*Erstes englisches Anleihen*), r. 1818 z *Rothschildem* w Londynie zawarta, po cenie rozmaitej: 70, 72 $\frac{1}{2}$ i 75 za 100, wynosi 5 milionów f. szterl. Obligacye szczegółowe, których procent po 5 $\frac{5}{8}$ na 1 Kwietnia i 1 Października w Berlinie i Londynie się opłaca, dzielą się na:

500 sztuk Oblig.	litera A.	po 1000 f. szterl.
2000	„	„ B. „ 500 „
4000	„	„ C. „ 250 „
25,000	„	„ D. po 100 f. szterl.

Funt szterling w pożyczce stale za 6 $\frac{3}{4}$ talarów pr. się bierze. Cała pożyczka w 28 latach umorzona być winna, już to przez wykupno po kursie, już przez losowanie, gdy kurs *pari* doszedł. Procent po potrąceniu eskonty po 5 $\frac{5}{8}$ i przed terminem wypłaty odebrany być może.

III. *Druga angielska pożyczka* r. 1822 z tymże Bankierem co poprzednia zawarta, na 3,500,000 f. szterl., również 5 procent przynosi, który na 1 Stycznia i 1 Lipca w Londynie i Berlinie się pobiera. Obligacye szczegółowe składają się.

z 300 sztuk	po 1000 f. szterl.
1,000	„ 500 „
2,800	„ 250 „
20,000	„ 100 f. szterl.

Dla zabezpieczenia téj pożyczki, Certyfikata rządowe *Staatsschuldscheine*, na sumę 24 $\frac{1}{2}$ milionów talarów w Banku Angielskim na depozyt złożono, które w miarę umarzania pożyczki na nowo do Rządu wracają. W początkach na takowe umarzanie corocznie 1 procent od nominalnego kapitału pożyczki obracano, lecz od r. 1830 co półroku na 320,000 f. szterlingów Obligacyj przez losowania umarzać poczęto, przez co cała pożyczka z początkiem już r. 1835 umorzona zostanie.

IV. *Trzecia angielska pożyczka* równie jak dwie pierwsze roku 1830 u *Rothschilda* w Londynie zaciągnięta,

przeznaczoną była na umorzenie pierwszej angielskiej pożyczki z r. 1818. Kapitał téj pożyczki 3,809,400 f. szterl. wynosi, a Obligacye ją składające są w liczbie 38,094 po 100 f. szterl. każda. Procent po 4% na dniu 1 Kwietnia i 1 Października w Londynie się opłaca. Fundusz zaś amortyzacyjny ma dotacyi rocznej 1 procent od pożyczki, i powiększa się ciągle procentami umorzonych obligacyj. Umorzenie takowe w pierwszych pięciu latach odbywa się przy jakimkolwiek bądź kursie obligacyj, później zaś tylko gdy kurs jest niżej *pari*.

V. *Losy pożyczki loteryinėj Kompanii Morskiej* (Preuss. *Prämienscheine*). Kompania Morska pod firmą "*General Direction der Seehandlungssocietät*" w Prusach znajoma, r. 1772 w Berlinie utworzoną była. Ciągłe jéj dotąd służy wyłączny przywilej od początku przyznany, zakupywania brakującej soli w Anglii, Francyi i Portugalii i dostarczania jéj do Magazynów najbliższych brzegu, skąd się po kraju rozchodzi. Przytém handel wywozowy płodów krajowych, surowych i wyrobionych, szczególnież do Indyi Wschodnich i zachodnich jest główném Kompanii zatrudnieniem. Jéj kapitał pierwotny z 1,400 akcyi złożony, na 500 Tal. pr. każda, 10 procent naprzód przynosił, wkrótce jednak potem do 3,000 Akcyi powiększony, na 5% był zredukowany: reszta zysku zarówno w dywidendzie pomiędzy akcyonaryuszów się rozdziela. Długo zarząd długu krajowego do Kompanii należał, lecz gdy dekretem z d. 17 Stycznia 1820 r. tenże zarząd osobnej Administracyi powierzono, Kompania otrzymała nową swą organizacyą. Uznana odtąd za zakład Rządu handlowy i finansowy, niezaległy od Ministerstwa Skarbu, ułatwia wszelkie czynności rządowe w kraju lub zagranicą, wymagające handlowego pośrednictwa, z wynagrodzeniem kosztów przy nich poniesionych. Wypłata procentu od pożyczek zagranicznych i samegoż ich kapitału na rachunek Administracyi długu, uzyskiwanie

zagranicą funduszów z jakiegokolwiek przyczyny téjże Administracyi należnych, wreszcie kupna wszelkich płodów zagranicznych potrzebnych dla Rządu wchodzą także w zakres kompanii działania (u). Prezes Kompanii przez Króla jest mianowany, równie jak i Kommissya sprawdzająca co półroku jój czynności, a której Prezes Rady Stanu z urzędu jest jednym z Członków.

W roku 1824 Kompania Morska wzięła w entrepryzę budowę dróg bitych i tę do r. 1832 w większej części swoim kosztem prowadziła. Stąd powstający dług Rządu, z ostatnim tym rokiem summe 12 milionów talarów przechodził, zabezpieczony na dochodach z dróg bitych, które już na jego procent po 5%, już na stopniowe umarzanie obracano. Ażeby jednak przez zrealizowanie długu, postawić Kompanią w możności, ukończenia rozpoczętych dróg i zaczęcia o swym koszcie nowych, Król Pruski dekretem z dnia 27 Lipca 1832 roku, upoważnił Kompanią do zaciągnięcia pod Jego gwarancją pożyczki loteryinėj. Z długu przez Rząd Kompanii winnego, 12 milionów tal. wzięto za kapitał pożyczki, zwiększono go jeszcze nieco procentem po 5% od niego należnym w pierwszym roku otworzenia pożyczki, czyli w czasie jój zebrania, i tak powiększony do 12,600,000 Tal. na 252,000 losów (*Prämien Scheine*), bieżącą liczbą odznaczonych podzielono, po 50 tal. każdy. Losy znowu składają 2,520 Seryi, o 100 losach serya. Procentu rocznego losy nieprzynoszą, lecz przy ciągnięciach, które celem umorzenia pożyczki w 25 latach stósownie do planu raz na rok się odbywają, wygrywają większe lub mniejsze premia. Najmniejsza wygrana daje oprócz kapitału

---

(u) W ostatnich latach Kompania nową ważną dla kraju zaczęła czynić przysługę. Aby przeszkodzić znacznemu zniżaniu się ceny wełny tę której sprzedaż właściciele pod czas jarmarków dokonać niemożli, przyjmuje do swoich składów, sortuje i późniejszą jój sprzedaż ułatwia. Wciągu zaś czasu na to potrzebnego stosowne pożyczki zalicza.

właściwego losu, jeszcze procent prosty od 4 do 5 $\frac{1}{2}$ %; wyższe zaś stąd powstają, iż cała pożyczka na 5 procent jest rachowana. Gdy podług planu, przez losowania od roku do roku, już to różne, już równe premia na wyciągnięte losy przypadają, w pierwszym więc tylko razie ciagnienie seryi od ciagnienia losów się oddziela: tak że pierwsze na dniu 1 Lipca, drugie na 15 Października następuje. W drugim zaś razie samo ciagnienie seryi jest już dostateczne, i to w ostatnim wymienionym terminie się odbywa. Ciagnienia dzieją się publicznie w Berlinie w Gmachu Kompanii Morskiej, w przytomności dwóch Notaryuszów i dwóch przysięgłych Protokulistów. Wyciągnięte losy wraz z wygranemi na nie przypadłemi w 3 miesiące po ciagnieniu, na 15 Stycznia zatem, ich okazicielowi się opłacają. Kto swój wygranęj w przeciągu lat 4 nie odbierze, utracą ją, gdyż ta stosownie do planu staje się własnością dobroczynnych Instytutów. Dla tego dwa razy do roku w dniu 15 Stycznia i 15 Lipca, Kompania przez Gazety krajowe o niepodniesionych premiach publiczność zawiadamia. Przy zatracie losu Kompanią ostrzedz się winno, która stosowną wzmiankę w swych księgach czyni: i jeżeli w przeciągu lat 4 po ciagnieniu, przez które los zatracony wyszedł, nikt się nie zgłosi po należną zań wypłatę, Kompania ostrzegającemu takową dopełnia. W przeciwnym razie wypłata się wstrzymuje, dopokąd sąd nie rozstrzygnie kto jest właściwym losu posiadaczem. Pożyczka jest zabezpieczoną na posiadłościach ziemskich Kompanii Morskiej, jej okrętach, towarach, papierach publicznych i t. d. Za szczególną zaś hypotekę regularności wypłat każdorocznych, służą dochody z dróg bitych, które z Kassy Generalnej Rządowej do depozytu kassy Kompanii przechodzą, i tam w miarę losowań do pokrycia premiiów się używają. Summa ogólna wypłaty w 25 ciagnieniach jest 22,903,200 tal.: odtrącając kapitał pożyczki 12 milionów tal. pozostaje na procent 25 letni od téj summy

10,903,200 tal. co daje procent roczny 5%, z małym naddatkiem 20 Tal. o które kapitał się powiększa.

Plan na ciagnienia jest następujący:

1sze ciagnienie 1833. 90 seryj.		3cie ciagnienie 1835. 90 seryj.	
wygrywa.	Talarów pr.	wygrywa.	Talarów pr.
1. Los.	100,000.	1. Los.	80,000.
1.	30,000.	1.	20,000.
2. po tal. 8,000.	16,000.	2. po tal. 6,000.	12,000.
4. . . . . 4,000.	16,000.	4. . . . . 4,000.	16,000.
8. . . . . 2,000.	16,000.	8. . . . . 2,000.	16,000.
14. . . . . 1,000.	14,000.	14. . . . . 1,000.	14,000.
20. . . . . 500.	10,000.	20. . . . . 500.	10,000.
30. . . . . 300.	9,000.	30. . . . . 300.	9,000.
40. . . . . 150.	6,000.	40. . . . . 150.	6,000.
80. . . . . 120.	9,600.	80. . . . . 120.	9,600.
100. . . . . 100.	10,000.	100. . . . . 100.	10,000.
200. . . . . 90.	18,000.	200. . . . . 90.	18,000.
700. . . . . 72.	50,400.	700. . . . . 72.	50,400.
1,800. . . . . 60.	108,000.	1,800. . . . . 60.	108,000.
6,000. . . . . 52.	312,000.	6,000. . . . . 56.	336,000.
9,000. Losów.	752,000.	9,000 Losów.	715,000.
2gie ciagnienie 1834. 112 seryj.		4te ciagnienie 1836. 108 seryj.	
11,200. po tal. . 55 .	616,000 .	10,800. po tal . 60 .	648,000 .

5te ciagnienie 1837. 90 seryj.		9te ciagnienie 1841. 90 seryj.	
wygrywa.	Talarów pr.	wygrywa.	Talarów pr.
1. Los.	75,000.	1. Los.	65,000.
1.	15,000.	1.	12,000.
2. po tal. 5,000.	10,000.	2. po tal. 5,000.	10,000.
4. . . . . 4,500.	18,000.	4. . . . . 4,350.	17,400.
8. . . . . 2,000.	16,000.	8. . . . . 2,000.	16,000.
14. . . . . 1,000.	14,000.	14. . . . . 1,000.	14,000.
20. . . . . 500.	10,000.	20. . . . . 500.	10,000.
30. . . . . 300.	9,000.	30. . . . . 300.	9,000.
40. . . . . 150.	6,000.	40. . . . . 150.	6,000.
80. . . . . 120.	9,600.	80. . . . . 120.	9,600.
100. . . . . 100.	10,000.	100. . . . . 100.	10,000.
200. . . . . 90.	18,000.	200. . . . . 90.	18,000.
700. . . . . 72.	50,400.	700. . . . . 80.	56,000.
1,800. . . . . 65.	117,000.	1,800. . . . . 75.	135,000.
6,000. . . . . 60.	360,000.	6,000. . . . . 68.	408,000.
9,000. Losów.	738,000.	9,000. Losów.	796,000.
6te ciagnienie 1838. 108 seryj.		10te ciagnienie 1842. 108 seryj.	
10,800. po tal. 65.	702,000.	10,800. po tal. 75.	810,000.
7me ciagnienie 1839. 96 seryj.		11te ciagnienie 1843. 90 seryj.	
wygrywa.	Talarów pr.	wygrywa.	Talarów pr.
1. Los.	70,000.	1. Los.	65,000.
1.	12,000.	1.	10,000.
2. po tal. 5,000.	10,000.	2. po tal. 5,000.	10,000.
4. . . . . 4,475.	17,900.	4. . . . . 4,350.	17,400.
8. . . . . 2,000.	16,000.	8. . . . . 2,500.	20,000.
14. . . . . 1,000.	14,000.	14. . . . . 1,000.	14,000.
20. . . . . 500.	10,000.	20. . . . . 500.	10,000.
30. . . . . 300.	9,000.	30. . . . . 300.	9,000.
40. . . . . 150.	6,000.	40. . . . . 150.	6,000.
80. . . . . 120.	9,600.	80. . . . . 120.	9,600.
100. . . . . 100.	10,000.	100. . . . . 100.	10,000.
200. . . . . 90.	18,000.	200. . . . . 90.	18,000.
700. . . . . 75.	52,000.	700. . . . . 82.	57,400.
1,800. . . . . 70.	126,000.	1,800. . . . . 77.	138,600.
6,000. . . . . 64.	384,000.	6,000. . . . . 72.	432,000.
9,000. Losów.	765,000.	9,000. Losów.	827,000.
8me ciagnienie 1840. 108 seryj.		12te ciagnienie 1844. 108 seryj.	
10,800. po tal. 70.	756,000.	10,800. po tal. 80.	864,000.

13te ciagnienie 1845. 90 seryj.		17te ciagnienie 1849. 90 seryj.	
wygrywa.	Talarów pr.	wygrywa.	Talarów pr.
1. Los.	70,000.	1. Los.	70,000.
1.	10,000.	1.	10,000.
2. po tal. 5,500.	11,000.	2. po tal. 5,000.	10,000.
4. . . . 4,350.	17,400.	4. . . . 4,000.	16,000.
8. . . . 2,500.	20,000.	8. . . . 2,500.	20,000.
14. . . . 1,000.	14,000.	14. . . . 1,000.	14,000.
20. . . . 500.	10,000.	20. . . . 500.	10,000.
30. . . . 300.	9,000.	30. . . . 250.	7,500.
40. . . . 150.	6,000.	40. . . . 150.	6,000.
80. . . . 120.	9,600.	80. . . . 120.	9,600.
100. . . . 105.	10,500.	100. . . . 104.	10,400.
200. . . . 95.	19,000.	200. . . . 100.	20,000.
700. . . . 85.	59,500.	700. . . . 95.	63,500.
1,800. . . . 80.	144,000.	1,800. . . . 90.	162,000.
6,000. . . . 76.	456,000.	6,000. . . . 84.	504,000.
9,000. Losów.	866,000.	9,000. Losów.	936,000.
14te ciagnienie 1846. 108 Seryj.		18te ciagnienie 1850. 108 seryj.	
10,800. po tal. 85.	918,000.	10,800. po tal. 95.	1,026,000.
15te ciagnienie 1847. 90 seryj.		19te ciagnienie 1851. 90 seryj.	
wygrywa.	Talarów pr.	wygrywa.	Talarów pr.
1. Los.	70,000.	1. Los.	70,000.
1.	10,000.	1.	15,000.
2. po tal. 5,500.	11,000.	2. po tal. 5,000.	10,000.
4. . . . 4,350.	17,400.	4. . . . 4,000.	16,000.
8. . . . 2,500.	20,000.	8. . . . 2,500.	20,000.
14. . . . 1,000.	14,000.	14. . . . 1,000.	14,000.
20. . . . 500.	10,000.	20. . . . 500.	10,000.
30. . . . 250.	7,500.	30. . . . 300.	9,000.
40. . . . 150.	6,000.	40. . . . 200.	8,000.
80. . . . 120.	9,600.	80. . . . 125.	10,000.
100. . . . 105.	10,500.	100. . . . 110.	11,000.
200. . . . 100.	20,000.	200. . . . 105.	21,000.
700. . . . 90.	63,000.	700. . . . 100.	70,000.
1,800. . . . 85.	153,000.	1,800. . . . 95.	171,000.
6,000. . . . 80.	480,000.	6,000. . . . 88.	528,000.
9,000. Losów.	902,000.	9,000. Losów.	983,000.
16te ciagnienie 1848. 108 seryj.		20te ciagnienie 1852. 108 seryj.	
10,800. po tal. 90.	972,000.	10,800. po tal. 100.	1,080,000.

21sze ciagnienie 1853. 106 seryj.		23cie ciagnienie 1855. 106 seryj.	
wygrywa.	Talarów pr.	wygrywa.	Talarów pr.
1. Los.	80,000.	1. Los.	90,000.
1.	15,000.	1.	20,000.
2. po tal. 5,500.	11,000.	2. po tal. 10,000.	20,000.
4. . . . . 4,000.	16,000.	4. . . . . 5,000.	20,000.
8. . . . . 3,000.	24,000.	8. . . . . 4,000.	32,000.
14. . . . . 1,000.	14,000.	14. . . . . 1,500.	21,000.
20. . . . . 600.	12,000.	20. . . . . 600.	12,000.
30. . . . . 400.	12,000.	30. . . . . 400.	12,000.
40. . . . . 250.	10,000.	40. . . . . 300.	12,000.
80. . . . . 150.	12,000.	80. . . . . 150.	12,000.
100. . . . . 130.	13,000.	100. . . . . 130.	13,000.
300. . . . . 120.	36,000.	300. . . . . 120.	36,000.
1,000. . . . . 110.	110,000.	1,000. . . . . 110.	110,000.
3,000. . . . . 100.	300,000.	3,000. . . . . 100.	300,000.
6,000. . . . . 92.	552,000.	6,000. . . . . 96.	576,000.
10,600 Losów.	1,217,000.	10,600. Losów.	1,286,000.

22gie ciagnienie 1854. 108 seryj.

24te ciagnienie 1856. 108 seryj.

10,800 po tal. 105 . 1,134,000.

10,800. po tal. 110 . 1,188,000.

25te ciagnienie 1857. 118 seryj.

wygrywa	Talarów pr.
1. Los.	100,000.
1.	30,000.
2. po tal. 9,500.	19,000.
4. . . . . 5,000.	20,000.
8. . . . . 4,000.	32,000.
14. . . . . 2,000.	28,000.
20. . . . . 1,000.	20,000.
30. . . . . 600.	18,000.
40. . . . . 500.	20,000.
80. . . . . 200.	16,000.
200. . . . . 141.	28,200.
400. . . . . 130.	52,000.
1,000. . . . . 120.	120,000.
3,000. . . . . 110.	330,000.
6,000. . . . . 100.	600,000.
10,800 Losów	1,433,200.

VI. *Listy Zastawne (Pfandbriefe)*. W wielu prowincjach Pruskich, Właściciele dóbr utworzywszy Towarzystwa kredytowe ziemskie, pod wspólną poręką zaciągnęli pożyczkę na obligacye, *Listami Zastawnymi* zwane, które na oznaczone w nich dobra są wystawione. Wszystkie te towarzystwa pozostają wprawdzie pod głównym dozorem Rządu, każde z nich jednak ma sobie właściwe urządzenia i swoją Administracyą. Summę całkowitą wypuszczonych w obieg Listów Zastawnych na 60 miljonów talarów oceniają. Następne są ich gatunki:

1. *Listy zastawne Zachodnio-Pruskie (Westpreussische Pfandbriefe)*, literami A i B odznaczone, wystawione są na summy 25, 50, 75, 100 do 1,000 talarów pruskich. Przy mniejszych summach kurs Listów jest zazwyczaj wyższy o 1 do $1\frac{1}{2}$ na $\frac{0}{0}$ niż przy większych. Procent po $4\frac{0}{0}$ co półroku na 24 Czerwca i 24 Grudnia w zamian kuponów w kassach prowincjonalnych się opłaca, albo w 1 lub w $1\frac{1}{2}$ miesięcy później w Berlinie u Agentów Towarzystwa.

2. *Wschodnio-Pruskie (Ostpreuss. Pfandbriefe)* w każdym względzie poprzednim podobne.

3. *Pomorskie (Pommersche Pfandbriefe)*. Różnica ich w tém jedynie zachodzi, że zamiast wielu kuponów mają tylko jeden, na którym wypłata procentu przez wybicie stępem się oznacza. Niektóre z nich na złoto są wystawione, zwyczajnie na summę 500 Frydrychsdo-rów, każdy po 5 talarów. Tu 1 talar wprocencie na 1 tal. $1\frac{1}{2}$ sr. gr. w Pruskim kurancie się rachuje.

4. *Listy zastawne Elektorálnej i Nowej Marchii Brandeburskiej (Kur-und Neumärkische Pfandbr.)*, również jak poprzednie na pruski kurant lub złoto wystawione, procent swój po $4\frac{0}{0}$ na 1 Stycznia i 1 Lipca mają opłacany.

5. *Szląskie (Schlesische Pfandbr.)* z procentem po $4\frac{0}{0}$ do którego odbioru podobnie jak Pomorskie jeden tylko mają kupon (*Zinsschein*). Towarzystwo Kredytowe

Szląskie jeszcze w r. 1770 założone, jest ze wszystkich najdawniejszém. Zapożycza ono do połowy wartości dóbr zastawionych a nawet nieco więcej, gdy upadek w dobrach zdziałany nie z winy ich właściciela pochodził.

6. *Listy Zastawne W. Xięstwa Poznańskiego* (*Grossherzogliche Posensche Pfbr.*). Towarzystwo Kredytowe Poznańskie dekretem Królewskim z dnia 15 Grudnia 1821 utworzone, z końcem r. 1827 zamkniętem zostało, gdy już odtąd przystęp do niego był wzbroniony. Właściciele Ziemscy którzy w niem pożyczkę w Listach Zastaw. zaciągnęli 5 $\frac{1}{2}$ % opłacają, z których 1 $\frac{1}{2}$ % jest procentem umarzającym. Procent takowy spłaca pożyczkę w latach 41, w czasie właśnie na trwanie Towarzystwa przeznaczonym, licząc od momentu zupełnego jego związania się. Kapitał całkowity wydanych listów zastawnych wynosił 11,869,900 Tal. Pruskich, z których już stosownie do planu na 876,750 Tal. Listów umorzono. Procent ich 4 $\frac{1}{2}$ % na 24 Czerwca i 24 Grudnia w Poznaniu się opłaca, nieco później w Berlinie i Wrocławiu.

Wszystkie powyższe Listy Zastawne Pruskie, są na okaziciela: wymieniają się w nich tylko dobra na które są wystawione. Umorzenie ich czyli wypłata kapitału nastąpić może za półroczném zastrzeżeniem ich posiadacza, na 24 Grudnia lub 24 Czerwca uczynionem. Właściciel dóbr na które list jest wystawiony, takową wypłatę dopełnić musi, chociaż mu potem na nowo tenże List w obieg puścić jest wolno. Listy mniejsze Szląskie, jak od 20 Tal. do 100, czynią tylko wyjątek, te na każdorazowe okazanie, bez poprzedniego wypowiedzenia kapitału się spłacają: dla tego też je za monetę niejako papierową, właściwą téj prowincyi, uważać można. Przy największej wreszcie liczbie Towarzystw Kredytowych Pruskich, umorzenie Listów Zastawnych i przez losowanie się odbywa, szczególnież gdy ich kurs *pari* przechodzi, co właśnie teraz względem wszystkich prawie wymienionych Listów ma miejsce.

7. Listy Zastawne na *Dobra Rządowe* wystawione (*Domainen Pfandbriefe*) są trojakie: Pomorskie, Marchii Brandeburskiej i Wschodnio-Pruskie, stosownie do prowincyi w której powyższe dobra są położone. Procent ich $5\frac{1}{2}$ i $4\frac{1}{2}$ na 1 Marca i 1 Września się opłaca: 5 procentowe co do kursu pospolicie *pari* przechodzą i te zapewne wkrótce albo wypłacone po nominalnej wartości, albo co do stopy swego procentu niższe będą. Wielkość Listów zwyczajna jest 1000 Talarów Pr. Ich posiadaczowi nieśluży już wcale prawo wypowiedzenia kapitału. Rząd przy wydaniu tych Listów pozostawił sobie wolność, albo ich zamiany na inne papiery publiczne, albo też stopniowego ich umarzania przez losowanie.

VII. *Obligacye Elektoralfnej Marchii Brandeburskiej.* Roku 1820 Rząd po zniesieniu dawnego Towarzystwa Kredytowego, które w tej prowincyi istniało, wydane przezeń Obligacye za wypożyczone sobie pieniądze wypłacić się zobowiązał. Obligacye te są na 25 do 1,000 Tal. z kuponami na które procent po $4\frac{1}{2}$ na 1 Maja i 1 Listopada w Berlinie się opłaca. Niektóre wystawione są na monetę złotą, tu więc płacąc srebrem 10 procent *agio* się dodaje.

Wiele jest jeszcze innych papierów Pruskich, których handel daleko mniejszy często się tylko ogranicza na miejscu w którym wydane zostały, i tak: *Obligacye Nowej Marchii Brand.* (*Neumärkische Oblig. oder Interimscheine*) z procentem po $4\frac{1}{2}$, w Berlinie na 1 Stycznia i 1 Lipca opłacanym. *Obligacye miast* (*Stadt Obligationen*), jak Berlina i Królewca z procentem $4\frac{1}{2}$, Elbląga z $4\frac{1}{2}$ od $\frac{1}{2}$, Gdańska bezprocentowe. Te ostatnie utworzone były roku 1824, w skutek ostatecznego urządzenia dawnych długów miasta, które je wykupuje teraz po $36\frac{1}{2}$ za 100. Cena Obligacyj Gdańskich corocznie o $1\frac{1}{3}$ na $\frac{1}{2}$ się powiększa. Wreszcie niektóre Obligacye przez Prusy od Saxonii przejęte i t. d.

VIII. *Assygnacye Kassowe* (*Cassen - Anweisungen*), tworzą dług niestały, bezprocentowy, żadnego bowiem procentu nieprzynoszą. Od papierowej monety jednak tém się różnią, iż ich kurs nie jest wcale wymuszony. Assygnacye mocą dekretu Król. z dnia 21 Grudnia 1824, zastąpiły miejsce 3 różnych gatunków cyrkulującej w Prusach papierowej monety, jako to: biletów Skarbowych, talarowych (*Tresor und Thalerscheine*), wreszcie Saskich biletów kassowych (*Cassenbillets*) lit. A., których Rząd na 1,810,000 od Saxonii przejął. Z początku, w równej summie poprzednim były wydane, lecz roku 1827 o 6 milionów tal. powiększone, co ich całkowitą summę w tymże roku do 17,242,347 talar. podniosło. Assygnacye kassowe są o 1, 5, 50 i 100 talarach: w kassach publicznych nie tylko po całej ich nominalnej wartości się przyjmują, ale nawet każda wypłata w srebrze do tych kass uskutecznić się mająca, skoro 2 talary dochodzi lub przechodzi, pod karą do połowy w Assygnacyach dokonana być musi.

Fundusz amortyzacyjny. Przy pożyczkach zagranicznych oznacza się zawsze szczegółowy sposób umarzania, i właściwy im fundusz amortyzacyjny. Na krajowe zaś długi tenże fundusz 1 procent wynosi, lecz powiększa się przez procenta wykupionych części kapitału. Przy Obligacyach Elekt. Marchii Brandeburskiej powiększanie to funduszu dzieje się nieprzerwanie, przy innych zaś w oddziałach tylko 10^{ciu} lat po sobie idących, dla zrobienia ulgi w poborach. Fundusz amortyzacyjny otrzymuje corocznie z bieżących dochodów dóbr rządowych, z kass leśnictwa i z poborów solnych $1\frac{1}{2}$ miliona tal., ze sprzedaży zaś dóbr rządowych 1 mill. tal., razem więc $2\frac{1}{2}$ milionów tal. co właśnie $\frac{1}{7\frac{1}{2}}$ część całego długu rządowego stanowi.

Bank Berliński (die Berliner Hauptbank), od roku 1766 istnący, co do swych urzędzeń pokilkakrotnie był przez Rząd zmieniany lub uzupełniany. Czynności Banku objęte są w trzech osobnych jego kantorach. 1. *Kantor główny (Hauptcomtoir oder Haupt Banco Cassa)*, trudni się zakupywaniem złota i srebra dla mennicy, kupnem i sprzedażą wexlów, wreszcie wydawaniem i zamianą banknotów. Celem bowiem zwiększenia korzyści z eskontowania wexlów wynikających, jako téż ułatwiania wypłat, Bank wydaje noty *Geldscheine* zwane, o 100, 200, 300, 500 i 1000 tal. za okazaniem wypłacalne. Do r. 1819 wydawane w tym sposobie noty były o monecie imaginarynej, *funtami Banko (Pfunden Banco)* zwanéj, których 16 szło na 21 Tal. Pr. czyli $1\frac{1}{16}$ na 1 talar. Zawsze je Bank opłacał z największą regularnością, w r. 1806 tylko przy zajęciu Berlina przez Francuzów, Bank był przymuszony zawiesić swe wypłaty. 2. *Kantor depozytowy (Depositen-comtoir)* głównie przyjmuje kapitały w złotej lub srebrnej monecie, w summach niemniejszych nad 50 tal. i wydaje na nie Obligacye z procentem w podobnej monecie opłacanym. Procent ten jest rozmaity, w ogólności $2\frac{0}{10}$ na rok: dla dobroczynnych instytucyj tylko $2\frac{1}{2}$, a dla małoletnich $3\frac{0}{10}$. 3. *Kantor pożyczkowy (Disconto und Lombard Comtoir)*, pożycza w formie awansu na zastawy papierów publicznych, monety złotej i srebrnej krajowej i zagranicznej, kosztowności, towarów niepodlegających zepsuciu i t. d. Summa w tym sposobie pożyczona nie mniejszą być może nad 100 Talar. procent po $5\frac{0}{10}$ rocznie z góry się opłaca. Banki pomocnicze ułatwiające czynności głównego Banku po prowincjach są w 7 następnych miastach: w Wrocławiu, Królewcu, Gdańsku, Szczecinie, Magdeburgu, Münster i Kolonii.

Oprócz Banku jest jeszcze w Berlinie podobny prawie zakład prywatny Towarzystwem kassowem zwany (*Cassen - Verein*), przez najznacześniejszych kupców stolicy

uformowany, w celu ułatwienia zbyt uciążliwych często wypłat w brzęczącej monecie, przez wydawanie w jej zamian biletów (*Cassen-Verein-Scheine*) zwanych, które każdego czasu w kassie towarzystwa za gotówkę się przyjmują. Towarzystwo nadto eskontuje wexle i wypożycza w sposobie awansu na zastaw papierów publicznych.

Rossya.

Dochód roczny Cesarstwa Rossyjskiego na 450 milionów rubli assygnacyjnych podają (w), dług zaś publiczny przeszło 1400 milionów tychże rubli wynosi. Dług takowy w Rosyi równie jak i w Austrii w ścisłym jest połączeniu z wydaną monetą papierową, dla zmniejszenia ilości której, a razem dla przywrócenia wyższej wartości podobnie jak w tym kraju wiele nowych pożyczek zaciągnięto. Monetę papierową Rossyiską stanowią ruble assyg., po raz pierwszy r. 1768 wydane. Wartość ich pierwotna w niczem od rubli srebrnych nieróżna, długo, bo do końca prawie przeszłego wieku, utrzymywała się jednakowa: długo, sama tylko papierowa moneta stanowiła jedyny dług kraju; dopiero zaszły wojny z Francją przymusiły Rząd nietylko do zaciągnięcia już w kraju, już za granicą właściwych pożyczek, ale też do pomnożenia znacznie massy cyrkulującej papierowej monety, a tém samém do zniżenia chociaż, niebezpośrednio jej wartości. Wymiana wprawdzie od początku istnąca papierowej monety na monetę miedzianą, nigdy zawieszoną niebyła, lecz téj drugiej wywóz zakazany, samą wymianę dla mnogości papierów niedogodną czynił. Roku 1817, ilość cyrkulującej w kraju monety papierowej przez Ministra

---

(w) Weydemeyer, Tableaux hist. geogr. topogr. et statist. de l'Empire de Russie, St. Petersburg 1828.

Skarbu Hr. *Guriefa* na 836 milionów rubli assygnacyinych podaną była, przy jęj wartości już zniżonęj do $\frac{1}{4}$ części monety brzęczącęj. Przywrócony pokój dozwolił Rosyi system długów na nowo urządzić, i przez prawdziwe jego polepszenie, kredyt swój publiczny uczynić odpowiednim swojęj potędze. Mocą postanowienia z dnia 16 Kwietnia 1817 r. urządzającego Komitet umorzenia długu krajowego (*Kommissia pogaszenija dołgow*), dług takowy na procentowy i bezprocentowy podzielono, który ostatni moneta papierowa stanowi. Dług procentowy został ustalony: dwa są w nim zajęte oddziały:

1° Długi terminowe, t. i. takie, których kapitał częściami w pewnych oznaczonych terminach podług umowy zwróconym byđź winien.

2° Długi nieterminowe, czyli renty wiekuiste.

W handlu papierami długów procentowych w Rosyi, równie jak w Anglii i we Francyi syśtem inskrypcyj w wielką księgę przyjęto. Wielka księga zajmuje w alfabetycznym porządku imiona wierźycieli rządowych z odpowiednim im kapitałem, jak i procentem lub rentą od tego przynależną. Kapitały zakładów publicznych są w nięj umieszczone pod nazwiskiem gubernii, powiatów lub miast w których się znajdują. Kompanii zaś handlowych lub familiyne pod nazwiskiem jednego ich członka, lub każdego z nich z osobna, skoro żądanie zachodzi. Trzy następne tęg księgi są części: pierwsza zawiera długi terminowe zagraniczne, których kapitał częściami stosownie do umowy w oznaczonych terminach, zwyczajnie raz na rok, spłacanym bywa. Druga długi podobneż instytucjów duchownych, publicznych i prywatnych osób w kraju. Trzecia renty wiekuiste. Te ostatnie w czterech są jeszcze zajęte oddziałach: 1° *Renty zwyczajne*, wszelkiemu rodzajowi odstąpienia, a zatem przekazowi uległe. 2° *Renty niezbyte*, których procent jest przeznaczony dla publicznych lub dobroczynnych instytucjów. 3° Renty stanowiące *realną własność*, które po śmierci ich właściciela

podług prawa sukcesyi w kraju, pomiędzy sukcesorów się dzielą. 4° renty za *dziedziczną własność* uznane, w sposobie określonym przez właściciela w podanem przez niego oświadczeniu. Kapitał tylko najmnień 5000 rubli wynoszący, co do rent w realną lub dziedziczną własność zamienionym być może.

Wpis nazwiska Wierzyciela w wielką księgę łączy się z wydaniem noty czyli certyfikatu, który tenże jako dowód swój wierzytelności u Rządu otrzymuje. Certyfikat takowy nie wprzód ustąpiony innemu być może, póki jego przekaz w Wielkiej księdze na rzecz tegoż nie nastąpi. Przekaz dzieje się na całą inskrypcyą albo tylko jej częśćkę, z zastrzeżeniem iż części ustąpione niemniejsze nad 100 być mogą i liczby z niego złożone bez dziesiątków i jedności. Celem przekazu osoby w stolicy zamieszkałe Komitetowi Umorzenia przedstawić się winny: posiadacz inskrypcyi z jej certyfikatem, jako też deklaracyą zajmującą imię, nazwisko, stan i miejsce zamieszkania, tak jego, jak nowego inskrypcyi nabywcy. W przypadku gdy osoby tak przedstawiające się Komitetowi nie są znajome, przez inne znane co do tożsamości poświadczone być muszą, lub przez pismo właściwej władzy. Przekaz natychmiast następuje przez zapis inskrypcyi w debicie dawnego posiadacza, a w kredycie nowego jej nabywcy. Certyfikat temuż ostatniemu zarazem się wydaje, całkowity lub częściowy, w tym ostatnim razie dawny pierwszego posiadacza stosownie jest zmieniony. Jeżeli posiadacz inskrypcyi mieszka na prowincyi prozbę o jej przekaz wręcza właściwej miejsca, władzy, która ją równie jak zezwolenie nowego inskrypcyi nabywcy, Komitetowi natychmiast przesyła. Za granicą czynność tę Ambasadorowie lub Konsulowie Rossyi, scy ułatwiają. W każdym razie osoba pełnomocnictwo mająca w formie przez prawo wymaganéj, posiadacza inskrypcyi, w obowiązkach z posiadania wynikłych zastąpić może. Posiadacze krajowi swym pełnomocnikom

certyfikata inskrypcyjne zarazem wydać powinni. Posiadacze zaś zagraniczni, celem większego dla nich ułatwienia i od tego są wolni: dosyć jest aby w ich piśmie pełnomocnictwo poświadczajacem wymienione były: numer i data certyfikatu, kapitał jaki przedstawia, wreszcie wielkość rocznego jego procentu.

Na kaucyje lub zabezpieczenia umów i wszelkich innych zobowiązań jak i należności, inskrypcyje dawane być mogą, za poprzednim jednak Komitetu ostrzeżeniem. Rząd je również jako takie przyjmuje po cenie 60 za 100 ich wartości, byle tylko w jaki sposób już wprzód nieprzekazalnemi się nie stały. Procent zawsze właściciela dochodzi, moc przekazu tylko do spełnienia umowy, lub zaspokojenia należności jest wstrzymana. Procent w dniach przy każdej pożyczce oznaczonych, nie tylko w Petersburgu się opłaca, lecz i na prowincyi przez kassy Rządowe w miastach guberskich lub powiatowych. Żądanie jednak wierzyciela względem miejsca opłaty procentu, najmniej 4 miesiącami wprzód Komitetowi wiadomem być winno, aby stosowne do tego zająć mogły rozporządzenia.

Cudzoziemiec równie iak Rossyanin fundusze swoje w rentach umieścić może, wojna nawet z Narodem do którego pierwszy należy, nie uwalnia Rząd od przyjętych względem niego zobowiązań. Wszystkie renty własność nienaruszoną stanowią, wolne są przeto od wszelkich ciężarów publicznych i niepodlegają żadnemu sekwestrowi, jakiegokolwiek być mogą pretensye Rządu lub prywatnych osób, chyba że zabezpieczenie tych pretensyi lub innych jakich umów na nich oparte było. Za pierwszy dług w rentach uznano należytości przez Rząd winne Cesarskiej familii, kapitały w Banku lub Skarbie złożone, dla różnych dobroczynnych lub duchownych instytucyj, z wolnością tylko korzystania z ich procentów, wreszcie pretensye do Rządu za dostawy lub inne przedmioty, szczególnie w czasach wojny do r. 1816. Dług takowy

powiększył się znacznie przez pożyczki, które w rentach od r. 1817 dla zmniejszenia ilości kursującej monety papierowej zaciągnięto, aby spełnić przyrzeczenie dekretem Cesarskim z dnia 2 Lutego 1810 r. ogłoszone, iż moneta papierowa stanowi dług święty dla kraju, na dochodach rządowych zabezpieczony, i że co do swęj ilości nadal powiększaną nie będzie, owszem ile możności z obiegu usuwaną, póki nieprzyjdzie do pierwotnej swęj wartości. Trzy pożyczki w tym celu zawarte, następnie były.

1. *W Rentach 6 procentowych*, r. 1817 dnia 1 Lipca utworzona, mocą której każdy za 100 rubli otrzymywał inskrypcyą 120 r. kapitału w rentach, których procent w takiej monecie opłacano, w jakiej kapitał był złożony: t. i: w złocie, srebrze lub papierowej monecie.

2. *W rentach 6 procentowych* z r. 1818 dnia 1 Lipca, w której za 85 rubli otrzymywano 100 rubli w kapitale nominalnym rent, z podobnymże jak w poprzedniej pożyczce warunkiem co do procentu. Procent takowy tak w drugiej jak i w pierwszej pożyczce co do inskrypcyi w rublach assygn. na 1 do 15 Stycznia i 1 do 15 Lipca się opłaca: co do Inskrypcyi w rublach sr. na 1 do 15 Marca i 1 do 15 Września.

Kapitał całkowity długu rządowego w rentach 6 procentowych, w następnych latach nieco tylko pomnożony a daleko znacznie umorzony, podług rapportu Ministra Skarbu Hr. *Cancrin* po dzień 1 Stycznia 1832 r. wynosił, złotem 14,220 rubli, srebrem 6,921,152 r. 93½ kopiejek, assygnacyami 230,330,171 rubli.

3. Pożyczka w *rentach 5 procentowych* którą r. 1820 dnia 16 Sierpnia z domami Bankierów Bracia *Baring* i komp. w Londynie, *Hope* i komp. w Amsterdamie zawarło na 40 milionów rubli sr., po cenie 72 za 100, czyli 2 ruble, 70 kop. w assygnatach, za inskrypcyą o 1 rublu srebrnym. Procent na 1 Marca i 1 Września się pobiera.

Wszystkie Inskrypcye Rossyiskie nie mają kuponów do odbioru ich procentu: gdy ich sprzedaż bez przekazit

nastąpić nie może, właściwi więc ich posiadacze zawsze są Rządowi wiadomi, i ci procent w oznaczonych terminach w Petersburgu, lub za żądaniem w innych miastach Państwa mają opłacony. Posiadacze zagraniczni inskrypcyi, procent od nich należny, pospolicie przez swych pełnomocników w kraju otrzymują. Są jednak w Amssterdamie i Hamburgu kantory, w których za poprzedniem złożeniem inskrypcyj wydają się na nie certyfikata (*Certificaten*), i od tych procent już w poprzednich miastach się pobiera; lecz zawsze nieco później, często w 3 miesiące po właściwie wyznaczonym na wypłatę jego terminie.

Summy zebrane, przez trzy wymienione wyżej pożyczki w monetę papierową zamieniono, i takową spalono. W tym sposobie równie jak i przez następne częściowe umarzania, zmniejszona massa papierowej monety, wynosiła jeszcze po dzień 1 Stycznia 1833 r., 595,776,310 rubli ass. a wartość jej w kraju z $\frac{1}{4}$ do $\frac{1}{3}$ części prawie, w stosunku do brzęczącej monety się podniosła.

Fundusz Amortyzacyiny całego długu w rentach ma dotacyi rocznej 2% procent od nominalnego kapitału. Na pokrycie tego procentu równie jak i procentu po 6% lub po 5% od wspomnionych pożyczek należnego, Rząd od r. 1817 przeznaczył rocznie 30 miljonów rubli assyg. Summa ta przy ciąglem umarzaniu tak pożyczek jak i samej monety papierowej jest jeszcze pomnażaną superatami jakie się w dochodach nad wydatki Skarbu okażą, i dochodami ze sprzedaży dóbr rządowych na ten cel przeznaczonemi.

Długi terminowe Rosyi są następujące:

1. *Dług krajowy*, czyli wewnątrz kraju zaciągnięty, który podług rapportu Ministra Skarbu po dzień 1 Stycznia 1832 wynosił srebrem 2,016,000 rubli, assygnacyami 94,104,542 rubli.
2. *Pierwsza Hollenderska pożyczka* w różnych czasach. Rządowi zaawansowana a której summa całkowita r. 1816

wynosiła 83,600,000 zł. hol. z procentami zaś za 4 lata zaległemi 101,600,000 złh. Mocą jednak traktatu z dnia 3 Maja 1815 r. Anglia i Niderlandy w połowie tę pożyczkę na siebie przejęły, a z 50,600,000 zł. hol. na rzecz Rosyi przypadłych, pozostaje jeszcze na r. 1832 złh. 43,600,000. Procent po 5 $\frac{1}{2}$ % w dwóch półrocznych ratach się pobiera.

Dwie te pożyczki które jedynie dług procentowy Rosyi do r. 1817 składały, jakkolwiek różne wówczas były co do swęj summy, mają swój osobny fundusz amortyzacyjny, jak i osobną sumnę na opłatę ich procentu przeznaczoną, a która razem 30 milionów rubli assygn. wynosi. Summa ta po zupełnem tych pożyczek umorzeniu, na umorzenie papierowej monety ma być użyta. Każda zaś z następnych pożyczek odpowiedni sobie fundusz amortyzacyjny z momentem swego utworzenia miała oznaczony.

3. *Druga hollenderska pożyczka* z r. 1828 wynosiła 18 milionów hol. zł. do których r. 1829 jeszcze 24 miliony hol. zł. przydano. Procenta po 5 $\frac{1}{2}$ % w Petersburgu i w Amsterdamie w domu *Hope* i komp. na 1 Marca i 1 Września się opłacają. Obligacye są po 1,000 złh. każda, a wypłata pożyczki w 37 latach dokonana będzie.

4. *Trzecia hollenderska pożyczka* z r. 1831, również 5 procentowa, i z tymże domem co dwie poprzednie zawarta na 20 milionów rubli srebr.: drożej Rząd kosztowała z przyczyny czasowych okoliczności, które naniżenie kursu wszelkich papierów rządowych w całej Europie znacznie wpływały. Obligacye jej są na 500 rubli sr. każda.

5. *Czwarta hollenderska pożyczka* ukazem Cesarskim z dnia 18 Października 1832 r. zatwierdzona, również z domem *Hope* i Komp. w Amsterdamie zawartą została na 20 milionów rubli srebrem. Inskrypcye są po 500 rubli sr. każda. Procent po 5 $\frac{1}{2}$ % na dniu 1 do 15 Października i 1 do 15 Maja półrocznie się opłaca. Pożyczkę

tę wydano po kursie $84\frac{1}{2}$ za 100, rachując rubel sr. po 40 sztywrów hol.: że zaś właściwa cena rubla sr. $36\frac{1}{2}$ sztywrów wynosi, kurs więc istotny pożyczki na $92\frac{3}{5}$ przypadał. Osobny fundusz amortyzacyjny ma $1\frac{0}{0}$ rocznej dotacyi, rachując od nominalnego kapitału pożyczki.

6. Pożyczka u *Rothschilda* w Londynie r. 1822 na 3,500,000 f. szterlingów, po cenie 82 za 100 zaciągnięta, procent $5\frac{0}{0}$ przynosi. Obligacye szczegółowe w 3 językach: rosyjskim, angielskim i francuzkim wygotowane, wydane są na ruble srebrne i funty szterlingi i tak:

Lit. A.	na	111 f. szterl.	czyli	720 rubli sr.	
• B.	•	148	•	960	•
• C.	•	518	•	3,360	•
• D.	•	1,036	•	6,720	•

rachując 1 rubel sr. na 3 szelingi i 1 pens czyli 37 pensów. Każda Obligacya ma 24 kuponów na które procent co półroku na 1 Marca i 1 Września w Petersburgu Londynie i Hamburgu się wypłaca. Pożyczka ma swój właściwy fundusz amortyzacyjny na 1 procent dotacyi, który corocznie procentem wykupionych obligacyj się powiększa. Każdemu posiadaczowi tych Obligacyi wolno jest je za żądaniem w Petersburgu na inskrypcye 5 procentowe zamienić.

Oprócz powyższych pożyczek, dla ułatwienia czynności Skarbu, mocą ukazu Cesarskiego z dnia 13 Lipca 1831 r. wydano w 3 równych seryach *bilety skarbowe* (*Bilety Hosudarstwennaho Kaznaczeistwa*), na sumę razem 30 milionów rubli assyg. Każdy bilet jest na 250 rubli assyg. i miesięcznie 90 kopiejek procentu przynosi, na rok zatem 10 rubli 80 kop. czyli $4\frac{32}{100}$ od $\frac{0}{0}$. Bilety skarbowe we wszystkich Kasach Państwa za gotówkę się przyjmują, wraz z należnym od nich procentem za ukończone miesiące, skoro tylko summy wypłaty summom tak wypadłym za bilety wyrównywają albo je przewyższają. Umorzenie zaś ich w 4 latach następuje, tak że po upływie pierwszego roku od ich wydania,

każdego z 3 lat następnych, $\frac{1}{3}$ część biletów publicznie zniszczoną będzie. Rząd jeszcze pozostawił sobie wolność i przed tym nawet terminem całkowitego biletów z cyrkulacyi usunięcia. Stosownie do rapportu Ministra Skarbu z dnia 26 Czerwca 1833 roku, pozostaje ich już teraz w cyrkulacyi na 20 milionów rubli assygn.

W ogóle dług procentowy Rossyi, tak terminowy jak i nieterminowy czyli tak w obligacyach jak i rentach, po dzień 1 Stycznia 1833 r. wynosił, licząc na assygnacye 863,249,849 rubli, 47 kopiejek.—Rosssya ma wiele banków rządowych, (*Hosudarstwennye banki*), stan czynności których, jako zakładów kredytowych państwa, corocznie raportem Ministra Skarbu publicznie się ogłasza.

I. *Bank assygnacyiny* (*Assygnacionny Bank*) założony r. 1768 w celu wypuszczania w obieg rubli assygn. stanowiących papierową monetę Rossyi, teraz głównie ich wymianą jest zatrudniony, zamieniając większe i zużyte na mniejsze i nowe, lub na monetę miedzianą. Assygnaty bowiem od początku służyły do ułatwienia biegu monety miedzianej, na którą tylko za okazaniem w Banku zamieniane bydz mogą. Dla nadania tem pewniejszego kursu assygnatom, polecono we wszystkich kupnachs i sprzedażach, tak publicznych jak prywatnych, brać je za srebrne pieniądze, a w płaceniu podatków pewną część przyjmowano w assygnatach. Oprócz tych urządzeń, do utrzymania ich dobrego kursu przyczyniła się wiele, dość ograniczona ich ilość, pierwsiastkowo w obieg puszczone, bo tylko 40 milionów wynosząca, której przez lat 18 niepomnażano wcale. Dopiero w r. 1786 z powodu ustanowienia Banku pożyczkowego liczbę assygnat do 100 milionów zwiększono. Ustawiczne i kosztowne wojny, jakie w końcu przeszłego wieku i na początku terażniejszego Rosssya prowadzić musiała, z rokiem 1817 jak widzeliśmy wzniosły masę wydanych assygnat przeszło ośmiokrotnie, zniżając zarazem do $\frac{1}{4}$ części pierwotną ich cenę. Mądry kierunek nadany odtąd całemu systemowi

długów państwa, każe niepłonną mieć nadzieję, iż przy podobném ciągle jak dotychczas papierowej monety zmniejszaniu, wprędce kurs jej pierwotny przywrócony będzie.

Assygnaty są 200, 100, 50, 25^{cio}, rublowe na papierze białym, 10^{cio} rublowe na papierze czerwonym i 5^{cio} rublowe na sinym. Wartość assygnat z początkiem każdego roku prawem się oznacza, dla ułatwienia wypłaty cel, których wysokość właściwie w monecie srebrnej jest podaną. Wartość takowa od r. 1822 stale się jednakowa utrzymuje, w stosunku do wartości rubli srebrnych jak 360 : 100, to jest: 1 rubel sr. = 3 rubl. assyg. i 60 kopiejkom. Do niej się stosować musi wartość handlowa assygnat, która jako zmienna, co tydzień w Petersburgu na cedule kursu się podaje. Wszelkie rachunki kupieckie w całym Cesarstwie w rublach assyg. są prowadzone.

II. *Bank pożyczkowy (Ziemny Bank)* r. 1786 utworzony, za główny ma cel, podniesienie rolnictwa i przemysłu krajowego, przez łatwość pożyczek jaką właścicielom ziemskim i fabrykantom przedstawia. Terazniejsze jego urządzenie istnieje dopiero od r. 1828, z małą jeszcze zmianą zaszłą r. 1830 tak w stopie procentu, jak i w liczbie lat przez które procent umarzający zarazem kapitał, Bankowi się opłaca. Bank pożycza summy 1° na majątki ziemskie. 2° na domy murowane położone w Stolicach Petersburgu i Moskwy. 3° na fabryki i rozmaite inne zakłady. Żądający zaciągnąć pożyczkę, winien złożyć przy prozbie świadectwo Sądu Głównego o wolności majątku od wszelkich długów. Prośba takowa wciąga się do rejestru Banku i summa żądana wypłaca się. Poczém Bank poleca Sądowi Głównemu który wydał świadectwo aby położył i opublikował zaprzeczenie na majątku zadłużonym, dopóki się dłużnik nie wypłaci. Po spełnieniu w połowie włożonych przez Bank obowiązków, $\frac{2}{3}$ część majątku wolną od zaprzeczenia się staje. Procent od r. 1830 z 6 $\frac{0}{100}$ na 5 $\frac{0}{100}$ niżony, Bank od

wszelkich swych pożyczek pobiera. Termina zaś w których procentem nieco większym dług cały zarazem się wypłaca, pospolicie teraz przez Bank przyznawane są lat 26 lub 37. W pierwszym razie procent $7 \frac{0}{100}$, w drugim $6 \frac{0}{100}$ się opłaca. Przewyżki $2 \frac{0}{100}$ i $1 \frac{0}{100}$ nad procent zwyczajny w obu razach spostrzegane, są właśnie procentem umarzającym. Nadto Bankowi jednorazowo w pierwszym przypadku płaci się premium $1 \frac{0}{100}$, w drugim $1 \frac{1}{2}$ od $\frac{0}{100}$. Pożyczki na domy na 15 lat się przyznają, z procentem $10 \frac{0}{100}$, z których $5 \frac{0}{100}$ idzie na zupełne w tym czasie pożyczek umorzenie. Co do pożyczek z Banku na krótszy czas wziętych, te zawsze są ze zwrotem kapitału, który tylko dla łatwości w wielu umówionych po sobie idących terminach częściami się spłacić może. Nieopłacającemu na termin długu daje się 4 miesiące czasu do poprawienia się, a 6 miesięcy pożyczającym na fabryki, w przeciagu których jeżeli trzecia część należności oddaną niebędzie, natenczas majątki lub fabryki zabierają się na Skarb i sprzedają się przez publiczną licytacją. Jeżeli po sprzedaniu fabryk summa pozyskana niezaspokoi długu bankowego, reszta uzyskuje się na Architektach do oszacowania fabryki użytych. Bank przyjmuje summy na procent $4 \frac{0}{100}$, od roku 1830 z $5 \frac{0}{100}$ do powyższej stopy niżony. Wreszcie Bank pożyczkowy trudni się jeszcze assekuracją przeciw ogniewi, domów i fabryk murowanych biorąc je w $\frac{3}{4}$ ich wartości podług ocenienia biegłych. Należna w tym razie opłata $1 \frac{1}{2}$ od $\frac{0}{100}$, corocznie z góry się pobiera. Podług pierwotnego urządzenia Banku 33 milionów rubli kapitał jego zakładowy stanowią, z których 22 miliony na wsparcie właścicieli ziemskich, 11 milionów zaś na wsparcie mieszkańców miast przez pożyczki się obraca.

III. *Bank handlowy (Kommerczeski Bank)*, roku 1817 założony celem ułatwienia stosunków handlowych między kupcami. Kapitał jego zakładowy 30 milionów rubli ass. wynosi. Czynności Banku są:

1. Przyimowanie summ wnoszonych i wydawanie o-nych. Summy wnoszone do Banku mogą być, na zachowanie, celem przekazu lub na procent, w każdym razie nie mniejsze nad 500 r. ass. Przekaz przez Bank się dopełnia nie tylko na rachunek kupców stolicy lecz i wielu innych miast kraju. W ostatnim tym jednak razie summy tylko w Assygnatach na przekaz są przyjmowane.

2. Eskontowanie wexlów z terminem od 8 dni do 6 miesięcy: wexle o krótszym terminie są zazwyczaj przenoszone. Eskonta co 15 dni przez Bank się ustanawia, nigdy jednak 6% rocznie przechodzić nie może.

3. Pożyczanie na zastawę towarów, przydatnych szczególnie do wywozu. Kantory Banku pomocnicze są w Moskwie, Rydze, Archangielu, Taganrogu, Odessie, Teodozyi i w Niższym Nowogrodzie, gdzie właściwie tylko Kantor podobny podczas Jarmarku od 20 Lipca do 20 Sierpnia corocznie się ustanawia.

Saxonia.

Papiery publiczne Królestwa Saskiego powstały napród, z końcem siedmioletniej wojny, w której Saxonia znaczne długi zaciągnąć musiała. Dla ich pokrycia puszczono w obieg bilety kassy kredytowej poborów (*Steuer-Credit-Cassenscheine*), które żadnego procentu nie przynosiły, lecz w opłacie poborów po całej ich wartości przyjmowane były. Ich ilość jeszcze teraz na 30,000 talarów oceniają. Stosownie do konwencji z Prusami r. 1819 dnia 28 Sierpnia przez ten kraj zawartej, całkowity dług Saxonii około 26 milionów talarów wynosił. Z przyczyny jednak zmniejszenia prawie do połowy tego kraju, Prusy na siebie przejęły 7,818,000 Tal. Resztę zaś stanowiącą terażniejszy dług Saxonii składają Obligacye Reichenbachskie, Obligacye Stanów i Certyfikaty Kommissyi krajowych (*Reichenbachische und Ständische Obl. Landescommissionsscheinen*). Handel jednak

tych papierów nie jest ważny, na żadnej bowiem giełdzie niema miejsca. Nadto ich umarzanie przez wylosowania szybko postępuje. Dochód roczny Saxonii 7 milionów talarów nieprzechodzi.

Szwecya i Norwergia.

Królestwo Szweckie z pomiędzy wszystkich krajów Europy znajduje się w najświetniejszym co do swych finansów położeniu. Długi Szwecyi są zupełnie prawie umorzone, a Rząd przez awansa w gotówce czynione stara się wspierać Właścicieli ziemskich, których stan tego wymaga. W tym celu otworzono kredyt Skarbowy na 2 miliony Szweckich species-talarów (1 *spt.* = 1 *Tal.* 11. *gr. w konw. mon.*) Obligacye szczegółowe przez Rząd wydane procent tylko przynoszą, lecz czasu swój zupełnej wypłaty oznaczonego niemają.

Norwergia celem dopełnienia wypłaty 2,100,000 talarów, do której się względem Danii zobowiązała, r. 1820 zawarła pożyczkę z Braćmi *Benecke* w Hamburgu na 2,700,000 Mark Banko. Obligacye szczegółowe w liczbie 2370 dzielą się na:

390	Obligacyi	po	3000	Mark	Banko,	razem	1,170,000
390	"	"	1500	"	"	"	585,000
390	"	"	1200	"	"	"	468,000
390	"	"	600	"	"	"	234,000
810	"	"	300	"	"	"	243,000

Summa 2370 Oblig.

2,700,000 M:B.

Każda Obligacya opatrzona jest kuponami, na które procent po 5% od pożyczki, co półroku na 1 Stycznia i 1 Lipca w Hamburgu się pobiera. Umorzenie pożyczki przez losowania w 29 latach dokonaniem bydz winno.

Dwie inne pożyczki, jedna z r. 1821 na 200,000 Species-talarów, druga z r. 1822 z domem *Hambro* i Synowie w Hamburgu zawarta na 1,500,000 Mark Banko, również

są 5 procentowe i co do wielkości swych Obligacyi wcale od poprzednich się nie różnią.

Wielka Brytania i Irlandya.

Z końcem wieku XVII. wydatki Anglii wzniosły się już do tego stopnia, iż je potrzeba było przez pożyczki zaspakajac, i ustanawiac coraz nowe i większe pobory dla zapewnienia opłaty ich procentu. Procent takowy w początkach będąc różny, stosownie do okoliczności w których był przyznany, utworzył różne téż gatunki papierów *funds*, z pożyczek wynikłych, które razem wzięte dług całkowity kraju, *stocks*, stanowią. Największa część długu Anglii jest w rentach wiekuiowych (*perpetual annuities*) które ciągle procent przynoszą, lecz co do kapitału przez wykupno tylko, niżej lub po nominalnej swjej wartości umarzane bydz mogą. Drugą bardzo małą część długu składają renty terminowe, albo dożywotnie (*terminable or life annuities*), których umarzanie przez rząd miejsca mieć niemoże, lecz same się umarzają, albo z upłynieniem terminu, na który wyznaczone były, albo ze śmiercią ich właściciela. Renty terminowe z dawnych czasów pochodzą: przyznawano je już to w skutku pożyczek, początkowo przez prywatnych rządowi w tym sposobie udzielanych, już w celu zapewnienia małej korzyści dla biorących większy w nich udział. Długo bowiem w Anglii pożyczki w całkowitej swjej summie dochodziły do rządu; subskrypcye na nie dla wszystkich otwarte były. Mała korzyść wprzód wymieniona, albo w procencie nieco większym nad zwyczajny przyznana, dostateczną była do prędkiego tych pożyczek zebrania. Korzyść więc zlewała się na wielu, nie zaś jak teraz na kilku bogatych Bankierów, od których nawet najczęściej, nie zaś od rządu, warunki pożyczek zależą. Dopokąd trwał ten system, dług krajowy w miarę się podnosił,

a rząd miał jeszcze łatwość, bez szkody wielkiej dla właścicieli,niżenia później procentu z uciążliwej stopy, jaką na nim okoliczności wymogły. Lecz w r. 1793 system *Pitta* przeważył. Aby chwilowo zmniejszyć ciężar, nieuważano na długość jego trwania, chociaż w ciągu tego, powtórzone też same okoliczności, przez ciągle ciężaru zwiększanie, mogły go wkrótce uczynić niepodobnym do zniesienia. Zaczęto pożyczać tylko na 3 procent, na procent zbyt niski przy ówczesowych okolicznościach; nominalny więc kapitał, który Rząd bydź dłużnym zobowiązywał się, za nadto się różnił od rzeczywistego, jaki otrzymywał, co najlepiej przez wypadki się udowodni, porównywając je z wypadkami lat dawniejszych, dla okazania tych ostatnich w tym względzie wyższości. I tak: od r. 1756 do r. 1763 w ciągu wojny siedmioletniej dług zaciągniony 53,000,000 funt. szterlingów, dług przyznany 54,230,000 funt. szterl.

Od roku 1775 do 1786, w ciągu wojny Amerykańskiej, dług zaciągniony 91,763,842 funt. szterl. dług przyznany 115,267,992 f. szterl.

Od r. 1793 do 1802 w ciągu wojny pierwszej Francuzkiej, dług zaciągniony 200,500,000, dług przyznany 310,424,323 f. szterl.

Od r. 1803 do 1815 w ciągu wojny drugiej Francuzkiej, dług zaciągniony 266,800,000, dług przyz. 420,905,400 funt. szterl. (x).

Różnica nominalnego kapitału od rzeczywistego w ostatnich dwóch długach do połowy prawie zbliżająca się, w szczególnych pożyczkach jest jeszcze wydatniejszą. W r. 1798 z zaciągnionej pożyczki w rentach 3 procentowych na 34 milionów, Rząd tylko otrzymał 17 milionów; przy umarzaniu więc papierów z niej wynikłych, gdy ich kurs często teraz go przechodzi, 2 razy większą

(x) Cohen, Compendium of finance. London 1828.

prawie wartość opłacać musi. To jedynie tłumaczy nadzwyczajny stosunek, w jakim dług Anglii w ostatnich czasach się podniósł. Od roku 1793 do 1815, lat 20 wojen z Francją przeszło 4 krotnie go powiększyły, względnie poprzedniego długu, na którego utworzenie, całego wieku potrzeba było, wieku niezupełnie wolnego od znacznych nawet wojen. I tak, r. 1792 dług Anglii wynosił tylko 260 milionów funt. szterl. w r. 1815 zaś już przeszło 1,000 milionów. Przywrócony pokój przez sprężyste długu umarzanie zmniejszył go wprawdzie, lecz z drugiej strony podwyższoną znacznie cena papierów umorzenie pozostałości trudnijszém uczyniła. Dług całkowity kraju teraz na 800 milionów rachować można. Żaden więc z krajów Europy nie jest tak ogromnym obciążony długiem jak Anglia, wszystkich ich nawet długów razem wzięte, zaledwie wyrównywają długowi tego Państwa. Procent roczny jemu odpowiedni, jakkolwiek niższy co do swęj stopy, niż w innych krajach, przeszło 28 milionów funt. szterl. wynosi: więcej przeto niż połowę 50 milionów terażniejszego dochodu rocznego kraju, który ciągle zmniejszać nie zaś powiększać Anglia jest przymuszona. I w poborach bowiem jest pewna granica, której przestąpić narodom bez upadku nie można. To właśnie sprawia powszechne teraz w samymże kraju mniemanie, iż Anglia w żadną nową nieco większą wojnę wdać się nie może bez wyczerpania wszelkich źródeł poborów, bez zniszczenia swego handlu i przemysłu, bez wpadnięcia nakoniec w stan nieszczęsny bankructwa krajowego.

I. *Dług ustalony (funded Debt)* całkowity prawie dług Angielski stanowi: ustalonym stąd nazwany, iż co-rocznie pewny fundusz przez Parlament się przeznaczają tak na procent jak i na stopniowe jego umorzenie. Renty wiekuiście głównie go składają, w małej bardzo ilości renty dożywotne i terminowe które to ostatnie z rokiem

1860 wszystkie się umarzają. Wielka Brytania pierwszym jest krajem w którym system inskrypcyi w wielką księgę naprzód wprowadzono. Księgi do inskrypcyi alfabetycznie są urządzone, i każda litera ma oddzielną dla siebie izbę w której jest zachowana. Przekaz inskrypcyi (*transfer*) z imienia sprzedawcy na kupującego bezpłatnie się dzieje, osobiście lub za pośrednictwem agenta wymiany, które jednak tak przy sprzedaży papierów jak i przy ich przekazie nie jest koniecznie potrzebnem, (*every man is his own broker*). Na jedną rentę podobny przekaz raz tylko na dzień może mieć miejsce. Wszystkie renty już przy samem ich tworzeniu, za wolne od wszelkich ciężarów publicznych się uznają. Podczas jednak ostatniej wojny, renty równie jak wszelkie inne rodzaje dochodów podległe były osobnemu poborowi. Zarząd długu Bankowi Angielskiemu jest powierzony, który za swe starania w opłacie procentu, corocznie około 270,000 f. szterl. od Rządu pobiera.

Papiery Angielskie dług ustalony składające są następne.

1. *Ustalone renty 3 procentowe (3 per cent consolidated annuities)*, na 360 milionów f. szterl. (r. 1826), największą część długu krajowego stanowiące, tém się różnią od następnych rent 3 pr. zredukowanych, iż nigdy większego procentu nieprzynosiły. Czas też opłaty ich procentu jest równie różny, na 5^{go} Stycznia i 5 Lipca przypada, gdy drugich na 5 Kwietnia i 10 Października. W r. 1751 renty te aktem Parlamentu ustalone zostały, gdy wiele osobnych wprzód istnących długów zebrano razem w jeden kapitał, który później przez nowe 3 procentowe pożyczki znacznie powiększono. Ponieważ spekulacye handlowe w tym gatunku papierów są najliczniejsze, okoliczności przeto czasowe więcej wpływają na zmianę jego kursu.

2. *Renty 3 procentowe zredukowane (3 per cent reduced annuities)* na 130 milionów f. szterlingów. Renty te

powstały w r. 1757, gdy wiele pożyczek 4 procent wprzód przynoszących pod różnemi warunkami na 3 procentowe zamieniono. Powiększono je później przez nowe pożyczki, które chociaż pierwotnie na 3 procent zaciągnięte, nigdy zatem zredukowane niebyły, zachowały jednak wymienione nazwisko. Gdy warunki tych rent równie jak poprzednich ustalonych, w niczem się od siebie nie różnią, zmienność więc ich co do kursu jedynie zależęć może od bliższego lub dalszego czasu opłaty ich procentu.

3. *Renty $3\frac{1}{2}$ procentowe (three and half per cent cons. an.)* na 28 milionów f. szterl. pochodzą z r. 1818, w którym pewną sumę rent 3 procentowych, na $3\frac{1}{2}$ procentowe zamieniono. Każdy za 100 f. szterl. w rentach 3 procentowych gdy summa przez niego podana do zamiany najmniej 2000 f. szterl. wynosiła, otrzymał inskrypcyą na 100 w rentach $3\frac{1}{2}$ procentowych, po dopłacie jednak poprzedniej gotówką 11 f. szterl. Od r. 1829 fundusz amortyzacyjny o 1 procent dotacyi na wykupienie tych rent został przeznaczony.

4. *Renty $3\frac{1}{2}$ procentowe zredukowane ($3\frac{1}{2}$ per cent red. an.)* na 69 milionów f. szterl. wynikły z redukcji w r. 1824 dokonanej dawnych rent 4 procentowych, gdy niekontentującym się takową kapitał nominalny ich rent wypłacono. Procent tych papierów równie jak poprzednich na 5 Kwietnia i 10 Października się pobiera. Umarzanie zaś dopiero od r. 1829 rozpoczęte być mogło.

5. *Nowe renty 4 procentowe (new four per cent ann.)* na 145 milionów f. szterl. Roku 1822 utworzone w skutku zmiany wielu pozostałych jeszcze w tym czasie rent 5 procentowych. Za każde 100 f. szterl. kapitału w tych rentach, otrzymywano 105 f. szterl. w nowym papierze, od którego procent na 5 Stycznia i 5 Lipca corocznie się opłaca. Umarzanie dopiero z r. 1829 nastąpić mogło. Czas takowy zazwyczaj się oznacza przy wszystkich papierach o wyższym procencie, nad 3 $\frac{0}{10}$ czyli nad

procent zwyczajny w kraju, Parlament bowiem pozostawia sobie wolność ich jako mniej korzystnych dla kraju prędkiego umorzenia po nominalnej wartości.

6. *Renty 4procentowe z r. 1826 (4 per cent an. of 1826)* na 8 milionów. Powstały z zamiany biletów skarbowych (*Exchequer Bills*). Za 100 f. szterl. w tych biletach otrzymywano inskrypcyą na 107 f. w rentach 4 procentowych, których procent na 5 Kwietnia i 10 Października się podnosi. Umorzenie zaś stosownie do umowy dopiero od r. 1833 miejsce mieć może.

7. *Długie annuity czyli renty (Long annuities)*, jakkolwiek w różnych peryodach utworzone i na różne terminy, tak jednak są urządzone iż wszystkie razem w r. 1860 się umarzają. Najdłuższy ich termin był lat 99, annuity więc mu odpowiednie pochodzą z r. 1761: najkrótszy lat 47, z r. 1813. Wszystkie przyznane w skutku pożyczek w tym sposobie przez Rząd zaciąganych, iż dopełniającemu inne ich warunki na każde 100 f. szterl. nominalnego kapitału, dawano jeszcze kilka lub kilkanaście szelingów renty rocznej na pewną liczbę lat. Długie annuity co do sprzedaży regulują się podług kursu rocznej renty na jeden f. szterl. Jeżeli więc np. na cedule kursu papierów kurs jest 19, to znaczy iż kupujący płaci 19 f. szterl. za roczną rentę o 1 f. szterl., z której do r. 1860 korzysta. Procent na 5 Kwietnia i 10 Października corocznie się opłaca.

8. *Annuity dożywotnie (life annuities)*. Dla przyspieszenia momentu umorzenia długu narodowego, a tém samem powiększenia źródeł kredytu publicznego, r. 1808 postanowiono iż posiadacze rent a nawet i długich annuit zamienić je mogą na annuity dożywotnie oparte na życiu jednej lub więcej osób, stosownie do ich wieku. Tablica przy postanowieniu załączona, wskazywała procent różny, stosownie do różnych okoliczności, na jakie w tym razie uważać potrzeba było. Annuity dożywotnie umarzają się ze śmiercią ich właścicieli, a przyłączone

później do funduszu amortyzacyjnego powiększają znacznie tego działanie. Ich ilość jednak dotąd jest jeszcze bardzo mała, z początkiem r. 1826 zaledwie w kapitale 8,301,254 f. szterl. wynosiła, jakkolwiek prawie corocznie Członkowie Parlamentu na ważność powyższego postanowienia zwracają uwagę, znajdując w niem jedyny sposób umorzenia zbyt ogromnego długu krajowego.

9. *Renty kompanii południowego morza (South Sea stock)*. Kompania ta jeszcze r. 1711 uformowana, wyłączny posiadała przywilej handlu na południowem morzu, i na północno-zachodniem pobrzeżu Ameryki. Głównem jej było zatrudnieniem dostarczanie niewolników hiszpańskim koloniom w Ameryce i połów Wielorybów. Rząd tak przy potwierdzeniu monopolu, jak i w późniejszych czasach znaczny dług w kompanii zaciągnął, r. 1722 już do 34 milionów f. szterlingów dochodzący. Renty kompanii za dług takowy rządu się uważają, który teraz jeszcze przesło 11 milionów f. szterl. wynosi. Renty te następnie się odróżniają: 1. *Renty właściwe (South sea stock)* od r. 1723 kapitał handlowy kompanii stanowiące. 2. *Dawne renty komp: (Old South sea an.)* 3. *Nowe renty (New S. s. an.)* tak jedne jak drugie z oddzielenia pewnych części kapitału powstałe. 4. *Renty z r. 1751 (three per cents 1751)*, wynikłe z pożyczki w tym roku zaciągniętej w celu zaspokojenia wierzycieli, którzy na redukcją procentu z 4 na $3\frac{1}{2}$ przystać niechcieli. Od r. 1748 kompania żadnego handlu nieprowadzi, przywilej jej jednak jej monopolu dopiero r. 1815 był odwołany. Zarząd jedynie powyższego długu i opłata procentu są jej powierzone, z zapewnieniem iż renty kompanii nie wprzód po nominalnej wartości umorzone będą, póki się razem niezbierze fundusz z osobnych na to poborów, 6ta część kapitału tych rent wynoszący, który wrócony kompanii właściwie $3\frac{1}{2}$ procent zabezpieczy, nie zaś 3 jaki teraz pobiera.

10. *Pożyczka Bankowa*, 14,686,600 f. szterl.

Bank Angielski (*Bank of England*) r. 1694 przez akcye powstały, ograniczał w początkach swoje czynności na eskontowaniu wexlów, handlu srebrem i złotem w sztabach i pożyczaniu na zastawy papierów publicznych. Roku 1708 otrzymał wyłączny przywilej wydawania biletów za okazaniem wypłacalnych i wexlów na krótkie terminy, gdy wszystkim kompaniom handlowym w Anglii więcej niż z 6 osób złożonym, zakazano podobne wydawać na termin krótszy co do wypłaty od 6 miesięcy. Przywilej takowy po 7 razy następnie był zatwierdzany i przedłużany, zawsze w skutku pożyczek Rządowi udzielanych, które razem wzięte powyższą summę teraz wynoszą. Ostatnie zatwierdzenie przywileju nastąpiło r. 1800, w którym czas jego trwania do 1 Sierpnia 1833 r. oznaczono. Zastrzeżenie jednak 12 miesięczne moment ustania przywileju poprzedzić powinno, a razem opłata całego długu przez Rząd Bankowi należnego. W r. 1822 już ten przywilej na zakres 65 mil angielskich w koło Londynu ograniczono, z przyrzeczeniem Rządu iż termin przywileju Banku do r. 1834 rozciągnięty będzie, lecz to przyrzeczenie potwierdzeniu Parlamentu poddane nie było. Kapitał pierwotny Banku, 1,200,000 f. szterl. wynoszący, następnie w różnych czasach do 11,642,400 f. szterl. się podniósł, od których od r. 1781 już stale dywidenda się opłaca. Dywidenda zbyt różna stosownie do okoliczności; podczas wojny do 10 na 100, się wznosiła, gdy wypłata Banknotów przez rząd zawieszoną była. Nastąpiło to r. 1797 gdy wskutku pożyczek przez Austryą w tym kraju zaciągniętych, jak i wojny, znaczny był niedostatek pieniędzy. Obawa zaś wylądowania Francuzów, powiększyła za nadto żądanie wymiany banknotów. Bank, jakkolwiek interessa jego po roztrząszeniu w świetnym okazały się stanie, niemógł odpowiedzieć żądaniom. Rząd więc z przyczyny długu dla Banku, już wówczas o mało od podanej summy się różniącego, zmuszony był wstrzymać opłatę banknotów, które to

postanowienie pòkilkakrotnie pònawiane do r. 1821 trwało. Dopiero w tym roku Bank zaczął na nowo wypłacać banknoty w złocie, jako monecie legalnej Państwa, co zmniejszyło jego dywidendę do 8 $\frac{1}{2}$ i taka ciągle się teraz utrzymuje. Dywidenda jednak podobna, będąc zbyt wysoką, w stosunku do procentu zwyczajnego w kraju, sprawia, iż akcyje Bankowe (*Bank stock*) o 100 f. szterl. po wyższym niż dwukrotny zazwyczaj są kursie. Dywidenda Banku powstaje:

1° z prowizyi, jaką Bank od Rządu pobiera za zarząd długu krajowego.

2° z procentu od awansów corocznie prawie Rządowi czynionych, na kredyt biletów skarbowych, które procent przynoszą.

3° z eskontowania wexlów (*Bills of exchange*), najmniej o 100 f. szterl. po 4 $\frac{1}{2}$ rocznie, gdy termin ich wypłaty 95 dni nie przechodzi.

4° z procentu po 3 $\frac{1}{2}$ od długu rządu 14,486,800 f. szterl. wynoszącego.

Kredyt w Banku, na mniejszą sumę od 500 funtów szterlingów nie jest przyznawany, chociaż summy do przekazu polecane daleko mniejsze być mogą. Ilość monety w tym celu w Banku złożona, w ostatnich latach do 10 milionów f. szterl. dochodziła. Ilość zaś cyrkulujących banknotów w kraju r. 1831 na przeszło 18 milionów f. szterl. oceniano (y). One stanowią dług Banku który z rokiem 1833 zupełnie prawie wypłacić potrzeba by było, jeśliby przywilój przedłużonym niebył. Mnóstwo bowiem Banków w tym razie powstałych, ilość wydanych przez każdy banknotów zaległą by jedynie od kredytu Banku uczyniło. Stosownie jednak do projektu

---

(y) Najmniejsze z banknotów angielskich są na 5 f. szterl., mniejsze bowiem które tylko podczas wstrzymanej opłaty banknotów kursowały, już zupełnie z obiegu usunięto i aktem parlamentu z r. 1821 nadal wypuszczać zabroniono.

Ministra Skarbu (*Chancellor of Exchequer*), w dniu 31 Maja r. b. w Izbie niższej podanego, zamiarem jest rządu, odnowić przywilej Banku na lat 21, z zastrzeżeniem iż po 10 latach, jeśli parlament zniesienie jego za potrzebne uzna, 12 miesiącami wprzód Bank o tém zawiadomi, i rzeczony przywilej z końcem 11⁶⁰ roku się ukończy. Dawniejsze więc postanowienie, że Banki więcej niż z 6 członków złożone, wewnątrz miasta czyli w obrębie 65 mil ang. nie mogą wydawać banknotów za okazaniem wypłacalnych, trwać jeszcze będzie. Dozwoli się tylko odleglejszym Bankom, nieograniczającym się już co do liczby swych członków, wydawać banknoty w Londynie wypłacalne, byle nie na mniejsze summy nad 50 f. szterl.—Noty Banku Angielskiego za legalną monetę kraju uważać się mają i wszędzie w zapłacie przyjmowane będą, wyjąwszy w samym Banku i kantorach jego pomocniczych, gdzie za żądaniem na złoto się wymieniają.—Wexle na czas krótszy niż na 3 miesiące wydane, przy ich przez Bank eskontowaniu nie podlegną już nadal prawom przeciwko lichwie: te nawet prawa jako nieskuteczne a nawet handlowi szkodliwe, ile się z mowy Ministra okazuje, odwołać później ma Rząd zamiar. Dotąd bank zazwyczaj przestawał eskontować, skoro wartość wyższa złota niedozwalała mu to czynić o postanowionej prawem stopie procentu.—Co tydzień Bank podawać będzie Ministrowi Skarbu wykaz szczegółowy swego majątku i długu: t. i. złota i srebra w sztabach i monecie równie jak wszelkich gatunków papierów w posiadaniu jego będących, tudzież not w obieg puszczonech i summ do depozytu Banku złożonych. Z takowych wykazów co kwartał średni wzięty w gazecie nadwornej (*Court Journal*) publicznie się ogłosi.—Dług przez Rząd Bankowi należny uważa się za gwarancją przyjętych przez Bank względem publiczności zobowiązań. Rząd część czwartą długu spłacić postanawia, uważając jeszcze resztę za dostateczną w tym celu: baczny zaś na przykład już

dodawna sobie zostawiony, że monopol przyznawany choć w części wynagrodzony być winien, prowizyą Bankowi corocznie opłacaną za zarząd długu krajowego, zmniejsza o 120,000 f. szterl. czyli prawie o połowę.

Tymże projektem Ministra objęte są nowe urządzenia Banków prowincjonalnych (*country banks*), celem większego zabezpieczenia interesu prywatnych (z). Banki takowe mogą być dwojakie: wydające własne noty, albo prowadzące swe interesa w notach banku angielskiego. Te drugie jako więcej bezpieczeństwa przedstawiające, zasługują też na większe rozszerzenie. Każdy Bank z 6 członków złożony ma się odtąd uważać za Towarzystwo o wspólnym kapitale (*joint stock banks*), i jako takie przywilej swego istnienia od Rządu otrzymać. Przywilej takowy Bankom mającym wydawać swe noty odmówionym być może, gdy ich członkowie połowy zapisanej summy nie złożyli i gdy nie okażą w papierach publicznych lub w innym sposobie stosownego zabezpieczenia. Rachunki ich co rok publiczności wiadomymi być winny. Przywilej zaś bankom niewydającym not przyznaje się natychmiast, skoro ich członkowie czwartą część podpisanej summy złożyli i gdy akcyje szczegółowe nie są mniejsze nad 100 f. szterl. Akcyonariusze, za wielkość tylko podpisanych przez nich akcyi odpowiedzialni się stają. Do Rządu wreszcie należeć będzie ocenienie, w jakich miejscach jakie banki i w jak wielkiej liczbie dozwolonemi być mogą. Gdy zaś mu wiele zależy na wiadomości ile not przez rozmaite w kraju banki jest wypuszczonych w cyrkulacyą, noty te nadal opłacie odstępła

---

(z) W r. 1815 liczba Banków w Wielkiej Brytanii 1000 dochodziła zwiększając się coraz bardziej: na sam Londyn 70 ich liczono. Największe teraz summy z jednego końca kraju do drugiego za pomocą Bankierów są opłacane, bez żadnego im zato wynagrodzenia: jedyna korzyść dla Bankierów jest użycie wolne pieniędzy przez kilka dni, a to stosownie do odległości miejsc pomiędzy sobą.

podlegać będą w stosunku 7 szyl. za 100 f. szterl. w banknotach (a).

W Londynie jest wiele banków prywatnych, (*banking houses*), które są w części depozytowemi, w części handloweni. Przy istnącym przywileju Banku Angielskiego, żaden z nich biletów za okazaniem wypłacalnych wydawać nie może. Rzadko tu kupiec trzyma kasę przy swoim kantorze. Bankierowie jego miejsce zastępują w przyjmowaniu za niego wexlów lub pieniędzy i w opłacaniu. Interessa handlowe regulują się mandatami (*checks*), które każdy dostarcza na swego bankiera. Bankierowie posyłają codziennie o pewnej godzinie swoich kommissantów do domu zwanego *clearinghouse*, na ulicy Lombard, którzy przynoszą z sobą rozmaite wexle (*bills*), przez ich dom posiadane, i zamieniają je na wexle innych im potrzebne, płacąc bilans w monecie lub banknotach. Tym sposobem interesa się robią codziennie na wiele miljonów funtów szterl. nieużywając do tego więcej nad 200 do 300,000 f. szt. najczęściej w banknotach. Bankierowie średnio więc oceniają jak wiele im gotówki mieć potrzeba, na nastąpić mogące żądania; resztę zaś używają albo na eskontowanie wexlów, albo na kupno papierów publicznych, albo na inne spekulacye. Ich profit czysty, stanowi różnica między kosztami dozoru banku, a profitem części summy złożonej w ich rękę, a której ośmielili się użyć w korzystnym jakim celu. Stąd rodzi się wątpliwość względnie ich bezpieczeństwa, i nigdy zaufanie podobne byź nie może, jak w poprzednim publicznym Banku depozytowym Angielskim. Ten ostatni nie udziela

---

(a) Gdzie jest handel tam musi być kredyt, lecz gdzie są Banki tak liczne prywatne do wydawania monety papierowej, tam kredyt zbyt znacznie się powiększa. Każdy bowiem przyjmując zapłatę w banknotach już się staje innego wierzycielem. Stąd rodzi się ogólna zaległość jednych od drugich, i wszystkich od zaufania publicznego i wzajemnego. Bankructwo jednego pociąga innych za sobą, i alarm powiększa się z taką prędkością, iż niekiedy zagrozić może ogólnym zniszczeniem kredytu i zaufania w całym kraju.

pożyczek, prywatne zaś Banki i pożyczkami się trudnią, gdy tylko depozyta przyjęte są wyższe nad żądanie, lub gdy jest nadzieja że będą takimi.

Banki Szkockie również są Bankami depozytowemi, lecz zarazem mają już wolność, jako banki prowincjonalne, puszczania w obieg biletów za okazaniem wypłacalnych, jakkolwiek tych przyjęcie konkurencyi jest poddane. Kredyt większy lub mniejszy Banku, iedyną im wartość nadaje. Same wexle nie mogą zaspokoić znacznej liczby tranzakcyi handlowych w kraju. Wielka ilość monety zawsze jest potrzebną. Kraj traci całą wartość kapitału zamkniętego w skrzyniach Banków depozytowych. Dla zapobieżenia więc téj niedogodności służą podobne bilety Bankowe. Nikt nieodmówi przyjęcia noty czyli Obligacyi człowieka bogatego, o którego uiszczeniu się każdy jest przekonany. Ten zamienia obietnicę swoją zapłaty, na realny kapitał z którego ciągnie korzyść. Taką jest właśnie czynność bankjera, który niemógłby odnieść korzyści, gdyby tyle zachować był przymuszony, ile wydał not w cyrkulacyą, bo coby zyskał na tych notach, straciłby na procencie monety zachowanej. Przy dobrym kredycie 4 lub 5 część summy jest dostateczną: zysk właściwy Bankiera zaczyna się dopiero z rozpoczęciem użyciem kapitału innych. Banki Szkockie od mniejszych depozytów pieniężnych płacą procent: Banki Londyńskie nie opłacają takowego wcale, co szkodzi ludowi, chociaż dla dogodności jego w Anglii są osobne Banki czyli kassy oszczędności (*saving banks*, *Caisse d'epargne*, *Sparcasse*), lecz te w zakresie przyjmowania pieniędzy są zbyt ograniczone. W pierwszym roku niemożna w nich więcej złożyć nad 50 funtów szterl., w każdym następnym 30 tylko, gdy przyidzie do 200 więcej nie przyjmują (b).

(b) Pierwszą myśl do zakładu tych Banków podał *Bentham* roku 1797, lecz jój uistotnienie nastąpiło dopiero r. 1803 przez Panią

W Anglii ogromny ruch handlowy niepodobną prawie czyni ilość mu odpowiednią metalicznój monety. Z tego to względu równie jak dla ułatwienia stosunków handlowych, największa część monety (*currency*), składa się z biletów, już to bankierów na ich korrespondentów, już kupców jednych na drugich. Wszędzie zaledwie 10 część w złocie lub banknotach się opłaca. Towary zawsze prawie na kredyt się sprzedają, od 10 dni do 3 miesięcy, a opłata w wexlach na Londyn od 2 do 3 miesięcy się odbywa, które szczególnie na prowincyi, najczęściej za gotówkę się uważają (c). Z tego to powodu sławny *Ricardo*, wniósł projekt zastąpienia zupełnie monety złotych, monetą papierową, z warunkiem utrzymania téj ostatniej *al pari* ze złotą. Banki prowincjonalne stosownie do projektu, wydawać miały banknoty zamienialne podług woli posiadającego na Bilety Banku Angiel-

Priscilla Wakefield w Tottenham wiosce o kilka mil ang. od Londynu. Summy przyjmowane były od szylinga, przy summie 20 szyl. (1 f. szt.) otrzymywano już procent 5%. Summy więc najmniejsze prawie oprócz bezpiecznego ich zachowania, pomnażane jeszcze były znacznie przez procent i procent od procentu, czyli przez procent składany. Teraz w Anglii jest wielka tych Banków liczba. W Szkocyi szczególnie się upowszechniły pod nazwiskiem przyjacielskich towarzystw (*friendly societies*). Zamiłowanój to oszczędności, téj nierozdzielnej towarzysze wzrosłego przemysłu i handlu, najwięcej przypisać należy porządek i pomyślność ogólną jakiemi się ten kraj odznacza.

(c) Mała ilość interessów handlowych na gotówkę w Anglii odbywanych, podwyższając znacznie wartość kredytu, sprawia, iż każdy prawie tu kupiec chciałby być uważany za bogatszego niż drugi. Dla tego między kupcami w tym kraju, równyż sekret jest zachowany co do ich majątku, jak co do profitów które otrzymują. Drugie jeszcze darować można, tym więcej iż kupcy mało zazwyczaj są skłonni do wierzenia i najsprawiedliwiej podanemu innym zyskowi: przy porównaniu bowiem swój handel w właściwym świetle, inny w wyższym zawsze wystawiają. Jest to już w naturze ludzkiej brać *omne ignotum pro magnifico*. Ale tać majątek, a stąd go przesadzać, byle tylko używać większego kredytu, staje się przyczyną wielu szkodliwych skutków.

skiego. Te zaś ostatnie zamieniać można było na sztaby czystego złota, po cenie jego mennicznej 3 f. szterl., 17 szel., 10 $\frac{1}{2}$ pensów za uncją. Niedogodność posiadania surowego metalu zmniejszała by łatwość zrealizowania papierów: obawa zaś aby przy niższej tych cenie, każdy ich zamiany niepragnął, kładła by tamę Rządowi, w pomnażaniu monety papierowej. Gwarancya zaś jaką Banki prowincjonalne Rządowi dawać były powinny, odpowiednia summie jaką w papierach wypuszczają, czyniła by ich bankructwo niepodobnem. Komitet Parlamentu r. 1819 pochwalił projekt, a nawet czasowe jego przyjęcie doradzał z dodanym warunkiem, iż przy zamianie banknotów na złoto, summa niemniejsza nad 60 uncyi żadaną będzie. Zbyt wielki tylko wzrost fałszowania biletów (*forgery*), przeszkodził wprowadzeniu tak zbawionego projektu, chociaż powyższą zbrodnią więcej niedobremu jeszcze robieniu banknotów, nie zaś wielkiej ich liczbie przypisać potrzeba.

Moneta złota jest monetą legalną Anglii, dla tego wszystkie części długu tego kraju, w takowej monecie są wyrażone. Srebro tyle jest tu monetą podrzędną złota, ile miedź srebra. Przyczyny dla której moneta Anglii głównie składa się ze złota, gdy innych krajów ze srebra, szukać potrzeba w mennicznych Anglii urządzeniach. Do roku 1774 złoto i srebro były zarówno w tym kraju legalnemi monetami, lecz gdy za złoto więcej srebra wymagano i summy wyższe w samym tylko złocie przyjmowano, wszystka prawie moneta srebrna, w momencie wyjścia z mennicy, wywożoną była, jakkolwiek zakaz surowy wywozu monety trwał do r. 1819. W cyrkulacyi więc pozostawały same tylko wytarte i mniej ważne srebrne sztuki. Stąd postanowiono iż wypłata srebrem do 25 f. szterl. nastąpić tylko mogła, przy większych zaś summach brano srebro po właściwej wewnętrznej jego cenie, 5 szel. 2 pens. za uncją. W r. 1816 wartość monety srebrnej znacznie wzniesiono nad tę, jaka wynikała

ze stosunku do złota, wybijając 66 szylingów na *pound troy*, w miejscu 62 szyl.; 4 szylingi czyli $6\frac{1}{2} \text{ } \frac{0}{0}$ brał rząd jako podatek od wybicia (*seignorage on the coinage*). Dla zapobieżenia jednak by tak dowolnie powiększona co do wartości srebrna moneta, przez wyprowadzenie złotych, nie stała się iedynym środkiem zamiany, postanowiono, iż jest legalną do summy 40 szel. a chcąc przeszkodzić niżeniu jęj ceny przez znaczną obfitość, rząd sobie tylko władzę wypuszczania w obieg monety srebrnej pozostawił.

Oprócz wymienionych wyżej gatunków papierów, których kurs głównie na cedule giełdowej Londyńskiej się podaje, znajdujemy jeszcze czasem kurs podany na *omnium*, i osobny na *scrip*. Aby wyjaśnić dwa te szczególne wyrażenia, potrzeba poznać sposób jakim Angielskie pożyczki negocjować się zwykły, kurs bowiem wspomniony napotykamy tylko w czasie tych pożyczek realizowania. Rząd po zadecydowaniu pożyczki wchodzi w układ z pewną małą liczbą bankierów, którzy przyimują obowiązek złożenia w Banku całej pożyczki, częściami w przeciągu 8 do 10 miesięcy, w zamian papierów, które im Rząd po oznaczonym kursie wydaje. Jeśli te papiery są wszystkie o jednakowym procencie, wtedy ich cena reguluje się podług ceny targowej papierów o tymże procencie już istnących, a od której zawsze jest niższą, aby zapewnić jakąś korzyść dla przedsiębiorców. W ostatnich jednak czasach papiery przez Rząd ofiarowywane, były o różnych procentach, jak 3, 4, 5 procentowe, a często w dodatku jeszcze renty terminowe. W takim razie papiery te razem wzięte stanowią tak nazwane *omnium*, dopokąd ich wypłata czyli wypłata pożyczki, całkowicie nie nastąpi. I tak w pożyczce zaciągniętej w miesiącu Czerwcu 1815 r. na 36 milionów f. szterł. *omnium* się składało z rent 3 procentowych zredukowanych, 3 procentowych ustalonych, i rent 4 procentowych, tak że za każde 100 funt. szterł. w monecie, Rząd ofiarował

f. szterl. 130 w rentach 3 procentowych zredukowanych
 44 w rentach 3 proc. ustalonych.
 10 w rentach 4 procentowych.

Przypuszczając zatem że kurs 3 procentowych zredukowanych był wówczas 54; kapitał nominalny 130 funtów szterl. w tych rentach kosztował f. szt. 70, 20 setnych. 3 proc. ustalone biorąc po kursie 56, za kapitał 44 szterl. zapłacono . . . 24, 64 „
 4 procentowe po kursie 72, kapitał 10 szterl. kosztował . . . . . 7, 20 „

— 611 —

Summa 102, 4 setnych

Za każde więc 100 f. szterl. w monecie, otrzymywano w papierach po dokonanej ich sprzedaży f. szt. 102 i $\frac{4}{100}$, co właśnie jest wartością *omnium*, różnica zaś 2 f. szt. $\frac{4}{100}$ daje *premium* dla przedsiębiorcy, które niekiedy do 5% się wznosi, niezależnie jeszcze od $1\frac{1}{2}$ eskonty za prędką wypłatę gotówką. Pożyczki bowiem Rządowi wypłacają się zazwyczaj ratami, o miesiąc od siebie odległymi, na każdą ratę 10 lub 15 część całej pożyczki rachując. Jeżeli podpisujący pożyczkę w czasie jednej lub drugiej raty, całą subskrypcją opłacił, wtedy papierami sobie wydanymi rozrządzać może jak swoją własnością. Lecz i w przeciwnym razie subskrypcya w jednej tylko części opłacona, sprzedaną bydl może, przez sprzedaż *recipisse*, które się od Rządu otrzymuje, już na wszystkie gatunki papierów pożyczkę składających, czyli na *omnium*, już na szczególny ich tylko gatunek czyli *scrip*. *Scrip* więc właściwie jest subskrypcją jednego gatunku papierów w pożyczkę wchodzącego, w jednej lub kilku ratach opłaconą. Dla rozróżnienia tylko przy sprzedaży odznacza się gatunek papierów do których się *scrip* stosuje, mówiąc *scrip* na 3 procentowe (3 per cent *scrip*), na 4 procentowe i t. d. Kupujący *recipisse* na *omnium* lub na *scrip*, wchodzi na miejsce pierwotnego ich właściciela w Banku, przyjmując na siebie

opłatę rat pozostałych, do której pierwszy był się zobowiązał.

Co przykładem najlepiej się wyjaśni:

Jaką summę *np.* zapłacić potrzeba za kupno 1000 f. szterl. w *scrip.* na 3 procentowe, po kursie $65\frac{1}{2}$, gdy pozostaje jeszcze 6 rat po 10 na 100 do opłacenia.
1000 f. szterl. *Scrip* po $65\frac{1}{2}$, dają . . f. szt. 655.

Przypuszczając iż papier pierwotnie był wzięty po 64, na 6 rat po 10° wypadnie.. 384.

Opłaci się więc sprzedawcy tylko. 271 f. szt.

Cena pierwotna papieru na *recipisse scrip* jest zawsze wyrażoną. Różnica zaś pomiędzy tą ceną, a ceną wyższą, jaką się na Giełdzie otrzymuje, która tu jest $1\frac{1}{2}$, stanowi zysk przedsiębiorcy, *bonus* nazwany (d). Kurs tak *omnium* jak *scrip* w *premium* się podaje, jakie w pierwszym na 1000 f. szt. w drugim zaś na 100 się otrzymuje. Jeśli więc kurs *omnium* jest podany na 24 lub 28 *premium*, to oznacza, iż subskrypcya na 1000, z korzyścią 24 lub 28 procent się sprzedaje, która to korzyść w utrzymanym lub podwyższonym nieco kursie papierów po zawarciu pożyczki, znaleźć się musi.

II. *Dług nieustalony (unfunded debt)* składa się z Obligacyi do których wypłaty Parlament żadnych szczególnych *tax* ani poborów nie wyznacza. Powstaje on corocznie przez wydatki, które były nieprzewidziane, lub

---

(d) Tu mówimy tylko o zysku, jaki dla przedsiębiorcy ze sprzedaży papierów wynika, zřeczność bowiem Bankierów poniesienie straty w tym razie bardzo rzadkiem i prawie nie podobnem czyni. Po opłaceniu jednej części pożyczki, Bankier przedsiębiorca mogąc ją rozrządzić już całkowicie, zaleca potajemnie swym Agentom, jednym od drugich papiery pożyczkę składające na giełdzie zakupywać, po cenie wyższej nieco niż go kosztowały, kupno podobne bardzo łatwo bez wydania pieniędzy się odbywa. Ceduła kursu stan kupna i sprzedaży papierów na giełdzie przedstawiająca, ciągle kurs ich wyższy podaje. Publiczność nieprzypuszczona do tajemnicy,

niepodobne do przewidzenia, albo przez deficit w wyrachowanym przychodzie. Obligacye szczegółowych ministerów zazwyczaj w tym razie cyrkulujące, po większej części ten dług stanowią. Ważniejsze z nich są:

1. *Bilety skarbowe (Exchequer bills)* za zezwoleniem Parlamentu przez Ministra Skarbu wydawane, pospolicie są o 100 f. szterl. W ostatnich jednak czasach wystawiano je na 1000 f. szterl. i na wyższą nawet czasem summę. Ostatnie służą szczególnie w interessach z Bankiem, przy jego corocznych Rządowi w gotówce awansach. Bilety takowe 3 $\frac{1}{2}$ procent pospolicie przynoszą, który się dziennie rachuje po 2 pensy od 100 f. szterl. Sprzedaje się je z premium, które nietylko z procentu powstaje, gdyż zwyczajnie bywa wyższem, co zależy już od wysokiej ceny wszystkich angielskich papierów, już od mniejszej liczby biletów w cyrkulacyi, już od wielu innych okoliczności. Kurs nawet tych biletów oznacza się przez samo tylko premium, w pewnej liczbie szylingów, które więcej nad każde 100 f. szterl. zapłacić potrzeba przy ich kupnie. W cyrkulacyi uchodzą za gotówkę lecz bez przymusu. Po upływie nawet pewnego czasu, w kassach publicznych podobnie się przyimują, albo się umarzają w porządku numerów którymi są oznaczone, albo wreszcie gdy ich wielka massa się zbierze na dług ustalony się zamieniają.

2. *Bilety marynarki (navy and victualling bills)*. Bilety te wydają się za dostawy różnych przedmiotów, i prowizye na potrzebę Marynarki zakupione. W początkach różne termina co do opłaty, na nich były oznaczone, dochodzące niekiedy do 15 miesięcy. Teraz zwyczajny ich termin 90 dni nie przechodzi; procent dzienny

---

podwyższenie to kursu sądzi prawdziwem i papiery zakupywać poczynają. Później zaś własnym już interessem powodowana, kurs takowy utrzymać albo podwyższac, a tém samém podnosić zysk przedsiębiorcy chociaż niebezpośrednio się stara.

3 pensy od 100 funt. szterl. zarazem z kapitałem się opłaca.

Oprócz handlu papierami długu ustalonego i nieustalonego, znaczny jeszcze się prowadzi Akcyami Towarzystw zbyt licznych w Anglii. Z pomiędzy tych pierwsze trzymają miejsce, *Akcyę Kompanii Wschodnio - Indyjskiej* (*East India stock*).

W momencie gdy zebrany właśnie tegoroczny parlament angielski rozstrzygnąć ma ważne pytanie względem dalszego istnienia kompanii Wschodnio-Indyjskiej, niebędzie zapewne obojętną wiadomość o początku i wzroście tej tak potężnej kompanii.

Po odkryciu drogi morskiej do Indyi około przylądka Dobrzej Nadziei w końcu wieku XV, wielu Anglików starało się otworzyć handel w tej części świata. Gdy jednak usiłowania prywatne były bezskuteczne; przeto w celu poświęcenia większego na ten przedmiot kapitału, przyznała r. 1600 Królowa Elżbieta pierwszy przywilej wyłącznego handlu pewnej kompanii londyńskich kupców. Kapitał pierwotny kompanii wynosił 70,000 f. szterl. był więc zaledwie dostatecznym na koszt pierwszej nieco większej wyprawy handlowej. Za każdą następną nowe subskrypcye zbierać musiano; gdy zaś te do cokolwiek większej dochodziły summy, rozdzielano je na lat kilka. Sam nawet przywilej był mało znaczącym, gdy każdy z subskrybentów mógł oddzielny na swe imię prowadzić handel, i gdy tenże przywilej pomimo wyłączności pierwszych, wielu innym udzielano. Za Kromwella r. 1655 przywilej powyższy zawieszony, a handel Indyi, państwa wówczas niepodległego, dozwolony został wszystkim Anglikom; lecz w trzy lata później znowu przywrócony, trwał do r. 1698. W tym czasie Wilhelm zmuszony potrzebą, odstąpił przywilej nową kompanii w nagrodę pożyczki 2 milionów f. szterl., udzielonej rządowi po 8 ½. Połączenie się nową tą kompanią z dawną, właściwą dopiero odtąd ważność jej handlowi

nadał (e). Pożyczka rządowa stanowiąc poczęła kapitał kompanii, złożony z akcyi na 100 f. szterl., ciąglej ich dotąd właściwej wielkości. Akt parlamentu potwierdził nadanie przywileju, pozwalając kompanii formować i wznosić osady i kantory, a nawet stawiać fortece dla bronienia ich w potrzebie. Niespodziewano się jeszcze wówczas, iż tym sposobem zakładano fundamenta obszernego państwa. Nadto przyznano kompanii prawo: utrzymywać wojsko, wypowiadać wojny, zawierać pokój; uczyniono ją więc samowładną, z warunkiem tylko cechującym epokę przyznania tego prawa, to jest z tym: iż dwa ostatnie przywileje stosować się mają jedynie do ludów i Xiążąt niechrześcijańskich. Czas trwania przywileju kilkukrotnie upłyniony, ciągle był przedłużany, już to wskutku nowych pożyczek rządowi udzielonych, już to z powodu ofiar żądanych, które jednak rzadko przez kompanią spełniane były. W roku 1707 kapitał

(e) Od tego to momentu kompania przybrała dotychczasowe swe nazwisko, Kompanii połączonej kupców handlujących w Indyach wschodnich (*The united Company of Merchants trading to the East Indies*). Dawniejszój kompanii przynależy się po największej części sława z obalenia systemu Merkantylnego podówczas jeszcze w Anglii istnącego. Gdy złoto i srebro długo były jednym z najważniejszych artykułów handlu na Wschodzie, kompania z momentem nadania jój przywileju otrzymała pozwolenie wywożenia w monecie 30,000 f. szterl. z warunkiem że w 6 miesięcy później tyleż w złocie i srebrze krajowi powróci. System bowiem wymieniony dobro kraju zasadzał wyłącznie na posiadaniu tych metalów, jako jedynie używanych do zamiany w krajach oświeconych. Wielu powstawało przeciwko powyższój dla handlu koncessyi. Broniono się nie tém, iż towary zakupione potrzebniejsze były dla Anglii, lecz że przez wyprowadzenie ich do innych krajów, więcej pieniędzy zyskiwano niż w Indyach za nie wydano. Dopiero nieco później stronnicy kompanii pierwsi śmiało zaczęli utrzymywać, że pieniądze są także towarem i że ich wywóz równie wolnym jak innych być powinien. W skutku tego r. 1663 nastąpiło odwołanie zakazu względem wywozu złota i srebra w sztabach i w monecie zagranicznej. Wywóz zaś monety krajowej w Anglii dopiero w tym wieku został dozwolony.

kompanii o 1,200,000 f. szt. powiększony, nie 8, ale tylko 5 procent przynosił, gdyż dodatek ten przyznany jako pożyczka rządowi, bez żadnego był procentu. Roku 1730 oprócz ofiary 200,000 f. szterł. na raz rządowi opłaconej, procent jeszcze od kapitału sobie należnego do 4 $\frac{1}{2}$ kompania zniżyć musiała. Nakoniec r. 1744 summa, którą rząd był dłużnym kompanii, podniosła się ostatecznie do 4,200,000 fun. szterł., ze zniżonym już odtąd procentem do 3 $\frac{1}{2}$. Dług jednak takowy niestanowi jeszcze całkowicie teraźniejszego kapitału zakładowego kompanii; późniejsze subskrypcye przez rząd dozwolone powiększyły go do 6 milionów f. szterł., od których już ciągle od r. 1793 dywidenda się opłaca. Dywidenda czyli procent należny właścicielom akcyi nie jest wcale procentem, jaki kompania od większej części swego kapitału z rządu pobiera, powiększają go zyski z wyłącznego jej handlu. Zbyt częsta zmiana takowych, zmianę też dywidendy za sobą prowadzi, tak iż ta od 5 do 12 $\frac{1}{2}$ na 100 niekiedy się podniosła. W ostatnich czasach taż dywidenda na 10 $\frac{1}{2}$ od 6 $\frac{1}{2}$ stale oznaczona, wznosi trzykrotnie prawie samychże akcyi cenę, tak że teraz nawet przy wątpliwem jeszcze nadal kompanii istnieniu za akcyą na 100 f. szterł. zapłacić potrzeba do 250 f. szterł.

Do roku 1753 posiadłości kompanii ograniczały się tylko na kilku miastach, lub fortecach, jak np. *Madras*, *Bombai*, *Calcutta*, *Bencoolen*, przeznaczonych do obrony małego kraju od nich zaległego. Nie większe też były posiadłości Francuzów; lecz ci ostatni zawistni panowaniu Anglików, podżegali ciągle ich nieprzyjaciół; stąd ustawiczne wojny, w których naprzód Xiążęta zawiśli od Francyi ujarzmieni być musieli. Przewrotna polityka wzniecania kłótni między Xiążętami i w wojnach stąd wynikłych wspierania z nich jednego, najwięcej się przyłożyła do dalszego wzrostu kompanii. Przy zwiększonej już potędze kompanii, stronnik jej otrzymał zawsze zwycięstwo. Kraje zwyciężonych stawały się kompanii

zdobyczą, a zwycięzca hołdownikiem być zmuszony, wkrótce podobnemuż podpadał losowi. Lord *Clive*, Wódz naczelny siły zbrojnej kompanii, najwięcej rozciągnął jej panowanie (f). Roku 1799, *Tippo Saib* Sułtan Misory ostatniego państwa, które jeszcze potęgę Kompanii zastraszać mogło, zginął w ruinach swęj Stolicy *Seringapatam*. Wkrótce potem Maraci pogiębieni, Birmani upokorzeni, i całe prawie Indye pod rząd kompanii podciągnięte zostały. Wyimują się tylko pobrzeża Malabaru, podległe Portugalczykom lub małym Xiążętom Muzułmańskim, niektóre prowincye zajęte jeszcze przez Maratów, wreszcie *Pondichery* i *Chandernagor*, ustąpione Francuzom, a których wszystkich posiadanie od dobrej woli tylko Anglików zależy. Wyspą *Cejlan* Rząd Wielkiej Brytanii zarządza na swój własny rachunek. Cały więc kraj Indyjski posiadany przez kompanią, rozciąga się z zachodu na wschód od rzeki Indus do rzeki *Buranpoote*, czyli od granic prawie Persyi do Chin; z południa na północ od morza Indyjskiego do gór Tybetu. Rozległość mil Angiel. 1,181,170, ludność około 123,400,000 mieszkańców wynosi. W $\frac{2}{3}$ częściach tak obszernego i ludnego kraju rządzi kompania przez swoich Agentów, pozostała zaś $\frac{1}{3}$ część podzielona jest na mnóstwo małych Xięstw zawisłych od kompanii, a rządzonych przez Xiążąt pod różnemi tytułami: *Subahdarry*, *Naboby*, *Raiah* i t. d. Kompania utrzymuje pod pozorem protekcyi prawie przy każdym z nich jednego rezydenta, i pewną część wojska zazwyczaj Angielskiego, albo dowodzonego przez Officerów Angielskich. Liczba jednak Anglików użytych do rządzenia w posiadłościach Kompanii Wschodnio-Indyjskiej jest bardzo mała i podług najnowszych podań 40,000 nie przechodzi. Z tych

---

(f) Tenże sam Lord Clive w r. 1758 podawał Parlamentowi Angielskiemu projekt zawojowania Chin, wymagając tylko do tego 15 tysięcznego wojska.

należy 2,000 do administracyi, 3,000 do sądownictwa, 7,000 kupców i marynarzów, reszta zaś po największej części żołnierze. Formują oni niejako zaród wojska, które całe składa się z 300,000 Indyanów.

Pomimo tak wielkich i świetnych zdobyczy kompanii, interessa jęj w mniej pomyślnym są stanie. W r. 1767 gdy posiadłości kompanii, już znaczne państwo tworzyć poczęły, rząd ją skłonił do opłacania sobie corocznie 400,000 funt. szterl., lecz summa ta rzadko bardzo zrealizowaną była, pod pretextem kosztów jakie kompania w ustawicznych wojnach Indyjskich ponosić musiała. W roku 1773 kompania nietylko umówionęj summy opłacić niemogła, którą téż potem zupełnie zaniechano; ale już to od rządu, już pod jego gwarancyą zaciągnęła znaczne w kraju pożyczki. To wszystko uczyniło już wtedy kompanią od rządu znacznie zaległą. W r. 1784 zawistość takowa zupełną się stała, w skutek przyjęcia przez parlament bilu Pitta, który cień tylko władzy przy kompanii pozostawił. Odtąd Izba kontroli (*Board of Control*) ustanowiona, składająca się z Ministra handlu i od niego zależnych, przepisuje niejako Dyrektorom kompanii rezydującym w Londynie, nominacye na urzędy w Indyach i wszelkie czynności tak wojskowe jak polityczne. Wolność większa jedynie w działaniach handlowych kompanii zostawiona. W r. 1813 kompania przy ostatniem odnowieniu swego przywileju (*charter*), taki podała stan swych interessów: Majątek kompanii w Indyach i Europie całkowity 49,064,694 f. szterl.; dług zaś 46,130,190 f. szterl. W rapporta podobne mało wierzyć można, jeżeli nie co do długu, to pewno co do majątku, tém więcej iż w tém liczy kompania niedobór haraczu od zaległych Xiążąt, który zapewne nigdy zrealizowanym nie będzie; nadto fortece, domy, magazyny, ruchomości i t. d. które ostatnie przy sprzedaniu nigdy takiej summy nieprzyniosą, na jaką są podane. Realnie więcćj kapitału nad 25 milionów f. szterl. kompanii

nieprzyznają; dług więc o wiele go przewyższa. Dochód roczny kompanii z Indyi w r. 1828 wynosił 22,782,350 f. szterl., większy zatem, niż jakiegokolwiek bądź kraju w Europie, wyjąwszy Anglią i Francją. Rzadki jednak jest rok, w którym dochód pokrywa wydatki. W 10 latach następnych do 1821, na które Cezar *Moreau* dochód przypadły wymienia, 3 lata zaledwie były takimi. Handel wyłączny jedynie niedostatek takowy wynagradza i dozwala jeszcze kompanii wysoką jak widzieliśmy opłacać dywidendę właścicielom swych akcyi. Wprawdzie handel Indyi od r. 1813 stał się nieco wolniejszym, więcej jednak z pobrzeżami tego kraju, jak z wewnętrzną jego częścią. Trwa nadto ciągle handel wyłączny z Chinami, który właśnie powszechne wzbudza w kraju narzekania. Na głównym jego artykule, herbacie, przy ogromnej jej teraz w Anglii konsumpcyi, do 30 milionów funtów wynoszącej, kompania zyskuje przez monopol przeszło 2 miliony f. szterl. porównywając cenę herbaty w Anglii do ceny za jaką ją w Hamburgu przez Amerykanów sprzedawaną, kupić można. Dochód też rządu jest w tym razie odpowiedni; powstaje z cła 100 na 100 od wartości herbaty i corocznie przeszło trzy miliony funtów szterlingów wynosi. Zebranie jego przy wolnym handlu trudnijszem będzie, lecz zawsze pewnem; gdyż cena herbaty przez zdjęcie jej monopolu zniżona, konsumpcyą jeszcze wyższą uczyni. — Od roku 1831 rząd posiada już wolność odwołania przywileju kompanii, lecz postanowienie w tym względzie zaszcze, trzema latami rozwiązanie kompanii poprzedzić musi. Według projektu przez Ministra handlu w Maju r. b. Izbie niższej podanego: Rząd ma zamiar: 1. przerwać łączność jaka dotąd istniała w charakterze kompanii, jako samowładnej i jedynie dotąd handlującej w Indyach. 2. Znieść kompanią jako kompanią handlową i handel do Indyi i Chin wolnym dla wszystkich uczynić. 3. Ograniczyć na lat 20 naczelny zarząd kompanii w Indyach. 4. Uczynić prawem

nabywanie i posiadanie ziem przez Europejczyków w Indiach, które dotąd z wielo trudnościami połączone było. 5. Dozwolić wszystkim krajowcom Indyi, bez względu na ich kolor, urodzenie lub religią, bydz również jak Europejczycy wybieranemi na urzęda. Na wynagrodzenie zaś szkód jakie przez utratę monopolu handlu kompania poniesie, Rząd zabezpiecza dotychczasową jędywidendę do 630,000 f. szterl. rocznej renty się wznoszącą, na dochodach ziemskich z Indyi. W końcu lat 20, z utraconym zarządem Indyi przez kompanią, służy jędy prawo żądania, zwrotu kapitału: gdy jednak to żądanie nie nastąpi, opłata renty powyższej do lat 40 jeszcze przeciągnięta będzie, po których upływie Rząd za 3 letniem w przód zastrzeżeniem kompanii, rentę jędy opłacaną umorzyć może, obracając kapitał o 100 f. szterl. na umorzenie 5 f. szterl. i 5 szelingów renty.—Dyrektorowie kompanii w liczbie 24, przez właścicieliów akcyi na 4 lata są obierani, ze zmianą po 6 na rok każdy. Anglik lub cudzoziemiec posiadający w akcyach 1,000 f. szterl. ma prawo głosowania; 2,000 f. w tychże akcyach mieć potrzeba dla zostania Dyrektorem kompanii. Naczelný rządca Indyi (*Governor General*), radcy i główni urzędnicy sądowi, wprost przez rząd są ustanawiani i niemogą w handlu żadnego mieć udziału. Płaca roczna pierwszego wynosi 25,000 f. szterl.

Obligacye Kompanii Wschodnio-Indyjskiej (India bonds), pospolicie są na 100 f. szterl. z procentem po 3% na 31 Marca i 30 Września opłacanym. Gdy obligacye takowe w 6 miesięcy po ich wydaniu, za gotówkę przez kompanią się przyimują, stąd ulubionym są artykułem handlu, często bowiem inne kompanie w swych wypłatach je za gotówkę używają. Kurs ich równie jak wyżej opisyanych biletów skarbowych, podaje się tylko w premium, złożonem z pewnej liczby szelingów, które więcęć nad 100 f. szterl. przy kupnie obligacyj zapłacić potrzeba.

Handel papierów publicznych Anglii pomnaża jeszcze znacznie dług Irlandyi z 7 osobnych gatunków papierów się składający, których procent od Angielskiego nierówny, dla dogodności przez Bank Irlandzki w Dublinie się opłaca.

Fundusz amortyzacyjny już od r 1717 w Anglii istnący, w r. 1786 otrzymał sprężystsze urządzenie. Corocznie jeden milion funtów szterl. przeznaczano, aby renty po codziennym ich kursie wykupywać. Procenta od rent wykupionych, annuity terminowe i dożywotnie które się same umarzały, wreszcie summy pozyskane przez redukcją procentu, tenże fundusz znacznie ciągle powiększały. W r. 1792 postanowiono jeszcze, iż na każdą nową pożyczkę, nowy też *fundusz amortyzacyjny* utworzony będzie o 1 procent dotacyi od nominalnego kapitału. Postanowienia te jednak niedługo zachowane były. W r. 1819 gdy całkowity fundusz amortyzacyjny do 16 milionów f. szterl. się podniósł, Rząd przy owczasowej znacznej potrzebie pieniędzy 12 milionów użył na swój rachunek. Później ciągle go jeszcze zmniejszano. Roku 1828 na 3 miliony f. szterl. zredukowano. Roku zaś 1829 dnia 5 Lipca uchwalono, aby jedynie superaty w dochodach nad wydatki państwa fundusz takowy stanowiły. Lecz r. 1830 przez niżenie pborów niestałych, zmniejszone znacznie dochody, same też superaty niepodobnemi uczyniły, a przez to dalsze umarzanie długu zupełnie wstrzymały. Pomimo jednak tego, wysoka cena papierów zawsze w Anglii się utrzymuje, wyższa daleko niż we Francyi. I tak 3 procentowe Angielskie renty stoją średnio na 85, francuzkie na 70 tylko, jakkolwiek we Francyi fundusz amortyzacyjny do 90 milionów franków był wzniesiony. Wykupna cząstkowe przez fundusz papierów, nie przyłożą się nie wcale do ich ceny, gdy z drugiej strony, pożyczki ciągle będą zaciągane. Wszystko

zależy od dobrego użycia dochodów państwa. Powiększanie długu z polepszaniem nawet kredytu połączone być może, skoro przychód z pożyczek w celu korzyść dla kraju przynoszącym użytym zostanie.

Wirtemberg.

Obligacye Królestwa Wirtemberskiego nie są wcale w handlu, a z 26 milionów zł. reńskich długu, który na ten kraj podają, a którego procent ostatecznie na 4 $\frac{1}{2}$ zredukowano, corocznie 100,000 zł. reń. się umarza. Dochód roczny państwa przeszło 12 milionów zł. reń. wynosi.

CZEŚĆ III.

O SPOSOBACH OZNACZANIA I OBRACHOWYWIWANIA WARTOŚCI PAPIERÓW PUBLICZNYCH.

---

1. Niewszystkie miejsca handlowe prowadzą handel papierami publicznymi, a żadne bezpośrednio wszystkimi ich gatunkami. Które z papierów, w miejscach gdzie ich targ jest najbardziej ożywiony, właściwy handel stanowi, ceduła kursu tychże miejsc najlepiej wskaże. Sposób tworzenia takowej ceduły wyjaśnić, i przez przytoczone przykłady zarazem wykazać, jak podług niej wartość papierów publicznych się dochodzi, będzie przedmiotem téj części.

2. Ceduła kursu (*bulletin de la bourse, financial register, Coursblatt*), podaje bieżącą cenę papierów publicznych, do której oznaczenia różne są sposoby: wszystkim im jednak sprzedażę papierów, jakie w giełdach codziennie mają miejsce, służą za zasadę. *Pierwszy* i najpewniejszy sposób dokładnego podania kursu papierów, do wiadomości publicznej, jest wywoływanie szczególnych rezultatów z dokonanych ich sprzedaży przez Agentów wymiany, w porządku, w jakim te po sobie na giełdzie następują. Tak właśnie dzieje się na giełdzie paryzkiej,

jednej tylko we Francyi, na której sprzedaż papierów tego kraju się skutecznia. Giełda ta otwartą jest codziennie przez dwie godziny dla publiczności, od drugiej do czwartej po południu. Pierwsza tylko godzina służy do sprzedaży na gotówkę papierów. Agenci wymiany, jedynie przez prawo upoważnieni do negocyacji papierów publicznych, zebrani w oddzielnem dla siebie miejscu, w środku giełdy, (*au parquet*), głośno podają ceny żadanego ich kupna lub sprzedaży, i takowe przysadzają ostatniemu najwięcej dającemu. Wózny (*un crieur*) wywołuje cenę każdej uskutecznionej sprzedaży, ale tylko na gotówkę, ceny bowiem po których umowy terminowe lub zadatkowe są zawierane, niewywołują się wcale. Ostatnie te umowy jako liczniejsze podczas całego posiedzenia giełdy mają miejsce, już w ciągu negocyacji papierów na gotówkę, już po tych upływie, w gabinetach przeznaczonych w giełdzie dla agentów wymiany. W nich nadto agenci przed otwarciem jeszcze giełdy wypełniają dane im polecenia zakupując lub sprzedając na gotówkę papiery po średnim kursie pomiędzy najwyższym i najniższym z tych, które były w poprzednim dniu wywołane. — *Drugi* sposób oznaczania kursu papierów, zależy na tem, iż po zamknięciu każdodziennem giełdy, agenci się zbierają, i jednemu z pomiędzy siebie do wydawania ceduły kursu przeznaczonemu, udzielają ceny po których sprzedaże papierów przez nich dokonane były, ceny po których je ofiarowywano lub żądano. W niektórych zaś jeszcze miejscach ceny papierów ani są wywoływane, ani ostatnim sposobem stwierdzone, lecz szczegółowo przez agentów wymiany się układają, stąd łatwo fałszywemi byźć mogą. Czasem ceduły kursu zajmują zmiany co do ceny targowej papierów, w porządku, jak te po sobie na giełdzie następowały: czasem znowu kurs ich tylko najwyższy i najniższy; albo jeszcze kurs pierwszy przy otwarciu giełdy (*ouvert à*), i ostatni przy jej zamknięciu (*fermé à*). Nakoniec w cedulach

giełd szczególnień niemieckich, wyrażają się ceny żądane przez sprzedawcę i kupującego. Pierwsza z tych cen kładzie się w kolumnie pod tytułem, *sprzedają* (*Papier, Briefe*, albo *zu haben*): druga zaś pod tytułem, *kupują* (*Argent, Geld*, albo *zu machen*)

3. Kurs papierów rządowych w cedułach podany, odnosi się zawsze do pewnego nominalnego kapitału w tych papierach, którego wartość targową oznacza. Takim kapitałem jest zazwyczaj 100, w miejscach przez które wspomniane papiery wydane zostały: Że zaś ten kapitał jest zawsze jeden i tenże sam, pozostaje więc domyslnym, kurs tylko jemu odpowiedni w tejże co i kapitał monecie wyrażony jako zmienny w cedule się umieszcza. W tym sposobie podają się ceny rent i obligacyi krajowych: co do pierwszych jednak kurs w cedule wyrażony, nie tylko cenę targową nominalnego kapitału ale i samę rentę oznaczać może. Renta bowiem jest tylko procentem od przyjętego kapitału 100, który po cenie targowej zakupić potrzeba, aby samą rentę mieć sobie zapewnioną.—Akcyje bankowe i często losy pożyczek loteryjnych czynią w tym względzie wyjątek: w ich bowiem kursie cena targowa całych akcyj lub losów zajmować się zwykła.

4. Co się tyczy procentów które przy kupnie papierów jeszcze terminu swęj całkowitej wypłaty nie doszły, i dla tego kupującemu się odstępują, uważać potrzeba:

a. Że przy wielu papierach publicznych, w niektórych miastach handlowych, procent zarazem w kursie jest objęty, i dla tego go z osobna sprzedawcy się nie wynagradza. Taki właśnie przypadek ma głównie miejsce przy Francuzkich i Angielskich papierach. Stąd jeżeli np. renty francuzkie 5 procentowe, od których prócent co pół roku na 22 Marca i 22 Września się opłaca, na dniu 22 Czerwca były po kursie 98, właściwa ich cena targowa jest 96 franków 75 cent., reszta bowiem 1 fr. 25 cent. stanowi procent za 3 miesiące upłynione. W ostatnich

dniach tylko przed terminem wypłaty procentu, gdy przekaz tego podług prawa, ze sprzedawcy na kupującego nastąpić nie może, kurs właściwie cenę targową renty wyobraża.

b. Co do niemieckich papierów i wszystkich prawie innych, kapitał tylko jest przedmiotem podanego kursu; procenta więc od dnia ostatniej ich wypłaty, aż do dnia sprzedaży czyli likwidacyi nabytych papierów, sprzedawcy przez kupującego opłacone być muszą. Wypłata ta nawet dzieje się zwyczajnie, bez potrącenia eskonty, jakkolwiek długi jeszcze czas upłynąć może, nim procent półroczny podniesiony będzie. W ostatnim tym przypadku, dla ułatwienia rachunku powszechnym jest zwyczajem, liczyć rok na 360 dni: miesiąc zaś każdy bez wyjątku na 30 dni, z wyłączeniem dnia wypłaty procentu, który się wcale nie rachuje. Podług tego będzie :

Od 1 Stycznia do 1 Lutego	30 dni, a zatem do 30 i 31 Sty.	29 dni.
• 1 Marca	60 • • • 28 i 29 Lut.	59 •
• 1 Kwiet.	90 • • • 30 • 31 Mar.	89 •
• 1 Maja	120 • • • 30 Kwi.	119 •
• 1 Czerw.	150 • • • 30 • 31 Maja	149 •
• 1 Lipca	180 • • • 30 Czer.	179 •
• 1 Sierp.	210 • • • 30 • 31 Lip.	209 •
• 1 Wrześ.	240 • • • 30 • 31 Sier.	239 •
• 1 Paźdz.	270 • • • 30 Wrz.	269 •
• 1 Listop.	300 • • • 30 • 31 Paź.	299 •
• 1 Grud.	330 • • • 30 List.	329 •
do 1 Stycz.	360 • • • do 30 i 31 Gru.	359 dni.

Stąd wynika, że przy podobnem obrachowywaniu procentów dzień 31 miesiąca, skoro jest dniem ich wypłaty wcale się nie rachuje; przeciwnie zaś dzień 28 i 29 miesiąca Lutego za 30^{ty} rachowany być musi. Nakoniec jeżeli procenta od innego jakiego dnia, nie zaś od 1^{go} Stycznia oznaczać przyjdzie, sposób jakim się to uczyni, łatwo z poprzedniej tabelli się wykaże. I tak np. od 1^{go} Lutego do 1 Marca będzie 30 dni: od 22 Września do 31 Stycznia, 128 dni: od 22 Marca do 1 Kwietnia 9 dni i. t. d.

5. Na szczególną uwagę jeszcze zasługuje sposób którym kursa obcych papierów są oznaczane, na cedułach przedniejszych giełd Europy. Mając zamiar nieco niżej każdą z nich oddzielnie roztrząsnąć i przykładami wyjaśnić, tu tylko ogólne przytoczymy w tym względzie zasady. Stopa menniczna pieniędzy i zmienny kurs wexlowy między dwoma miejscami, do jednego z których papier należy, drugie zaś obce nim tylko handel prowadzi, na różność w nich kursu najwięcej wpływają. Przy jednakowości monety, kapitał wprawdzie domyslny nominalny, z kursem mu odpowiednim na obcym miejscu w tejże samej monecie wyrażone będą, kurs jednak wexlowy czyli kurs wexlu wystawionego o pewnym terminie na miejsce, które procent i ostatecznie kapitał wypłaca, uczyni zawsze różnicę w notowanym kursie papieru. Przypadek ten ma właśnie miejsce w Augsburgu, gdzie Austriackie obligacye wszystkie na konwencyną monetę wystawione, w tejże monecie równie jak i w Wiedniu co do kursu się wyrażają. Toż samo stosuje się choć z małą odmianą do Frankfurtu nad Menem, gdzie jednaż moneta ze zmienioną tylko nominalną wartością jest używaną. Tu kurs podany z kapitałem nominalnym mu odpowiednim, uważać się mogą, już jako wyrażone w zł. konwen., już w zł. reńskich, w tém różnych od pierwszych, iż ich 24 nie zaś 20 idzie na grzywnę kolońską. Jeżeli więc kurs *Metalliques* 5 procentowych w Frankfurcie jest 90: czy za nominalny kapitał o 100 zł. kon. zapłacę 90 zł. konw., czy za tenże kapitał o 100 zł. reń. zapłacę 90 zł. reń., dam zawsze stosunkowo jedną ilość srebra. Kurs tylko wexlowy sprostuje stosunek przez porównanie wewnętrznej wartości tych monet do ich zamiany podany. Akcye bankowe Austriackie jako notowane co do całej swej wartości, swój kurs w Frankfurcie, w zł. reń. mają wyrażony, i dla tego kurs ten zawsze w tym mieście jest wyższym, już w stosunku istotnej

wewnętrznej wartości monet jak 5: 6: już w tymże nieco zmodyfikowanym przez istnący kurs wexlowy.

Jeżeli zaś monety dwóch miejsc które handel papierów prowadzą są różne, kurs papierów jednego z nich w drugim, co do swego oznaczenia rozmaite mieć może zasady.

a. Kurs takowy równie jak i kapitał nominalny mogą być podawane w monecie miejsca właściwego, bez uwagi na jej różnicę. I tak np. w Hollandyi francuzkie papiery kurs mają w frankach wyrażony, odpowiedni kapitałowi 100 fr.; cena zaś wypadła na monetę hollenderską obrachowywa się podług zmiennego kursu wexlowego Paryzkiego, o terminie miesięcznym.

b. Przy podaniu kursu papierów obcych, w wielu miejscach stały kurs wexlowy monet jest przyjęty; kurs przeto tych papierów, albo się wyraża w monecie krajowej po uskutecznionej już zamianie, albo też w monecie miejsca do którego papiery należą, a zamiana dopiero przy ich sprzedaży się uskutecznia. W Hollandyi np. przy podawaniu kursu Austryackich papierów 100 zł. konw. stale za 125 zł. hol. się uważa, i stosownie do tego również kurs, jak i kapitał w zł. hol. się wyrażają. W Frankfurcie przy sprzedaży Pruskich papierów stały stosunek 103 krajcarów reń. na 1 talar się przyjmuje. Kurs jednak w monecie Pruskiej jest podawany, którą dopiero przy sprzedaży podług powyższego stosunku się zamienia. W obu tych razach, jeżeli przyjęty kurs wexlowy nadaje większą lub mniejszą wartość obcej monecie, niż tej się przynależy, z porównania wewnętrznej wartości obu monet, i ze zwyczajnego średniego kursu wexlowego, wtedy stosownie do tego papiery stać będą niżej lub wyżej nad istotną ich cenę.

c. W niektórych miejscach znowu, stale jest nadana jedna cena, papierom obcym, służąca za podstawę wszelkim z niemi rachunkom. I tak w Londynie inskrypcye Rossyiskie w rublach assyg. po stałej cenie 82 r. ass. za 100 są notowane, w Berlinie po 85 za 100. Tu więc

ceduła kursu żadnej zmiany w targowej cenie niewyraża. Zmiana ta jedynie zależy na różnicy między umówionym kursem wexlowym monet obu krajów przy sprzedaży tych papierów, a kursem wexlowym istotnym, od którego pierwszy wyższym lub niższym będzie, stosownie do tego jak kurs istotny papierów od przyjętego jest wyższym lub niższym. I tak: jeżeli w pierwszym razie kurs realny jest 10 pensów na jeden rubel ass. a kupujący przyznaje 12, istotna cena targowa inskrypcyi na 100 r. będzie 98 $\frac{2}{5}$, nie zaś 82 r. Przeciwnie jeżeli kurs realny wexlowy jest 12 pensów za rubel, a kurs przyznany 11, cena targowa nie będzie 82, t. i. taka, jaką nadano, ale niższa, bo tylko 75 $\frac{1}{5}$.

d. Kurs wreszcie niektórych Obligacyj obcych, podaje się w ilości monety, którą za nie całkowicie zapłacić potrzeba: jak tego przykład na obligacyach udziałowych, czyli loteryjnych losach. I tak losy Austriackie 100 złotych podają się na Giełdzie Paryżkiej, co do kursu, w liczbie franków którą w tym mieście za jeden takiż los zapłacić potrzeba. Podobnie losy Polskie na giełdach Niemieckich i t. d.

6. Wszystko to cośmy dotąd powiedzieli o sposobach oznaczania i notowania kursu, stosuje się tylko do papierów sprzedawanych codziennie w Giełdzie na gotówkę, gdyż takie jedynie sprzedaże mogą podać prawdziwą cenę targową papierów. Kursa zaś papierów sprzedanych targiem terminowym lub zadatkowym, pozostaną zawsze niepewne, i różne: głównie bowiem zależą na stopniu zaufania, jaki jedna strona w drugiej pokłada, względnie dopełnienia zaszłej umowy. Wreszcie wielka część podobnych umów bez pośrednictwa Agentów wymiany zawieraną bywa. Dla tego też przy ich notowaniu, które najczęściej na cedułach Paryżkich znajdujemy, umieszczają się zazwyczaj same tylko stopniowania kursu, jak np. pierwszy kurs, najwyższy, najniższy, ostatni. (*1er Cours, plus haut, plus bas, dernier*). Nadto kurs papierów

na termin sprzedawanych jest zawsze wyższym od kursu na gotówkę, już i przez to samo, że procent w ciągu upływu terminu od papieru należny powiększa się, a tém samem i kurs w którym jest zajęty podwyższać się musi. Wyższym jeszcze od obu poprzednich będzie kurs papierów w targu zadatkovym, przez łatwość jaką jedna strona posiada cofnięcia się od umowy, tracąc sam tylko zatek. Wielkość wreszcie takowego zadatku w ostatnim tym razie wiele na wielkość kursu, czyli ceny umowionej papieru wpływać musi.

I. WYJASNIENIE AMSTERDAMSKIEJ CEDUŁY KURSU, I RACHUNKI W CELU DOJSCIA WARTOSCI PAPIERÓW W NIEJ ZAJĘTYCH.

Amsterdam handluje bezpośrednio następniemi papierami publicznemi:

I. HOLLENDERSKIE.

1. *Integralne* (*Integralen, dette integrale*). Kapitał nominalny domysłny jest 100 zł. hol.: kurs mu odpowiedni wyraża się również w téj monecie.

Przykład. Zakupiono 5000 zł. hol. kapitału w integralnych, po kursie 40 za 100, na 15 Października, ile zapłacono?

100 kapitał : 5000 kap. = 40 cena targowa 100 : x ceny targ. 2go.
stąd $x = 2000$ zł. hol.

Nierachując w to procentów sprzedawcy jeszcze należnych. Wielkość stopy procentu papierów zazwyczaj w cedułach w osobnej kolumnie się oznacza, jak w niemieckich, pod tytułem *Zinsfuss*, stopa procentu; albo téż przed nazwiskiem papieru się kładzie, jak we francuzkich i angielskich. W tym razie *np.* pisze się, $2\frac{1}{2}$ p. ct. *dette integrale*. We wszystkich tu przytoczonych przykładach przypuszczamy, iż stopa procentu każdego papieru, i terminu półroczne jego wypłaty są już znane ze szczegółowego opisu papierów, który w poprzedniej części umieściliśmy. Zwracając się więc do podanego przykładu, kupujący oprócz wartości papieru podług kursu, procent jeszcze od dnia ostatniej jego wypłaty, jak tu od 1

Lipca, do dnia sprzedaży czyli raczej likwidacyi papieru t. i. d. 15 Października, sprzedawcy opłacić musi. Procent więc takowy należec się będzie od summy 5,000 złh. po $2\frac{1}{2}\%$ na rok, za 104 dni upłynionych: znajdziemy go przez następnę proporcye :

$$100 : 5000 = 2\frac{1}{2} : x = 175.$$

$$360 : 104 = 175 : x = 50. \text{ zł. hol. procent żądany.}$$

Właściwa więc wartość papieru zakupionego nie jest 2000, ale 2050 zł. hol. włącznie z procentem w części sprzedawcy należnym.

2. *Restanty (Restanten, dette differée sans le billet de tirage)*. Kurs tych papierów wyrażony w zł. hol. odnosi się do kapitału domyślnego 100 podobnych zł.

Przykład. 200 sztuk restantów po 1000 złh. każdy, po kursie $1\frac{1}{64}$, ile uczynią?

$$100 : 200,000 = 1\frac{1}{64} : x = \text{złh. } 2031. 25 \text{ cents.}$$

3. *Kance (Kanzen, billets de tirage de la dette differée)*. Kurs podany w zł. hol. jest wartością jednej kancy o 1,000 złh.

Przykład. Za 150 sztuk kanców po kursie $21\frac{1}{8}$ złh. ile się zapłaci?

$$1 : 150 = 21\frac{1}{8} : x = \text{złh. } 3168, 75 \text{ cents.}$$

4. *Obligacye Syndykatu (Obligations du Syndicat d'Amortisation)*. Kurs w złh. się podaje odpowiedni kapitałowi nominalnemu 100 złh. w tych obligacyach.

Przykład. Zakupiono 3000 złh. w Oblig. Syndykatu na 5 Sierpnia po 85, ile zapłacono?

$$100 : 3000 = 85 : x, \text{ stąd } x = 2550 \text{ złh.}$$

dodając procenta od 1 Kwietnia do 5 Sierp-

nia, za 125 dni, od zł. 3000 po $4\frac{1}{2}\%$ od $\%$ p. a. 46, 50 cents.

---

złh. 2596, 50 cents.

5. *Akcy Bankowe*. Kurs podany w hol. zł. jest ceną targową kapitału 100 złh. w akcyach.

II. ROSSYISKIE.

1. *Inskrypcye 6 procentowe* w rublach assyg. i srebr. Przy podawaniu kursu tych papierów, stały kurs wexlowy monet w Amsterdamie jest przyjęty: 1 rubel ass.

za 1 złh., rubel zaś srebrny za 2 złh. się uważa. Kurs papieru w hol. zł. wyrażony, odnosi się zawsze do kapitału nominalnego 100 złh.: w pierwszym więc razie będzie to ceną targową 100 rubli ass., w drugim zaś 50 r. sr. Procent z osobna sprzedawcy się nie wynagradza, w samym bowiem podanym kursie tych papierów, już jest objęty.

2. *Inskrypcye 5 proc. w rublach sr.* podobnie jak i pierwsze podają się co do kursu. Procent tylko oddzielnie się rachuje, od dnia ostatniej jego opłaty, do dnia dokonanej sprzedaży papieru.

3. *Rossyisko Angielska pożyczka z roku 1822.* Kurs podaje się w hol. zł. odpowiedni 100 złotym hol., czyli stosownie do przyjętego stosunku monet, 50 rublom sr. Że zaś pożyczka w funtach szterl. jest zawartą, 37 pensów stale za 1 rubel sr. się bierze.

Przykład. Zakupiono rubli sr. 6720 w papierach wspomnionej pożyczki, na 3 Kwietnia, po 77 złh. za 50 r. sr., ile zapłacono?

$$50 : 6720 = 77 : x, \text{ stąd } x = \text{złh. } 10348. \text{ 80 cent.}$$

dodając procenta ubiegłe od 1 Marca do 3

Kwietnia, za 32 dni, od r. sr. 6720 po 5%,

będzie r. sr. 30; rachując zaś po 34 szty-

wrów na 1 r. sr. (20 styw. = 1 złh.) . . . . . 50. —

---

złh. 10398. 80 cent.

4. *Pożyczki Rossyisko-Hollenderskie:* jako na zł. hol. wystawione, podają się co do kursu w zł. hol. z odpowiednim im 100 kapitałem.

III. PRUSKIE.

1. *Prusko-Angielska pożyczka z lat 1818 i 1822.* Stały kurs wexlowy jest 11 złh. na 1 f. szterl., za niski właściwie w porównaniu do wewnętrznej wartości monet, i tylko istnący kurs wexlowy monetę Angielską czasem do tego stopnia zniżyć może. Kurs papieru wyraża się w zł. hol. odpowiedni kapitałowi 100 zł. hol. wypadłemu z zamiany uskutecznionej podług, wymienionego stosunku monet.

Przykład. Zakupiono 750 f. szterl. w papierach téj pożyczki po 89, na 31 Grudnia, ile zapłacono?

$$100 \text{ zlh.} : 750 \times 11 = 89 \text{ zlh.} : x, \text{ stąd } x = \text{zlh. } 7342. 50 \text{ cent.}$$

Procent od 1 Października do 31 Grudnia

$$\text{za 89 dni, od 8250 zł. po } 5\% \dots\dots\dots 101. 98$$

$$\text{zlh. } 7444. 48 \text{ cent.}$$

2. *Prusko - Angielska pożyczka z r. 1830*, podobnież co do kursu w monecie hol. się podaje, lecz tu jeden funt szterl. pożyczki na $12\frac{1}{4}$ zlh. stale się rachuje.

Przykład. Zakupiono na 30 Kwietnia 300 f. szterl. po 78.

$$100 : 300 \times 12\frac{1}{4} = 78 : x, \text{ stąd } x = \text{zlh. } 2966. 50 \text{ cent.}$$

Procent od 1 Kwietnia do 30 Kwietnia za 29

$$\text{dni, od zł. } 3675 \text{ po } 4\% \dots\dots\dots 11. 84$$

$$\text{zlh. } 2978. 34 \text{ cent.}$$

IV. *DUŃSKIE. — Duńsko - Angielska pożyczka z r. 1825.* Każdy funt szterl. téj pożyczki bierze się stale za 12 zlh., a kurs podany w zlh. stosuje się do każdych 100 zł. z wymienionéj zamiany wynikłych.

Przykład. 1200 f. szterl. w papierach téj pożyczki po 60 zlh. ile kosztują z procentami do 30 Maja?

$$100 : 1200 \times 12 = 60 : x, \text{ stąd } x = \text{zlh. } 8640.$$

Procenta od 31 Marca do 30 Maja za 60 dni, od

$$\text{zł. } 14400 \text{ po } 3\% \dots\dots\dots 72.$$

$$\text{zlh. } 8712.$$

V. AUSTRYACKIE.

1. *Metalliques.* Przy sprzedaży tych papierów stały kurs wexlowy monet jest przyjęty, 125 zlh. na 100 zł. konw. Że zaś ten kurs podług wartości ich wewnętrznej, jako téż podług średniego kursu wexlowego między Amsterdamem i Wiedniem, jest za wysoki, stąd i przy równéj cenie targowéj papieru w obu tych miastach, w pierwszym taż cena zawsze jest niżej notowaną. Kurs metalliques z kapitałem nominalnym wyrażają się w zł. hol.; kapitał więc 100 zlh. odpowiada podług przyjętego stosunku 80 zł. konwencyinym.

Przykład. Zakupiono 6000 zł. konw. kapitału w Met. 5 procentowych po 64, ile zapłacono z procentami od 1 Listop. do 1 Marca?

$80 : 6000 = 64 : x$, stąd $x = \text{złh. } 5120$.
 Procenta od 1 Listop. do 1 Marca za 120 dni, od
 zł. konw. 6000, po 5% i biorąc $1\frac{1}{4}$ złh. na 1 zlk. . 125.

---

 złh. 5245.

2. *Losy 250 i 100 złotych z pożyczek loter. 1820 i 1821*, co do kursu podają się w hol. zł. w całej swęj wartości targowęj. Tu kurs stały monet 1 zł. hol na 1 zł. konw. się przyjmuje.

Przykład. 10 sztuk losów 250 złotych (Rotschild Partiale) po 312, ile kosztuje z procentami do 10 Października?

$1 : 10 = 312 : x$, stąd $x = \text{złh. } 3120$.
 Procenta od 1 Stycz. do 10 Paździer. za 279 dni
 od zł. 2500 po 4%, rachując $1\frac{1}{4}$ złh. na 1 zł. kon. 96. 88 cent.

---

 złh. 3216. 88 cent.

3. *Akcy Bankowe.* Kurs całych akcyj w zł. konw. się podaje. Zamiana zaś na monetę hol. uskutecznia się po-
 dług przyjętego stałego stosunku 100 zł. konw. na 125 zł. hol.

Przykład. Ile kosztują 3 akcy, po 1200 z procentami do 2 Sierp?

$1 : 3 = 1200 \times 1\frac{1}{4} : x$, stąd $x = \text{złh. } 4500$.
 Procenta od 1 Lipca do 2 Sierp. za 30 dni, od zł. kon.
 3000 po 4% i zamieniając na złh. w stosunku $1 = 1\frac{1}{4}$ 9. 37 cent.

---

 złh. 4509. 37 cent.

VI. DARMSZTADTSKIE LOSY podają się w zł. hol. co do całej swęj wartości targowęj.

VII. NEAPOLITAŃSKIE.

1. *Renty.* Kurs stały wexlowy 44 sztywrów czyli 2 zł. hol. 20 cent. na 1 dukat jest przyjęty, i stosownie do tego kurs renty w zł. hol. się wyraża.

Przykład. Zakupiono 250 Duk. rent 5 procentowych po 65, na 9 Września.

5 Dukatów renty : 250 duk. r. = 100 kap. : 5000 duk. kap.
 $5000 \text{ Duk. kap.} \times 44 = \text{złh. } 11000$, (20 sztywr. = 12 złh.)
 stąd $100 \text{ złh. kap.} : 11000 \text{ kap.} = 65 : x = \text{złh. } 7150$.
 Procenta od 1 Lipca do 9 Września za 38 dni od
 złh. 11000 po 5% . . . . . 58. 56 cent.

---

 złh. 7238. 56 cent.

2. *Neapolitańsko - Angielskie Obligacye:* kurs stały wexlowy monet przyjmuje się tu 12 zł. hol. na 1 funt

szterl. i podług tego kursu Obligacye z kapitałem ich nominalnym wyrażają się w zł. hol.

Przykład. Zakupiono f. szterl. 300 w Obligacyach po 72, na 13 Sierpnia.

$$100 : 300 \times 12 = 72 : x, \text{ stąd } x = \text{złh. } 2592.$$

Procent od 1 do 13 Sierp. za 12 dni, od złh. 3600 po 5%.... 6.

złh 2598.

VIII. RENTY FRANCUSKIE. Kurs rent jakiegokolwiek bądź gatunku podaje się w frankach podobnie jak w Paryżu, zajmując w nim zarazem ubiegły procent. Redukcyja na monetę holl. uskutecznia się podług zmiennego Paryzkiego kursu wexlowego o terminie miesięcznym.

Przykład. Zakupiono 500 fr. rent 5 procent. po 99, gdy Paryzki kurs wexlowy miesięczny jest 56 Grot-uls = 3 fr. : (40 grot-uls = 1 złh.)

$$5 : 500 = 99 : x = 9900 \text{ fr.}$$

$$3 : 9900 = 56 : z = \text{złh. } 4620.$$

IX. HISPANSKIE.

1. *Pożyczka Hollenderska Hopego.* Kurs na 100 złh. téj pożyczki podaje się również w hol. zł.

2. *Renty.* Tu stały kurs wexlowy monet jest przyjęty $2\frac{1}{2}$ złh. na 1 piast, i stosownie do tego kurs w zł. hol. się podaje.

Przykład. Ile kosztuje 200 piastów rent 5 procentowych po 56, z procentami do 10 Lipca?

$$5 \text{ pias. renty} : 200 \text{ p. r.} = 100 \text{ kap.} : 4000 \text{ kap.}$$

$$100 : 4000 \times 2\frac{1}{2} = 56 : x = \text{złh. } 5600.$$

Procenta od 1 do 10 Lip. za 9 dni od 10000 złh. po 5%, 12. 50 cent.

złh. 5612. 50 cent.

X. ANGIELSKIE RENTY 3 PROCENTOWE, kurs równie jak w Londynie w funt. szterl. mają podany. Zamiana zaś na hol. monetę uskutecznia się podług zmiennego kursu wexlowego Londyńskiego o terminie miesięcznym.

Przykład. Ile kosztuje 300 f. szterl. kapitału w rentach 3 proc. po 80 z procentami do 1 Sierp., gdy Londyński kurs miesięczny jest 40 szylingów uls za 1 funt szter. (1 złh. = $3\frac{1}{3}$ szyl. uls.).

$$100 : 300 = 80 : x, \text{ stąd } x = 240 \text{ f. szterl.}$$

$$1 : 240 = 40 : z, \text{ stąd } z = \text{złh. } 2880.$$

Procenta od 5 Lipca do 1 Sierpnia za 25 dni od 300

f. szterl. po 3% = 12 szyl. ang. 6 pensów, w monecie

zaś hol. .... 7. 50 cent.

złh. 2887. 50 cent.

XI. POLSKIE LOSY CZYLI OBLIGACYE UDZIAŁOWE. Kurs całego losu podaje się w zł. hol. wyrażających wartość jego targową.

XII. OBLIGACYE HAITI, podają się co do kursu w frankach jak w Paryżu: do zamiany zaś na hol. monetę służy miesięczny kurs wexlowy Paryzki.

XIII. PAPIEZKIE (*Römische*). Kurs stały do zamiany monet przyjęty, jest 12 zł. hol. na 1 funt szt.; kurs jednak Obligacyi równie jak w Londynie podaje się w f. szterl.

XIV. ANGIELSKIE POŻYCZKI, dla Grecyi, Brazylii, Peru, Meksyku, i Kolumbii również co do kursu w fun. szterl. są notowane; kupony tylko półroczne Greckiej pożyczki o $2\frac{1}{2}$ f. szterl. co do swego kursu podają się w zł. hol.

II. WYJASNIENIE I OBRACHOWANIE AUGSBURSKIEJ CEDUŁY KURSU.

Augsburg handluje tylko bezpośrednio następniemi papieżami publicznymi.

I. BAWARSKIE.

1. *Obligacye.* Kurs ich podany w zł. reńskich (o stopie 24 zł. na grzywnę kol.) odnosi się do ilości domyślnej czyli kapitału nominalnego 100 takichże zł. w Obligacyach. Procenta od dnia ostatniej ich wypłaty, do dnia likwidacyi, od całego kapitału sprzedawcy się wynagradzają.

2. *Bezprocentowe losy o 10 zł. reńsk.* również w zł. reńsk. co do kursu się podają, ale kurs takowy odpowiada kapitałowi 100 zł. r. w tych losach.

II. AUSTRYACKIE. Wszystkie jak w Wiedniu podają się co do kursu w zł. konw.

1. *Losy 100 złotych* w cenie targowej całego losu.

2. *Obligacye Udziałowe (*Partiale*).* Tu kurs podany w zł. konw. stosuje się tylko do 100 zł. losu, chociaż los cały jest o 250 takich zł.

Przykład. Ile kosztuje 10 sztuk Obligacyj zakupionych po kursie 122 na 3 Lutego?

$$100 : 2500 = 122 : x, \text{ stąd } x = \text{zł. konw. } 3050.$$

Procenta od 1 Stycznia do 3 Lutego za 32 dni od

zł. 2500 po 4% . . . . . 8. 33 krajc.

zł. konw. 3058, 33 krajc.

3. *Metalliques.* Podobnie jak w Wiedniu cena ich targowa na 100 zł. konw. w zł. konw. się wyraża. Procenta od dnia ostatniej ich wypłaty obrachowane sprzedawcy z osobna się wynagradzają.

4. *Akcy Bankowe.* Kurs podany w zł. konw. jest ceną targową jednej Akcyi.

Przykład. 8 Akcyi po 1130 zł. konw. ile kosztuje z procentami do 1 Marca?

$$1 : 8 = 1130 : x, \text{ stąd } x = \text{zł. konw. } 9040.$$

Procent od 1 Stycznia do 1 Marca za 60 dni od

zł. 8000 po 3% . . . . . 40.

zł. konw. 9080.

III. POLSKIE LOSY. Kurs oznaczający cenę targową całego Losu podaje się w zł. konw.

III. WYJASNIENIE I OBRACHOWANIE CEDUŁY KURSU W BERLINIE.

W Berlinie bezpośrednio handel się prowadzi następnymi papierami publicznymi.

I. PRUSKIE. Wszystkie papiery publiczne Pruskie z pożyczek krajowych pochodzące mają kurs swój podany w Talarach (*pruski kurant*), oznaczający wartość 100 Tal. kapitału w jednym z tych papierów. Procenta wzięte od nominalnego kapitału do dnia sprzedaży papierów, sprzedawcy się wynagradzają. Co się zaś tyczy *Prusko - Angielskich pożyczek*, kurs podany w funtach szterl. odnosi się do 100 f. szterl. obligacyi: przy zamianie na pruską monetę 1 f. szterl. stale za $6\frac{3}{4}$ talarów się bierze.

Przykład. Zakupiono 500 f. szterl. w obligacyach trzeciej pożyczki Angielskiej po 90, na 7 Maja, ile zapłacono?

$100 : 500 = 90 : x \times 6\frac{3}{4} : x = \text{Tal. } 3,037 \text{ gr. sr. } 12$

Procenta od 1 Kwiet. do 7 Maja za 36 dni
od f. szterl. $500 \times 6\frac{3}{4} = \text{Tal. } 3,375$, po 4% 13 12

Tal. 3,051. —

II. AUSTRYACKIE.

Metalliques. Kurs w talarach podany, odpowiada 150 złotym konwen. w metalliques, czyli 100 tal. wiedeńskim. Procenta od nominalnego kapitału się biorą i przy zamianie na pruską monetę 150 zł. konwen. stale na 102 tal. pruskich się rachuje. Za mniej niż jeden miesiąc niepłaci się procentów, gdy zaś więcej niż jeden miesiąc od opłaty procentu już upłynie, przy zwracaniu tegoż sprzedawcy, jednym miesiącem zazwyczaj mniej się rachuje.

Przykład. Zakupiono zł. 24,000 w 5 procentowych Metalliques po 90, na 15 Maja, ile zapłacono?

$150 : 24,000 = 90 : x$, stąd $x = \text{Tal. } 14,400$.

Procenta od 1 Stycznia do 15 Maja za $4\frac{1}{2}$

miesiący, mniej jeden miesiąc *gratis* = $3\frac{1}{4}$

od zł. 24,000, po 5% = 350 zł. dla zamiany.

$150 : 350 = 102 : x =$ 238.

Tal. 14,638

2. *Losy 100 złotowe.* Kurs na cedule podany w talarach odpowiada 150 zł w losach.

3. *Obligacye Udziałowe (Partiale).* Kurs podobnie w talarach wyrażony stosuje się do 150 zł. w obligacyach. Procenta wynagradzają się od kapitału właściwego losów za czas ubiegły od ostatniej ich opłaty do dnia sprzedaży losu, rachując już 150 zł. za 100 Tal. pr.

4. *Akcy Bankowe.* Kurs akcyi na 1000 zł. jest podany w talarach. Procenta miesięcznie się rachują, a zamiana na monetę pruską podług kursu wexłowego na termin 2 miesięczny w Berlinie na Wiedeń się skutecznia.

Przykład. Zakupiono na 20 Kwietnia 6 akcyi po 790 tal. przy kursie wówczas wexłowym na Wiedeń, 104 Tal. = 150 zł. konw. ile zapłacono?

$1 : 6 = 790 : x$, stąd $x = \text{tal. } 4,740$

Procenta od 1 Stycznia do 20 Kwietnia za $3\frac{3}{4}$

miesiący po 3% od zł. 6,000, są 55 zł. z tych

w stosunku 104 za 150 . . . . .

38, 3 gr sr.

Tal. 4,778, 3. gr. sr.

Jeżeli przy zakupywaniu akcyj, wiadoma jest nadzwyczajna dywidenda, jaka na nie przypada, i ta osobno sprzedawcy wynagrodzoną być musi.

III. ROSSYISKIE.

1. *Inskrypcye w rublach assygnacyjnych.* Za 100 rubli assyg. w tych papierach daje się stała cena 85 rubli assyg. Procenta do dnia sprzedaży od całego kapitału się rachują, do kapitału się dodają, i summę całkowitą podług kursu wexlowego umówionego, wyższego lub niższego nad istotny kurs wexlowy w Berlinie na Petersburg, na monetę pruską się redukuje. Przy obrachowaniu procentu, uważa się nadto na różnicę pomiędzy dawnym a nowym kalendarzem, która teraz 12 dni wynosi, a o którą to liczbę, liczba dni należnego procentu sprzedawcy zmniejszoną być musi, jakkolwiek często na takową różnicę żadnej niedają uwagi.

Przykład Zakupiono rubli assyg. 3,000 w Inskrypcyach na 3 Maja, gdy kurs umówiony monety był np. 30 Tal. = 100 rublom assyg.

$$100 : 3000 = 85 : x, \text{ stąd } x = \text{rubli assyg. } 2,550.$$

Procenta od 1 Stycznia do 3 Maja = 122 dni — 12

$$= 110 \text{ dni, od rubli assyg. } 3,000 \text{ po } 6\% . . . . . 55.$$

$$\text{rubli assyg. } 2,605.$$

$$100 : 2605 = 30 : x, \text{ stąd } x = \text{tal. } 781, \text{ gr. sr. } 12.$$

2. *Inskrypcye w rublach srebrem 6 lub 5 procentowe.* Kurs podaje się w rublach sr. odpowiedni 100 rublom sr. w Inskrypcyach. Procenta jak poprzednio się rachują, do kapitału się dodają i summa na monetę pruską się redukuje, biorąc stale 93 rubli sr. = 100 tal. czyli 93 kopiejki za 1 talar. Inskrypcye 500 rublowe pospolicie tylko na giełdzie się sprzedają, gdy przeciwnie w Inskrypcyach na ruble assyg. wystawionych, sprzedaż tylko 1000 rublowych ma miejsce,

Przykład Zakupiono 3000 rubli sr. w Inskrypcyach po 120 na 3 Maja, ile zapłacono?

$$100 : 3000 = 120 : x, \text{ stąd } x = \text{rubl. sr. } 3,600.$$

Procenta od 1 Stycznia do 3 Maja = 122 dni. — 12

$$= 110 \text{ dni od rubli } 3,000 \text{ po } 6\% . . . . . 55.$$

$$\text{rubl. sr. } 3,655.$$

$$93 : 3655 = 100 : x, \text{ stąd } x = \text{tal. } 3930, 3 \text{ gr. sr.}$$

3. *Rossyisko-Angielska pożyczka*. Kurs podaje się w funtach szt. odpowiedni 100 f. szt. obligacyj. Zamiana na pruską monetę uskutecznia się biorąc stale 1 f. szt. = $6\frac{3}{4}$ tal. pr.

Przykład Zakupiono f. szterl. 400 w obligacyach po 99 na 7 Paź.

$$100 : 400 = 99 : x, \text{ stąd } x = \text{f. szterl. } 396$$

Procenta od 1 Września do 7 Października 36 dni od f. szterl. 400 po 5% 2

f. szterl. 398.

czyli Talarów 2,886. 12 gr. sr.

4. *Rossyisko - Hollenderska pożyczka*. Kurs 100 zł. hol. kapitału w obligacyach w podobnychże złotych się podaje. Procenta się rachują od całego kapitału aż do dnia sprzedaży papieru, do kapitału się dodają i sumę wypadłą redukuje się na monetę pruską podług kursu wexlowego w Berlinie na Amszterdam.

Przykład. Na 13 Maja zakupiono zł. hol. 12,000 w obligacyach téj pożyczki, po 98. Kurs na Amszterdam niech będzie 144 tal. = 250 zł. hol.

$$100 : 12000 = 98 : x, \text{ stąd } x = \text{zł. hol. } 11760$$

Procenta od 1 Marca do 13 Maja za 72 dni od zł. hol. 12000 po 5% 120

zł. hol. 11880.

$$250 : 144 = 11880 : x, \text{ stąd } x = \text{tal. } 6842. 21 \text{ gr. sr.}$$

IV. HOLLENDERSKIE.

1. *Integralne*. Kurs tych papierów podany w zł. hol. odpowiada 100 zł. nominalnego kapitału. Rachunek co do wyszukania procentu sprzedawcy należnego, jako też rachunek co do redukcji kapitału i procentu na pruską monetę, poprzedniemu jest podobny.

2. *Restanty o 1000 zł.* Podają się co do kursu w zł. hol. a zamiana na monetę pruską uskutecznia się podług wexlowego kursu w Berlinie na Amszterdam.

V. POLSKIE.

1. *Listy Zastawne*. Kurs podaje się w zł. pol. odpowiedni 100 zł. pol. w Listach Zastawnych. Przy zamianie, stale 6 zł. pol. za 1 talar się bierze. Procenta od całego kapitału do dnia sprzedaży Listów się wynagradzają, z odtrąceniem jednak $5\frac{2}{3}$ eskonty, którą się traci przez pobieranie

procentów w Berlinie; t. i. za 100 tal. procentu, 95 tal. się tylko otrzymuje. Listy Zastawne białe prawie jedynie w handel tutejszy wchodzi, jako co do umorzenia pierwszeństwo nad złotem mające.

Przykład. Zakupiono na 5 Września 6000 zł. pol. kapitału w Listach Zastawnych po 90 zł. pol. za 100, ileż zapłacono?

$$100 : 6000 = 90 : x, \text{ stąd } x = \text{zł. pol. } 5400$$

Procenta od 22 Lipca do 5 Września za 72 dni od zł. 6000 po 4% = 48 zł.; dla odtrącenia zaś eskonty 5%

$$100 : 48 = 5 : x = 2\frac{1}{4}\%, \text{ stąd } 48 + 2\frac{1}{4}\% = 49\frac{1}{2}\%$$

$$5400 : 99\frac{1}{2}\% = 5445\frac{9}{10}$$

$$6 : 5445\frac{9}{10} = 1 : x, \text{ stąd } x = \text{tal. } 905\text{ gr. sr. } 2$$

2. *Losy Polskie.* Kurs całego losu na 300 zł. pol. w talarach się podaje.

VI. NEAPOLITAŃSKIE.

1. *Certyfikata Falkoneta.* Kurs 100 dukatów kapitału również w dukatach się podaje, przy zamianie zaś na pruską monetę 1 dukat di regno stale za $1\frac{1}{4}$ talara się bierze.

Przykład. Zakupiono 250 dukatów rent po 74, na 9 Września.

$$5 \text{ duk. renty} : 250 \text{ duk. r.} = 100 \text{ kap.} : x = 5000 \text{ kap.}$$

$$100 : 5000 = 74 : x, \text{ stąd } x = \text{duk. } 3900$$

Procenta od 1 Lipca do 9 Września za 38 dni

$$\text{od duk. } 5000 \text{ po } 5\% = 250 \text{ duk.}$$

$$\text{duk. } 3900 + 250 = 4150$$

$$\text{czyli rachując dukat po } 1\frac{1}{4} \text{ tal.} = \text{tal. } 4808$$

2. *Angielska pożyczka.* Kurs podany jest w f. szterl. i odpowiada 100 f. szterl. obligacyj; zamiana na talary uskutecznia się biorąc stale $6\frac{3}{4}$ tal. na 1 f. szterl. Procenta od całego kapitału do dnia sprzedaży się wynagradzają.

VII. DUŃSKIE. *Pożyczka Angielska 3 procentowa.* Kurs podany w f. szterl. stosuje się do 100 f. szterl. kapitału obligacyi. Przy zamianie 1 funt. sztł. stale na $6\frac{3}{4}$ tal. się rachuje.

VIII. NORWERSKIE. *Pożyczka Hamburgska.* 100 Marków Banko w obligacyach podaje się co do kursu w Markach Banko. Te zaś na monetę pruską redukują się biorąc stale 150 Tal. = 300 Mark Banko.

Przykład Zakupiono 11 Sierpnia 6000 mark banko w papierach téj pożyczki po 98: ile zapłacono?

$$100 : 6000 = 98 : x, \text{ stąd } x = \text{Mar. Bko. 5880}$$

Procenta od 1 Lipca do 11 Sierpnia za 40 dni
od Mark. 6000 po 6 % 40

Mar. Banc. 5920

$$300 : 5920 = 150 : x, \text{ stąd } x = \text{Tal. 2960.}$$

IX. HISZPAŃSKIE. Kurs 100 piastrów kapitału podaje się w piastrach, a jeden piaster stale na $1\frac{1}{2}$ tal. się rachuje. Procenta od całego kapitału do dnia sprzedaży papierów się wynagradzają.

X. ANGIELSKA POŻYCZKA, dla Grecyi, Meksyku, Brazylii. Kurs podaje się w f. szterl. odpowiedni 100 f. szterl. kapitału w obligacyach, a przy zamianie na pruską monetę stale funt. szter. za $6\frac{3}{4}$ tal. się bierze.

IV. WYJASNIENIE I OBRACHOWANIE CEDUŁY KURSU W FRANKFURCIE NAD MENEM.

Frankfurt nad Menem handluje bezpośrednio następnymi papierami publicznymi.

I. FRANKFURSKIE. Kurs 100 zł. reń. (o 24 zł. stopie na grz. kol.) w podobnych złotych się podaje. Procenta od całego kapitału do dnia likwidacyi papierów się wynagradzają.

II. NASSAUSKIE. podobnież.

III. BAWARSKIE. Obligacye likwidacyjne i z pożyczek loteryjnych pochodzące równie jak poprzednie co do kursu się oznaczają, Zawsze 100 zł. reń. jest jednostką domyslną, a kurs w takichże złotych się wyraża.

IV. BADEŃSKIE RENTY. nieczynią wyjątku. W pożyczce tylko loteryjnej kurs całego losu o 50 zł. r. również w złotych r. się podaje.

V. DARMSZTADZKIE podobnież do Badeńskich tak co do swych obligacyj, jak i loteryjnej pożyczki się oznaczają.

VI. HANNOVERSKIE. *Pożyczka loteryjna.* Kurs losu o 100 reichstalarach w monecie konwen. w podobnychże talarach się podaje. Przy zamianie uważa się stale iż 5

reichstal. = 6 tal. (o 24 zł. stopie) i że 2 reichstal. = 3 złotym konwencynym.

VII. AUSTRYACKIE.

1. *Metalliques*. Kurs 100 zł. konwen. lub też reńskich w tych papierach podaje się w tejże samiej monecie co i kapitał, 5 zł. konwen. rachując stale na 6 zł. reń.

Przykład Zakupiono 5000 zł. kon. w *Metalliques* 5 procentowych po 87 na 28 Lutego. Ileż zapłacono z procentami od 1 Listopada?

$$100 : 5000 = 87 : x, \text{ stąd } x = \text{zł. kon. } 4350$$

Procenta od 1 Listopada do 28 Lutego za 119

dni od 5000 zł. po 5%. . . . . 82, 38 kr.

zł. kon. 4432, 38 kr.

$$5 : 4432.38 = 6 : x, \text{ stąd } x = \text{zł. reń. } 5319. \text{ kr. } 10.$$

2. *Obligacye Udziałowe*. Kurs w zł. konwen. podany odnosi się tylko do 100 zł. losu. Procenta rachują się jak zwyczajnie po 4 %, a zamiana skutecznia się przy wymienionym wyżej monet stosunku 5 : 6.

3. *Losy 100 złotowe*. Tu kurs całego losu się podaje w zł. konwen. które się podobnie jak wprzód na zł. reń. się zamieniają.

4. *Obligacye wylosowane*. Kurs w zł. konwen. podany na 100 zł. podobnych kapitału obligacyj, stosuje się tylko do obligacyi 4 procentowych. Na wszystkie inne o mniejszym lub większym procencie, kurs takowy stosunkowo wyrachować się musi. Procenta należne do dnia wylosowania w połowie się tylko biorą, jako do tego czasu w papierowej tylko monecie opłacane, i redukują się na zł. konwen., biorąc stale 100 zł. pap. (*Wiener Währung*) za 40 konwencynych. Od dnia zaś wylosowania procent ubiegły całkowity i w złotych konw. czyli w metalicznej monecie wynagrodzić trzeba.

Przykład. Zakupiono 10,000 zł. konwen. w obligacyach 3½ procentowych po 96½. Wylosowanie tych obligacyi nastąpiło dnia 1 Stycznia. Procenta należne sprzedawcy niech będą od 1 Października do 25 Lutego.

$$4 \text{ proc} : 3\frac{1}{2} \text{ proc} = 96\frac{1}{2} \text{ kurs pierwszych} : x$$

$$\text{stąd } x = 84\frac{1}{16} \text{ kurs } 3\frac{1}{2} \text{ proc.}$$

100 : 10000 = $84\frac{7}{16}$: x, stąd x = zł. kon. 8443. 45 kr.

Procenta przed losowaniem od 1 Października do 1 Stycznia za 3 miesiące od zł. 10000, w połowie $3\frac{1}{2}$ procent = $\frac{1}{4}$ od % na rok = zł. pap. 43, kr. 45 czyli

$$100 : 43, 45 = 40 : x = 17. 30. \quad 17. 30.$$

Procenta po wylosowaniu od 1 Stycznia do 25 Lutego za 54 dni po $3\frac{1}{2}$ od % . . . . . 52. 30.

zł. kon. 8513. 45 kr.

$$5 : 8513, = 6 : x, \text{ stąd } x = \text{zł. r. } 10,216. 30 \text{ kr}$$

6. *Obligacye dawnego Banku Wiedeńskiego.* 100 zł. w tym papierze podaje się co do kursu w zł. kon. Procent po $2\frac{1}{2}$ od $\frac{6}{6}$ od całego kapitału wzięty jako w monecie papierowej opłacany, po 100 na 40 jak wprzód w monecie konwencynej się liczy.

7. *Akcyje Bankowe.* Kurs całej akcyi o 1000 zł. kon. podaje się w złotych reńskich.

Przykład. Zakupiono 6 akcyi po 1390, na 1 Lutego.

$$1 : 6 = 1390 : x, \text{ stąd } x = \text{zł. r. } 8340$$

Procenta od 1 Stycznia do 1 Lutego za 30 dni od zł. konwen. 6000, których 5 czyni 6 zł. reńskich po 3 % 18

zł. r. 8358.

VIII. PRUSKIE.

1. *Certyfikata długu rządowego.* 100 Tal. w tym papierze podaje się co do kursu również w talarach, a 1 tal. stałe na 103 krajcarów (o 24 zł. stopie) się rachuje. Procenta od całego kapitału do dnia likwidacyi się wynagradzają.

Przykład. Zakupiono tal. 6000 w tych papierach po 94 na 13 Wrześ.

$$100 : 6000 = 94 : x, \text{ stąd } x = \text{Tal. } 5640$$

Procenta od 1 Lipca do 13 Września za 72 dni od tal. 6000 po 4 % . . . . . 48.

Tal. 5688.

po 103 krajc. każdy = zł. r. 9764. 24 krajc.

2. *Angielska pożyczka z lat 1818 i 1822.* Kurs podany w funtach szter. odpowiada 100 f. szterl. w Obligacjach, lecz jest zawsze wyższy niż w innych miejscach, gdyż przy zamianie monet 1 funt szt. stałe na 11 zł.

reńsk. się rachuje, niżej od porównanej wewnętrznej ich wartości. Procenta od całego kapitału się biorą aż do dnia likwidacyi.

3. *Angielska pożyczka z roku 1830.* Podobnież oznacza się co do kursu; tu tylko funt szterl. na $12\frac{1}{4}$ zł. r. się rachuje.

IX. DUNSKIE.

1. *Frankfurska pożyczka.* Kurs oznacza się w Reichstalarach czyli tal. konw. odpowiedni 100 Rtal. w Obligacyach. 2 Rtal. = 3 zł. konw., a 5 zł. konw. = 6 zł. reńs. Procenta po $4\frac{0}{10}$ biorą się od całego kapitału, aż do dnia likwidacyi.

2. *Angielska pożyczka.* Kurs 100 f. szterl. w Obligacyach podaje się w f. szterl. a każdy f. szterl. za 12 zł. r. stale się uważa. Procenta po $3\frac{0}{10}$ od całego kapitału do dnia likwidacyi sprzedawcy się wynagradzają.

X. HOLLENDERSKIE.

1. *Integralne.* Kurs 100 zł. hol. w Integralnych podaje się w złotych reńskich. Procenta po $2\frac{1}{2}$ od $\frac{0}{10}$ od całego kapitału do dnia likwidacyi się wynagradzają, 1 hol. zł., na 1 zł. reński stale rachując.

Przykład. Zakupiono złh. 8000 w Integr. po 41, na 7 Sierpnia?

$$100 = 8000 = 41 : x, \text{ stąd } x = \text{zł. r. } 3280.$$

Procenta od zł. 8000, od 1 Lipca do 7 Sierpnia za 36

dni po $2\frac{1}{2}$ od $\frac{0}{10}$ . . . . . 20.

zł. 3300.

2. *Kance.* Kurs jednej kancy podaje się w zł. reń.

3. *Restanty.* Kurs 100 zł. hol. w restantach podaje się w zł. reńsk. Oba te gatunki papierów procentów nieprzynoszą.

XI. NEAPOLITAŃSKIE.

1. *Certyfikaty Falkoneta.* Każdy certyfikat o 25 dukatach renty, stale za odpowiedni 1100 zł. reń. kapitału się uważa, i na 100 zł. tego kapitału kurs w zł r. się podaje. Procenta po $5\frac{0}{10}$ od całego kapitału się biorą, aż do dnia likwidacyi.

Przykład. Zakupiono 20 sztuk Certyfikatów po 74, na 7 Sierpnia?

$$1 : 20 = 1100 : x, \text{ stąd } x = \text{zł. r. } 22000.$$

$$100 : 22000 = 74 : x, \text{ stąd } x = \text{zł. r. } 16280.$$

Procenta od 1 Lipca do 7 Sierpnia, za 36 dni od zł. r. 22000 110.

---

zł. r. 16390.

2. *Angielska pożyczka.* Na 100 f. szterl. w certyfikatach kurs się podaje w fun. szterl. Przy zamianie każdy funt stale na 12 zł. r. się rachuje. Procenta do dnia likwidacyi papierów od całego kapitału się wynagradzają.

XII. HISPANIE.

1. *Angielskie Bony Kortezone.* Kurs podany w zł. reńskich odpowiada 100 złotych reń. w bonach. Że zaś bony właściwie na funty szterlingi są wystawione, te więc naprzód stosownie do zwyczaju zamieniają się na piastry biorąc stale 1 Piastr = $4\frac{1}{4}$ szylingom, a piastry znowu na zł. reńskie, 1 piastr = $2\frac{1}{2}$ zł. r.

Przykład. Zakupiono f. szt. 510 w Bonach kort. po $13\frac{1}{4}$ na 30 Września.

$$4\frac{1}{4} \text{ szyl.} : 510 \text{ f. szt.} \times 20 \text{ szyl.} = 1 \text{ Piastr} : x$$

$$\text{stąd } x = 2400 \text{ piast.}$$

$$2400 \text{ piast.} \text{, każdy po } 2\frac{1}{2} \text{ zł. r.} = 6000 \text{ zł.}$$

$$100 : 6000 = 13\frac{1}{4} : x, \text{ stąd } x = \text{zł. r. } 795.$$

Procenta od 1 Maja do 30 Września, za 149 dni

od zł. 6000 po 5% . . . . . 124. 10 kraj.

---

zł. r. 919. 10 kraj.

2. *Renty.* Kurs 100 piast. kapitału w rentach podaje się również w piast. przy zamianie zaś stale 1 piastr za $2\frac{1}{2}$ zł. r. się bierze. Procenta od całego kapitału do dnia likwidacyi papierów sprzedawcy się zwracają.

Przykład. Zakupiono 3000 piast. kapitału w rentach po 30, na 28 Lutego?

$$100 : 3000 = 30 : x, \text{ stąd } x = 900 \text{ piast. po } 2\frac{1}{2} \text{ zł.} = \text{zł. r. } 2250.$$

Procenta od 1 Stycznia do 28 Lutego za 59 dni

od piast. 3000 po 5% = p. $\frac{295}{12}$ po $2\frac{1}{2}$ zł. reń. . . 61. 27 kr.

---

zł. r. 2311. 27 kr.

XIII. *Losy Polskie.* Każdy los o 300 złp. podaje się co do kursu w talarach Pruskich, z których każdy stale na 105 krajc. reń. się rachuje.

XIV. OBLIGACYE PARMENSKIE. Kurs podaje się we frankach odpowiedni 100 Lirom Włoskim czyli 100 frankom kapitału w Obligacyach. Procenta od całego kapitału się biorą do dnia likwidacyi papierów, do kapitału się dodają i summa podług kursu wexlowego w Frankfurcie na Paryż na złote reńskie się redukuje.

Przykład. Zakupiono 8000 fr. w Obligacyach po $91\frac{3}{4}$, na 31 Grudnia.—Dajmy że kurs wexlowy w Frankfurcie na Paryż jest $= 78\frac{1}{2}$, to jest, iż się płaci $78\frac{1}{2}$ Rtal. w wexlach za 300 fr. (92 Rtal. $= 165$ zł. reń).

$$100 : 8000 = 91\frac{3}{4} : x, \text{ stąd } x = \text{fr. } 7340.$$

Procenta od 22 Września do 31 Grudnia 98 dni

od fr. 8000 po 5 pr. . . . . 108. 89 cent.

fr. 7448. 89 cent.

$$300 : 7448, 89 = 78\frac{1}{2} : x, \text{ stąd } x = \text{Rtal. } 1949. 11 \text{ kraj.}$$

$$92 : 1949, 11 = 165 : z, \text{ stąd } z = \text{zł. r. } 3490. 43 \text{ kraj.}$$

XV. ROSSYISKIE. *Inskrypcye w rublach assygn.* 100 r. assygn. podaje się co do kursu w rubl. assygn. z których każdy za 1 złoty reń. stale się uważa. Procenta od całego kapitału do dnia likwidacyi się zwracają.

Przykład. Zakupiono r. 9000 w Inskrypcyach po 60 na 28 Lutego?

$$100 : 9000 = 60 : x, \text{ stąd } x = \text{zł. r. } 5400.$$

Procenta od 1 Stycznia do 28 Lutego, za dni 59, od

zł. 9000 po 6% . . . . . 88. 30 kraj.

zł. r. 5488. 30 kraj.

XVI. WESTWAŁSKIE. Niekiedy na cedulach kursu Giełdy Frankfurtskiej spostrzedz się dają Obligacye pochodzące z czasów dawniejszego Królestwa Westwałskiego, a których procenta od r. 1814 są zaległe. Kurs tych obligacyj podaje się w frankach odpowiedni 100 frankom kapitału. Jeden frank. stale za $27\frac{2}{3}$ krajcarów się bierze. Procenta zaległe do kapitału się dodają, i kurs podany do całego tego kapitału się stosuje.

Przykład. Zakupiono 1000 fr. w Obligacyach po 20. Procenta zaległe od 30 Czerwca 1813 r. do 30 Maja 1832 roku za 14 lat. 11 miesięcy, po 4% wynoszą fr. 596. 33 cent. całkowity zatem kapitał jest 1596 fr. 33 cent.

$$100 : 1596, 33 = 20 : x, \text{ stąd } x = \text{fr. } 319. 26 \text{ cent.}$$

$$\text{po } 27\frac{2}{3} \text{ krajc.} = \text{zł. r. } 148, 9 \text{ krajc.}$$

XVII. FRANCUZKIE RENTY. Notują się stosownie do ich kursu w Paryżu, a podług kursu wexlowego w Frankfurcie nad Menem na Paryż, na złote reńskie się redukują.

V. WYJASNIENIE I OBRACHOWANIE HAMBURSKIEJ CEDUŁY KURSU.

Hamburg handluje bezpośrednio następnymi papierami publicznymi.

I. AUSTRYACKIE.

1. *Metalliques*. Kurs 100 zł. konw. kapitału w Metalliques podaje się również w zł. konw. Procenta od całego kapitału do dnia likwidacyi się biorą, do kapitału się dodają, a summa wypadła na Marki Banko się redukuje, 300 Mark stale na 219 zł. konw. czyli 146 talarów Wiedeńskich rachując.

Przykład. Zakupiono 5000 zł. w Metalliques 5 procentowych na 28 Lutego po 87. Procenta od 1 Listopada sprzedawcy są należne.

$$100 : 5000 = 87 : x, \text{ stąd } x = \text{zł. } 4350.$$

Procenta od 1 Listopada do 28 Lutego, za

$$119 \text{ dni; od zł. } 5000 \text{ po } 5\% \dots \dots \dots 82. \quad 38.$$

$$\text{zł. } 4432. \quad 38.$$

$$219 : 4432, 38 = 300 : x, \text{ stąd } x = \text{Mark. Bko } 6072, 2 \text{ szyl. banko.}$$

2. *Losy 100 złotych*. Kurs całego losu w zł. konw. się podaje, pamiętając zawsze że 219 zł. = 300 Mark. Banko.

3. *Akcy Bankowe*. Kurs całej akcyi o 1000 zł. również w złotych się podaje, rachunek jak przy Metalliques.

II. HANNOWERSKIE. *Pożyczka Loteryjna*. Za 100 talarów konw. w losach dają się podług kursu talary konw. Przy zamianie stale 146 tal. konw. za 300 Mark Banko się bierze.

III. PRUSKIE.

1. *Certyfikaty długu rządowego*. Kurs podaje się w talarach pruskich odpowiedni 100 tal. kapitału. Procenta od całego kapitału do dnia likwidacyi się rachują, i

z kapitałem połączone na Marki Banko się redukują, biorąc stale 150 Tal. Pruskich na 300 Mark Banko.

2. *Angielskie pożyczki.* Za 100 f. szterl. w obligacjach dają się funty szterl. podług kursu, z wynagrodzeniem odpowiedniem za procenta ubiegłe: 1 funt szterl. za 14 Mark Banko stale się bierze.

IV. ROSSYISKIE.

1. *Inskrypcye w Assygnatach.* 100 rubli assygn. podaje się co do kursu również w rublach, biorąc stale rubel za 16 szylingów banko, czyli 1 Mark Banko. Procenta z osobna się wynagradzają.

2. *Inskrypcye w rublach srebr.* Podobnie jak poprzednie się oznaczają, rubel sr. tu tylko za 36 szylingów Banko stale się uważa.

3. *Angielska pożyczka.* Jak Prusko Angielska.

4. *Hollenderskie pożyczki.* Kurs podany w zł. hol. odpowiada 100 zł. hol. w Obligacjach, 35 stywrów stale na 2 Marki się rachują. Wrachunku co do procentów nie zachodzi różnica.

V. DUŃSKIE.

1. *Angielskie pożyczki.* Jak Prusko - Angielskie.

2. *Pożyczki u Rothschilda (Bank-Anlehen).* Kurs podany w talarach odnosi się do 100 tal. kapitału w papierach téj pożyczki; przy zamianie na hamburską monetę stale 1 tal. na $1\frac{1}{2}$ Mark Banko się rachuje. Zwrot procentów ubiegłych jak przy innych papierach.

VI. POLSKIE.

1. *Listy Zastawne.* Kurs wyraża się w złotych polskich odpowiedni 100 zł.p. w Listach Zastawnych; 3 złp. stale za 1 Markę Banko się bierze. Co do zwrotu procentów jak w Berlinie.

2. *Obligacye Udziałowe.* Kurs oznaczający wartość całego losu o 300 złp. w Markach Banko się podaje.

VII. NORWEGSKIE. *Pożyczka Hamburska;* 100 mark banko kapitału w Obligacjach podaje się co do kursu

w téjże monecie. Procenta się zwracają od dnia ostatniej ich wypłaty do dnia likwidacyi.

VIII. NEAPOLITAŃSKIE.

1. *Certyfikata Falkoneta*. Kurs podany w Dukatach di Regno odpowiada kapitałowi 100 duk. w Certyfikatach: stosunek stały monet do zamiany jest przyjęty i dukat na 77 Groot-uls (32 Groot-uls = 1 Mark Banko = 16 szyl. Banko).

Przykład. Zakupiono na 7 Sierpnia 20 sztuk certyfikatów na 500 duk. kapitału każdy, po kursie 74, ile zapłacono?

$$100 : 500 \times 20 = 74 : x, \text{ stąd } x = \text{duk. } 7400.$$

Procenta od 1 Lipca do 7 Sierpnia za 36 dni, od

$$\text{duk. } 10000, \text{ po } 5\% \dots\dots\dots 50.$$

Duk. 7450.

$$1 : 7450 = \frac{17}{32} : x \text{ w Markach, stąd } x = \text{Mark } 17926, \text{ 9 szyl. Bko.}$$

2. *Angielska pożyczka*. Jak Prusko - Angielska.

IX. PORTUGAŁSKO - ANGIELSKIE POŻYCZKI podobnie; zawsze ten sam stały stosunek monet służy przy sprzedaży papierów.

X. HISZPAŃSKIE. Kurs w piastrach się podaje, jeden zaś piastr stale za 3 Marki Banko się uważa. Papiery te jednak rzadko bardzo w Hamburgu są przedmiotem handlu.

VI. WYJASNIENIE I OBRACHÓWANIE LIPSKIEJ CEDUŁY KURSU.

Lipsk nieprowadzi bezpośrednio żadnego handlu zagranicznymi papierami publicznymi, lecz tylko przy pośrednictwie Berlina, Frankfurtu nad Menem, Hamburga i Wiednia. Saskie papiery podany swój kurs zawsze do nominalnego kapitału 100 mają odniesiony. Z obcych zaś następne są tu tylko notowane.

I. AUSTRYACKIE.

1. *Metalliques*. Za 150 złotych konw. w Metalliques dają się według kursu konwencyjne talary (2 zł. konw. = 1 sp. tal. = $1\frac{1}{3}$ rejechstal. czyli tal. konw.)

2. *Obligacye Udziałowe*, podobnie.

3. *Losy 100 złotych*; w swym kursie wartość całego losu mają objętą.

4. *Bankowe Akcyje* o 1000 złotych konw. podobnież w całej swęj wartości się wyrażają.

II. PRUSKIE CERTYFIKATA. Kurs 100 talarów pruskich kapitału w tych papierach, pódaje się również w talarach, a $103\frac{1}{4}$ tal. pr. stale za 100 species-tal. się bierze.

III. POLSKIE OBLIGACYE UDZIAŁOWE. Kurs losu całego wyraża się w talarach pruskich, których $103\frac{1}{2}$ stale na 100 Talarów konw. się rachuje.

Co się tycze procentów od papierów je przynoszących, procenta ubiegłe do dnia likwidacyi od nominalnego kapitału (*al pari*) sprzedawcy się wynagradzają, albo postępuje się w tym względzie stósownie do zwyczaju miejsca tego z którego papiery pochodzą.

VII. WYJASNIENIE LONDYŃSKIEJ CEDUŁY KURSU.

Oprócz znacznej bardzo liczby Angielskich papierów publicznych, Londyn prowadzi jeszcze handel wielo zagranicznymi. Kurs Angielskich stosuje się zawsze do nominalnego kapitału w papierach 100 f. szterl., wyjąwszy długie Annuity które w cenie targowej rocznej renty o 1 funcie szterl. się podają, i bilety długu nie ustalonego które co do kursu przez premium w szelingach się wyrażają, jakie na każde 100 f. szterl. więcej zapłacić potrzeba. W kursie rent jest zarazem objęty procent od nich należny. Co do papierów zagranicznych, wchodzące w handel są następujące :

I. FRANCUZKIE.

1. *Renty* podają się co do kursu w frankach równie jak w Paryżu: zamiana skutecznia się podług kursu wexlowego w Londynie na Paryż.

2. *Akcyje Bankowe*. Kurs we frankach podany wyraża cenę targową całej akcyi, redukcya zaś podobna do poprzedniej.

II. AUSTRYACKIE METALLIQUES. Kurs 100 zł. konw. w Metalliques, podaje się w téjże saméj monecie; do zamiany na angielską monetę kurs stały wexlowy jest przyjęty 10 zł. konw. 4 krajc. na 1 funt szterl.

III. PRUSKIE. *Angielska pożyczka*, jako w funtach szt. zawarta również w téj monecie co do kursu się wyraża. Tu na kurs wexlowy nie uważa się wcale, gdyż procenta w samym Londynie są opłacane.

IV. DUŃSKO - ANGIELSKA POŻYCZKA. Podobnież jak Prusko - Angielskie.

V. NEAPOLITAŃSKIE.

1. *Certyfikata Falkoneta*. Sprzedaż tych papierów w Londynie podaje przykład podwójnej redukcji podług stałego kursu wexlowego; cena ich bowiem targowa w frankach jest obrachowana podług stałego kursu do zamiany monet, 4 fr. 40 cent. na 1 duk.; redukuje się zaś na Angielską monetę podług drugiego również stałego kursu 25 fr. 65 cent. za 1 funt szterl.

Przykład. Zakupiono 25 duk. renty, po kursie 74 duk. ile zapłacono?

5 duk. renty : 25 duk. r. = 100 kap : 500 kap.

$100 : 500 = 74 : x$, stąd $x =$ duk. 370

rachując dnkat po stałym kursie 4 fr. 40 cent. $x =$ fr. 1628.

nadto biorąc stale 25 fr. 65 cent. na 1 f. szterl. $x =$ 63 f. szterl, 9 szyl. 5 pensom.

2. *Angielska pożyczka* jak Prusko - Angielska.

VI. PORTUGALSKO - ANGIELSKIE POŻYCZKI podobnież.

VII. HISPZAŃSKIE co do Angielskiej pożyczki niczém się od dwóch poprzednich nie różnią. Renty zaś co do kursu w piastrach się podają, a przy zamianie $4 \frac{1}{4}$ szylingi stale na 1 piastr się liczy.

VIII. ROSSYISKIE.

1. *Inskrypcye w rublach ass.* Stała cena inskrypcyi o 100 rubli ass. na 82 rubli ass. jest przyjętą; zmian zachodzących w kursie papieru, szukać potrzeba w różnicy między kursem wexlowym przez kupującego do zamiany monet przyznanym, a kursem wexlowym właściwie

w owym czasie istnącym. Procent w stosunku $1\frac{3}{4}$ szyl. na 1 rubel ass. się opłaca.

2. *Inskrypcye w rublach sr.* podają się co do kursu równie jak w Petersburgu w rublach sr., które odpowiadają cenie targowej inskrypcyi o 100 rubli sr. Stosunek stały do zamiany przyjęty jest 37 pensów na 1 rubel sr. podług którego też od Angielskiej pożyczki na funty szterl. wystawionój w Petersburgu procent się opłaca.

IX. ANGIELSKIE POŻYCZKI dla Belgii, Państwa Papieżkiego, Grecyi i Południowo-Amerykańskich Państw, jako w funtach szterl. wystawione, kurs też mają w téj monecie wyrażony, odpowiedni kapitałowi 100 f. szterl. w obligacyach.

X. PÓŁNOCNO-AMERYKAŃSKIE PAPIERY. co do kursu w dolarach czyli piastrach się podają. Kapitał nominalny odpowiedni jest zawsze 100 dolarom. Zamiana na Angielską monetę podług istnącego kursu wexlowego się skutecznia.

Co się tycze procentów od obcych papierów któremi handel w Londynie się prowadzi, te tylko w kursie rent Francuzkich i Neapolitańskich nie są objęte i z osobna sprzedawcy się wynagradzają, zamieniając całkowitą sumę za papiery wypadłą na Angielską monetę, podług średniego kursu wexlowego z całego miesiąca.

VIII. WYJASNIENIE PARYZKIÉJ CEDUŁY KURSU.

Papiery obce któremi Paryż handluje są następujące:

I. NEAPOLITAŃSKIE.

1. *Certyfikata Falkoneta.* Kurs w dukatach podany jest wartością renty 5 duk. czyli kapitału 100 duk., przy zamianie 4 fr. 40 cent. stale za 1 dukat się bierze. Gdy certyfikata są tylko na 25 duk. renty, tę więc rentę tylko lub z niej złożone (*multiples*) zakupić można.

Przykład Zakupiono 225 dukt. po 77 ile zapłacono?

$$5 : 225 = 100 : x = 4500$$

$$100 : 4500 = 77 : x = 3465 \text{ dukt. po } 4 \text{ fr. } 40 \text{ cent.} = 152\frac{1}{6} \text{ fr.}$$

2. *Angielskie Certyfikata*. Za 5 funtów szterl. renty, czyli 100 f. szterl. kapitału, dają się podług kursu funty szterl. Zamiana podług istnącego kursu wexlowego się uskutecznia, który notuje się zarazem na cedule kursu, i tak np. *Certificats anglais, change de fr. 25, 50 cent.* — 77, co znaczy, że za 77 f. szterl. rachując jeden po 25 fr. 50 cent. otrzymuje się 5 f. szterl. renty.

II. *SYCYLIYSKIE*. 100 duk. w obligacyach podają się co do kursu w dukatach przy stałym kursie wexlowym 4 fr. 40 cent. na dukat.

III. *AUSTRYACKIE METALLIQUES* podają się co do kursu w zł. konwen., z których każdy przy zamianie stale na 2 fr. 60 cent. się rachuje.

IV. *HISZPAŃSKIE RENTY* i *Obligacye z królewskiej pożyczki*, kurs w piastrach mają podany, odpowiedni 100 p. kapitału; 1 piast stale za 5 fr. 40 cent się bierze.

V. *PAPIEZKIE*. Za 100 f. szterl. w obligacyach Angielskiej pożyczki, dają się podług kursu funty szterl., rachując każdy stale na 25 fr. 15 cent.

VI. *BELGIYSKO - ANIELSKA POŻYCZKA*. podobnie co do kursu w f. szterl. się wyraża, z stałym kursem wexlowym 25 fr. 20 cent. na funt szterl.

VII. *OBLIGACYE HAITI*, podają się w kursie odpowiednim 1000 fr. kapitału.

VIII. *MEXYKAŃSKIE, KOLUMBIJSKIE i PERUAŃSKIE*, podobnie jak *Papieżkie*.

Kurs podany wszystkich powyższych papierów zajmuje w sobie zarazem ubiegły procent, przy Austriackich tylko zosobna się ten wynagradza.

IX. WYJASNIENIE PETERSBURSKIÉJ CEDUŁY KURSU.

Petersburg handluje bezpośrednio papierami tylko krajowemi. Z tych nawet ceduła kursu podaje wyłącznie kurs inskrypcyj, czyli rent 6 procentowych na ruble ass. i ruble srebr. i 5 procentowych na ruble sr. a które

wszystkie stanowią jedynie stały dochód z Kommissyi Umorzenia długów właścicielom inskrypcyi należny. (*neprerwywnyi dochod Kommissii pogaszenija długów*). Wysokość ich procentu utrzymuje je zawsze wyżej ich nominalnej wartości: nieprzyjazne tylko okoliczności dla papierów publicznych wszystkich krajów, przez czas swego trwania 5 procentowym rentom niższą wartość nadać mogą. Renty 6 procentowe niekiedy do 150 za 100 się wznoszą. Pożyczki Rossyiskie zagraniczne jak Hollenderskie i Angielska na cedule kursu nie są notowane. Przy sprzedaży obligacyj z nich pochodzących stosować się potrzeba do ich kursu w miejscu samychże pożyczek zawarcia. Wielkość obligacyj nietylko w monecie w której pożyczka zawartą była, ale i w rublach srebrem jest wiadomą, stosunek zaś stały przyjęty do zamiany monet podwyższenie kursu łatwo ocenić dozwoli. Procenta ubiegłe od dnia ostatniej ich wypłaty, tak przy rentach jak i przy obligacyach osobno sprzedawcy wynagrodzić należy.

X. WYJASNIENIE I OBRACHOWANIE WARSZAWSKIEJ CEDUŁY KURSU.

Warszawska ceduła kursu podaje tylko kurs papierów krajowych.

I. LISTY ZASTAWNE. Z tych białe tylko co do kursu zazwyczaj się oznaczają; dopóki kurs takowy niższym jest od nominalnej Listów wartości, dopóty pierwszeństwo jakie mają Listy białe nad żółtymi w swém przez Towarzystwo umarzaniu, kurs im wyższy nadawać i stąd prawie jedynemi je w handlu czynić będzie. Kurs podany odnosi się do 100 zł. domyślnego kapitału w Listach którego cenę targową oznacza. Procenta ubiegłe osobno się wynagradzają.

Przykład. Za 20,000 zł. kapitału w Listach zakupionych na 31 Sierpnia, ile zapłacić potrzeba, przy ich kursie 92 za 100?

$$100 : 20000 = 92 : x, \text{ stąd } x = 18400 \text{ złp.}$$

Procenta od d. 22 Czerwca ostatniej ich wypłaty
do d. 31 Sierpnia, za dni 68, znajdziemy z nastę-
pnych proporcji.

$$100 : 20000 = 4 : x, = 800.$$

t. i. procent na rok cały czyli na 360 dni,

$$360 : 68 = 800 : z \text{ procent należny} = . . \quad 151 \text{ zł. } 3\frac{1}{3} \text{ gr.}$$

$$\text{Całkowita zatem wypłata} \quad 18551 \text{ zł. } 3\frac{1}{3} \text{ gr.}$$

2. *Certyfikata Bankowe na Listy Zastawne.* podobnież jak same Listy co do kursu się podają. Sposób też obrachowania ich wartości nie jest różny. Kurs Certyfikatów od kursu listów zastawnych zawsze wyższym być musi, przynajmniej o opłatę przez Bank przy ich zamianie pobieraną. Starania też podjęte przy takowej zamianie bez wpływu na wyższość kursu pozostać niemożą, na wyższość przez odpowiednie Certyfikatów korzyści dostatecznie po ich kupnie wynagrodzoną.

3. *Obligacye Udziałowe.* Kurs ich w wartości całej Obligacyi się podaje. W zwyczajnym stanie rzeczy, najniższą ich cenę stanowi najmniejsza wygrana jaka przez losowanie przypada, w roku, w którym właśnie ich kupno nastąpiło. Nadzieja jednak pozyskania większej wygranej kurs takowy obligacyi wyższym czyni, i to tym więcej im bardziej czas losowania się zbliża.

4. *Dowody Kommissyi Centralnej Likwidacyjnej.* Procentowe nie są w obiegu, gdy w miarę ich przez Kommissyą wypuszczania na Listy zastawne przez Bank są zamieniane. Bezprocentowe w cenie targowej 100 zł. ich kapitału się podają.

XI. WYJASNIENIE WIEDENSKIEJ CEDUŁY KURSU.

Na Wiedeńskiej Giełdzie cyrkulują tylko Austriackie papiery publiczne, których kurs podawany stosuje się zawsze do 100 zł. konw. nominalnego ich kapitału. Wyjmują się tylko bankowe akcyje gdzie tenże kurs całą wartość akcyi wyraża. Procenta od nominalnego kapitału do dnia sprzedarzy papierów sprzedawcy się wynagradzają.

K O N I E C.

Spis rzeczy w tém Dziele zawartych.

CZEŚĆ PIÉRWSZA.

O PAPIERACH PUBLICZNYCH W OGÓLNOŚCI.

WSTĘP.....	1
ROZDZIAŁ I. O pożyczkach rządowych.....	3
ROZDZIAŁ II. O papierach publicznych.....	7
ROZDZIAŁ III. O umarzaniu długów rządowych.....	10
ROZDZIAŁ IV. O negocyacji pożyczek.....	15
ROZDZIAŁ V. O handlu papierów publicznych.....	19
Umowa na gotówkę, terminowa, o różnicę kursu, zadatkowa. Reporta. Umowy dodatkowe, Kombinacye różnych poprzednich umów. Czynność arbitrażu w papierach. Pożyczki na zastawy papierów publicznych. Umowy losowe, assekuracyjne.	
Uwaga do rozdziału III. wyjaśniająca formułę podaną na oznaczenie czasu umorzenia długów publicznych.....	50

CZEŚĆ DRUGA.

O PAPIERACH PUBLICZNYCH W SZCZEGÓLNOŚCI.

AUSTRYA.....	53
O długu Austriackim w ogólności. Metalliques Obligacye 1, 2½, 4 i 5 procentowe. Losy 100 złotych. Obligacye Udziałowe. Obligacye wylosowane. Oblig. Bethmana, Golla i Osy. Obligacye domestykalne. Obligacye dawnego Banku Wiedeńskiego. Obligacye ogólniej i Węgierskiej kamery nadwornej, Obligacye głównej kamery i ziemskie różnych stanów. Inskrypcye rentowe Lombardzkie. Akcye Bankowe. Urządzenie funduszu amortyzacyjnego w Austrii.	

BADEN.....	72
Renty. Obligacye Udziałowe	
BAWARYA.....	74
Obligacye likwidacyjne. Losy loteryjne procentowe i bezprocentowe.	
BELGIA patrz HOLLANDYA.	
BRAZYLIA.....	75
Pożyczki Angielskie z r. 1824 i 1829.	
BUENOS AYRES i CHILI (patrz południowo Amerykańskie państwa).	
DANIA.....	76
Pożyczki Rothschilda. Pożyczki Angielskie, Hamburgska, Hollenderska. Bank narodowy w Kopenhadze.	
FRANCYA.....	80
O długu francuzkim w ogólności. Renty 3, 4, 4 ½ i 5 procentowe. Bony królewskie. Akcy Bankowe. Renty i Obligacye miasta Paryża. Urządzenie kassy amortyzacyjnej	
FRANKFURT nad Menem.....	99
GRECYA.....	100
HAITI.....	101
HAMBURG.....	102
HANNOVER.....	105
Pożyczka loteryjna. Obligacye kamery i ziemskie.	
HESSEN DARMSTADT.....	106
Obligacye stanów państwa. Obli. Udziałowe.	
HISZPANIA.....	108
Pożyczka królewska. Renty 5 procentowe. Pożyczki kortezów. Pożyczka Hollenderska. Inskrypcye w wielką Księgę.	
HOLLANDYA.....	113
O długu HOLL. w ogólności. Obligacye integralne. Restanty. Kance. Obl. Syndykatu. Losy rentowe. Akcy Bankowe. Pożyczka Belgiyska.	
KOLUMBIA i MEXYK (patrz Południowo-Amerykańskie państwa).	
NASSAU.....	118
NEAPOL i SYCYLJA.....	118
Certyfikaty Falkoneta. Cert. Angielskie. Obligacye Sycylijskie wielkie i małe.	
PAŃSTWO PAPIEZKIE.....	121
PARMA.....	124
POLSKA.....	124
Listy Zastawne. Certyfikata Bankowe. Obligacye udziałowe. Dowody Kommissyi Centralnej Likwidacyjnej. Obligacye miasta Warszawy. Bank Polski.	

PÓŁNOCNA AMERYKA.....	163
POŁUDNIOWO - AMERYKANSKIE WOLNE PAŃSTWA....	163
PORTUGALLA.....	166
PRUSSY.....	169
O długi Pruskim w ogólności. Certyfikaty długi rządowego. Pożyczki Angielskie. Losy Kompanii Morskiej. Listy Zastawne. Obligacje Elekt. Marchii Brandeburskiej. Oblig. nowej Marchii Brand. Obligacje miast. Assygnacje kassowe. Urządzenie funduszu amort. Bank Berliński. Towarzystwo kassowe.	
ROSSYA.....	181
O długi Rossyiskim w ogólności. Renty 6 i 5 procentowe. Pożyczki Hollenderskie i Angielska. Bilety Skarbowe. Bank assygnacyiny, pożyczkowy i handlowy.	
SAXONIA.....	192
SZWECYA i NORWERGIA	193
WIELKA BRYTANIA i IRLANDYA.....	194
O długi Angielskim w ogólności. Dług ustalony. Renty 3 procentowe. 3 proc. zredukowane. 3½ proc., 3½ proc. zredukowane. 4 procentowe. Renty długie i dożywotnie. Renty kompanii południowego morza. Pożyczka Bankowa. Banki Londyńskie i prowincjonalne. Omnium i scrip. Dług nieustalony. Bilety Skarbowe i marynarki. Akcje komp. Wschodnio Indyjskiej. Obligacje teje komp. Dług Irlandzki. Urządzenie funduszu amortyzacyinego.	
WIRTEMBERG.....	221

CZĘŚĆ TRZECIA.

O SPOSOBACH OZNACZANIA I OBRACHOWYWANIA WARTOŚCI PAPIERÓW PUBLICZNYCH.

UWAGI OGÓLNE.....	224
I. Wyjaśnienie i obrachowanie Amsterdamskiej Ceduty kursu.	230
II. „ „ Augsburskiej.....	236
III. „ „ Berlińskiej.....	237
IV. „ „ Frankfurtskiej.....	242
V. „ „ Hamburskiej.....	248
VI. „ „ Lipskiej	250
VII. „ „ Londyńskiej.....	251
VIII. „ „ Paryzkiej.....	253
IX. „ „ Petersburskiej	254
X. „ „ Warszawskiej.....	255
XI. „ „ Wiedeńskiej.....	256

Omyłki znaczniejsze.

<i>Strona.</i>	<i>Wiersz.</i>	<i>Zamiast</i>	<i>Ma być.</i>
37	3 od końca	procent	procencie
54	3	950	650
83	19	miljon	miljard
89	26	$\frac{1}{2}$ zaś	$\frac{1}{3}$ zaś
96	16	pomienione	pominione
105	4 od końca	przypadającym	przypadającego
117	14	Blegijska	Belgijska
128	25	od kassy	do kassy
142	23	summę	summą
144	3 od końca	nadawane	udawane
148	9	podaje	poddają
156	8	$\frac{1}{10}$ %	$\frac{1}{16}$ od %
166	9 od końca	owjny	wojny
200	1	14,686,600	14,686,800
204	1	dodawna	oddawna
214	1	nadał	nadało.

Sprostowanie. Strona 130, wiersz 27 i 28. Procent amortyzacyjny nieprzydaje się do pożyczki przez Towarzystwo przyznanej i nieformuje z nią pożyczki zarazem umarzałnej, ale pomnożony procentem jakiby przyniósł gdyby w właściwym czasie był wypłaconym, i należnym groszem administracyjnym za osobną pożyczkę się uważa. Procent po 5% od tej pożyczki się opłaca, a jej opłata częściowo co pół roku, w liczbie rat zaległej od woli przystępującego, byle nie większej od 14, dokonaną być może.

Biblioteka Śląska w Katowicach

Id: 0030000032813

II 831189

